

INSTITUTIONES
CRIMINALES.

INSTITUTIONES CRIMINALES

TRIBUS PARTIBUS DISTRIBUTÆ

A U C T O R E

FRANCISCO MARIA GASPARRO
J. C. R O M A N O

In Almæ Urbis Archigymnasio Primario Juris Civilis
Professore, & Priore Aulæ Capitolinæ Collaterali.

Additis Indicibus necessariis.

OPUS POSTHUMUM.



ROMÆ MDCCLVI.

SUPERIORUM PERMISSU.

PROSTANT VENALES

V E N E T I I S

Apud Simonem Occhi sub Signo Italiæ.

FRANCISCI MARIAE GASPARRI

ELOGIUM.



Franciscus Maria Gasparri honestis parentibus natus est Romæ XVIII. Kal. Febr. Anno MDC LXXIX. Adbuc adolescens non vulgaria dedit Indolis, & Ingenii specimina. Duodeviginti annos natus in Archigymnasio Romano Jurisprudentiæ Cathedram prævio examine est assecutus. Annibaldi Card. Albano S. R. E. Camerario, quem in Seminario Romano una cum aliis dignitate conspicuis Viris Auditorem habuerat, cognoscendis Causis præpositus, gravissima negocia dexteritate, & prudentia sæpe sæpius expedivit. A Clemente XI. P. M. Primarius Juris Civilis Antecessor in Archigymnasio supramemorato est renunciatus; A Benedicto XIII. alterius, mox a Clemente XII. Prioris in Aula Capitolina Collateralis honorificentissimum Munus obtinuit. Trigesimo & sexto ætatis suæ anno Tereciam Michaelis Josephi Morei, Viri litterariæ Reipublicæ haud prorsus ignoti, Sororem Germanam duxit Uxorem, ex eaque unum, & alterum Liberos, totidemque reliquit Filias. Decessit repentino propemodum apoplexiæ ictu percussus VIII. Idus August. Anno MDCCXXV. summo totius Urbis mærore, ipsiusque Pontificis Summi laudibus illustratus. Vir fuit sublimi ingenio, suavissimis moribus, grato sermone, prudentia, pietate omnibus carus, & commendabilis.

*Institutiones Civiles, & Canonicas Romæ, ac Vene-
tiis sæpius, nuper Urbini recusæ, edidit adhuc Juvenis;
Criminales ineditas reliquit. Orationes quinque in Ar-
chigymnasio Romano pro temporum diversitate lauda-
biliter habuit. Epistolarum, quas vere latine scribe-
bat, innumerabilis fuit numerus. De Geographico Mar-
chiæ Anconitanæ Statu Dissertationem prælo dedit do-
tissimam. Drama unum Pastorale, versusque plurimos
musicis adornandos notis, ut erat a Principibus Viris
requisitus, conscripsit. Accademiis pluribus, vel etiam
exteris dedit nomen. In Arcadum Cætu sæpius, &
cum plausu Italica Carmina pronunciavit. Plura eo-
rum Carminum leguntur sparsa, plurima sunt inedita,
quæ olim legentur collecta. Auditorum frequentia, &
nobilitate inclaruit; Pluresque S. R. E. Card. quin
& Philippus Mauritius utriusque Baviaræ Dux inter
illos adnumerati sunt. Litterati Homines illum fece-
runt maximi, pluresque de eo laudes in eorum operi-
bus legi possunt. Sepultus est ad XII. Apostolos. Vir-
tute vixit. Memoria vivit. Gloria vivet.*

INDEX

Titulorum, & Capitulorum;

PRIMÆ PARTIS.

INTRODUCTIO.	Pag. 1	Schismaticis sint valida, & de	
TITULUS PRIMUS.		Ordinatis ab eis.	ibid.
Quid sit delictum.	2	TITULUS VI.	
TITULUS II.		De Crimine Apostasiæ.	16
Quotuplex sit delictum.	ibid.	CAPUT PRIMUM.	
TITULUS III.		De Apostata perfidiæ.	ibid.
De Hæresi, & quid sit.	3	CAPUT II.	
TITULUS IV.		De Apostata Irregularitatis.	17
Multiplex hæreticorum divisio tradi- tur.		TITULUS VII.	
CAPUT PRIMUM.		De Simonia.	19
De quibusdam, de quibus dubitari potest, an sint Hæretici proprie di- cti, nec ne.	5	CAPUT PRIMUM.	
CAPUT II.		De Simonia, quæ committitur circa res mere & intrinsece spirituales.	22
De pœnis Hæreticorum & primo de Excommunicatione ab iis incurren- dis.	7	CAPUT II.	
CAPUT III.		De Simonia quæ committitur circa Sacros ordines.	23
De Privatione Beneficiorum Ecclesia- sticorum ab Hæreticis incurren- da.	8	CAPUT III.	
CAPUT IV.		De Simonia, quæ committitur circa Divina Officia, & Prædicatio- nem.	24
De Confiscatione bonorum ab Hæreti- cis subeunda.	9	CAPUT IV.	
CAPUT V.		De Simonia quæ committitur pro su- scipiendo habitu Regulari, ejusque pœnis.	ibid.
De quibusdam aliis pœnis, quas hæ- retici incurrunt.	10	CAPUT V.	
CAPUT VI.		De Simonia, quæ committitur circa Ecclesiastica Beneficia.	25
De pœnis corporalibus Hæreticorum.	11	CAPUT VI.	
TITULUS V.		De Pretio Simoniacæ.	32
De Schismate, & Schismaticis.	13	CAPUT VII.	
CAPUT PRIMUM.		Quinam in crimine Simonie accusa- re possint.	34
De pœnis Schismaticorum.	14	CAPUT VIII.	
CAPUT II.		De pœnis Simonie.	35
An Ordinationes, aliæque gesta a			

SECUNDÆ PARTIS.

TITULUS PRIMUS.		TITULUS VII.	
De Crimine læsæ Majestatis.	39	De Crimine Falsi.	64
CAPUT UNICUM.		TITULUS VIII.	
<i>Specialia quædam hujus delicti explicantur.</i>	42	De vi publica & privata.	73
TITULUS II.		TITULUS IX.	
De Crimine Ambitus.	45	De Plagio, & Plagiariis.	75
TITULUS III.		TITULUS X.	
De Crimine Reperundarum.	ibid.	De Furtis.	77
TITULUS IV.		CAPUT UNICUM.	
De Crimine Peculatus, & de Resi-	46	<i>Quæstiones variae, ad præcedentem spectantes Titulum, proponuntur, & resolvuntur.</i>	81
duis.		TITULUS IX.	
TITULUS V.		De Rapina.	89
De Crimine Fraudatæ Annonæ.	48	CAPUT UNICUM.	
TITULUS VI.		De Incendiariis, & violatoribus Ec-	93
De Homicidio.	51	clesiarum.	
CAPUT PRIMUM.		TITULUS ULTIMUS.	
De Parricidio.	54	De Crimine injuriarum & famosi li-	97
CAPUT II.		belli.	
De Assassinio.	58		

TERTIÆ PARTIS.

PROÆMIUM.		TITULUS VIII.	
TITULUS PRIMUS.	101	De Incestu.	113
De Crimine Blasphemiae.	102	TITULUS IX.	
TITULUS II.		De Concubinato, & Simplici For-	115
De Crimine Sortilegii.	103	catione.	
TITULUS III.		TITULUS X.	
De Sacrilegio.	104	De Sacrilegio Carnali.	116
TITULUS IV.		TITULUS XI.	
De Crimine Falsi in literis Apostoli-	105	De Stupro.	ibid.
cis commissi.		TITULUS XII.	
TITULUS V.		De Sodomia, & Bestialitate.	117
De Crimine Usurarum.	107	TITULUS XIII.	
TITULUS VI.		De Raptu.	118
De Crimine Ludi.	111	TITULUS XIV.	
TITULUS VII.		De Reliquis delictis Carnis.	119
De Adulterio.	112		

IN INSTITUTIONES CRIMINALES BREVIS INTRODUCTIO.

*Rari quippe boni numero vix sunt totidem quot
Thebarum Portæ, vel divitis Ostia Nili.*



Tinam verum non cecinisset Satyricus! senescit plane jam Mundus, sed non senescit malitia, adeo ut in plerisque mortalibus Virtutem invenire cupidus, pene laterna Cynici indigeas. Necesse igitur habuit Justitia vindicativa in flagitia, & flagitiosos, quibus malo quodam fato scatet terrarum Orbis, severis legibus poenisque severioribus animadvertere, ne alias bene compactum humanæ Reipublicæ corpus multiplici iniquorum contagione corrumpetur. Crimina igitur hic persequemur, ut illorum cognitione edocti, constanter virtutem amore prosequi, & vitia quæ noveritis evitare discatis: Ita enim fiet, ut integram utriusque Juris notionem teneatis, cum de maleficiis in postremis Libris cum Cæsarearum Institutionum, tum Sanctionum Canoniarum, ex quibus Jus commune scriptum conficitur, plures tituli inscribantur, quos pro nostri muneris debito in hisce Criminalibus Institutionibus methodice, ac singulatim exponemus.

PARS PRIMA.

TITULUS PRIMUS.

Quid sit delictum.

- 1 **D**efinitur a nobis Delictum *commissio, vel omissio dolo facta contra Legem aliquid imperantem, vel prohibentem sub pœna.*
- 2 Dicitur primo *commissio*; Delictum enim est quod fit contra præcepta Legis negative prohibentis aliquid; v. g. prohibet Lex ne fiat adulterium, si aliquis id patret, criminis reus est.
- 3 Dicitur secundo *omissio*, ut comprehendantur præcepta affirmativa Legis aliquid imperantis; v. g. jubet Ecclesia, ut in tempore Parasceve sumas Eucharistiam, si eam non sumas, crimen committis.
- 4 Dicitur tertio *dolo*; deficiente enim dolo non patrat Delictum: hinc infantes, fatui, aut dementes, utpote doli incapaces, delinquere non dicuntur, & a fortiori nequeunt delinquere Bruta, utpote rationis, & consequenter fraudis etiam expertia s. pauperes Inst. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

peries Inst. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

Dicitur quarto *facta*; Verbum enim 5 facere amplissimam habet significationem L. verbum *facere* ff. de Verb. & Rer. Sign. Hinc facere dicitur qui delinquit opere, v. g. committendo furtum; qui delinquit verbis, v. g. qui blasphematur, vel qui delinquit scripto, puta qui libellum scribit famosum; unius enim cogitationis nulla est pœna in Foro fori L. Cogitationis ff. de pœnis, licet aliud sit in Foro poli.

Dicitur ultimo *contra Legem aliquid imperantem, vel prohibentem sub pœna*, ut ostendantur duo modi delinquendi, nempe committendo aliquid, quod fit quando quis facit aliquid a Lege prohibitum, & omitendo aliquid, quod evenit, cum aliquis non facit aliquid, a Lege sub pœna imperatum.

TITULUS II.

Quotuplex sit delictum.

- 1 **D**elictum sic in genere definitum, dividitur primo in publicum, & privatum.
- 2 Publicum est, cuius accusatio cuilibet de Populo est permessa, dictum publicum, quasi populicum.
- 3 Privatum est, cuius accusatio, vel persecutio regulariter non permittitur nisi parti læsæ.
- 4 Publica delicta numerantur in L. prima ff. de pub. Judic. quibus etiam omnia delicta in Dei offensam principaliter tendentia; quia quod in Reli-

gionem Divinam committitur in omnium fertur injuriam: ait Text. in L. Manichæos C. de hæreticis: Hujusmodi essent hæresis, blasphemia, deturpatio sacrarum Imaginum, vel Ecclesiarum.

Discrimen hoc intercedit inter publica, & privata delicta, quod reus delicti publici fiat infamis, secus autem reus delicti privati. Text. est in L. infamem ff. de public. Judic.

Cum autem de Jure Canonico quodlibet crimen infamiam irroget, de eodem

Pars prima Titulus II.

dém Jure quodcumque crimen est publicum, nullum privatum. Ita sentit gl. in Can. infames in ver. fures 6. q. prima; ideoque Julius Clarus lib. 5. practicæ Crimin. §. primo num. 6. asserit, nunc temporis, cum varia in variis locis Statuta vigeant, ab illis, & consuetudine Locorum discernenda fore delicta publica a privatis.

- 7 Publica delicta subdividit Text. in L. 2. ff. de publ. Judic. in Capitalia, quibus pœna mortis irrogatur, & in non capitalia, quibus mitior pœna, quam mortis imponitur: licet hæc divisio possit nunc convenire etiam privatis delictis; furtum enim est delictum privatum, & tamen quis neget aliquando ex illo agi ad pœnam ultimi supplicii?

- 8 Altera Delictorum divisio est in nominata, quæ speciale nomen a Lege sortita sunt, ut adulterium, furtum, & in innominata, quæ nomen proprium, & elegans in Jure non habent, ut verberare alium, ingredi alterius domum, inter quæ delicta hæc est differentia, quod nominata nequeant non esse delicta; nequit enim quis adulter esse, quin delinquat; Innominata autem aliquando delicta non sunt v. gr. Magister correctionis ergo discipulum verberat, Medicus ægrotum curaturus ejus domum ingreditur, & tamen neuter ex illis delictum committit: de hac distinctione consulite Bart. in L.

numquam plura nōm. 4. ff. de privatis Delictis.

Dividuntur tertio Delicta in levia, 9 pro quibus imponitur mitior pœna, quam mortis naturalis, vel Civilis; scilicet Triremium perpetuo; in atrocissima, pro quibus imponitur pœna mortis naturalis, vel civilis; & in atrocissima, pro quibus imponitur pœna gravior simplici morte, ut si reus sit culeo insuendus, comburendus igne, scindendus in frusta, aut trahendus ad caudam equi &c. videte de hac re Socinum Conf. 157. Et in atrocissimis delictis concedunt Leges Judicibus laxiores habenas, ita ut non teneantur adeo scrupulose servare Juris dispositionem.

Ultima Delictorum divisio est in mere Ecclesiastica, in mere sæcularia, & in communia. Mere Ecclesiastica ea sunt, quæ vel a Laicis, vel a Clericis patrentur, cognosci solum queunt a Judicibus Ecclesiasticis. Mere sæcularia vero, de quibus, si a Laicis committantur, soli Judices Sæculares cognoscunt: communia vero sunt, quorum cognitio, si a Laicis fiant, pertinet æque ad Sæculares Iudices, ac ad Ecclesiasticos.

Triplex hæc divisio normam dabit hisce nostris Institutionibus, quas in tres partes dividemus, acturi in prima de Delictis mere Ecclesiasticis, in secunda de mere Sæcularibus, de communibus tandem in postrema.

TITULUS III.

De Hæresi, & quid sit.

- 1 **H**æresis nomen græcum latine idem sonat, ac *electio* asserente D. Hieronymo in Can. Hæresis 24. quæst. 3. Hæresis græce ab *electione* dicitur, quod scilicet eam sibi unusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem.

- 2 Definitur autem communiter: *Error voluntarius intellectus cum pertinacia* contra aliquam verita-

tem Fidei Catholicæ in eo qui Fidem suscepit.

Dicitur primo: *Error voluntarius intellectus*, quia sicut actus Fidei est actus intellectus certo assentientis veritati revelatæ, ita Hæresis est assensus, sive judicium falsum, & erroneum Intellectus ejusdem: debet autem hic error esse voluntarius, & liber, alias enim non dicitur Electio, quæ supponit

nit libertatem voluntatis; quare si quis involuntarie erraret circa res Fidei, vel invitatus pateretur tentationes contra illam, Hæreticus non esset.

4 Dicitur secundo cum pertinacia junctus: sine enim pertinacia non datur hæreticus; hæc autem in eo stat, quod quis sciat suam sententiam contrariam esse universalis Ecclesiæ doctrinæ, & definitioni, & eam nihilominus teneat, suumque Judicium pertinaciter præferat doctrinæ Ecclesiæ, ita Text. in Can. dixit Apostolus 24. quæst. 3. *Dixit Apostolus: hæreticum hominem post primam, & secundam correctionem devota, sed qui sententiam suam quamvis falsam atque perversam nulla pertinaci animositate defendunt, querunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos reputandi.*

5 Nec obstat si dicas ad constituendam hæresim non requiritur pertinacia, sed sufficit, quod sit dogma perversum Can. inter hæresim 24. quæst. 3. Ergo neque ad constituendum hæreticum requiritur pertinacia, sed sufficit assensus errori, seu falsæ doctrinæ.

6 Secundo plures dicuntur hæretici, v. g. Simoniaci, excommunicati, dubii in fide, & similes, ut late advertit gl. in Can. illi dicta quæst. 3. sed hi non habent pertinaciam: Ergo &c.

7 Facile enim respondebis ad primum negando consequentiam: malitia enim hæresis tota pendet ab ipsa materia quæ asseritur, quando asseri non debet; ut enim dicit etiam Philos. ab eo quod res est, vel non est, Propositio dicitur vera, vel falsa. Ad constituendum vero hæreticum duo requiruntur: Error in intellectu, & pertinacia in voluntate eligente eam disciplinam, quæ contraria sit disciplinæ veritatis: Sicut enim nullus denominatur talis ab eo, quod inest imperfecte, sed solum, quando confirmatur in illo, exempli gratia non dicitur iracundus, cui inest passio Iræ, sed qui ad illam est proclivior, & ab ea fre-

quenter corripitur, ita nec hæreticus est censendus, nisi qui in singulari opinione, quam sequitur, stabilitatem habet, ac firmitatem. Ita Card. Turrecrem. in dicto Can. dixit Apostolus num. 5. 6. & 7.

Ad secundam difficultatem obvia pariter est responsio, quod nempe ii, quos Glossa objecta vocat hæreticos; non dicuntur tales proprie, sed improprie & lato modo, vel per aliquam similitudinem ad hæreticum verum, quatenus nempe aliquo modo præcisi sunt ab Ecclesiæ Communionem, nos autem definimus Hæreticum proprium, & stricto modo acceptum.

Ex quo inferitur, quod si quis ignoret etiam ex ignorantia crassa, & mortaliter culpabili opinionem suam adversari doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ, non sit proprie Hæreticus; neque Hæreticorum pœnis obnoxius, cum in ipso desit pertinacia. Ita Card. Turrecrem. lib. 4. Summæ parte 2. cap. 13. Canus de Locis Theol. lib. 12. cap. 9. pluresque apud Laym. lib. 2. Theol. Moral. tract. 1. cap. 13. n. 2. Si vero quis ignoret ignorantia affectata, distinguendum erit: vel enim ignorat obdissendi rædium, aut similes causas & is hæreticus proprie non erit. Ita Laym. loc. cit. & Sanch. lib. 2. Moral. c. 7. n. 23. ratio est, quia crimen Hæresis consummatur in intellectu, & ad illud requiritur, ut quis scienter credat aliquid contra definitionem Ecclesiæ Catholicæ, & communem consensum fidelium; quare licet in tali ignorante adsit voluntarium sufficiens ad culpam gravem, non tamen ad hoc ut sit hæresis proprie dicta. Alioquin plures ex Catholicis ob ignorantiam multoties etiam culpabilem doctrinæ Ecclesiæ, & traditionum, censendi essent hæretici.

Sin vero quis affectate ignoret Articulos Fidei, & eos inquirere prætermittat ob contemptum auctoritatis ejusdem Ecclesiæ, & parvam ejus æstimationem, hæreticus is censendus, quia talis non esset paratus suum,

suum, etiam cognito errore, Ecclesiæ submittere, & captivare intellectum in obsequium Fidei; ideoque erraret pertinaciter. Ita DD. supra allegati, qui advertunt, hætenus dicta de affectate ignorante procedere in Catholico, qui nempe, præter unum, vel alterum errorem, credit Fidem Catholicæ Romanæ Ecclesiæ esse veram, eamque profitetur; non vero in iis, qui alienam Fidem ab Orthodoxa sectantur, ut Lutherani, Calvinistæ &c. hi enim cum veram Christi Ecclesiam, in cujus Fide baptizati fuerunt, oppugnent, inobedientes, perversi, & rebelles censendi sunt, & ideo inter

hæreticos recensendi; ac pœnis hæreticorum obnoxii esse debent.

Dicitur jam tertio in Definitione, 11 *contra aliquam veritatem Fidei Catholicæ*, quia hæreticus concedit aliquos Fidei Catholicæ Articulos: nam si omnes neget, erit Apostata, & infidelis, non hæreticus.

Dicitur ultimo: *in eo, qui Fidem suscepit*, alias enim non erit hæreticus, sed si totum Testamentum novum negaret, esset Judæus, si utrumque Paganus, sive Ethnicus.

Jam vero ad clariorem hujus traditionis utilissimæ & in Jure nostro latissimæ intellectum sit.

TITULUS IV.

Multiplex hæreticorum divisio traditur.

CAPUT PRIMUM.

De quibusdam, de quibus dubitari potest an sint Hæretici proprie dicti nec ne.

1 **Q**Uæres primo utrum vere, ac formaliter hæreticus sit qui de Articulo aliquo Fidei, quem scit ab universali Ecclesia propositum esse, ac definitum, deliberate dubitet.

2 Respondeo Affirmative per Text. in cap. primo de Hæret. ibi: *Dubius in Fide infidelis est.* Ita communior Sententia cum D. Thoma 2. 2. qu. 10. art. 5. & qu. 11. art. 1. Cajet. in dicta qu. 11. art. 2. Turrecrem. lib. 4. summ. par. 2. cap. 12. Tolet. lib. 4. sum. c. 4. & aliis relatis a Barbof. ad dictum c. primum de hæret. contra Canum de Locis lib. 12. cap. 9. Sanch. lib. 2. Moral. cap. 7. num. 12 Malderum in 2. 2. qu. 12. Art. 1. memb. 2. aliosque relatos a Diana par. 2. tract. 2. resol. 56.

3 Probat: quicumque aliquem Fidei Articulum, quem ab Ecclesia receptum scit, & fidelibus propositum, dubitum esse judicat, est vere, & formaliter hæreticus, cum supponat

explicite, vel implicite fallibilem esse Deum, qui talem Articulum revelavit Ecclesiæ, quique de se dixit Matth. 24. *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*; Sed quicumque de hujusmodi Fidei articulo deliberate dubitat, is vel explicite, vel implicite judicat eum incertum esse; ergo vere, & formaliter est hæreticus.

4 Quin relevet si ita arguas; Hæresis est error cum pertinacia contra Fidem ex dictis: sed dubitans nec assensum habet, nec dissensum: Ergo qui in Fide dubitat non est hæreticus.

5 Respondetur siquidem, deliberate dubitantem, de quo loquitur Text. noster, non se habere mere negative; ideo enim objecto sibi proposito non assentitur, quia illud incertum judicat, vel implicite, vel expresse: ideoque dubius in propria significatione is non dicitur, qui mere suspendit assensum Fidei, alias quilibet esset dubius quotiescumque actum Fidei non eliceret, vel quando non advertat, ut in somno, amentia, vel animi diversione, vel quando etiam advertens, cum videat se non obligari ad eliciendum actum

actum, illum omittat; Ideoque Text. intelligendus est de deliberate dubitante, & sic non servante illud Athanasii in Symbolo *fideliter firmiterque crediderit*, ac aliud, de quo D. Jacobus in sua Epistola Canon. cap. 1. *in Fide nihil hesitans*: Quare dicitur in Clem. unica §. porro de Summ. Trinit. quod non modo qui temere asserit, sed etiam qui vertit in dubium, an anima rationalis sit forma corporis humani per se, & essentialiter, tamquam hæreticus sit censendus.

6 Quæres secundo an Cathecumenus, qui nondum Baptismum recepit, si a Fide recedat, hæreticus sit?

7 Respondeo in Foro externo non fore reputandum hæreticum, nec subijci pœnis hæreticorum, cum Baptismo careat, cujus præexistentia est fundamentum necessarium ad hoc, ut quis Jurisdictioni Ecclesiæ subdatur: *Quid enim ad nos de his, qui foris sunt?* aiebat Apostolus: Ita Sanch. loc. cit. nu. 34. & Laym. 1. Erit tamen infidelis, nec ab aliis hæreticis essentialiter differet. Sicuti non differt essentialiter Æthiops ab hominibus albis; tamen cum inchoative tantum, non vero complete sit membrum Ecclesiæ, hæreticus proprie dicendus non erit. Ita DD. cit.

8 Quæres 3. an metu gravi, puta mortis, Fidem negans, sine ullo tamen interiore mentis assensu, quo verum judicet, quod facit, sit hæreticus.

9 Respondeo in Foro externo puniendum fore ut hæreticum, nisi revocet errorem suum, quia Ecclesia de internis non judicat. Formaliter tamen & proprie loquendo, peccare quidem graviter contra præceptum profitendi Fidem juxta illud Christi: *Qui me confessus fuerit coram hominibus &c.* proprie tamen, & vere hæreticum non esse, quia Hæresis proprie consistit in judicio erroneo Intellectus contra Fidem, quod abest ab eo, qui corde credit ad justitiam, licet ore non confiteatur ad salutem. Ita Azor. par. 1.

Institut. Moral. lib. 8. cap. 9. qu. 9.

Quæres quarto quid significet dispositio Text. in cap. 2. de Hæreticis, ubi S. Leo PP. primus ita scribit. Qui alium ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat.

11 Respondeo cum Gonzalez ad dictum cap. num. 3, aliquibus personis ex officio competere punire hæreticos, ut sunt Episcopi, & Inquisitores, sique hi negligentes fuerint in detrimentum Fidei Catholicæ, adeo severe puniendos esse, ut ab Episcopali dignitate, & officio amoveantur ad Text. in c. Excommunicamus in primo §. volumus eod. tit. ut enim aiebat etiam Seneca in Hercule furente: *Qui non vetat peccare cum possit, jubet*; aliis autem id muneris ex officio non competere, ut sunt cæteri fideles, eosque debere sub pœna excommunicationis hæreticos denunciare juxta Constit. Gregorii IX. de qua Penna parte 2. Directorii, & Carena de Offic. Inquisit. parte 2. Tit. 9. §. 4.

Quæres quinto utrum Hæreticus, vel Schismaticus salvari possit.

13 Audi D. Augustinum respondentem in cap. 3. h. t. cujus verba extant in ejus libro de Fide ad Petrum Diaconum. *Firmissime tene & nullatenus dubites, omnem Hæreticum, vel Schismaticum, quamvis multas Eleemosynas faciat, vel etiam pro Christo sanguinem fundat, cum diabolo, & Angelis ejus æterni ignis incendio participandum, nisi ante finem hujus vite, Catholicæ fuit incorporatus, & redintegratus Ecclesiæ; omni enim homini, qui Ecclesiæ Catholicæ non tenet unitatem, nec baptismus, nec Eleemosyna quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine suscepta Christi proficere poterit ad salutem.* Et ratio est, quia dum pertinax est in ipsa Hæresi, est extra Ecclesiam, ideoque nullo modo ante reconciliationem decedens salvari poterit.

CAPUT II.

De pœnis Hæreticorum & primo de Excommunicatione ab iis incurrenda.

14 **P**rima Hæreticorum pœna est Excommunicatio major latæ Sententiæ, quæ ipso facto ab iis incurritur, ut disposuit Lucius III. in cap. ad abolendam; Concilium Generale Lateranense sub Innocentio III. in cap. Excommunicamus *il primo*, & Greg. IX. in cap. Excommunicamus *il secondo* de Hæret. & hæc Excommunicatio reservata fuit S. Pontifici in Bulla Cœnæ Domini, ut omnibus notum est.

15 Ut autem incurratur dicta Excommunicatio, requiritur primo, quod Hæreticus sit proprie & formaliter talis. Secundo, quod hæresim internam signo, vel aliquo actu exteriori ostendat, quia Ecclesia non judicat de mere internis. Quare si quis etiam nemine præsentem, & audientem, propositionem aliquam contra fidem proferat, Excommunicationi prædictæ erit obnoxius; talis enim Hæresis vere, & per se non est occulta, ideoque subiecta est Ecclesiæ potestati, quamvis per accidens ex defectu testium probari nequeat in Judicio. Ita Laym. l. c. cap. 14. num. 1. & Azor. cap. 10. qu. 2. nu. 6. Tertio, cum actus externus sit ex se moraliter malus, quia alias pœnæ gravissimæ, qualis est Excommunicatio, non esset obnoxius. Laym. ibid. num. 3. & Sanch. Moral. lib. 2. cap. 9. num. 20. Ac ultimo, quod Hæresis interna manifestetur animo eam profitendi, non vero si mere pronuncietur legendi, narrandi, vel disputandi gratia, tunc enim non profertur ut propria, sed ut aliena. Azor. ibid. quæst. 7. & Sanch. num. 24. Quare si quis ex interno Errore, quem animo fovet, Sacro nollet interesse, a Sacra Communionem abstinere, genua non flecteret cum S. Hostia elevatur a Sacerdote, pensatis circumstan-

tiis, cum tales omissiones prodeant ex vi hæresis internæ, procul dubio censendus esset factio Hæreticus formalis, & verus, ut advertit l. cit. Sanchez num. 16.

16 Advertendum in præfata Excommunicatione prima in Bulla Cœnæ Domini infligi eandem pœnam contra eos, qui Hæreticorum libros Hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine permissu Pont. Summi, ac Apostolicæ Sedis scienter legunt, aut retinent, & eos imprimentes, aut quomodolibet defendentes ex quavis causa publice, vel occulte quovis ingenio, vel colore. Et ratio est quia si vivus Sermo hæretici, ut dixit Paulus, serpit ut Cancer, quanto magis liber, & scriptura, quæ ut verbum non volat, nec momento dilabitur? Quare cum Cœlestius, & Pelagius de Hæresi damnati fuissent in Synodo Ephesina, dubitavit Patriarcha Antiochenus, an scripta eorum admitti possint.

Respondit S. Gregorius PP. relatus in cap. 4. de Hæret. quod non, inquiens: *quomodo poterant illa Capitula recipi, quorum damnabantur Auctores?*

Quod si quæras quinam Hæretici sint a Catholicis vitandi?

19 Respondeo, hodie rem esse expeditam post constitutionem editam a Martino V. in Concilio Constantiensi, in qua declaratur, non dici excommunicatum vitandum nisi notorium Clerici percussorem, & a Judice specialiter, & expresse denunciatum ut talem; quare nisi hæretici etiam manifesti sint nominatim, & expresse denunciati, non erunt de Jure Canonico vitandi; & ideo licitum est Catholicis cum illis versari, & civilia inire commercia, præsertim in locis, ubi vivunt cum iis permixti, ut Anglia, Germania &c. quia licet sint hæretici notorii, non sunt expresse, & nominatim denunciati. Ita Azor. l. c. c. 11. q. 1. Sanch. ibid. cap. 9. num. 5.

Idemque dicas si quis sit de hæresi suspectus.

suspectus, quia si vocatus a Judice ad respondendum de fide, se a crimine gravissimo non purgaverit, excommunicari debet, & vitari, sique per annum (intellige sine justa causa, & impedimento) in excommunicatione inforduerit, anno elapso tamquam Hæreticus est damnandus; præsumitur enim fateri crimen, propter quod fuit excommunicatus, ideoque tamquam confessus & convictus dampnandus est ad Text. in c. Excommunicamus 13. §. qui autem de Hæreticis, & C. cum contumacia eod. Tit. in 6.

C A P U T III.

De Privatione Beneficiorum Ecclesiasticorum ab Hæreticis incurrenda.

21 **H**æreticus privatur omnibus Beneficiis Ecclesiasticis cap. ad abolendam de Hæret. & cap. ut commissi §. privandi eod. Tit. in 6. & quia turpius ejicitur, quam non admittitur hospes, a fortiori inhabiles fiunt ad alia obtinenda C. quicumque §. hæretici eod. Tit. in 6.

22 Quæstio unice in hac materia viget inter DD. utrum nempe ipso Jure privetur Hæreticus Beneficiis Ecclesiasticis etiam ante Sententiam declaratoriam Judicis, ita ut fructus a die commissi criminis suos amplius non faciat, & hujusmodi Beneficia impetrari possint tamquam vacantia etiam ante declaratoriam.

23 Probabilior autem, & communior est opinio, quod privetur beneficiis ipso Jure. Ita Garz. de Benef. parte 11. cap. 10. num. 66. Farinac. de Hæresi qu. 139. num. 77. & late Fagnan. in dicto cap. ad abolendam nu. 28. & seq.

24 Probatur primo. In cap. ad abolendam de hæret. dicitur quod Hæreticus: *omni officio, & Beneficio Ecclesiastico spoliatus, Secularis relinquatur arbitrio potestatis.* Illud autem verbum *Spoliatus* importat executionem & privationem ipso Jure,

ut notat Buttr. in cap. fin. num. 15. de postulante, ubi firmat generalem Theoricam, quod ubicumque in Jure habentur hæc verba: *Præcipimus spoliari, vel Spolietur*, licet verbum sit futuri temporis, supponat privationem ipso facto, & solum denotet amotionem manuum, & facti possessionem dimittendam, & eum sequitur Felinus in cap. 2. num. 3. & in cap. Rodolphus num. 25. de rescriptis, & in cap. insinuat in principio de Simon. Ergo a fortiori hoc dicendum erit in casu nostro, in quo ipsum Jus supponit Hæreticum quovis Beneficio spoliatum: Et ratio rationis est, quia hujusmodi verba sunt executiva; quare etiam si sint futuri temporis, important semper sententiam latam a Lege.

2. Probatur in cap. cum secundum Leges, de Hæret. in 6. dicitur bona hæreticorum esse confiscata ipso Jure, ita ut illico hæretici eorum dominium amittant, nec aliud requiratur, nisi pronuntiatio Judicis Ecclesiastici super crimine; ergo multo magis amittunt ipso Jure Bona spiritualia, seu ecclesiastica, ut sunt Beneficia.

3. Nicolaus II. in sua Constitutione quæ incipit. *Noverit Universitas* in Bullar. To. 1. pag. 124. loquens de Hæreticis ait: *Nos enim prædictos ex nunc privamus Beneficiis acquisitis volentes, ut tales, & habitis perpetuo careant, & ad alia similia nequaquam in posterum admittantur.* Quid clarius desiderari potest?

Ult. ut advertit doctissimus Fagnanus loc. cit. num. 36. & seq. sententiam hanc probavit S. Cong. Card. Concilii Tridentini Interpretum, quæ aliquando censuit, Episcopo notorie Hæretico, facultatem concedendi dimissionas spectare ad Capitulum Ecclesiæ Cathedralis. Ea ratione, quia propter hæresim notoriam Prælati, Sedes Episcopalis vacat vere & proprie, & ideo Jurisdictio devolvitur ad Capitulum.

Aliquando censuit, Matrimonium contractum coram Parocho Hæretico esse

esse invalidum; & hoc non ex eo, quia Parochus Hæreticus sit excommunicatus, cum alias declaraverit matrimonium contractum coram Parocho excommunicato etiam denuncia- to esse validum, quia Excommunicatus retinet Beneficia, licet non possit de novo acquirere, cap. cum bo. me. de Aetat. & qualit. & cap. postulastis de Cler. Excommunicato ministrante; sed ideo tantum, quia Parochus Hæreticus desinit esse Parochus, cum ipso Jure sit privatus Beneficio Parochiali.

29 Advertendum tamen, quod licet Hæreticus ipso Jure sit privatus beneficiis, ideoque ea impetrari possint etiam ante Sententiam declaratoriam, ut diximus, non tamen posita possessione amoveri, nisi prius Sententia contra ipsum supra crimine Hæresis prolata fuerit, cap. cum secundum Leges de Hæreticis in 6. & in hoc sensu conciliari possunt DD. qui asseruerunt, Hæreticum ante Sententiam declaratoriam non amittere Beneficia, intelligendo scilicet de possessione facti, non de dominio Juris.

C A P U T IV.

De Confiscatione bonorum ab Hæreticis subeunda.

30 **B**ona Hæreticorum confiscanda sunt etiam si Catholicos filios habeant. Rationem reddit Text. in cap. vergentis hoc titulo, his verbis: *Cum enim secundum legitimas Sanctiones reis læsæ Majestatis punitis capite; bona confiscantur eorum, filiis suis vita solummodo ex misericordia conservata, quanto magis qui aberrantes in Fide, Domini Dei filium Jesum Christum offendunt, a capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debent distinctione præcidi, & bonis temporalibus spoliari, cum longe sit gravius æternam, quam temporalem ledere Majestatem.*

31 Adverte tamen ad effectum confi-

scandi hujusmodi bona; necessario prærequiri sententiam declaratoriam Judicis Ecclesiastici supra ipso crimine Hæresis Jo: And. hic num. 2. & Card. num. 1.

Adverte 2. quod esto hæreticus hæresim abjuret, bona sua non recuperet, nisi ex misericordia Ecclesiæ. Gl. hic in verbo misereri & Hostiensis n. 1. sicuti Episcopus lapsus in Hæresim non recuperat Episcopatum, nisi ex misericordia. Can. ipsa pietas 23. quæstion. 4.

Adverte 3. aliquando propter delicta parentum filios etiam puniri, cum ut ait Text. adductus: *Quandoque feratur ultio, non solum in auctores scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.* Quare dicitur Hierem. cap. 31. *Patres comederunt uvas acerbas, & filiorum dentes obstupuerunt.* Idque tum ob immanitatem paterni criminis, tum quia exempla paterni sceleris in filiis metuuntur; quare ut advertit Fagn. in dicto cap. vergentis numer. 12. etiam Sacra Pœnitentiaria quando absolvit aliquem ab irregularitate incurta ob Presbyterium, apponit clausulam, de qua in capitul. quibusdam de pœnis videlicet: *Et ne minus vindicta quam excessus memoria prorogetur, ipse, ejusque liberi propter hoc censeantur inhabiles ad beneficia Ecclesiastica obtinenda, nisi cum eis fuerit supra hoc misericorditer dispensatum.*

Adverte 4. quod licet quoad privandos filios bonis paternis in hac materia contrarium definiverit Jus Civile in Leg. Manichæos, & in Authent. idem est Cod. de Hæretic. tamen hæc dispositio correctæ fuit a dicta Decretali, & a Constitutione Friderici Imperat. incipiente hac Edictali, oppositum e diametro statuentis.

Adverte 5. filium hæretici ipso Jure re privatum esse beneficiis, ac pensionibus Ecclesiasticis obtentis antequam etiam Pater condemnetur, hoc

enim delictum ex dictis non modo æquiparatur, verum etiam longo intervallo superat crimen læsæ majestatis humanæ, quod filiis reorum solam vitam ex miseratione relinquit per Text. in L. quisquis cod. ad L. Juliam majestatis, ut illis perpetua egestate sordentibus mors sit solatium, & vita supplicium. Si ergo in crimine læsæ Majestatis humanæ, quale esset percutere personam Cardinalis, expresse cautum est in Jure, quod ita delinquentium filii privati sint ipso Jure beneficiis obtentis, per Text. in cap. scilicis §. quod si quis de pœnis in 6. a fortiori idem dicendum erit in pœnis reorum læsæ Majestatis divinæ. Ita sentiunt Jo: Andreas in cap. ut commissi de Hæret. in 6. ibique Gemin. n. 4. Gigas de Crimin. læsæ majest. lib. 3. Tit. de pœnis, quas filii incurrunt qu. 11. Covar. lib. 2. var. cap. 8. num. 4. & Clar. in praxi §. hæreses vers. Item Clericus.

mulieres exponunt, earum dotes publicandæ sunt.

CAPUT V.

De quibusdam aliis pœnis, quas hæretici incurrunt.

Gravissimum hoc crimen multiplici ei pœna scelestos afficit, & quidem ultra explicatas.

Primo, hæreticus evadit infamis infamia Juris post sententiam Judicis declaratoriam C. excommunicamus §. credentes de Hæret. Quare excluduntur hæretici ab omni actu legitimo, ab honoribus, dignitatibus, advocati, notarii, vel Judicis officio exercendo Auth. credentes §. nullus cod. eod. Tit.

Secundo, Hæreticus, quem notorie constat in hæresi decessisse, sepultura Ecclesiastica privatur. C. sicut §. si autem eod. tit. quia quibus vivis non communicamus, neque mortuis communicare debemus cap. sacris de sepult. ita ut quicumque scienter hæreticum in loco sacro tumulaverit, sententiam Excommunicationis incurrat, nisi propriis manibus publice eum extumulet, ejusque corpus projiciat, dummodo ejus ossa possint ab aliorum ossibus discerni, & locus ille perpetuo sepulturæ usu careat, & tamquam prophanus censeretur. Ita Alex. IV. in c. quicumque de Hæret. in 6.

Tertio Hæreticus nec testari, nec hæres institui potest L. Manichæos C. de Hæret. & dicto cap. Excommunicamus §. credentes.

Quod tamen intelligi debet post sententiam criminis declaratoriam. Ita Farinac. de Hæres. qu. 190. nu. 92. & seqq. ac præsertim num. 102. & 104. ita ut si Episcopus vel Clericus scienter Hæreticum hæredem instituat, vel iis in vita, aut in morte quidquam largiatur, excommunicari debeat. C. si quis, & c. in eos de Hæret. in 6. idemque dicendum de quocumque Fidei etiam Laico, qui hæreticum scienter

ter hæredem instituat juxta Farinac. l. c. nu. 111. Ratio est, quia ita instituens redditur de Hæresi suspectus juxta Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 6. num. 33.

42 Quarto, Pater hæreticus amittit Patrimonium potestatem in filios suos cap. 2. §. fin. dicto tit. in 6. ideoque neque illum emancipare, neque ei pupillariter substituere potest, cum nullam in eum amplius habeat potestatem. Ita Farinac. de Hæres. qu. 179. num. 29. & seqq. post Jo: And. in c. absolutos de Hæret. num. 1. ibique Abb. num. 3.

43 Quinto, Vassalli, alique omnes, qui hæreticis tenebantur adstricti, liberantur ab omni obligatione ad Text. in dicto cap. absolutos, & sic nota, Papam ratione criminis Ecclesiastici absolvere posse Vassallos Laicorum a qualibet obligatione contracta, ut notat Butr. in dicto c. absolutos num. 2. in Abb. in 1. notab. & Felin. in princ.

44 Quare Hæreticus ipso Jure amittit obligationem fidelitatis & Homagii, & cujuscumque alterius servitii, & obsequii juxta Jo: And. ad dictum c. num. 3. Butr. in 1. not. & Hostiensium in princ. Ideoque servi familiares, & mercenarii sunt etiam liberati; littera enim Text. liberat a debito totius obsequii, & sic omnes comprehendit Jo: And. ib. n. 1. Butr. n. 3. & Abb. nu. 2. Quinimo debitor, qui promiserit stata die solvere sub certa pœna, non incidit in commissum, si creditori Hæretico non solvat, sique juraverit ei solvere, non dejerat non solvens, quia Juramentum habet in se tacitam conditionem si res in eodem statu permanferit ut ei communicandum sit. Ita Gl. 2. ad dictum Text. & D. D. allegati. Tenebitur tamen debitor solvere Fisco, si creditoris Hæretici bona fuerint publicata, vel alteri, cui declaratum fuerit esse solvendum. Ita Marian. Soccin. in dictum Text. n. 14.

CAPUT VI.

De pœnis corporalibus Hæreticorum.

Hæreticus, nisi se corrigat, & errorem abjuret, si Clericus sit, est degradandus, & tradendus Curiae Sæculari, si vero sit Laicus, eidem Curiae Sæculari tradendus est, ut ab illa puniatur; eademque pœna infligenda est suspectis de hæresi, qui se non purgent. Hæretici autem relapsi audiendi non sunt, sed Sæculari judicio sunt penitus relinquendi. Ita Lucius III. in c. ad abolendam de Hæret. Pœna autem quæ a Judice Sæculari infligitur hæreticis impœnitentibus est mors naturalis L. Arianus, & L. quicumque C. de Hæret. & ex consuetudine, præsertim Hæresiarchæ vivi comburantur juxta Clar. §. Hæresis num. 7. & Farinac. qu. 189. num. 4. & 5.

47 Quamobrem ut Hæreticus effugiat pœnam ultimi supplicii, quatuor copulative requiruntur. Primo quod incontinenti abjuret errorem suum. Secundo quod sponte id faciat. Tertio quod abjuret publice errorem arbitrio Episcopi, vel Judicis competentis. Quarto quod de peccato condigne satisfaciat per salutarem pœnitentiam sibi infligendam, ut in dicto cap. & in cap. ut commissi de Hæret. in 6. & repetentes ad illa; Ecclesia enim utpote pia mater gremium ad se redeuntibus non claudit, sed eosdem misericorditer tuetur can. ponderet, & Can. quia dist. 50. Can. agnovimus, & Can. his qui 26. qu. 6. juxta illud Ezechielis: Peccator in quacumque hora conversus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius.

48 Regulariter tamen hujusmodi pœnitentes in perpetuum carcerem ad agenda pœnitentiam detruduntur, ut ex cap. pen. h. t. nisi tamen sponte comparuerint, antequam de crimine accusati, aut denunciati fuissent, tunc enim perpetuo carceri non mancipantur,

tur, ut arguitur a dicto cap. pen. ibi: *qui postquam fuerint deprehensi redire noluerunt ad agendam condignam penitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur*: Ergo arguendo a contrario, si sponte redeant, & misericordiam implorent, antequam fuerint deprehensi, non videntur perpetuo carcere multandi; & ita servari in Supremo Tribunali Sanctissimæ Inquisitionis restatur Fagnan. in dicto cap. ad abolendam num. 19.

49 Relapsi autem, etiamsi prius hæresis non fuerit plene probata, sed ob solam ejus suspicionem fuerit facta abjuratio, audiri non debent, quia cum semel Ecclesiam ficta pœnitentia deceperint, ejus misericordiam experiri amplius non debent, ut notant Butr. ad dictum capit. ad abolendam numer. 8. & Marian. Socinus numer. 71.

50 Cum enim ex verbis Gelasii Papæ relatis in Can. legatur 24. quæst. 2. habeamus regulam certam, quod venia concedi non debeat nisi pœnitentibus, ibi: *Legatur ex quo est religio Christiana, vel certe detur exemplum in Ecclesia Dei quibuslibet Pontificibus, aut ab ipsis Apostolis, aut ab ipso denique Salvatore, nisi corrigentibus se fuisse concessam*. Id certo exactius observari debet in relapso, qui cum redierit ad hæresim ejuratam, se ostendit in Fide inconstantem, & ideo Alex. IV. in cap. supra eo de Hæret. in 6. statuit relapsi admittendum non fore ad Sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ, nisi manifesta dederit indicia pœnitentiæ; unde omnis pœna relapsi Papæ est arbitraria, quia Constitutio Lucii III. supra relata est Juris mere positivi juxta Innoc. in cap. cum ad Monasterium num. 3. de Stat. Monach. & Fagnan. l. c. num. 47.

51 Cum autem hodie juxta stylum Sanctissimæ Inquisitionis hæreticus pœnitens generaliter omnes hæreses abjurare soleat, in quamcumque postea quis incidat, relapsus dicitur juxta

Farinac. de Hæres. quæst. 195. num. 45. præsertim quia ut dicitur in cap. 13. hoc tit. Hæreses quibuscumque nominibus censeantur, facies quidem diversas habent, sed causas ad invicem colligatas, quia de varietate conveniunt in idipsum; quare cecinit Prudentius lib. 2. circa Simmachum. *Una superstitio est, quamvis non concolor error*.

Sciendum jam, quod aliqua, ob sui atrocitatem, crimen hoc peculiaria habeat in Jure nostro.

Et primo quidem, quod ad probandam hæresim favore Fidei, & ut facilius scelus hoc puniri possit, admittantur testes alias in Jure inhabiles ad ferendum testimonium, nempe excommunicati, socii criminis, alique criminosi, & infames. C. in fidei hoc tit. in 6. Qui tamen quamvis semper sufficiant ad inquirendum, torquendum reum, & etiam ad pœnam extraordinariam infligendam, non sufficiunt tamen ad condemnandum, nisi plures, quam duo fuerint, & cum eorum depositionibus concurrant verisimiles conjecturæ, & circumstantiæ, ex quibus præsumatur facti veritas, & depositionum, ut colligitur ex dicto cap. in Fidei, & firmat Farin. de Hæres. quæstion. 188. num. 83. 84.

2. Licet perjurus repellatur a faciendi testimonio, si tamen quis tam de se, quam de aliis in causa Fidei veritatem celaverit, & postea etiam ex intervallo velit corrigere dictum suum, & veritatem pandere, admittendus est, dummodo ex manifestis indiciis appareat, non ex animi levitate, & odio, aut pecunia suadente, sed zelo Orthodoxæ Fidei, quæ prius tacuerat velle revelare. Text. est in cap. accusatus §. licet hoc tit. in 6.

3. In hoc crimine admittitur testis domesticus, & familiaris, servus contra dominum, Frater contra fratrem, consanguineus contra consanguineum, maritus contra uxorem, Pater contra filium,

filium; qui etiam cogi possunt in defectum aliarum probationum ad testimonium ferendum. C. litteras de præsumpt. & Farinacc. quæst. 188. num. 143. & seqq. tum quia domestici magis informati præsumuntur de his, quæ domi fiunt, tum quia sunt alieni a suspitione, quod deponant falsum contra conjunctos.

56 4. Admittuntur etiam mulieres, minores 25. annis, dummodo sint doli capaces, & etiam Laici contra Clericum juxta Farinacc. ibid. num. 76. & seqq.

57 5. De consuetudine supremi Tribunalis Sanctissimæ Inquisitionis non publicantur umquam in hoc crimine no-

mina accusatoris, & testimonium juxta Farinacc. dicta quæstion. 188. num. 12. quamvis absit periculum quoad tales personas: illo enim existente a Jure imponitur prædictum secretum Ordinariis, & Inquisitoribus per Text. in cap. ultim. §. & eorundem hoc tit. in 6.

Ac postremo ob criminis immanitatem etiam hæretici defuncti memoria damnari potest, vel fuerit hæreticus verus, vel præsumptus, idest citatus in causam Fidei per Annum fuerit contumax, & ita decesserit non editis pœnitentiæ signis juxta Text. in cap. 13. hoc tit. ita Bellamer. Dec. 688. & duabus seqq.

TITULUS V.

De Schismate, & Schismaticis.

1 Schisma nomen Græcum scissuram importat, seu divisionem unitatis, & definitur a D. Thom. 2. 2. quæst. 39. art. 1. *Divisio, per quam quis se ab unitate Ecclesiæ separat, in quantum Ecclesia est Corpus mysticum, ex universis fidelibus ut membris, & Romano Pontifice tamquam capite constans*.

2 Pro cujus intelligentia sciendum est, Ecclesiam militantem, in qua manemus nos viatores, distinguere a Triumphantem, in qua perpetuo vivunt beati comprehensores. Hæc Ecclesia militans est Corpus Mysticum optime compactum, cujus fideles membra sunt, & illius, quousque inter nos mansit, caput visibile Christus fuit, sed ipso in cælum elato, suam Vicariam potestatem Petro ejusque successoribus relinquens, constituit Summum Pontificem in caput visibile Ecclesiæ militantis, ut apud Catholicos est infallibile.

3 His positis: Schisma dicitur primo *Divisio*, quod stat loco generis, convenitque Schisma per illud cum Hæresi, quæ pariter hæreticum membrum

veluti sordidum separat a fidelium communione.

Reliqua verba ostendunt duplicem modum, quo quis Schismaticus esse potest, nempe quatenus nolit esse subiectus, & subordinatus Pontifici, quæ Ecclesiæ Caput est, vel quatenus nolit communicare cum reliquis fidelibus in aliqua actione spiritali ad totum Ecclesiæ corpus pertinente, puta contemnendo Sacramentorum usum, vel cultum religiosum in Catholica Ecclesia præstari solitum.

Quod si aliquis se subtrahat a Pontificis obedientia, non quatenus est Ecclesiæ caput, sed ob peculiare causas, puta quia ipsi inimicus sit, non dicitur Schismaticus. Farinacc. de Hæres. quæstion. 134. §. 1. numer. 11.

Duplicis generis Schismatici sunt: 6 vel enim sunt Schismatici tantum, vel Schismatici & Hæretici simul. Primi generis sunt illi, qui nullum dogma asserunt catholicæ Fidei contrarium, sed nolunt ex malitia Ecclesiæ capiti subiacere, vel cum aliis Fidelibus communicare.

Schis-

7 Schismatici & Hæretici simul sunt, qui subtrahunt se ab obedientia Romani Pontificis ut Ecclesiæ capitis, & a Fidelium unitate, & insuper negant per dogma Hæreticum auctoritatem Papæ, & unitatem Ecclesiæ, aliam Ecclesiam, illegitimumque ejus caput sibi effingentes. Quare vides omnem Hæreticum esse etiam Schismaticum, quia ab Ecclesia Romana per aliquod perversum dogma se dividit, non autem e contra semper omnem Schismaticum esse Hæreticum simul. Ita Gonzal. ad c. 2. de Schismaticis nu. 3. qui bene advertit cum D. Tho. l. c. Schisma esse peccatum contra obedientiam, & charitatem; Hæresim autem contra Fidem.

8 Quilibet vero Schismaticus vehementer de Hæresi suspectus est. Raro enim contingit in hac materia aliquem dari errore voluntatis, scilicet Schismate laborantem, & carentem errore intellectus, hoc est hæresi; adeoque omnes Schismatici, non solum Schisma abjurare tenentur, sed etiam Hæresis suspicionem. Ita Farinacc. laudata qu. 84. num. 35. Et de facto Schisma, præsertim diuturnum, in Hæresim desinit, ut dicitur in cap. inter 24. qu. 3. ut videmus hodie esse apud Græcos cum Schisma sit Hæresis inchoative, ut explicat Suares lib. 1. in defens. Fidei cap. 22. & Fagn. ad cap. primum de Schismaticis num. 16.

CAPUT PRIMUM.

De pœnis Schismaticorum.

9 **P**rima Schismaticorum pœna est excommunicatio latæ sententiæ, quæ est prima in ordine in Bulla Cœnæ Domini.

10 Secundo, Schismaticus est inhabilis ad beneficia, & dignitates Ecclesiasticas, præsertim Episcopalem, etiam abjurato Schismate, nisi a Summo Pontifice fuerit dispensatus C. quia diligentia, de Elect.

11 Tercio, inhabiles sunt perpetuo ad

omnia beneficia, & eorum bona confiscanda sunt cap. unico h. t. in 6.

Et ultimo puniri possunt pœnis corporalibus, etiam Tirremium: sique fuerint Schismatici, & hæretici simul, ac in errore contumaces, etiam pœna mortis juxta Farin. de hæres. qu. 184. num. 51. & 52.

CAPUT II.

An Ordinationes, aliaque gesta a Schismaticis sint valida, & de Ordinatis ab eis.

13 **I**n cap. primo h. t. decernitur ordinationes factas a Schismaticis, & ordinatis ab eis esse irritas, & qui ab iis acceperunt beneficia Ecclesiastica, carere debere impetratis: Ulterius, quod alienationes rerum Ecclesiasticarum factæ a Schismaticis, vel a Laicis, sint invalidæ, & ad Ecclesias sine ullo onere revertantur; & contrafacientes excommunicati sunt; qui vero sponte de tenendo schismate juramentum præstiterint, a Sacris Ordinibus, & dignitatibus sint suspensi.

Et ratio est, quia Schismatici amiserunt omnem potestatem in rebus Ecclesiasticis; quomodo ergo possunt aliis dare quod non habent?

15 Distinguendum tamen est in hac materia cum D. Thom. 2. 2. qu. 39. art. 3. duplicem esse in Episcopis potestatem, aliam Sacramentalem aliam Jurisdictionalem. Sacramentalis est, quæ per aliquam consecrationem adipiscitur, ut potestas characteris, quæ consistit in conficiendo corpore, & Sanguine Christi, & in Sacramentis conferendis, Jurisdictionalis vero est, quæ confertur per simplicem hominis injunctionem, ut facultas excommunicandi, absolvendi, concedendi Indulgentias.

16 Potestas Sacramentalis secundum suam essentiam remanet in homine quamdiu vivit, sive in Schisma, sive in hæresim labatur. Quare Episcopus Schis-

Schismaticus valide ordines confert, & de facto rediens ad unionem Ecclesiæ iterum non consecratur. Can. ordinationes 9. qu. 1. Sed quia potestas inferior nequit agere, nisi moveatur a potestate superiori, ut patet etiam in rebus naturalibus, inde est, quod tales personæ usum potestatis amittant, idest non possint uti sua potestate, & per consequens si ea utantur, operentur quidem effectus Sacramentales, quia in illis homo agit solum ut instrumentum Dei, & hujusmodi effectus existunt independentes a merito, vel demerito conferentis. Can. si iustus 1. qu. 1. sed ab iis ordinati, vel confirmati, recipiunt quidem characterem, sed non usum, seu executionem Ordinis, cum nemo det quod non habet. Ita Glos in cit. cap. 1. ver. irritas.

17 Potestas autem jurisdictionalis, quæ ex simplici injunctione hominis confertur, non adhæret immobiliter subjecto, & ideo in Schismaticis, & hæreticis non manet: ideoque non possunt absolvere, excommunicare, indulgentias concedere &c. Can. omnibus. Can. ait Cœlestinus, & Can. aperte 24. qu. 1.

18 Et ita explicantur plures Canones, in quibus dicitur, hujusmodi personas, utpote extra Ecclesiam constitutas, nihil habere Juris, seu potestatis spiritualis, ut habetur in Can. Novatianus 7. qu. 1. Can. 1. & Can. qui ordinationes 9. qu. 1. Can. didicimus & Can. pudenda 24. qu. 1. Debent enim intelligi, vel quoad potestatem Jurisdictionis, qua tales privantur, vel quoad Actum secundum, seu usum potestatis Ordinis, quem non recipiunt ordinati a Schismaticis, vel aliis ab Ecclesia separatis, & præcis. Ita Card. Turrecr. in Can. qui perfectionem n. 3. & 4. & can. seq. primo qu. prima. Ut enim ait D. Basil. ad Amphilo- chium cap. 1. hujusmodi perditii pastores ab Ecclesia defecerunt, & discissa fuit consequentia, ac legitima succes-

sio, quæ ab Apostolis, & Episcopis prioribus in eos, quide novo ordinantur, derivatur.

Nec obstat si dicas, quod Episcopus Schismaticus nequeat valide conferre Sacramentum pœnitentiæ: Ergo neque Ordinis quod est nobilius.

Dispar enim est ratio in uno, & in altero Sacramento, ut optime advertit Gonzal. ad dictum cap. primum num. 7. circa med.

21 Primo, quia Sacramentum pœnitentiæ non potest conferri valide, nisi ab habente Jurisdictionem, quæ omnino deficit in Episcopo Schismatico: Sacramentum autem Ordinis non requirit Jurisdictionem in conferente, sed solam eminentiam Sacerdotii, seu Episcopalem potestatem Sacramentalem, quæ remanet in Schismatico.

22 Secundo, quia in Sacramento pœnitentiæ nihil datur præter gratiam, quam tantum abest, ut a Schismatico consequi quis valeat, ut potius qui ei communicat, præsertim in divinis, novi criminis contagione polluat: At in Sacramento Ordinis præter gratiam confertur character spiritualis, qui animæ suscipienti imprimitur, independentes a merito, vel culpa qualibet conferentis.

23 Advertendum jam, quod ordinatus a Schismatico possit incontinenti ab officio removeri, nisi probaverit cum eo fuisse misericorditer dispensatum ab habente potestatem dispensandi. Ita Text. in cap. fraternitati de Schismar.

24 Si ergo quis scienter, vel ex crafta, & lupina ignorantia ab Episcopo Schismatico ordinatus fuerit, poterit a solo Summo Pontifice dispensationem obtinere. Layman. in cap. quia diligentia de elect. nu. 5. cum eo vero, qui jex ignorantia inculpabili a tali Episcopo fuerit ordinatus, etiam Episcopus dispensare poterit. Gl. in dicto oap. fraternitati ver. potestatem, ibique Abb. num. 7.

TITULUS VI.

De Crimine Apostasiæ.

25 **A**postata nomen Græcum idem significat, ac desertor L. desertorem ff. de re militari, & etiam latine dicitur prævaricator, ut notat S. Ambros. serm. 75. in Psal. 118. vers. 7. & refugam vocavit Apostatam S. August. lib. 20. de Civit. Dei cap. 19.

26 Definitur ergo a D. Thoma 2. 2. q. 12. art. 1. Desertio Dei facta per eum, qui Christianus est, qui ibidem qu. 20. art. 5. advertit Apostasiam esse speciem infidelitatis, quæ differt ab hæresi accidentaliter, non essentialiter, quia Apostata est vere hæreticus, contradicit enim Fidei Catholicæ, quam semel professus fuit; differt autem ab hæretico; hic enim recedit a Fide in parte, negando unum vel alterum ejusdem Articuli; Apostata autem, de quo dicemus infra, nempe perfidiæ, recedit a Fide in totum; major autem, vel minor recessus a Fide, quam quis professus fuit, non mutat speciem, sed tantum addit circumstantiam valde aggravantem, pravitatem, seu deformitatem Infidelitatis.

27 Differt autem Apostata a Gentili, seu Pagano, quia hic numquam Fidem Catholicam professus fuit, & differt a Judæo; quia hic contradicit Fidei Christianæ, quam in Typis, umbris, & figuris antea receperat, non re ipsa juxta Azor. parte 1. Moral. lib. 8. cap. 21. & ideo omnis Apostata est hæreticus, non vero omnis hæreticus est Apostata, ut liquet ex dictis.

28 Proprie, & striete loquendo Apostatarum duo sunt genera, ut asserit Archidiac. in Can. placuit dist. 50. nu. 4. Alius enim est Apostata perfidiæ, quando nempe quis Catholicam Fidem totaliter abnegat, puta si fiat Paganus, vel Turca &c.

29 Alius est Apostata irregularitatis,

quando nempe quis recedit ab ordine sacro suscepto, vel a Religione, quam professus fuit, quamvis DD. ac præsertim Theologi Morales addiderint tertiam Apostasiæ speciem improprie dictam, quam nuncupaverunt inobedientiæ, per quam quis transgreditur præceptum aliquod Dei, sacrorum Canonum, vel sui Prælati Ecclesiastici, in quo sensu quicumque peccat lethaliter, Apostata est.

CAPUT PRIMUM.

De Apostata perfidiæ.

Apostatæ perfidiæ iisdem pœnis 30 obnoxii sunt, quibus hæreticos tum lapsos, tum relapsos diximus fore affligendos juxta Abb. in cap. 1. de Apostat. num. 3. & Hostien. in summ. ibid. num. 3. & contra illos procedit Tribunal Sanctissimæ Inquisitionis, & si in impietate persistent, tradit brachio Sæculari, a quo ultimo supplicio afficiuntur cap. contra de Hæret. in 6. L. 9. c. de Apostat. late Farin. qu. 183. §. 4. per tot. Quinimo Ecclesiæ temporibus tanta execratione devovebantur impii hujusmodi desertores, ut testetur D. Basil. ad Amphilochem cap. 1. quod ab iis baptizati iterum rebaptizabantur, & etiam in vitæ exitu eis venia denegabatur per text. in L. 3. Cod. de Apostat.

Nec est necesse, ut quis dicatur 31 Apostata, quod amplectatur Sectam Turcicam, vel Ethnicam; spectatur enim in hoc crimine tantum terminus a quo, non ad quem, quod nempe quis Fidem Catholicam, quam profitebatur, totaliter deserat, ideoque conversio ad aliam sectam est mere accidentaliter, seu materialis, ut advertunt ad rem Sanchez lib. 1. moral. cap. 7.

au. 16. 17. & Laym. lib. 2. Theol. Moral. Tit. 1. c. 16. n. 2. & seq.

32 Uterius Apostata non modo est, qui Catholicam Fidem, quam a natiuitate professus fuit, totus deseruit, verum etiam qui a Paganismo, vel Judaismo ad eam accessit per Baptismum, & postea ad Judaicos, vel Gentiles ritus reverit. Text. est in c. quidam de Apostat. desumptus ex Concilio Generali Lateranensi sub Innoc. 3. celebrato, qui rationem ita reddit: cum minus malum existat viam domini non agnoscere, quam post agnitam retroire.

33 Quæres autem, an si quis Judæus v. g. baptizatus, sed non sub debita forma, & postea recedat a Fide, sit in Foro fori puniendus tamquam Apostata? Affirmant Castro lib. 1. de Hæreticorum punitione c. 8. q. 3. ad fin. Ricciolus de Jure personarum lib. 6. c. 3. & Bordon. in Manual. Sancti Officii c. 9. sect. 2. nu. 11. quilibet enim debet judicari juxta habitum, quem desert, & quamvis hic non potuisset salvari Baptismo fluminis nulliter suscepto, poterat tamen introire in Regnum Dei per Baptismum flaminis: rursus non debet esse in alicujus potestate christiani nomen sic evertiri, ut inter fideles Christianorum fruatur honoribus, & pœnas Fidei transgressoribus inflictas evadat, cum qui sentit commodum, etiam incommodum sentire debeat. L. secundum ff. de reg. Jur. sicuti reputatur, ac de Jure præsumitur hæreticus, qui quamvis re ipsa Catholicus non sit, se tamen ut Catholicum gerit, quia in similibus plus operatur, & attenditur opinio, quam veritas. Ita Ricciol. l. c. n. 6. & Simanch. de Catholicis Tit. 31. n. 1.

34 Ideoque confessus, aut convictus de actibus, seu cæremoniis Judaicis, puniendus erit ut Apostata, quamvis animum, intentionemque negaverit. Cap. filiis, & c. contra de Hæreticis in 6. Simanch. l. cit. Tit. 10. nu. 9. & Tit. 50. num. 5. & Farinacc. de Hæresi quæst. 178. nu. 139. Et quamvis in hoc

casu subijciendus sit Torturæ super intentione, id tamen procedet si actus, quos exercuerit, sint dubii, puta jejunia &c. secus si sint facta certa, & sua natura reprobata, ut circumcisio, celebratio Paschæ Judæorum &c. tunc enim etiam sine Tortura damnandus esset. Consultare Simanch. de Cathol. Tit. 65. nu. 52. & in Enchirid. Tit. 29. num. 10. ac Peniam p. 3. directorum Commentar. 10. ut enim ait Lactant. Firmian. lib. 3. divinarum Instit. c. 15. nihil interest quo animo facias, quod fecisse vitiosum est quia facta cernuntur, animus non videtur, & dixit etiam Tullius 3. Tusculan. Quid verba audiam, cum facta videam?

CAPUT II.

De Apostata Irregularitatis.

Quæres primo quisnam dicatur proprie loquendo Apostata ab ordine Clericali? 35

36 Respondeo: is, qui edito continentie voto ad statum Laicalem propria autoritate transit, vel uxorem ducere audet. Ita Hostiensis in sum. h. t. n. 2. & Farinac. dicta quæst. 180. §. 9. num. 115. contra quos, sicuti contra Regulares professos, qui cæca libidine ducti uxores ducant, procedit Tribunal Sanctissimæ Inquisitionis, tamquam contra de Hæresi vehementer suspectos juxta Farinac. ibid. num. 71. & seqq.

37 Quod extendunt etiam Abb. in cap. Tuæ n. 2. seq. h. t. & Farinac. l. c. nu. 127. etiam ad Clericos in minoribus, habentes tamen Beneficium Ecclesiasticum, si habitu clericali dimisso, ad nuptias, vel statum sæcularem transcant, quod tamen est intelligendum, non quatenus in Foro externo pœnis Apostatarum sint obnoxii, sed quatenus privilegiis clericalibus privari possint, prout disponitur in c. 1. h. tit. & advertit ibid. Gonzal. n. 5. prope fin.

38 Horum autem Apostatarum pœna est excommunicat. ferendæ sententiæ Abb.

Abb. in c. 1. nu. 3. h. t. Infamia, durante Apostasia Can. alicui 1. q. 7. & Diaz. in pract. Canon. C. 115. nu. 2. & privatio privilegiorum Clericalium, si habitum non reassumant, dicto C. 1. h. t. Quinimo si post adhibitas ab Ordinario diligentias, & monitiones, habitum reassumere nolint, carceri mancipandi sunt, donec a sua nequitia resipiscant, ut disponitur in C. a nobis hoc tit.

39 Quæres 2. quis sit, & dicatur proprie Apostata a Religione?

40 Resp. ille, qui sine licentia sui superioris a statu Religioso, quem professus fuit, recessit animo numquam ad talem statum redeundi: ita Rodrig. To. 1. quæst. Regul. q. 30. Sylv. in Sum. verbo Apostasia n. 9. qu. 4. & Farinac. dicta q. 183. §. 7. per tot.

41 Requiritur ergo primo ad hanc Apostasiam, quod quis deserat Religionem sine licentia sui Superioris, alias si eam obtinuerit non est Apostata.

42 Requiritur 2. quod in ea Professionem emisit, nam habitus assumptio Religiosum non facit, sed religiosa professio. Cap. statuimus de regular.

43 Requiritur 3. quod deserat Religionem animo numquam ad eam redeundi, alias diceretur Religiosus fugitivus, non Apostata, ut considerat Gibalin. de Clausur. regular. 2. parte c. 3. si tamen mora extra septa Monasterii esset notabiliter diuturna, præsumenda esset Apostasia, quia vere deficeret a statu suscepto. Ita Tamburin. de Jur. Abbat. To. 3. disp. 8. qu. 1. num. 13. Azor. parte prima Instit. Moral. lib. 12. C. 17. quæst. 6. Valentia 2. 2. disp. 1. qu. 12. p. 1.

44 Quæres 2. an Religiosus sine sedis Apost. lic. permissu transiens ad laxiorem Religionem sit Apostata, vel saltem excommunicatus, & suspensus?

45 Resp. negative cum Innoc. in Cap. ex parte n. 1. de temp. Ordin. ibiq. Butr. nu. 5. Joanne de Anania num. 1. Lopus Alleg. 33. Ludovic. Roman. Con. 34. & late Fagnan. in cap. consultationi h. t. nu. 5. & seq. Ratio est, quia

talis Religiosus, licet graviter peccet, proprie tamen non facit contra ea, quæ sunt de substantia Ordinis, cum semper sit in alicujus obedientia, ideoque in totum non recedit a Statu Religioso.

Videtur tamen esse contradictio hic inter duos Textus, nempe cap. ex parte de tem. ordin. & cap. consultat. hoc Tit. In primo enim cum quidam Abbas, & Monachi Cistercienses, ut advertit Gonzal. in not. ad illum nu. 2. narrassent Innoc. III. quemdam eorum Religiosum transitum fecisse sine licentia Superioris Regularis ad Monachos nigros, (quos ibidem Gonzalez autumat fuisse Monachos Ordinis D. Benedicti) & habitu inter eos assumpto, ibi ordinatum fuisse Sacerdotem, & quæssent a dicto Pontifice utrum in assumpto Ordine posset ministrare, respondit Pontifex, quod ipsi permitterent libere exercere Officium Sacerdotis.

In cap. autem consultationi de Apostat. Honorius III. decernit, Monachum, qui in Apostasia Ordinem Sacrum recepit, quantumvis suo fuerit reconciliatus Abbati, & pœnitentiam receperit, in suscepto Ordine absque S. Pontificis dispensatione ministrare non posse.

Solvitur tamen antinomia, & contrarietas a Fagnan. l. c. num. 11. quod nempe Text. in cap. ex parte procedat in Monacho, qui licet de facto transferat ad alium Ordinem, tamen habitum non dimisit, Text. vero in cap. consultationi procedat in eo, qui habitum dimisit, & totaliter ad Sæculum rediit, qui proprie dicitur Apostata, & hujus criminis pœnis sit obnoxius, ac incidit in excommunicat. latam in cap. ut periculosa ne Cleric. vel Monach. in 6.

Verum tamen est, quod excommunicatio lata in dicto cap. ut periculosa, procedat proprie contra Regulares, habitu dimissi, extra claustra vagantes, ut illis subtrahatur occasio vagandi mentito habitu Sæculari, ideo-

ideoque proprie non procedit contra Apostatas, qui redierunt ad Sæculum animo numquam ad religionem regrediendi, ut advertit Sanch. lib. 2. mor. cap. 8. nu. 20. quamvis tamen hujusmodi Apostatæ per privilegia specia-

lia, quibuscumque fere ordinibus concessa, Excommunicationem ipso facto incurrant, in quo sensu intelligi debent Gl. in dicto c. ut periculosa verbo: ipso facto, Menoch. de arbitr. casu 546. nu. 3. & Farin. loc. cit. num. 107.

TITULUS VII.

De Simonia.

1 **E**Tymon hujus nominis, ut omnibus compertum est, descendit a Simone Mago, qui primus in Lege Evangelica nefarium hoc scelus patravit: ut enim habetur Act. Apost. c. 8. videns D. Petrum per manuum impositionem conferre Spiritum Sanctum, idest Sacram Ordinationem, donum hoc supernaturale emere voluit, ut aliis venderet, putans donum Dei pecunia possideri, quare ait Cassiodor. lib. 9. variar. cap. 15. *Recolatur & timeatur Simonis iusta damnatio, qui emendum credidit totius largitatis Auctorem.*

2 Licet siquidem ante ipsum, Balaam suas locaverit operas, ut populo Dei benediceret, Num. cap. 21. Giezi a Naaman Principe Assyriorum duo talenta acceperit, quem Elisæus lepra mundaverat, ut habetur 4. Reg. cap. 5. & Jeroboam, ut dicitur 3. Reg. cap. 13. *fecit de novissimis Sacerdotes excelsorum, quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat Sacerdos*, tamen neque illi Simoniaci vere, & proprie fuerunt, ut probat Gibalin. de Simonia qu. 6. Consect. 3. & 16. quia Balaam non fuit verus Propheta, sed tamquam Ariolus, & maleficus sua vaticinia, & maleficia vendidit, quare illa fuit merces iniquitatis, non vere pretium rei spiritualis. Giezi, si habuit animum petendi pretium a Naaman sanitatis ei per miraculum ab Elisæo restitutæ, fuit Simoniacus, ut plures asserunt cum D. Tho. 2. 2. qu. 100. art. 1. ad 4. si vero videns paratum Naamanum

ad exercendam liberalitatem, & grati erga Prophetam animi testimonium, aliquid in eam causam exegit, non fuit proprie Simoniacus, sed reus iniustitiæ, & furti, rapiens a Naamano quæ ipse illi dari noluit, sed Elisæo, & fingens id sibi ab Elisæo fuisse imperatum: & de facto furibus, & avaris eum adnumerant D. Chrysost. in cap. 3. Isaïæ, & D. Ambros. lib. 4. in cap. 4. Lucæ. Quoad Jeroboam, verba illa lib. Reg. 4. cap. 5. non significant, quod ambientes Sacerdotium impleverint pecunia manum Jeroboam, sed quemcumque pro libito usurpasse Sacerdotium, & implese, aut potius consecrasse manum suam sacrificando, ut explicant illum locum Abulen. qu. 14. Sanch. in Comment. & alii. Demum omnes ii non curant emere, Simon autem voluit emere, & aliis vendere Spiritum S. Quare Simoniam hæresim esse, & hæresi damnabiliorem, cum Simoniacus sit de Fide suspectus, putans Spiritualia esse venalia, dixerunt SS. PP. & DD. cum D. Gregor. lib. 9. epist. 53. & D. Thom. dicta qu. 100. art. 1. ad 1. tendit enim proprie contra Spiritum Sanctum. Quare refert D. Petrus Damianus ep. 1. cap. 7. Simoniacum quemdam scelus suum parvipendentem, iustum pronunciare verba illa: *Gloria Patri & Filio, & Spiritui Sancto*, etiam secundo & tertio conatum numquam potuisse addere *& Spiritui Sancto*; nam ut subjicit Damianus: *Merito Spiritum Sanctum dum emit, amisit, ut qui exclusus erat ab anima,*

procul etiam consequenter esset a lingua; Et narrat Card. Baronius to. 11. ad annos Christi 1047. & 1063. Henricum II. Imp. anno 1047. ob Simoniam labem a Spiritu Sancto desertum, professum esse se toto triduo demones infestos vidisse, flammam in illum ejaculantes, in cujus comparatione ignis noster calere non videbatur, sed liberatum fuisse a Juvene semiustulato, nempe a S. Laurentio, cujus Ecclesiam restauraverat.

3 Crimen ergo hoc gravissimum cum Gl. caus. 1. qu. 1. in summa ver. quidam, & D. Th. dicta qu. 100. art. 1. definitur: *Studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum.*

4 Dicitur primo *voluntas studiosa*, loco generis, & accipitur causa pro effectu, nempe voluntas, pro voluntaria actione, ut excludantur actus voluntatis non deliberati, vel ex ignorantia invincibili prodeuntes, utque etiam ostendatur, crimen hoc etiam sola voluntate & animo perfici, ac compleri, ita Less. de Just. & Jur. lib. 2. c. 32. nu. 3. & Suar. tom. 1. de relig. lib. 4. de Simon. cap. 1. num. 9.

5 Nec ideo debet dici minus apta hæc definitio, utpote quæ Simoniam pure mentalem, non etiam realem, & ad opus deductam complectatur; tum quia nulla actio externa est formaliter Simoniacæ, & mala, nisi voluntatem includat, & ab ea procedat; actus enim externi, juxta Theologos communiter, desumunt malitiam suam formalem, & bonitatem ab actu interno voluntatis libere imperantis; tum etiam quia, ut docent D. Th. l. c. & Sot. lib. 9. de Just. qu. 3. art. 2. tribus modis spiritualia nec emi, nec vendi possunt. *Primo* quia nullo pretio æstimari valent. *Secundo*, quia nullus etiam Pont. est illorum dominus, sed dispensator juxta Paul. ad Corinth. c. 4. *Tertio*, quia id repugnat naturæ spiritualium, juxta illud Matth. 10. *Gratis accipistis, gratis date*; ideoque hujusmodi rerum, utpote quæ sunt extra Patri-

monium nostrum, nulla est emptio etiam de Jure Civili L. in tantum §. Sacre ff. de rer. divis. L. sed & Celsus, & L. hanc Legem ff. de contrahend. empt. & consequenter bene dicitur Simonia: *Studiosa voluntas emendi &c.* quia per pretium studiose procuratur aliquid emi, re autem vera nihil emitur, cum rerum Spiritualium nullum sit commercium. Ita subtiliter Gonzalez ad cap. 1. h. t. nu. 13.

Jam verodicitur secundo: *Emendi, aut vendendi*, accipiendo late nomen venditionis pro omni contractu oneroso, & reciproco, pro quo res temporalis, idest quodlibet pecunia æstimabile datur, tamquam pretium, æstimatio, seu compensatio rei spiritualis, vel hic contractus sit vera venditio, vel permutatio, locatio, transactio, contractus innominatus, aut quævis pactio expressa, vel tacita, aut alius actus non gratis factus, vel omissus, ut Electio, institutio, renunciatio &c. juxta D. Th. dicto art. 1. ad 5.

Dicitur tertio *aliquid spirituale*, 7 quorum multæ sunt species; quædam enim sunt talia per essentiam, ut gratia, virtutes infusæ &c. Quædam per causam, ut Sacramenta Ecclesiæ, quæ efficiunt, & causant gratiam, quædam per effectum ut Sacramentorum administratio, officiorum celebratio, dona prophetiæ, & Miraculorum, quia descendunt a gratia, vel ad eam disponunt.

Dicitur quarto: *vel spirituali annexum*: aliqua enim non sunt intrinsece spiritualia, sed illis annexa, & ab iis dependentia, & quidem dupliciter, vel antecedenter, vel consequenter.

Antecedenter, ut Ecclesiæ, Altaria, vestes, cætera ornamenta sacra, & Juspatronatus, quæ omnia antecedunt Sacramentorum administrationem, divinorum officiorum celebrationem, & ad illa ordinantur; *Consequenter* vero, quæ spiritualia præsupponunt, & ab iis dependent, ut Beneficia, Decimæ, quæ procedunt, vel ex potestate Ordinis, vel Jurisdictionis: Ita

D. Th.

D. Th. l. c. art. 4. Redoan. de Simonia 3. parte qu. 13. & Gibalin. eod. Tract. qu. 3. quibus addunt aliqui, (sed meo judicio minus proprie, cum ea mere temporalia sint, ut patebit) aliqua annexa spiritualibus concomitanter, ut labor corporis, qui suscipitur in conficiendis, & administrandis Sacramentis, divinisque Officiis celebrandis.

10 Dividitur primo Simonia in eam, quæ est prohibita, quia mala est, & in eam, quæ est mala quia prohibita, seu in illam, quæ est verita ab ipso Jure naturali, & divino, & in eam, quæ a solo Jure humano positivo prohibetur. Ita Gl. in c. ex parte ver. dimittere de Officio Judicis delegati.

11 Prima fieret si v. g. venderetur Hostia Sacra, vel Sacramentum: secunda si Beneficia Ecclesiastica in contractum deducerentur, aut inter se commutarentur sine licentia Superioris C. quæsitum, & C. cum olim de rerum permutat. Can. Salvator primo qu. 3. can. si quis Episcopus 1. qu. 1.

12 Advertendum tamen quoad hoc, omnem Simoniam etiam eorum, quæ sacra sunt ex Jure humano, repugnare Juri divino, & naturali: Ita Hadrian. quodlibet. 9. Sot. lib. 9. de Just. quæst. 5. & Gibalin. de Simon. quæst. 4. v. g. Benedictio Aquæ lustralis est solum ex Institutione Ecclesiæ; si quis tamen Aquam Benedictam vendat, committeret Simoniam, etiam si nunquam Ecclesia prohibuisset talem venditionem; præceptum enim illud Christi, *Gratis accipistis, gratis date*: procedit quoad omnia spiritualia, quæ ex natura sua invendibilia sunt, & extra nostrum commercium. Ita præter D. D. laudatos Cajetan. to. 2. opuscul. tract. 9. quæst. 1. Victoria in relect. de Simon. 1. parte a num. 9. & Binsfeldius in rubric. de Simon. notab. 12. quæst. 4.

13 Ulterius dividitur Simonia in mentalem, conventionalem, & realem. Mentalis non est, quæ fiat in nudo interno proposito Simoniam committendi, cum Simonia sit vitium, quod

requirit actum externum aliquem, licet interius consummetur, & a deliberatione voluntatis denominetur formaliter talis, sed quando; vel res temporalis datur animo obligandi recipientem ad conferendam spirituales, vel confertur spiritualis animo vicissim obligandi eum cui confertur ad præstandam temporalem, nullo tamen expresso, vel tacito pacto intercedente: puta si quis interviret Episcopo hac intentione, ut mercedis loco ei Beneficium conferret, esse Simoniacus mentalis. Redoan. de Simon. parte 1. cap. 2. num. 11. & D. D. in c. mandato h. t. ejusque exemplum habetur in c. tua eodem tit. ubi Clericus, qui dedit bona sua Ecclesiæ, ut reciperetur in Canonicum absque ulla pacto, ea tamen intentione, ut per bona temporalia spirituale Officium assequeretur, apud Deum, qui est scrutator cordium, & cognitor secretorum, culpabilis judicatur: Et hæc Simonia evenire potest ex parte tantum dantis, accipientis tantum, & etiam utriusque, si nempe uterque hanc pravam intentionem foveat, nullo pacto inito.

14 Quæres autem, an Simoniacus pure mentalis teneatur ad restitutionem rei, seu pretii cum intentione Simoniacæ accepti?

15 Et videtur negative respondendum, quia Text. in C. mandato hoc t. expresse dicit, *quod hujusmodi delinquentibus sufficit per solam penitentiam suo satisfacere Creatori*, & in C. tua nos t. eod. tales Simoniaci dicuntur apud Deum culpabiles, non apud homines, quia Ecclesia de occultis non judicat. Ita plures cum S. Th. dicta qu. 100. art. 5. & 6.

16 In oppositam tamen ivere Sententiam Sotus lib. 9. de Just. qu. 8. art. 2. in solutione ad 6. Hadrian. quodlibet. 9. in solutione ad 6. Hadrian. quodlibet. 9. Major in 4. dist. 25. quæst. 1. art. 7. & alii ea ratione, quia quando tam dare, quam accipere aliquod est injustum, non potest sic acquisitum in foro conscientie retineri, præcipue autem

mo-

moventur auctoritate Text. in C. consuevit de usur. ubi expresse disponitur usurarium mentalem teneri ad restitutionem, ergo a pari etiam Simoniacum mentalem teneri dicendum erit; qua difficultate oppressi Abb. Anania, & Felin. in C. fin. hoc tit. dixerunt, Pontificem consulendum esse pro vera ratione hujus discriminis inter usurarium, & Simoniacum mentalem.

17 Ad conciliandos igitur hos Canones conleo veriore sententiam Gonzal. ad dictum cap. ult. num. 3. & seqq. qui eam mutuatus fuit a Gibalin. de Simon. quod nempe si Simonia mentalis violat Justitiam commutativam, tenetur Simoniacus ad restitutionem pretii accepti, quia radix obligationis ad restitutionem est in iustitia, & inæqualitas, quæ est reparanda, vel ea interim sit patens, vel occulta, nihil refert, quia ex ipsa natura rei debet aequalitas reponi; secus vero si Justitiam non lædat, ut erat in casu cap. fin. h. r. in quo agebatur de ingressu Religionis mentaliter Simoniaci, quod erat merum Sacrilegium, non iniustitia; & sic patet discrimen inter usuram, & Simoniam: usura enim licet mentalis, habens tamen adjunctum opus externum, semper lædit Justitiam, & ideo semper obligat ad restitutionem, non vero Simonia, quæ semper pugnat contra Religionem, cum sit profanatio rei sacræ, & spiritualis, non vero semper contra Justitiam, & ideo si mere mentalis sit, non semper obligat ad restitutionem, v. g. si aliquis nullum incommodum patitur, vel emolumentum aut lucrum amittit dando rem spirituales: tunc erit iniustitia, si accipiat temporale in illius compensationem; puta si quis venderet Calicem Sacrum pluris ac valeat Argentum, & opificium, committeret Simoniam etiam contra Justitiam, quia cum ratione spiritualitatis res non sit pretio æstimabilis, & venalis, non potest per talem venditionem ullum Jus acquiri accipien-

ti rem temporalem; nec ejus dominium per talem contractum quovis Jure irritum transferri. Suarez dicto lib. 4. de Simonia cap. 4. num. 7. & Layman lib. 4. Theol. Moral. Tractat. 10. cap. ult. §. 1. num. 5.

Jam autem Simonia conventionalis 13 est, quando mutuum pactum superadditum fuit vel expressum, vel tacitum, de danda re spirituali pro temporali; sique ex neutrius parte sit adhuc sequuta traditio, dicitur mere conventionalis; si vero unus rem temporalem, vel spirituales tradiderit, non alius, dicitur mixta, quia participat de reali, & conventionali. Differt autem a mentali, quia pravæ intentioni addit pactum, differt a reali per carentiam traditionis saltem ex parte unius contrahentis.

Realis tandem ea est, quæ ex utra- 19 que parte est executioni demandata, quia scilicet & datum fuit pretium, & recepta res spiritualis promissa: Sit autem.

C A P U T P R I M U M.

De Simonia, quæ committitur circa res mere & intrinsece spirituales.

Simonia hæc dupliciter committi 20 potest. In abstracto, ut egit Simon Magus, qui voluit a Petro emergere facultatem conferendi Spiritum Sanctum, seu gratiam Sanctificantem: & in concreto, puta si quis Christianum captivum carius venderet, quia baptizatus est, vel Sacerdotem propter characterem animæ impressum. Ita D. Th. l. c. ar. 1. ad 4. & Suar. lib. 4. de Simonia c. 49. n. 8 & seq. Ita pariter dare, vel accipere pretium pro septem Ecclesiæ Sacramentis, & etiam Sacrificio Missæ, cum per illud Eucharistiæ Sacramentum conficiatur, est pariter Simonia Jure Divino prohibita juxta illud Matth. 10. quod gratis accepistis, gratis date, & consonat Text. in C. cum in Ecclesiæ hoc titulo, ubi dicitur, quod non obstante con-

traria consuetudine, seu potius corruptela, quicumque id criminis patrare ausus fuerit, *portionem cum Giezi se noverit habiturum, cujus factum exactione turpis muneris imitatur.*

21 Nec mirandum est, quod in Matrimonio, quod est de Fide esse Sacramentum, & gratiam conferre, quidquid perperam, & erronee dicat Gloss. in dicto C. cum in Ecclesiæ v. benedictionibus, aliquid conferatur, quia Matrimonium ante esse Sacramenti præsupponit esse contractus civilis, & naturalis, in quo conjuges invicem tradunt, & acceptant mutam in corpora sua potestatem, & ideo illi accedere potest dos ad ferenda onera Matrimonialis, vel aliquid aliud ad suppleendam contractus æqualitatem, puta si una persona contrahens esset nobilis vel juvenis, altera ignobilis, vel senex: id enim non præstatur tamquam pretium Sacramenti, sed est compensatio, seu traditio temporalis pro temporali, in quo unus contrahens alium excedit. Ita Suar. l. c. cap. 10. nu. 11. & 12. Et Layman lib. 4. tr. 10. cap. ult. §. 4. num. 33.

22 Sicuti autem nequeunt vendi Sacramenta, ita nec Sacramentalia, id est cæremoniæ, seu Ritus ab Ecclesia instituti pro Sacrificio Missæ, & administratione Sacramentorum, ut Benedictio nuptiarum, aquæ, olei, consecratio Calicis &c. Ita Suar. l. c. cap. 14. num. 2. & 3. & Can. si quis 1. quæst. 3. quia hujusmodi res sunt mere sacræ & spirituales, tum ratione principii, quia institutæ sunt potestate supernaturali a Christo Ecclesiæ concessa, tum quia ordinantur ad finem supernaturalem, & animarum salutem.

C A P U T I I.

De Simonia quæ committitur circa Sacros Ordines.

23 **P**RO collatione Ordinum, & Instrumentis seu litteris super iis

conficiendis, nec Episcopi, nequeorum Ministri, aut Notarii quidquam exigere possunt, aut accipere, neque dare ii, qui ordinantur: Ita Text. in cap. 1. h. t. & Can. sicut Episcopum 1. quæst. 2. ob rationes in superiori §. deductas.

Excipe tantum id, quod præscribitur in Pontificali Romano præstandum fore ab ordinatis Episcopo, ut advertit Fagn. in dicto cap. 1. num. 11.

Supervenit tamen hac in re Tridentinum sess. 21. cap. 1. de ref. quod idem decrevit etiam quoad primam Tonturam, & quoad litteras dimissorias, & testimoniales, ac etiam quoad Sigillum, excepitque Notarios, quibus in iis tantum, in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, potestatem fecit, ut pro singulis litteris dimissoriis, aut testimonialibus, decimam tantum unius aurei partem accipere possint, dummodo eis nullum salarium sit ab Episcopo constitutum, nec Episcopo ex Notarii emolumentis aliquod commodum directe vel indirecte proveniat, cassavitque & annullavit omnes contrarias consuetudines etiam immemorabiles.

Hanc autem Trid. dispositionem S. 16 Cong. Concilii sæpius censuit habere locum etiam in collat. Beneficii, in quo ratione majoris laboris indulget Cancellario Episcopi facultatem accipiendi unum aureum tantum, computatis scriptura, sigillo, & cæteris omnibus, dummodo tamen ipsi nullum ab Episcopo salarium præfinitum sit, & ex pecunia, quam accipit, nihil emolumenti ad collatores, vel Institutores, etiam ratione sigilli, directe vel indirecte perveniat. Ita Fagnan. in dicto cap. 1. num. 31. ubi num. seqq. usque ad finem refert plures alios casus, in quibus Episcopus, & Notarius nihil exigere possunt cura Simonix labem, afferendo resolutiones Sacrarum Congregationum Concilii, & Episcoporum, & Regularium.

CAPUT III.

*De Simonia, quæ committitur circa
Divina officia, & Prædi-
cationem.*

27 **A**ssero primo: Officia Divina seu publicæ Orationes, quæ ex Institutione Ecclesiæ sunt ab ejus Ministris, sive in Ghoro, sive in Litanis, & publicis supplicationibus, vendi, aut emi nequeunt citra Simonie vitium, Jure Divino, & naturali prohibente. Ita D. Tho. l. c. art. 3. & Text. in cap. ad nostram h. t. Ratio est, quia talia Officia diriguntur ad cultum Dei, ipsique satisfaciendum de congruo pro peccatis hominum, & alia Beneficia impetranda.

28 Potest tamen aliquid exigi pro hujusmodi Officiis in satisfactionem Ministrorum Altaris, vel ratione consuetudinis, dummodo non ut pretium exigatur, Sylv. in sum. verbo Simoniam parte 9. Laym. dicto cap. ult. §. 4. num. 38. Sicuti possum pauperibus, vel Religiosis largiri eleemosynam, ut pro me privatim orent, & opus est pium, ac meritorium, quia quod præsto, non cedit in pretium orationum, & precum pro me fundendarum. Ita Suar. l. c. c. 15. num. 9.

29 Assero secundo: pro Officio prædicationis pretium exigere, eadem Simoniam est juxta D. Tho. dicto art. 3. ad 2. Christus enim postquam Matt. cap. 10. dixit: *Euntes prædicate &c.* subjungit: *Gratis accepistis, gratis date*; Cæterum sumere necessariam sui sustentationem, vel aliud titulo Eleemosynæ Concionatoribus non est vetitum C. cum voluntate §. prædicatores de Sententia Excom. & Suar. dicto cap. 18. num. 43.

30 Advertendum jam cum Suar. l. c. cap. 21. num. 5. & seqq. Less. de Just. & Jur. cap. 35. nu. 52. & seqq. & Laym. l. c. num. 41. & 42. quod dare vel accipere pecuniam pro æstimatione laboris corporalis impendendi ne-

cessario & intrinsece in peragendis sacris functionibus, puta administrandis Sacramentis, Simoniacum sit: ratio est quia labor ille corporalis intrinsecus actioni, nullam aliam habet æstimationem præter eam, quam habet ipsa actio sacra & spiritualis, cui intime adhæret; labor enim corporis non est pretio æstimabilis, nisi in ordine ad opus, cujus causa suscipitur; ergo sicuti ipsa actio sacra est invendibilis, ita labor corporalis cum ea intrinsece conjunctus, & sine quo actio fieri non potest: si vero labor sit per accidens solum, & extrinsece annexus actioni sacrae, vel eam comitetur, ut cantus in Missa, obligatio faciendi sacrum tali loco, vel tempore, aut adsit aliud incommodum pretio æstimabile, tunc pro tali labore non necessario connexo actioni sacrae explendæ, aliquod temporale licite exigi potest, juxta DD. supra laudatos.

CAPUT IV.

De Simonia quæ committitur pro suscipiendo habitu Regulari, ejusque pænis.

31 **D**ico primo: accipere aliquid temporale tamquam pretium pro ingressu Religionis Simoniam est. cap. veniens h. t. & extrav. 1. de Simon. ratio est, quia Status Religionis est res spiritualis, pro qua nihil exigi potest.

32 Nec obstat primo Text. in c. fin. de renunc. & in c. præsentia de probat. in quibus habetur sanctioribus Ecclesiæ nascentis sæculis fideles in usu habuisse omnia sua ad Monasterium deferre, in quo profitebantur.

33 Respondeo enim, non esse vetitum quod quis voluntarie, & ex propria devotione deferat Bona ad Religionem; prohiberi autem solum, quod id fiat ex pacto, & veluti accepto pretio pro Religione ingredienda.

34 Nec obstat secundo si dicas, Moniales etiam nunc deferre dotem, quando Monasterium ingrediuntur, quam con-

consuetudinem D. D. laudabilem asserunt cum D. Tho. 2. 2. quæst. 100. art. 3.

35 Respondeo enim pecuniam, seu dotem solvi pro sustentatione Monialis non pro ipso ingressu Religionis; ideoque temporale dari pro temporali, qualis est sustentatio, non pro spirituali, seu pro ipsa Monastici habitus susceptione; sicuti pariter licet Matrimonium sit res sacra, & spiritualis, tamen pro illo dos solvi potest, ac debet pro sublevandis oneribus Matrimonii; quare si pro ipso ingressu Monialis pretium exigatur, Simoniam committitur per Text. in C. quoniam h. t. ita intelligendum juxta Azor. parte 3. Instit. Moral. lib. 12. cap. 16. quæst. 1. & Gonzal. ad cap. veniens cit. num. 7.

36 Qua de causa Trid. sess. 25. cap. 16. de regul. decrevit, quod pro victu, & vestitu etiam Novitii tempore, quo in probatione est, aliquod exigi possit.

37 Prima pœna lata a Jure pro Simoniaci ingressu Religionis est, quod Superiores Regulares, alique, qui pecuniam acceperint, eam restituere debent, & suspenduntur ab Officio C. veniens cit. quam tamen suspensionem procedere, si per inquisitionem constiterit de Simonia, secus si per accusationem, quo casu tam dantes, quam recipientes deponendos fore ab Officio statuit Innoc. III. in C. dilectus 29. h. t. quam tamen inquisitionem accipiendam esse pro generali, quando nempe Prælati visitans suam Diæcesim inquirat de vita, & moribus subditorum, non vero specialem, quæ fit infamia præcedente contra aliquem, de qua loquitur Text. in C. Inquisitionis de accusat. quia tunc infamia gerit vices accusatoris, & ideo reus puniendus est pœna ordinaria, nempe depositione, & aliis a Jure inflictis, sentit Gonzal. ad dictum C. dilectus n. 3. per tot. Religiosus autem, qui eam scienter solvit, in arctius Monasterium, ejusdem tamen Ordinis, detrudi debeat ad ibi agendum pœnitentiam cap. de regularibus h. t. & ratio

est quia professus simoniace etiam scienter; est valide professus, ad sæculum ergo redire nequit; in loco autem commissi criminis, ne indignam facti memoriam renovet, permanere non debet; ergo ad arctius Monasterium est amandandus. Ita Suar. lib. 4. de Simon. cap. 37. num. 7. & Gonzal. ad dictum C. de regularibus num. 2. Volunt tamen D. D. cum Suar. dicto lib. 4. cap. 61. num. 7. & Laym. cit. cap. ult. nu. 70. quod hæc pœnæ incurrantur post Judicis condemnationem, quodve, ut colligitur ex Textu cit. si scienter Simoniam commissa fuerit, solus Papa dispensare possit, nisi necessitas postulet, ut Religiosus in eodem Monasterio permaneat, juxta Tex. in C. quoniam h. t.

38 Altera pœna pro Simoniaci Religiosis ingressu infligitur ab Urbano IV. in Extrav. Sane §. nos enim h. t. quod nempe accipientes, & dantes, si sint personæ singulares, excommunicentur; si vero sit Capitulum, vel Cœtus aliquis, suspendatur, & utraque Censura Sedi Apostolicæ sit reservata.

CAPUT V.

*De Simonia, quæ committitur circa
Ecclesiastica Beneficia.*

40 **D**UO in Beneficio Ecclesiastico sunt distinguenda: Jus nempe exercendi spiritualia seu munera Ecclesiastica, quod proprie Officium dicitur, & Jus percipiendi redditus, seu emolumenta temporalia, quod vocatur Præbenda, vel Beneficium, unde vulgatum illud: Beneficium datur propter Officium: quamvis nunc totum complexum ex utroque Jure dicto resultans, beneficium Ecclesiasticum passim appelletur.

41 Certum est ergo in primis, quod Beneficium consideratum quoad Officium, seu Jus exercendi munus Ecclesiasticum emi, & vendi nequeat, quia quoad hoc consistit in potestate spirituali, nempe vel administrandi Sacramenta, si sit caratum, vel obeundi Officia Divina, si simplex:

plex: & eodem modo certum est neque Beneficium vendi posse quatenus dicitur Jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, quia etsi tales redditus secundum se spectati sint mere temporales, tamen quatenus spirituali titulo, & ministerio annexi sunt, quamdam spiritualitatem participant.

42 His præmissis quæstio est apud DD. utrum Simonia in Beneficiis Ecclesiasticis sit prohibita a Jure divino, vel a solo Jure Ecclesiastico. Prima sententia asserit esse prohibitam Jure Divino, ita ut neque Papa Beneficium vendens a Simonia excusari possit. Ita Abb. in cap. extirpandæ num. 53. & seqq. de Præb. & in cap. 1. num. 6. Et Gonzal. ad cap. cum Ecclesiæ h. t. num. 5. prope fin. Felin. in cap. 1. num. 2. h. t. & late Fagnan. in C. ex diligenti h. t. num. 3. & seqq. & in C. cum pridem de pact. a num. 42. ad 50. Sylv. in Summ. ver. Simonia qu. 12. dicto 6. & 7. ac plures apud Suar. lib. 4. de Simon. c. 24. nu. 7. & seqq.

43 Secunda tuetur prohibitionem hanc esse solius Juris positivi humani: Ita Clar. in prax. §. Simonia nu. 5. Garz. de benef. par. 1. c. 2. num. 9. Less. de Just. & Jur. cap. 35. num. 26.

44 Tertia dicit in Beneficiis curatis prohibitionem hanc esse Juris Divini, secus in simplicibus, ut sunt plures apud Suar. l. c. num. 20.

45 Prima tamen verior & communior videtur, ac magis Sacror. Canon. dispositioni conformis.

46 Primo a Can. ex multis prima qu. 3. ubi Alex. II. Pont. ait, quod Concilium Chalcedonense unum ex principalibus, simili pœna condemnat eos, qui Ecclesiæ Beneficium interventu pecuniæ acquirunt, & eos, qui sacram manus impositionem, per quam Spiritus S. confertur, mercari dignoscuntur. Eos autem Jure Divino damnari non est qui ignoret; quinimmo referens inde exemplum Christi factum, qui ementes, & vendentes flagello armatus ejecit ex templo, quorum alii erant columbarum

venditores, alii nummularii, clarius ad casum nostrum subdit: Sicut per columbarum venditores illi denotantur, qui sacram manus impositionem vendere conantur, sic per nummularios Ecclesiastici Beneficii venditores designantur, qui domum Dei, teste Evangelio, speluncam latronum efficiunt.

Secundo, in Can. Salvator iisdem causa, & qq. Urbanus II. consultus, an vendere Beneficia sit Simoniacum respondet affirmative, cum hoc patenter colligatur ex hoc, quod B. Apostolus Petrus ait Simoni: pecunia tua tecum sit in perditionem, quia putasti donum Dei pecunia possideri; donum quippe Dei est Spiritus Sanctus, & donum Dei est res ipsi Ecclesiæ oblata, prout bona Ecclesiastica, ex quibus fructus Beneficiorum percipiuntur.

Tertio; D. Gregor. relatus in can. si quis iisdem Caus. & quæst. expresse dicit emptorem, vel venditorem Beneficii Ecclesiastici a Simonis perditione non excludi, idemque habetur in Can. 3. q. 1.

Quarto; in Cap. non satis h. t. dicitur, quod hujus criminis in Beneficiis Ecclesiasticis rei, partem cum Simone habeant, & in cap. seq. eod. tit. dicitur, quod portionem cum Giezi se noverint habituros, quod utique dici non posset, nisi talia emere vel vendere esset a Jure divino damnatum in personis Giezi, & Simonis, ut optime advertit Card. Turrecr. in Can. latorem 1. q. 1. n. 9. vers. 5.

Quinto: in Cap. ex diligenti h. t. expresse dicitur quod in Beneficiis taliter, idest Simoniace, præstita divinis, & humanis legibus contraire noscantur, in quo text. Fagnan. loc. supracit. late probat per ly divinis importari leges divinas, sicuti per ly humanis Canonicas, reprobans gloss. in v. divinis, quæ humanas leges intelligit civiles, quia leges civiles nequeunt disponere de hoc crimine Ecclesiastico, & consequenter Verbum divinis præcedens non potest intelligi de Canonicis, alias, ut ait Fagn. l. c. n. 5. in fin. perinde esset ac

47

48

49

50

si dixisset Textus, cum hoc Canonicis & Canonicis legibus noscatur contraire, & sic esset nugatoria oppositio.

51 Probatur demum ratione, quia licet Jus percipiendi fructus sit per se quid temporale, tamen hoc in Beneficio est ita annexum officio Spiritualis, & in eo fundatum, ut non possit alteri competere, quam clerico propter Officium & Ministerium Spirituale, quod exercere debet, tamquam stipendium ipsi debitum Jure naturæ, & divino: nam hoc ipso, quod Clericus divinis Officiis est mancipatus, habet Jus, ut ex bonis Ecclesiæ sustentetur; dignus enim est operarius mercede sua, ut habetur Matth. 10., & qui Altari servit de Altari vivere debet 1. ad Cor. c. 9. consequenter si vendatur Jus percipiendi redditus, venditur necessario etiam Officium Spirituale, propter quod tale Jus competit juxta Regulam allatam a Can. dicto si quis 1. q. 3. Quisquis horum alterum vendit, sine quo alterum non provenit, neutrum invenditum derelinquit.

52 Et ratio horum omnium est, quia licet Institutio Beneficiorum, & divisio Titulorum facta fuerit ab Ecclesia, postquam tamen facta fuit, dictæ res evaserunt Sacræ, & Spirituales formaliter, & essentialiter; Ideoque Jure divino vendi nequeunt, ut patet in vasis Sacris, & Sacramentalibus, ac supra jam a nobis dictum fuit.

53 Dices: In Sacra Scriptura non reperitur prohibita nisi venditio Sacramentorum & operatio miraculorum Actor. c. 8.

54 Respondeo falsum hoc esse, quia quando indefinite ait Christus Matth. 10. quod gratis accepistis gratis date, prohibuit venditionem omnium spiritualium, & gratis acceptorum, ut notat Turrecr. l. c. num. 9. in responsione ad secundam rationem.

55 Dices rursus. Quando spirituale, & temporale sunt annexa, translato temporali licet etiam spirituale transferre, ut patet in Jure patronatus, quod transit in emptorem cum universitate Bonorum cui est annexum. C. ex litteris de Jure patron. & in vasis sacris, quæ

vendi possunt, dummodo non vendantur pluris ratione consecrationis: Ergo idem dicendum erit in Beneficiis, distinguendo Præbendam ab Officio spirituali.

Respondeo discrimen esse evidens, 56 nam vestes sacræ, & vasa sunt annexa antecederet spiritualibus, quia præcedunt tempore Sacramentorum usum, a quibus secundum se, & suaptæ natura non pendent; ideoque secundum materiam vendi possunt, quin vendatur consecratio, quam materia absolute, & simpliciter præcedit. Ita Fundus præcedit Jus patronatus ipsi adherentem, & ideo vendi potest eo non vendito, & ideo pariter solum terræ, in quo est Jus sepulturæ, quin tamen Jus vendatur, quia fundus, vel solum præcedit tale Jus sepeliendi; at vero Beneficium, seu Jus percipiendi fructus est posterius, & accessorium Officio Sacro, a quo pender, & in quo fundatur, & propter quod unice datur, & sine quo dari non potest, ideoque vendi nequit, nisi etiam vendatur Officium Spirituale, cui est annexum. Ita Doct. Angel. 2. 2. quæst. 100. art. 4. in corp. Azor. parte 3. Inst. moral. lib. 12. cap. 11. quæst. 3. §. tertia sententia; quare nisi tale Jus temporale autoritate S. Pont. qui solus in beneficialibus habet supremam, & omnimodam potestatem, separaretur ab Officio spirituali, cui est annexum, quo casu etiam Laico conferri poterit, non poterit vendi Officio spirituali non vendito, cui est annexum, ut advertit Suar. l. c. num. 23. & Laym. dicto cap. ultim. num. 45.

Committitur ergo primo Simonia in 57 Beneficialibus, si pecunia vel aliud temporale exigatur pro beneficio conferendo, vel pro inductione, seu immissione in Beneficium collatum. C. cum in Ecclesiæ h. t. ubi etiam reprobatu consuetudo, idemque statuit Conc. Lateranense in C. audivimus h. t. ubi addidit, quod si quid per extorsionem & concussionem acceptum fuerit, duplicatum pretium restitui debeat in pœnam, & consonat Text. in C. ne Dei h. t. Committitur secundo Simonia in Be-

neficialibus, si exigatur homagium pro obtinendo Beneficio C. ex diligenti h. r. ubi Alex. III. improbat ut Simoniam Divinis, humanisque legibus vetitam cam, quæ fiebat ab Archidiacono Cantuariensi, qui aridam Clerico quamvis certam pensionem super beneficiis constituebat, & ab eo exigebat juramentum homagium, & fidelitatem: quare ab utraque obligatione eum absolvit, seu verius absolutum declaravit, cum tale Juramentum non obligaret, utpote quod servari non poterat sine dispendio salutis æternæ Gl. in dicto cap. verbo salutis, & ver. absolvimus, idemque de obsequio indebito, quod Simoniacum sit habetur in C. cum essent h. r.

59 Adverte homagium seu hominum differre a fidelitate, homagium siquidem præstatur Principi Supremo, Superiorem non recognoscenti, per quod aliquis sit subditus illius, & obligatur ad certa servitia: Fidelitas vero est, cum quis mere alteri promittit se illi futurum fore fidelem, & hæc pluribus etiam inferioribus præstari potest juxt. Abb. in C. cit. nu. 1. not. 1. & Jo: Andr. ibid. num. 1. & 2.

60 Quare optime ait D. Gregor. relatus in Can. sunt nonnulli 115. quæst. 1. Cum virum justum Prophetæ describeret ait: Beatus qui excutit manus suas ab omni munere; non dixit solum a munere, sed ab omni munere, quia aliud est munus ab obsequio, aliud a manu, aliud a lingua. Munus ab obsequio est servitus indebite impensa, munus a manu pecunia est, munus a lingua favor.

61 Nec officit, si dicas, quod etiam Clerici recipientes a Prælatibus Beneficia eis munus ab obsequio, seu juramentum fidelitatis præstent, imo & homagium C. gravem de excess. Prælat.

62 Respondeo enim ibi homagium late sumi pro mera fidelitate, & obedientia, ut explicant ibi Gloss. verb. homagii, & Abb. ad dictum cap. ex diligenti num. 4. ubi rationem diversitatis adducit inter fidelitatem, & homagium,

quia homagium continet temporale commodum ejus, cui præstatur, nam qui efficitur ejus Vassallus, & obligatur ad servitia determinata, quæ pro Spiritualibus obtinendis citra Simoniam labem præstari non possunt juxt. Gl. in dicto C. ex diligenti verbo obligatio: Juramentum vero fidelitatis, nihil aliud importat, quam fidelitatem præstandam Prælato; & ideo potius præstatur dignitati, quam personæ.

Subdes: quare igitur Alex. III. in 63 dicto C. ex diligenti absolvit illum Clericum ab homagio, & fidelitate erga Archidiaconum Cantuariensem?

Respondeo cum Abb. ibid. nu. 4. Pri- 64 mo ut puniretur Archidiaconus in eo, in quo deliquerat, & cum indebite exigisset homagium, remitteretur etiam obligatio præstitæ fidelitatis.

Secundo, quia juramentum fidelitatis 65 præstari debet Episcopis, vel aliis quasi Episcopalem jurisdictionem habentibus, non vero inferioribus, ideoque nec Archidiacono, etiamsi illi ex privilegio, vel præscriptione certi beneficii collatio competeret.

Notandum tamen, non esse Simoniacum, qui inserviat Episcopo spe consequendi ab ipso Beneficium Ecclesiasticum, si sine omni pactione serviat, licet postea sequatur collatio, dummodo hac principali intentione non deservierit, nec Episcopus intendat conferre beneficium in compensationem servitii præstiti, & præstandi, quia tunc saltem committeretur Simonia mentalis utrinque, quæ tamen per pœnitentiam deletur Gl. in C. cum essent h. r. ver. promiserat, ibique Abb. n. 4. & Sylv. ver. Simonia quæst. 16. dicto 4.

Notandum ulterius non esse Simoniam si Episcopus promittat se alicui certum stipendium daturum quorundam, donec ipsi contulerit beneficium Ecclesiasticum, quia promissio stipendii temporalis est facta ad tempus, non in perpetuum, & sub conditione, qua expleta, cessat obligatio. Abb. ibid. n. 5. Sylv. ibid. Azor. dicto lib. 11. qu. 2. Si autem obligaret Cle-

Clericum ad inserviendum pro beneficio conferendo, vel collato beneficio remitteret stipendium, & temporale servitium a Clerico exigeret, Simoniam committeret, quia daret spirituale ob commodum temporale juxt. Azor. loc. cit.

68 Tertio Simoniacum est, si Clericus bona sua donet Ecclesiæ cum pacto, ut recipiatur in Canonicum, & illa durante vita sibi retineat pro præbenda, secus si hoc fiat sine pacto C. tua nos h. r. ubi tamen subdit Innoc. III. quod in foro fori, si pactum absit, Simonia non erit, quia Ecclesia non judicat nisi de manifestis, si autem qui donat, ea intentione ducatur, ut per donationem temporalium valeat spiritualia adipisci; & qui confert spiritualia non contulisset, nisi prius recepisset temporalia, uterque apud Deum sit culpabilis: ratio est, quia ut ait Text. in talibus omnis padio, aut conventio cessare debent.

69 Adverte igitur, quod fundare, vel dotare Capellaniam, aut beneficium cum pacto, ut illud sibi conferatur, Simonia sit, quare Fagn. ad dictum cap. sub nu. 4. testatur, se consulisse se Simoniacum esse contractum, quo quis ex bonis suis patrimonialibus exererat Archipresbyteratum in Cathedrali cum reservatione Jurispat. eo pacto adjecto, ut posset se ipsum præsentare, & non alias, & talem Clericum novam erectionem a Sede Apostolica, & a S. Me. Urban. VIII. obtinuisse: quia sicuti nihil temporale dari potest pro collatione beneficii, aut institutione, ita nec pro præsentatione, ut late probat Lambertini. de Jurepar. in 2. parte lib. 1. in 9. quæst. art. 11. num. 1.

70 Adverte secundo, quamlibet pactionem in spiritualibus esse Simoniacam, ut in text. nisi sit conditio, quæ de Jure approbetur, puta confero tibi beneficium, si resederis, si solveris pensionem illi impositam &c. Cravett. Conf. 145. num. 4. & Gemin. conf. 84. num. 4.

Adverte tertio, quod si aliquid sponte offeratur a Beneficiatis in ingressu, & institutione, Simonia non committitur juxta text. nostrum, dummodo absit omnis padio, quia ut dicitur in C. dilectus il 2. hoc tit. illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum.

Advertit tamen Hostiens. ibi cavendum esse, ne fraus sub specie talium munerum committatur, ita ut actus sint inter se corresponsivi; facile enim mentalis Simonia in similibus intervenire potest, & addit: Quod gratanter recipiunt satis est mihi certum: sed an gratis offerant non est notum, & opinionem Hostiensis tamquam tutiorem, & honestiorem amplexata fuit Synodus Trid. sess. 24. cap. 14. de ref. ubi detestata fuit conditiones, deductiones, ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationes illicitas, aut Turnor. lucra, quæ in aliquibus Ecclesiis ex earum statutis, aut prava consuetudine interponuntur in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione vel alia provisione, sive ad possessionem alicujus Cathedralis, seu beneficii, mandans Episcopis, ut quæcumque huiusmodi in pios usus non convertuntur, atque eos ad beneficia ingressus, qui Simoniacæ labis, aut sordidæ avaritiæ suspicionem habent, fieri non permittant, quam Conciliarem dispositionem confirmavit S. Pius V. in sua Bulla incipiente: Dum nimis: Bullar. tom. 2. pag. 310.

Quinimo idem Trident. sess. 21. c. 73 1. de ref. prohibuit Episcopis, aut eorum ministris nihil quovis prætextu accipere etiam sponte oblatum pro collatione quorumcumque Ordinum, nec non pro litteris dimissoriis testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa, quæ tamen si acciperentur, Simoniam non inducerent, si omnis abesset padio, sed dantes, & recipientes inciderent in pæ-

pœnas a dicto Decreto Synodali in-
fictas. ut firmat Fagn. in C. tua nos
h. r. num. 30. in fin.

74 Adverte quarto, juxta Text. ibi :
rogans humiliter, non esse veritum,
nec ambitiosum, si quis roget humi-
liter, ut sibi conferatur beneficium,
dummodo id non sit de majoribus,
puta Episcopatus, quia ut ait D. Chry-
sost. hom. 35. in Matth. *Opus qui-
dem desiderare bonum, bonum est ;*
*Primum autem honoris concupisce-
re, vanitas est : primatus enim fu-
gentem se desiderat, desiderantem se
borret ;* Et ita explicat locum illum
Pauli I. ad Timoth. 3. *Qui Episco-
patum desiderat, bonum opus deside-
rat* D. Thom. 2. 2. quæstion. 185.
art. 1. Quare Abb. in dictum Text.
tua nos notab. 1. ait, parva xenia,
vel munuscula, quæ dantur ordinato-
ri, seu consecratori, aut aliis poten-
tioribus, quamvis in iis dandis adsit
secundaria spes Beneficii obtinendi,
non inducere Simoniam punibilem in
foro externo, quia Ecclesia Romana
non consuevit interpretari recipien-
tem, vel donantem in his delinquere,
ut ait text. in C. etsi quæst. h. r. &
de facto Clemens VIII. in sua Bulla
de largitione munerum excipit escu-
lenta, & poculenta, & ad devotio-
nem, vel Religionem pertinentia mu-
nuscula.

75 Qua fortasse ratione moti dixerunt
Less. de Just. & Jur. lib. 2. cap. 21. n.
11. & Pirring. In Jus Canon. lib. 5. tit.
3. sect. 6. §. 3. in fin. Simoniacam non
videri consuetudinem quæ in Cathed-
ralibus, & Collegiatis Germaniæ re-
cepta est, ut novi Canonici nationa-
li more Convivium dare, imo in qui-
buldam locis certam pecuniæ Sum-
mam Capitulo persolvere soleant,
quod etiam extra Germaniam, & in
Italia alibi practicitur.

76 Jam autem quæres primo an liceat
date pecuniam in Electione Canonica,
ut ab injusta vexatione quis desistat?

77 Respondeo cum distinctione magi-
straliter allata a D. Tho. 2. 2. qu. 100.

art. 2. ad 5. Antequam alicui acqui-
ratur Jus in Episcopatu, vel Digni-
tate Ecclesiastica, Simoniacum est ta-
lem pecuniam solvere, sic enim per
pecuniam parat eligendus sibi viam
ad rem Spiritualem, & hoc casu te-
neretur dimittere Beneficium acquisitum
juxta Text. litteralem in C. Matthæus
hoc tit. Postquam vero quis Jus per-
fecte acquisivit, licitum est, & in
hoc sensu Baronius ad an. 690. litera
D. defendit D. Gregorium, qui pe-
cuniam solvit Mauritio Imp. pro sui
confirmatione : *Etenim* (ait histori-
cus præfatus) *Electio, ut dictum est,
legitime facta illi contulit Pontifica-
tum, non Imperatoris confirmatio ty-
rannice usurpata, quæ pecunia licite
redimi potuit, cum non redimeretur
ea Pontificatus, sed executio muneris
eo modo, quo aliter liceret ab illata
vexatione se liberando ;* Et in hoc sen-
su procedit illud Pauli ad Ephesios 5.
*redimentes tempus, quoniam dies ma-
li sunt.*

Quæres secundo, an Electio, præ- 78
sentatio, collatio, seu quævis alia
provisio, aut promotio ad quodvis
Beneficium Ecclesiasticum facta Simo-
niace sit nulla ipso Jure Ecclesiasti-
co?

Respondeo affirmative cum D. Tho. 79
ibid. art. 6. in corp. & ad 3. & qui-
dem si electus, aut promotus scive-
rit, aut non contradixerit, liquet ex
dicto cap. Matthæus : si autem incul-
pabiliter ignoraverit, est cassanda pro-
motio, non autem ipso Jure nulla e-
x insinuatione & C. nobis eod. quia
nulla pœna censetur ipso Jure impo-
sita, nisi Jure id caveatur gl. 2. in cap.
fin. de Jurep. Ita Navar. cons. 95. &
Fagn. in dicto C. nobis nu. 3. & duob.
seqq.

Advertendum ex dicto cap. nobis, 80
electionem esse Simoniacam, si vel
omnibus electoribus, vel uni pecunia
promittatur, etiam ignorante electo,
ut ibi notant Hostiensis in principio
Jo: And. num. 1. Ancharan. in 2. not.
Abb. Jo: de Anan. & Marian. Soccin.
in

in. 1. notab. & Rot. Cor. Seraph. dec.
516. num. 1.

81 Hoc autem videtur mirabile Abba-
ri l. c. quia interventus unius excom-
municati ad electionem ignoranter ad-
missi non vitiat electionem per text.
in C. fin. de Procurat.

82 Ratio tamen diversitatis verior in-
ter unum, & alium casum affertur a
Fagn. in dicto C. nobis num. 4. quia
Votum excommunicati non est nul-
lum propter delictum circa electio-
nem commissum, & ideo in illam non
influit, nec nocet ignorantibus, &
votum Simoniaci est infectum ob vi-
tium quod intrinsece inest electioni,
cujus est pars : upde nil mirum, si
totam massam electionis corrumpat,
veluti distinguit Jo: de Anan. nu. 1.
Vitium excommunicati est personale;
vitium vero Simoniaci quodammodo
dici potest vitium reale, & magis
actum respicit, quam personam.

83 Quæres tertio quid sit Simonia con-
fidentialis?

84 Respondeo eam ita dici a spe, &
fiducia, quæ ei subest, & damnatam
esse a Pio IV. in Bulla incipientem
Romanum Pontificem, & a S. Pio V.
in Bulla incipiente Intolerabilis, &
tunc committi, cum quis alicui pro-
curat Beneficium, quodcumque illud
fuerit, vel simplex, vel curatum, vel
quodvis aliud juxta Laym. dicto C.
ult. §. 8. num. 74. & Suar. l. c. cap.
43. num. 4. vel resignando illud in
ejus favorem, vel etiam præsentan-
do, eligendo, confirmando, postulan-
do, aut in commendam dando cum
certa confidentia, idest cum pacto ex-
presso, vel tacito, ut is, cui procu-
ratur illud Beneficium, post aliquod
tempus elapsum, ipsum cedenti, re-
signanti, instituenti &c. vel alteri re-
signet, vel pensionem, aut fructus ex
eo præstet.

85 Notandum primo, hanc Simoniam
non committi in permutatione Bene-
ficii, quia permutatio est mutua re-
signatio, Bullæ autem loquuntur de
renunciationibus simpliciter factis in

favorem tertii ; si vero Episcopus,
qui talem permutationem admittit, pa-
ciscatur cum permutantibus de parte
fructuum v. g. consanguineo suo pen-
denda, hanc utique Simoniam com-
mitteret. Videte Laym. loc. cit. Suar.
ibid. num. 11. & Navarr. l. 5. cons.
77. hoc tit.

Notandum secundo, tripliciter Si- 86
moniam hanc committi posse : per ac-
cessum, per regressum, & per ingres-
sum. Per accessum v. g. si quis cu-
piens Titio conferri Beneficium, qui
tamen ejus sit incapax, vel ob æta-
tis defectum vel aliud temporale im-
pedimentum, conferat, vel resignet
alteri Beneficium, quod habet cum
pacto, ut cessante impedimento Ti-
tius illud Beneficium obtineat, & pro-
pria auctoritate accipere possit. Per
regressum, puta, si quis Beneficium
cedat alteri, reservato sibi ex pacto
Jure redeundi ad illud, si resignata-
rius, vel cessionarius præmoriatur,
aut Beneficium dimittat. Per ingres-
sum denique ex causa, si quis Bene-
ficium sibi collatum, sed cujus adhuc
non acquisivit possessionem, illud al-
teri cedat cum pacto, ut si is præ-
moriatur, vel illud deferat, possit re-
signans propria auctoritate illius ca-
pere possessionem : Quicumque igitur
his modis Beneficia cedit, vel resignat
sine approbatione S. Pontificis, sed
coram Ordinariis locorum, Simonia-
ce, & irritè contrahit. Quare Trid.
sess. 25. cap. 7. de ref. reprobavit, &
vetuit hujusmodi accessus, & regres-
sus ad Beneficia, cum præferant
imaginem hæreditariæ successionis,
Pontificum Decretis & Sacris Cano-
nibus exosæ adeo, & invisæ : quæ
est ratio, cur Pontificiæ Constitutio-
nes hujusmodi confidentiam in Bene-
ficiis prohibuerint.

Quæres quarto quænam pœnæ in- 87
currantur ob Simoniam confidentia-
lem?

Respondeo primo, Episcopi, & alii 88
Prælati superiores interdictum ab in-
gressu Ecclesiæ, Prælati vero inferio-
res

res, & Clerici excommunicationem incurrunt S. Pontifici reservatam.

89 Secundo, talis provisio est invalida, & renunciatio fit inhabilis ad dictum Beneficium obtinendum.

90 Tertio, Simoniacus confidentialis privatur omnibus beneficiis, & pensionibus prius obtentis, & fit inhabilis ad quævis alia obtinenda; quamvis ad hanc pœnam incurrendam requiratur sententia declaratoria criminis.

91 Quarto, Beneficia ita Simoniace collata reservata sunt Sedi Apostolicæ, & fructus eorum interim male percepti Cameræ Apostolicæ applicantur.

C A P U T VI.

De Pretio Simoniaco.

92 Certum est apud omnes malitiam Simoniam sitam esse in commutatione rei temporalis cum spirituali, inter quas nulla dari potest proportio, & ideo esse contractum onerosum, & reciprocum, & in eo pretium requiri, accipiendo pretium lato modo pro quavis re pretio æstimabili; nec sufficere, quod detur pretium utcumque, sed requiri quod illud solvatur in compensationem & quasi appretiationem ejus quod datur, ut denotat ipsa vox *pretium*.

93 Quæres ergo primo, quid perpendi debeat, ut dignoscatur, an munus temporale habeat rationem pretii Simoniaci?

94 Respondeo, de hoc agi in C. etsi quæstiones h. t. ubi dicitur in accipiendis hujusmodi muneribus tria attendenda fore: qualitas personæ dantis, & accipientis: quantitas muneris: & tempus donationis.

95 Et primo, qualitas personarum, nempe a quo, & cui, videlicet an a paupere diviti, vel a divite paupere, vel a divite diviti datum fuerit: quantitas muneris, idest an res magni, vel parvi valoris: & tempus do-

nationis, scilicet an instante necessitate, vel alio tempore, an ante vel post acceptam rem spiritualementem.

Collige ex hoc cap. ex circumstantiis 96 dijudicandum fore, an temporale, quod datur pro spirituali, detur gratis, vel ex pacto tacito, aut expresso a Jure improbatum, & primo, ex qualitate dantis, vel recipientis, v. g. an sit dives, vel pauper, quia munus, quod collatum pauperi erit notabile, collatum diviti levissimum erit, nec aptum movere animum conferentis. Gl. in dicto C. ver. muneribus: vel etiam spectandum est, si inter dantem, & accipientem intercedat vinculum amicitiae, aut consanguinitatis, quod facit præsumere liberalem donationem, vel etiam honestas, & integritas morum respectu utriusque, ut advertit Suar. l. c. cap. 36. num. 12.

Secundo, considerata est circumstantia quantitatis, quæ si magna sit, facit præsumere delictum, si modica, pro nihilo reputatur, quia ut dicit Text. Ecclesia Romana non consuevit interpretari recipientem in his delinquere, vel donantem; contra vero si magna fuerit, quia nemo præsumitur velle suum prodigere. L. cum de indebito ff. de probat. Si vero mediocris fuerit, tunc attendenda erit qualitas dantis, & recipientis.

Tertio, attendi debet circumstantia 97 temporis, sive occasio donationis; nam si donetur res in necessitate, qua indiget recipiens dicta re, censetur ea data potius ad subveniendum necessitati, quam ad malum finem. Abb. in dicto cap. etsi quæstiones num. 3. Rursus advertendum est, an res temporalis detur ante receptionem spiritualis, vel in ipsa receptione, aut incontinenti post receptionem; si enim ita datur, facilius præsumitur data ad movendum animum recipientis, ut rem spiritualementem conferat. Can. emendari 1. qu. 1. & Can. sicut 1. qu. 2. ut enim dicitur in C. in tantum h. t. *expressus exprimit venditionis speciem qui prius*

prius recipit pretium, quam rem conferat pretiosam. Si vero detur post receptionem ex intervallo, facilius præsumitur dari ex mera gratitudine, & liberalitate, dicto Can. sicut, & Can. 2. 1. quæst. 2.

98 Quæres secundo, quotuplex sit hoc pretium Simoniacum?

99 Respondeo, jam dixisse superius triplex esse, nempe munus a manu, a lingua, & ab obsequio Can. Ordinationes, & Can. sunt nonnulli 1. quæst. 1. & Can. Salvator 1. qu. 3. & D. Thomas dicta qu. 100. art. 5.

101 Nomine autem muneris non accipitur hic donum gratuitum, sed debitum justitiæ commutativæ, quod ex vi conventionis mutuae, & onerosæ præstari, & exigi solet, in quo sensu munera etiam sumuntur a Jure Civili pro Tributis, & obsequiis Principi debitis ad Tit. ff. de muner. & honor.

102 Nomine muneris a manu venit primo pecunia numerata, vel data, vel promissa C. de hoc C. cum essent, & C. nobis hoc tit. Secundo, quævis res pretio æstimabilis, mobilis, immobilis, corporalis, aut incorporalis, ut Jura, census &c. Can. totum 1. qu. 3. C. etsi cit. & C. in tantum h. t. 3. Tertio remissio debiti, vel promissio remissionis ejusdem, quia res spiritualis non datur gratis, sed sub pacto recipiendi commodum temporale cap. veniens de testibus. Quarto, datio mutui facta sub pacto recipiendæ rei spiritualis. Less. l. c. cap. 20. num. 64. & Suar. ibid. cap. 38. nu. 7. & deducitur ex L. quisquis C. si certum petatur. Ratio est, quia quamvis mutuum non pluris æstimetur quam ipsa fors mutuata, tamen temporale quoddam commodum, quod ex præsentis numeratione pecuniæ provenit recipienti, non potest dari, vel commutari cum re spirituali, & demum promissio, vel executio dilata, aut anticipata solutionis ex pacto conventa, quia in illis continetur mutuum virtuale juxta Suar. l. c. num. 9.

Munus ab obsequio comprehendit 103 servitia temporalia alicui præstanda sub obligatione seu pacto conferendi rem spiritualementem, puta si quis Episcopo sine salario deserviret sub promissione habendi Beneficium, secus vero si solam spem habeat illius assequendi, ut alibi diximus.

Munus a lingua importat laudes, 104 commendationes, & preces, quæ pro aliquo interponuntur, & quidem ex vi pacti expressi, vel taciti, ut vicissim detur res spiritualis; puta si Episcopus promitteret alicui Beneficium, si pro ipso apud Principem intercedat vel eum commendet. Suar. l. c. cap. 40. num. 12. & Less. cap. 35. nu. 118. Quare si sine pacto ad preces, vel intercessionem alicujus res spiritualis conferatur, Simonia non committitur, quinimo hoc a Jure est expresse approbatum, nam D. Greg. in Can. latorem 1. qu. 1. fateretur se ad cujusdam Episcopi intercessionem Acolytum ordinasse, & in C. tua nos h. t. quod humiliter rogans, admitti possit in Canonicum: *absque scrupulo Simoniacæ pravitatis.*

Nec obstat Text. in Can. ordinatione 1. quæst. 1. ubi dicitur ordinationes factas interveniente pretio, vel precibus falsas esse. 105

Respondeo enim dici quidem falsas, sed non Simoniacas, & ibi agi generaliter de modis illicitis Ordines conferendi, vel de interventu pœcum prævio pacto conferendi Ordines, & eodem modo intelligendus est Canon pueris iisdem causis. & quæst. in quo dicitur, quod nulla sit in ordinatione venalitas, potentia, vel supplicatio personarum. 106

Infer ex his, quod conferre Beneficium consanguineo non sit Simonia juxta D. Thom. loc. cit. art. 5. ad 2. quia Beneficium datur gratis, nec a consanguineo dans recipit aliquid temporale loco pretii, quamvis si consanguineus præferatur digniori, sit injusta collatio, non tamen erit Simoniacæ C. unic. ut Eccles. Benef. sine dimin. confer. 107

108 Infer ulterius non esse Simoniam, si Episcopus conferat Beneficium suo debitori timore amittendi debitum, vel ut illud facilius consequatur, dummodo non adsit ullum pactum, per quod nova obligatio debitori imponatur majoris securitatis in futurum, quia tunc Simonia fieret imposito novo onere pretio æstimabili, Ratio est, quia collator gratis confert Beneficium, & solum petit quod suum est, siue quod ipsi ex præcedente contractu liquido est debitum, ita Suar. l. c. cap. 37. nu. 18. & Laym. dicto cap. ult. §. 3. num. ultimo.

C A P U T VII.

Quinam in crimine Simonia accusare possint.

109 Dico primo, quilibet Catholicus etiam criminofus, & infamis, quinimo servus contra Dominum, & etiam mere meretrix admitti potest ad accusandum de crimine Simonie ob criminis gravitatem, C. si dominus, & C. tanta h. t. quare a contrario Judæus, & Infidelis non admitteretur ad accusandum in hoc delicto juxta DD. communiter ad dictum C. si dominus.

110 Dico secundo, Monachi possunt de Simonia accusare Abbatem suum, & contra ipsos non admittitur alia exceptio, quam inimicitie capitalis, vel conspirationis, C. licet Heli h. t. quia hoc crimen ob sui atrocitatem hæresi æquiparatur, in qua idem definitur, a C. filii de hæret. in 6.

111 Hic tamen Text. in C. licet Heli melius declaratur ab eodem Innoc. III. in C. per tuas hoc tit. in quo distinguitur plures casus quoad testes criminofos admittendos ad accusandum de Simonia.

112 Primo enim dixit, videndum esse an agatur contra Prælatum civiliter, vel criminaliter, id est vel ad effectum illum amovendi ab administratione, vel puniendi pœnis condignis huic delicto; si enim agatur criminaliter, te-

stes criminofos non admittuntur indifferenter, nisi in casibus expressis a Jure, juxta Abb. in dicto cap. licet Heli num. 10. & 21. puta si Simoniacus esset etiam hæreticus credens gratiam Spiritus S. emi, vel vendi posse; secus vero si agatur civiliter.

Secundo, etiam si agatur civiliter, advertendum est, an Prælatum, qui accusatur sit Sæcularis, vel Regularis altioris gradus, puta Episcopus, quia contra hos testes criminofos facile non admittuntur, nisi sint emendati de crimine: secus vero si accusatus sit Prælatum Regularis non Episcopus, graviter de Simonia infamatus.

Tertio, distinguendum est circa qualitatem testium criminoforum, utrum nempe sint emendati de crimine, vel in eo perseverent, & an zelo justitiæ, vel ex malignitate aut odio deposuisse credantur.

Quarto, videndum est de criminibus, quæ testibus, vel accusatoribus subjiciuntur, an nempe sint minora, majora, vel æqualia.

Quinto, utrum sola testium dicta producantur, an alia etiam adminicula, seu præsumptiones, quæ augeant fidem testibus, quia sine his testes viles non sunt audiendi in crimine Simonie.

Quare collige primo: si testes criminofos sint emendati, facient plenam probationem, secus si non fuerint emendati, nisi adminicula concurrant juxta Abb. in dicto C. per tuas nu. 5. & 13.

Collige secundo, quod perjurus etiam emendatus non admittatur in crimine Simonie, quia præsumitur, quod iterum pejeraret gl. in dicto C. per tuas verb. furto, & verb. emendati, & Abb. num. 10.

Collige tertio, si testibus objiciantur majora, vel minora crimina, non denegatur per hoc illis facultas in hoc crimine deponendi, sed minor fides adhibetur, gl. hic verbo an paria, & Abb.

& Abb. num. 9. si autem æqualia, ut alia Simonia, non admittuntur, quia socius criminis non admittitur, si agatur criminaliter. C. veniens de testibus, & gl. in dicto C. per tuas verbo vel majora.

119 Collige quarto, contra Prælatos Regulares non solum remitti in parte ordinem Juris, sed etiam fieri aliqualem justitiæ remissionem, quia sine scandalo etiam ex levioribus causis removentur ab administratione, quam Prælati Sæculares juxta C. dictum, ibique Abb. num. 4. in fine, & Marian. Socin. num. 13.

120 Collige demum, quod licet hoc crimen probetur sicut alia, nempe vel per confessionem Simoniaci, vel per testes, vel per Instrumenta, seu documenta authentica, & legitima juxta Mascard. de probat. concl. 1305. & Redoan de Simon. parte 4. c. 6. n. 1. & seqq. tamen utpote in crimine excepto, & gravissimo, sufficiant leviores probationes, etiam per signa, conjecturas, & præsumptiones, idque in odium ipsius delicti, C. sicut hoc t. & etiam quia crimen hoc est difficilis probationis, utpote quod occulte committi solet juxta Redoan. l. c. n. 31. & seqq. requiritur tamen, ut signa, & indicia sint evidentia, ita ut violentam præsumptionem faciant, & quod plene probentur, alias non sufficient ad reum condemnandum, gl. fin. in C. insinuatum h. t. Mascard. l. c. concl. 1034. n. 27. & 33. Clar. §. Simonia num. 12.

121 Jam autem dico ultimo: accusatus de Simonia interim suspenditur a celebratione Missæ. C. accusatum, & C. quoties hoc t. & licet reus accusatus de crimine, dum causa discutitur, non privetur juribus sibi competentibus C. 4. de accusat. tamen id limitatur in hoc delicto ob sui enormitatem, de quo infamatus suspenditur etiam Judicio pendente a Missarum celebratione.

122 Advertit tamen Fagn. ad dictum cap. accusatum nu. 9. hoc hodie procedere post Constitutionem Marrini V.

adevitanda, editam in Concilio Constantensi quoad publice denunciatum Simoniacum per Sententiam hominis, alias enim non dicitur vitandus, ut alibi diximus sub titulo de Schismaticis.

C A P U T VIII.

De pœnis Simonie.

Dico primo, pro Simonia mentali nulla pœna a Jure est imposita, quia illa habet solum Deum ultorem, qui est scrutator cordium, & cognitor secretorum cap. ult. h. t. & D. Tho. l. c. art. 6.

Dico secundo, pro Simonia mere conventionali vicissim non impleta nulla pœna Juris positivi ipso facto incurritur, excepta Simonia confidentiali de qua jam dictum fuit; ratio est, tum quia Sac. Can. semper loquuntur, ad effectum incurrendi pœnam, de actu perfecto, & consummato, tum quia leges pœnales, & præsertim gravissimæ, utpote odiosæ restringi debent, ita ut non incurrantur præterquam actu perfecto, nisi contrarium in Jure exprimat. Ita Navarr. in Man. c. 23. n. 104. Less. l. c. c. 35. n. 149. Suar. l. c. cap. 55. n. 10. & seqq. Layman dicto cap. ult. §. 7. nu. 68. & ita de Stylo Curie testatur Garzias de benef. parte 5. cap. 1. nu. 28. & seqq.

Dico tertio, propter nullam Simoniam realem, & utrimque completam incurrantur ipso facto pœnæ Juris præter illam, quæ committitur in ingressa Religionis, Ordine, & Beneficio, quas SS. Pont. severius punire voluerunt, utpote frequentiores, & propter majus detrimentum, quod inferunt bono universali Ecclesiæ. Navarr. loc. cit. numer. 111. Less. ibid. numer. 130. Suar. cap. 55. num. 5. & Laym. ibid. num. 69. ideoque tales Simoniaci erunt puniendi ab homine, & arbitrio Judicis; quare cum

jam dixerimus de pœnis statutis pro Simoniaco ingressu religionis, aliæ explicandæ supersunt.

126 Dico igitur quarto, per Simoniam realem, & completam in Ordine, & in Beneficio Ecclesiastico, incurritur ipso facto Excommunicatio Papæ reservata, tam ab ordinantibus, quam ab ordinatis, tam a conferentibus, quam recipientibus Beneficia, mediatoribus, & procurantibus, ut ordo, seu Beneficium Simoniace conferatur, & siue hi Simoniaci fuerint manifesti, siue occulti, injuncto insuper præcepto id scientibus revelandi, non tamen sub pœna Excommunicationis Text. est in Extravagan. 2. h. t.

127 Nomine autem Ordinum veniunt etiam minores, & prima Tonsura, quia etiam illa lato modo dicitur Ordo, cum ponat hominem in Ordine, & gradu Clericali juxta Barbof. qui plures affert ad dictam Extrav. n. 8.

128 Dico quinto, ut dicitur in dicta Extrav. Beneficii collatio Simoniace facta est nulla, nec Beneficiatus facit fructus suos, ut diximus in cap. nobis h. t. & dicto Beneficio est privandus, aliisque etiam prius obtentis Can. presbyter 1. quæst. 1. C. sicut, & C. de hoc h. t. sed non nisi per sententiam condemnatoriam Judicis, ut communiter DD. ad Textus prædictos, ac præsertim Lotter. de re benef. lib. 3. quæst. 29. num. 161. & Gibalin. de Simon. quæst. 25. nu. 3. ac juxta Bullam S. Pii V. incip. cum primum inter suas quintam §. 8. redditur inhabilis ad alia obtinenda, quod tamen pariter DD. intelligunt post sententiam condemnatoriam Judicis, vel saltem declaratoriam criminis. Ita Navarr. Conf. 92. nu. 10. & Suar. l. c. cap. 58. n. 10. & 11.

129 Dico Sexto, conferens Simoniace Ordines saltem per triennium ipso facto est suspensus ab eorum collatione, & ita ordinatus ab illorum exercitio, donec a Sede Apostolica dispensationem obtinuerit C. si quis h. t. & C. per tuos cod.

Verum post Bullam Sixti V. inclipientem Sanctum, & salutare, ordinans Simoniace est suspensus ipso Jure a collatione omnium ordinum, etiam primæ Tonsuræ, & ab executione munerum Pontificalium, & ingressu Ecclesiæ, & reservantur hæc censuræ Sedi Apostolicæ, quamvis Simonia sit occulta, & post Extr. 2. h. t. ordinatus Simoniace est suspensus ab omni Ordine etiam non Simoniace suscepto donec a Papa fuerit absolutus ibi: *omnes illi, qui simoniace ordinati fuerint, a suorum Ordinum executione sint suspensi.*

Quod si quæras an hæc suspensio incurrat ab ordinato Simoniace, sed ignoranter, & quidem ignorantia excusabili.

Respondeo, dupliciter hoc contingere posse. Primo, si quis susceperit ignoranter Ordines ab Episcopo suspensio, quia peccaverat Simoniace in alia Ordinum Collatione. Secundo, cum ignorante ordinato, alius, puta amicus, vel consanguineus, Episcopo, Examinatori aut alii Ministro pecuniam dedit pro ipsa ordinatione. In primo casu ordinatus erit suspensus, nisi cum ipso Sedes Apostolica misericorditer dispensaverit, quod facere solet pro temporis, aut Ecclesiæ necessitate, ut liquet ex Can. Statuimus, & Can. si qui 1. quæst. 1. & D. Greg. lib. 6. regist. epist. 39. ait: *Eos tantum in Ecclesiæ Ordine recipi permittit, si eorum vita irreprehensibilis probetur; idemque statuit Alex. II. in Synodo Romana Can. 3. apud Baron. an. 1063. & Bin. 10. 3. Concil. parte 2. ibi: eos, qui usque modo gratis sunt a Simoniacis ordinati, non tam obtentu justitiæ, quam intuitu misericordiæ in acceptis ordinibus permanere permittimus, nisi forte alia culpa ex vita eorum secundum Canones eis obstat; tanta quippe talium multitudo est, ut dum rigorem Canonici rigoris super eos servare non possumus, necesse sit in dispensatione ad pie condescensionis studium nostros ani-*

mos ad præsens inclinemus. Et ratio talis suspensionis est, quia cum nemo possit dare quod non habet l. nemo ff. de reg. Juris, & Can. nemo prima quæst. 1. non immerito is, qui a Simoniaco, etsi non Simoniace ordinatur, tamquam ab illegitimo ministro præter intentionem agentis principalis cooperante, accepti gradus executione privatur.

133 Circa autem secundum casum sine sua culpa Simoniace ordinati, sed ab Episcopo non jam Simoniaco, verior opinio est Navarr. in Man. cap. 25. n. 68. & Suar. de Cens. disp. 31. sect. 4. nu. 41. quod hæc suspensio ab ita ordinato non incurrat. Ratio est, quia talis pœna imposita est pro delicto: eo igitur cessante, & pœna cessare debet, & est Text. apertus in C. de Simoniaco h. t. ubi Luc. 3. ait: ita ordinato in suis posse ordinibus remanere, quia Simoniaci non sunt.

134 Nec obstat, quod in primo casu proxime relato incurrat suspensio, quamvis ordinatus ignoret ordinantem esse Simoniacum, & ideo neque tunc sit in culpa.

135 Respondeo enim, disparitatem inter unum, & alium casum esse, quia in primo casu suscipit ordines a Ministro suspensio, & ideo ut diximus, eorum executionem obtinere nequit, cum nemo dare queat id, quo caret; in secundo vero non ordinatur ab Episcopo jam suspensio, sed qui per talem ordinationem fit suspensus, cum antea non esset; ergo potuit dare ordinato a se executionem ordinis quam habebat, quamvis simul ipse illam amiserit sic ordinando. Quare in neutro casu ordinatus peccat, sed in primo a Ministro suspensio non potest recipere executionem ordinis, quam habebat, esto contemporanee tali ordinatione peracta, ea & ipse privetur.

136 Dico jam septimo: Simoniacus deponendus etiam est perpetuo ab officio, & Ministerio Altaris C. de hoc h. t.

137 Dico postremo. Qui Simoniace scienter Beneficium obtinuit, non ju-

vatur regula Cancellariæ Apostolicæ de triennali possessione, cum in ea specificè excipiat illis verbis: *absque Simoniaco ingressu.* Gomez. ad reg. Canc. q. 12. contra vero illa juvatur, si ignoranter Simoniace impetraverit, Redoan. de Simon. parte 4. c. 12. Uterius debet restituere omnes fructus etiam consumptos, & percipiendos, qui nempe poterant percipi a quolibet possessore, sed ejus negligentia non fuerunt percepti. Hostiensis in sum. ad rubric. de Simon. nu. 6. Redoan. l. c. parte 4. n. 42. Decian. tract. Crimin. lib. 5. cap. 87. n. 5. quia habetur loco prædonis, & tamquam violentus invasor, cum nec habeat titulum coloratum Beneficium retinendi juxta Paris. de resign. benef. lib. 4. quæst. 2. num. 20. Si autem ignoranter Simoniacus fuerit, tenetur restituere tantum fructus extantes, & ante sententiam perceptos, non vero consumptos, nisi a die Sententiæ latæ, quia habetur tamquam possessor bonæ fidei usque ad tempus prædictum C. de regularibus C. ex insinuatione, & C. nobis h. t. & Gonzal. ad C. insinuatam h. t. n. 6.

Quod si quæras quinam possit dispensare, seu relaxare pœnas a Jure Simoniacis inflictas.

Respondeo primo, quoad excommunicationem etiam in Simoniaco occulto, dispensare posse solum Papam, quia ita cavetur in dicta Extrav. 2. h. t.

Respondeo secundo, quoad rehabilitandum Simoniacum ad obtinendum beneficia in posterum, vel recuperandum quod habebat, etiam si Simonia sit occulta, non potest dispensare nisi Papa juxta innumeros DD. apud Barb. ad Conc. Tr. sess. 24. c. 6. de ref. n. 22.

Cæterum seclusis dictis casibus, in suspensione, quæ incurritur od Simoniam occultam, potest dispensare Episcopus ex dispositione Trid. l. c. & Barbof. ubi supra, qui n. 41. firmat delictum dici occultum usque ad litis contestationem.

jam dixerimus de pœnis statutis pro Simoniaco ingressu religionis, aliæ explicandæ supersunt.

126 Dico igitur quarto, per Simoniam realem, & completam in Ordine, & in Beneficio Ecclesiastico, incurritur ipso facto Excommunicatio Papæ reservata, tam ab ordinantibus, quam ab ordinatis, tam a conferentibus, quam recipientibus Beneficia, mediatoribus, & procurantibus, ut ordo, seu Beneficium Simoniacæ conferatur, & siue hi Simoniaci fuerint manifesti, siue occulti, injuncto insuper præcepto id scientibus revelandi, non tamen sub pœna Excommunicationis Texti. est in Extravagan. 2. h. t.

127 Nomine autem Ordinum veniunt etiam minores, & prima Tonsura, quia etiam illa lato modo dicitur Ordo, cum ponat hominem in Ordine, & gradu Clericali juxta Barbos. qui plures affert ad dictam Extrav. n. 8.

128 Dico quinto, ut dicitur in dicta Extrav. Beneficii collatio Simoniacæ facta est nulla, nec Beneficiatus facit fructus suos, ut diximus in cap. nobis h. t. & dicto Beneficio est privandus, aliisque etiam prius obtentis Can. presbyter 1. quæst. 1. C. sicut, & C. de hoc h. t. sed non nisi per sententiam condemnatoriam Judicis, ut communiter DD. ad Textus prædictos, ac præsertim Lotter. de re benef. lib. 9. quæst. 29. num. 161. & Gibalin. de Simon. quæst. 25. nu. 3. ac juxta Bullam S. Pii V. incip. cum primum inter suas quintam §. 8. redditur inhabilis ad alia obtinenda, quod tamen pariter DD. intelligunt post sententiam condemnatoriam Judicis, vel saltem declaratoriam criminis. Ita Navarr. Conf. 92. nu. 10. & Suar. l. c. cap. 58. n. 10. & 11.

129 Dico Sexto, conferens Simoniacæ Ordines saltem per triennium ipso facto est suspensus ab eorum collatione, & ita ordinatus ab illorum exercitio, donec a Sede Apostolica dispensationem obtinuerit C. si quis h. t. & C. per tuos cod.

Verum post Bullam Sixti V. incl. 130 pientem Sanctum, & salutare, ordinans Simoniacæ est suspensus ipso Jure a collatione omnium ordinum, etiam primæ Tonsuræ, & ab executione munerum Pontificalium, & ingressu Ecclesiæ, & reservantur hæc censuræ Sedi Apostolicæ, quamvis Simonia sit occulta, & post Extr. 2. h. t. ordinatus Simoniacæ est suspensus ab omni Ordine etiam non Simoniacæ suscepto donec a Papa fuerit absolutus ibi: omnes illi, qui simoniace ordinati fuerint, a suorum Ordinum executione sint suspensi.

Quod si quæras an hæc suspensio 131 incuratur ab ordinato Simoniacæ, sed ignoranter, & quidem ignorantia excusabili.

Respondeo, dupliciter hoc contingere posse. Primo, si quis susceperit ignoranter Ordines ab Episcopo suspensio, quia peccaverat Simoniacæ in alia Ordinum Collatione. Secundo, cum ignorante ordinato, alius, puta amicus, vel consanguineus, Episcopo, Examinatori aut alii Ministro pecuniam dedit pro ipsa ordinatione. In primo casu ordinatus erit suspensus, nisi cum ipso Sedes Apostolica misericorditer dispensaverit, quod facere solet pro temporis, aut Ecclesiæ necessitate, ut liquet ex Can. Statuimus, & Can. si qui 1. quæst. 1. & D. Greg. lib. 6. regist. epist. 39. ait: Eos tantum in Ecclesiæ Ordine recipi permittit, si eorum vita irreprehensibilis probetur; idemque statuit Alex. II. in Synodo Romana Can. 3. apud Baron. an. 1063. & Bin. to. 3. Concil. parte 2. ibi: eos, qui usque modo gratis sunt a Simoniacis ordinati, non tam obtentu justitiæ, quam intuitu misericordiæ in acceptis ordinibus permanere permittimus, nisi forte alia culpa ex vita eorum secundum Canones eis obstat; tanta quippe talium multitudo est, ut dum rigorem Canonici rigoris super eos servare non possumus, necesse sit in dispensatione ad pie condescensionis studium nostros animos

mos ad præsens inclinemus. Et ratio talis suspensionis est, quia cum nemo possit dare quod non habet l. nemo ff. de reg. Juris, & Can. nemo prima quæst. 1. non immerito is, qui a Simoniacæ, etsi non Simoniacæ ordinatur, tamquam ab illegitimo ministro præter intentionem agentis principalis cooperante, accepti gradus executione privatur.

133 Circa autem secundum casum sine sua culpa Simoniacæ ordinari, sed ab Episcopo non jam Simoniacæ, verior opinio est Navarr. in Man. cap. 25. n. 68. & Suar. de Cens. disp. 31. sect. 4. nu. 41. quod hæc suspensio ab ita ordinato non incuratur. Ratio est, quia talis pœna imposita est pro delicto: eo igitur cessante, & pœna cessare debet, & est Text. apertus in C. de Simoniacæ h. t. ubi Luc. 3. ait: ita ordinato in suis posse ordinibus remanere, quia Simoniaci non sunt.

134 Nec obstat, quod in primo casu proxime relato incuratur suspensio; quamvis ordinatus ignoret ordinantem esse Simoniacum, & ideo neque tunc sit in culpa.

135 Respondeo enim, disparitatem inter unum, & alium casum esse, quia in primo casu suscipit ordines a Ministro suspensio, & ideo ut diximus, eorum executionem obtinere nequit, cum nemo dare queat id, quo caret; in secundo vero non ordinatur ab Episcopo jam suspensio, sed qui per talem ordinationem fit suspensus, cum antea non esset; ergo potuit dare ordinato a se executionem ordinis quam habebat, quamvis simul ipse illam amiserit sic ordinando. Quare in neutro casu ordinatus peccat, sed in primo a Ministro suspensio non potest recipere executionem ordinis, quam habebat, esto contemporanee tali ordinatione peracta, ea & ipse privetur.

136 Dico jam septimo: Simoniacus deponendus etiam est perpetuo ab officio, & Ministerio Altaris C. de hoc h. t.

137 Dico postremo. Qui Simoniacæ scienter Beneficium obtinuit, non ju-

vatur regula Cancellariæ Apostolicæ de triennali possessione, cum in ea specificè excipiat illis verbis: absque Simoniacæ ingressu. Gomez. ad reg. Canc. q. 12. contra vero illa juvatur, si ignoranter Simoniacæ impetraverit, Redoan. de Simon. parte 4. c. 12. Uterius debet restituere omnes fructus etiam consumptos, & percipiendos, qui nempe poterant percipi a quolibet possessore, sed ejus negligentia non fuerunt percepti. Hostiensis in sum. ad rubric. de Simon. nu. 6. Redoan. l. c. parte 4. n. 42. Decian. tract. Crimin. lib. 5. cap. 87. n. 5. quia habetur loco prædonis, & tamquam violentus invasor, cum nec habeat titulum coloratum Beneficium retinendi juxta Paris. de resign. benef. lib. 4. quæst. 2. num. 20. Si autem ignoranter Simoniacus fuerit, tenetur restituere tantum fructus extantes, & ante sententiam perceptos, non vero consumptos, nisi a die Sententiæ latæ, quia habetur tamquam possessor bonæ fidei usque ad tempus prædictum C. de regularibus C. ex insinuatione, & C. nobis h. t. & Gonzal. ad C. insinuatam h. t. n. 6.

Quod si quæras quinam possit dispensare, seu relaxare pœnas a Jure Simoniacis inflatas. 138

Respondeo primo, quoad excommunicationem etiam in Simoniacæ occulto, dispensare posse solum Papam, quia ita cavetur in dicta Extrav. 2. h. t. 139

Respondeo secundo, quoad rehabilitandum Simoniacum ad obtinendum beneficia in posterum, vel recuperandum quod habebat, etiam si Simonia sit occulta, non potest dispensare nisi Papa juxta innumeros DD. apud Barb. ad Conc. Tr. sess. 24. c. 6. de ref. n. 22. 140

Cæterum seclusis dictis casibus, in suspensione, quæ incurritur ad Simoniam occultam, potest dispensare Episcopus ex dispositione Trid. l. c. & Barbos. ubi supra, qui n. 41. firmat delictum dici occultum usque ad litis contestationem. 141

142 Sciendum denique juxta veriorum opinionem, quam post D. Th. 2. 2. quæst. 32. art. 7. tenuerunt Navarr. ad hunc tit. conf. 15. Tholos. Syn- tagm. Jur. lib. 33. c. 13. num. 38. & Suar. dicto l. 4. de Simon. cap. 60. pretium Simoniace acceptum restituendum fore in foro conscientiae etiam ante Judicis sententiam, quod etiam desumitur ex C. de hoc h. t. nam cum Ecclesia, imo ipsum Jus divinum hujusmodi conventionem, & pretii acceptationem omnino irritaverit, sequitur illud pretium retineri non posse, nec ejus dominium umquam in accipientem transferri, L. si non sortem ff. de condict. indeb. & L. cum lex ff. de fidejussor, ita ut ex hujusmodi prohibita conventionem ne-

que obligatio naturalis oriatur L. Juris gentium §. sed cum nulla ff. de pact. dictum vero cap. de hoc, asserit restitutionem pretii post sententiam faciendam fore Ecclesiae, quod tamen DD. remittunt arbitrio Judicis Ecclesiastici, qui (quotiescumque Jus aliter non disponat) potest illud distribuere pauperibus, vel in alias pias causas erogare, Suar. l. c. n. 8. & Less. l. c. cap. 35. n. 171. qui volunt, quod ante sententiam Judicis teneatur accipiens ei, qui dedit, pretium restituere, cum accipiens non habuerit justum titulum accipiendi, sed injustum.

Et hæc satis dicta sint in primam partem Criminalium Institutionem.

Finis Primæ Partis.

PARS SECUNDA. TITULUS PRIMUS.

De Crimine læsæ Majestatis.

1 **E**Gimus in præterita parte de delictis mere Ecclesiasticis, nunc ad mere sæcularia est properandum, ad ea scilicet quorum cognitio, si a Laicis perpetrentur, spectat ad solum Judicem Laicum.

2 Primum horum est crimen læsæ Majestatis, quod describi potest: *Machinatio, seu conspiratio contra Vitam, dignitatem, seu potestatem Principis, vel alterius, cui Princeps talem concesserit potestatem.*

3 Jam vero cum Princeps sit, vel Ecclesiasticus, vel sæcularis, & uterque illorum vel supremus, vel inferior, inspiciendum est contra quem Principem debeat hæc moliri conjuratio, ut hoc crimen committatur.

4 Primo igitur dubium esse nequit, quin conspiratio contra Papam facta hoc crimen sit, cum Pontifex Superiorem omnibus Principibus habeat Majestatem.

5 Et cum Cardinales sint pars corporis Pontificis, conspiratio etiam hujusmodi contra ipsos facta crimen est læsæ Majestatis.

6 In Legatos a latere pariter, Urbisque Vicarium, etiam si (quod tamen esse non solet) Cardinales non essent, crimen hoc committeretur, sicuti committitur illud etiam in Episcopos, Archiepiscopos & Patriarchas.

7 Jam vero Principes sæculares, alii supremi sunt, alii inferiores. Supremi sunt Imperatores, Reges, & Respublicæ Regiam habentes Majestatem, ut Respublica Venera, adversus quos procul dubio hoc delictum perpetratur, sicuti etiam fit contra eorum Oratores, Consiliarios, Militiæ præfectos, & Rectores Provinciarum, L. quisquis C. ad L. Juliam Majestatem, §. 1.

8 Ex inferioribus autem Principibus, alii sunt qui Superiorem non recognoscunt, alii qui recognoscunt.

9 Contra Superiorem non recognoscentes, ut essent Magnus Dux Hetruriæ, Resp. Genuensis &c. tale delictum quoque committitur juxta receptam opinionem relatam a Farinac. de Crim. læsæ majest. quæst. 113. Insp. 5. a num. 190.

10 Contra Principes vero Feudatarios alterius Principis, adeoque Superiorem recognoscentes committitur hoc delictum, dummodo duo concurrant. Primum quod propria Principis persona offensa sit. Secundum quod hujusmodi Principes habeant in subditos merum & mixtum Imperium, hoc est idem Jus in personas, & res subditorum, quod habent Imperator, & rex. Ita Farin. loco mox laud. num. 179. & 2. seqq.

11 Sed jam progrediamur ad modos, quibus hoc crimen committitur. Horum primus est conspiratio, seu conjuratio in personam Principis facta, quæ duo differunt inter se, quod conspiratio sit plurium conventio, conjuratio autem est conventio plurium, juramento firmata, juxta Archid. in Can. Conjuratum 11. quæst. prima, & hæc conspiratio, vel conjuratio est crimen læsæ Majest. esto persona Principis læsa non fuerit: puni- tur enim ob sui gravitatem in hoc delicto solus delinquentis conatus, qui ad aliquem actum exteriorem deven- rit, esto delictum non consummave- rit, L. quisquis C. ad Leg. Jul. Ma- jest.

12 Committitur etiam hoc crimen per perductionem, cujus reus est quicum- que palam, & publice vivente suo Prin-

- Principe ejus Principatum affectat; dicti criminosi hi *Perduelles*, veluti ad duellum, seu bellum perfecte accincti, & parati teste Farin. tract. cit. qu. 113. Inspect. 8. num. 249.
- 13 Tertius modus, quo fit crimen de quo agitur, est rebellio, ac rebelles proprie dicuntur qui a Principe debellati, post præstitum illi Juramentum fidelitatis iterum contra ipsum arma sumunt, ideoque rebelles dicuntur, ac si redeunt ad bellum.
- 14 Quartus modus est seditio ita dicta veluti *seorsim itio*, eo quia plures de exercitu, vel populo aliquo ab aliis dividuntur, & factiones varias faciendo, publicam quietem in damnum Principis, vel Reipublicæ tentant offendere, ac perturbare.
- 15 Ad essentiam autem seditionis requiritur quod præcedat tractatus de turbanda publica quiete, puta si quis ex condito excitaret turbas in populo clamando: *fuora fuora*, vel *moriantur*, qui *Civitatem regit*, juxta Bart. in L. capitalium §. solent ff. de præd. Jas. conf. 167. col. 1. vol. 4. & Surd. Conf. 40. num. 37. lib. 1. non autem si accidentaliter, & ex alia causa privata tumultus eveniat. L. si quis ingenuam §. in Civilibus ff. de captiv. Gram. vot. 19. num. 2. Felin. in cap. fin. num. 2. de test. cog. etiam si plures ad arma concurrerent, & clamatum fuerit, *fuoco, fuoco*, vel quid simile, ut in terminis respondit Raynald. in vot. posthum. vot. 93. & per tot.
- 16 Reus quoque est criminis læsæ Majest. qui usurpat Principis Jurisdictionem v. c. gerendo se pro Principe, vel Magistratu, cum non sit talis, morti aliquem tradendo, aut erigendo furcas, vel exercendo privatum carcerem, nam reorum custodia ad merum Principis spectat imperium L. un. Cod. de privatis carcer. vel a fortiori Leges, & Statuta condendo, & sic minuendo Principis potestatem. Consulite Farinac. loc. alias citato qu. 114. inspect. prima per tot.
- Proditor etiam Principis, Patriæ; 17 vel Reipublicæ proprie delicti hujus compos est, ut esset miles sui domini Castra deferens, illiusque hostibus se adjiciens, L. 2. ad L. Justiam Majest. custos alicujus Arcis infidus, qui illam hostibus traderet, vel qui exercitum per insidias inimicis dissipandum committeret, L. 4. ff. tit. dicto vel qui per dolum, & fraudem fecerit, quominus Princeps suus victoriam contra hostes obtineret; videte omnino dictam L. 4.
- Frangens quoque Carceres publicos, 18 ex quibus rei ibidem detenti evaserint, vel frangens carcerem privatum, nempe Ostium alicujus Cameræ pro carcere a Principe destinatæ, criminis læsæ Majestatis reus evadit, sicuti pariter, arma, Instrumenta, homines, vel opem private, aut publice præstans ad eximendos reos a carceribus ad Text. in dicta L. 4.
- Eripiens etiam de manibus familiæ 19 reum captum, vel impediens, ne capiat, vel dans illi commoditatem evadendi, vel impediens exequutores Justitiæ, punitur ut reus læsæ Majestatis: eademque pœna mulctatur eximens se ipsum a familiæ manibus, si populum ad arma concitet, vel satellitibus cum armis resistat, illosque percutiat aut vulneret, aut ad sui auxilium protestetur se esse in aliqua franchisia, juxta Bullam quamdam Sixti V. incipientem. *Hoc nostri Pontificatus initio*.
- Advertendum tamen; hujus Bullæ 20 pœnas locum habere adversus eximendos aliquem captum pro causa criminali: eximens enim captum pro debito civili, non pœna ordinaria, sed arbitraria Judici puniendus est, & insuper tenetur solvere creditori integrum debitum, quod illi tenebatur solvere debitor exemptus, non aliter, ac si pro ipso fidejussisset teste Farin. de carceribus, & carceratis quæst. 32. a num. 6. usque ad 14. inclusive.
- Devastans pariter, vel deturpans 21 Principis statuas, aut insignia quomodo-

- dolibet depicta, vel insculpta, crimen de quo sermo est certo committit, nec non famam, & honorem Principis in quo calamo, vel ore dilacerans L. un. C. si quis Imperatori maledixerit.
- 22 Monetam pariter euentes hujus criminis rei sunt, sed quia falsam fabricantes monetam, etiam crimen falsi committunt, ideo de hoc alibi sermo redibit; addentes autem ad Clar. §. læsæ Majest. num. 1. & seq. 45. modos adstruunt, quibus hoc crimen committi potest, ad quos vos remitto, satis ducens principaliores modos adduxisse nefarii hujus Criminis perpetrandi.
- 23 Rogabis autem a quibus hoc crimen læsæ Majestatis committi potest?
- 24 Respondeo ab illis tantum, qui illud patrant in Principem, cujus sint subditi, vel ratione originis, vel domicilii; satis enim non est, quod tantum ratione bonorum ejus ditioni subjaceant juxta communem DD. sententiam apud Clar. lib. 5. sententiarum §. læsæ Majest. crimen numer. 6.
- 25 Limitatur tantum conclusio in S. Pontifice, quem offendens, quilibet interim, & cujusvis nationis ille sit, crimen læsæ Majest. committere dicitur, cum omnes habitu saltem Pontificis subditi sint juxta ea, quæ Farinac. scribit de crimine læsæ Majest. qu. 112. num. 247.
- 26 Quid si aliquis sit tantum alicui Principi subjectus ratione Feudi, quod ab illo accepit, ac illum offendat; committet ne crimen hoc immane de quo agimus?
- 27 Respondeo quod non, sed tantum Feudum, quod ab illo habuit, amittet, teste Farinac. loc. nuper cit. a num. 248. usque ad 250. inclusive, sicuti pariter si Clericus, Sacerdos, vel Episcopus in suum Principem Sæcularem delinquat, non per hoc ab ipso ut reus læsæ Majestatis puniri potest, cum per Clericatum ab ejus Jurisdictione exemptus sit, ac subjectus privative Foro Ecclesiastico. Consulite Farinac. loc. mox cit. a num. 231. usque ad num. 239. inclusive.
- Verum ait Clar. §. læsæ Majest. n. 28 7. in fin. *Caveant tamen in omnem casum Clerici, ne talibus se immisceant, quia licet hæc conclusio sit de Jure vera; tamen Principes Sæculares de facto servant contrarium, & in Civitate Florentiæ fuit alias propter hoc crimen suspensus quidam Archiepiscopus, quod sane non fuit quid modicum, aut nugatorium.*
- Hujus igitur criminis pœna statu- 29 ta est in L. quisquis C. ad L. Juliam Majest. nempe gladii, seu mortis naturalis, quæ tamen juxta varios variarum Urbium mores, mitiori nunc, nunc atrociori modo sequi solet, & ut ait Raynald. in Syntax. rer. criminal. tom. 1. cap. 2. §. 1. nu. 48. 49. *Reus hujus criminis quandoque in differtationem in frustra, & quandoque severiori mortis genere punitur, & quidem in Urbe solet prædicari, quod malleo percutiatur, & juguletur, & in frustra scindatur, & ita fuisse executum tempore Pii IV. contra eos, qui occidere Pontificem conspirarunt testatur Farin. qu. 116. num. 3.*
- Rursus omnia bona ipsius rei a die 30 patrati delicti confiscantur juxta Text. in dicta L. quisquis.
- Tertio qui crimen hoc confessi, vel 31 per sententiam illud commississe declarati fuerunt, infames fiunt, teste Farinac. cit. nostro quæst. 116. num. 4. & 5.
- Quarto, hujusmodi rei insignia gen- 32 tilitia destruuntur, & domus est demolienda C. felix de pœn. in 6.
- Ultimo hujusmodi reorum filii æque 33 naturales, & legitimi, ac naturales tantum privantur qualibet successione, ut diximus in secunda parte Institutionum Civilium agentes de hæreditatibus ab intestato, dummodo tamen nati sint vel concepti post delictum Patris juxta mitiorem opinionem, teste Claro lib. 5. sentent. §. læsæ Majest. crimen numer. 12.
- Extenditur autem hæc pœna ad pro- 34 nepo-

42

In Institutiones Criminales

nepotes etiam inclusive, si descendant ex maribus; si ex fœminis autem, in nepotibus tantum militat.

35 Excipiuntur tamen ab huiusmodi pœnæ incursu fœminæ, ut dixi pariter agens de hæreditatibus ab intestato, quæ in bonis matris quartam obtinent partem.

36 Unum advertendum, nempe delictum parentum non obesse filiis, nisi quando fuerit crimen læsæ Majest. in primo capite, factum scilicet contra personam Principis, & ejus Consiliarios, vel Rempubicam; commissum enim alio modo quam hoc, vel contra aliam personam ex supra recensitis, dicitur crimen læsæ Majest. in secundo capite. Videte Alex. cons. 467. n. 1. & Clar. lib. 5. sent. 9. læsæ Majest. crimen, nu. 13. vers. unum tamen.

CAPUT UNICUM.

Specialia quædam hujus delicti explicantur.

37 **A** Trocissimum hoc crimen plura specialia habet, quorum 30. refert Farinac. quæst. 118. per tot. & multa etiam Carpzov. in Prax. Crim. quæst. 41. num. 4. & seqq. ac Bajard. ad Clar. l. c. nu. 25. quædam autem principaliora nos selegimus, & ad praxim magis conducentia.

38 Quorum primum est, quod quilibet Fiscus, etiam diversi & distincti Territorii, bona condemnati in suo Territorio sita confiscare possit, juxt. Vot. Card. Castaldi relati post Rot. Decis. 536. parte 14. rec. & Manzum consult. 357. lib. 3. qui Fiscus illico accipit possessionem bonorum delinquentis etiam antequam discutatur utrum supra illis cadat Confiscatio juxta dictum Votum post Dec. Rotæ cit. num. 15. imo etiam, si constet illa bona non spectare integre ad delinquentem, sufficit enim Filco, quod in parte ad illum spectent, ut tota possideat, restitutus exinde aliis Jus habentibus portio-

nem debitam, quod desumitur ex Text. in L. unic. C. de Venditione rerum Fiscal. lib. 1. ibi: *Forma est quoties ad Fiscum vel minima portio rei pertinet, ut universa a Procuratoribus meis distrabatur, sed pretium certum in Fiscum redigatur, reliquum Dominis partium restituatur*, ibique Bart. & Guazzin de Confisc. bonorum Concl. 13. limit. 44. num. 15. & seqq. Ideoque Fiscus omnia bona rei occupat, & exinde conveniendus est a filiis (si tale Jus habeant) pro excorporatione & detractioe legitimæ. Mastin. de Confisc. bonorum quæst. 28. num. 3. ab uxore Mariti damnati pro recuperatione dotis. Guazzin l. c. limit. 35. num. 16. in fin. a creditoribus hypothecariis Rei pro satisfactione, & vocati ad Fidei commissum pro experiendis Juribus propriis Rot. post Farinac. in additione ad quæst. 25. numer. 176. post. 3. lib. consil. ejusdem; nisi tamen personæ supradictæ habeant Jus clarum, & evidens, quo casu possunt impedire Fiscus possessionem ad evitandum inutilem circuitum juxta Rot. apud Farinac. l. c. & dec. 197. post secundum librum Consiliorum.

Secundum speciale hujus delicti est, 39 quod in eo procedatur summarie, & sine strepitu, ac figura Judicii, Farin. dicta quæst. 118. n. 1. & Capzovv. dicta quæst. 41. n. 8. ita ut quotiescumque crimen sit notorium, procedi possit etiam sine citatione: dummodo tamen etiam causa sit notoria, alias enim non procedit conclusio; puta si si sit notorium homicidium, sed ignoretur an ex una, vel alia causa commissam fuerit, tunc enim citatio requiritur juxta Votum primum editum a S. Me. Clem. VIII. post Dec. Remboldi n. 359. & Farinac. dicta q. 118. n. 9.

Tertio, quando reus est fugitivus, & contumax, sententia in eum lata potest exequi in ejus effigiem, vel statuam, illam suspendendo, decollando, rotamque comminuendo, vel comburendo, quod etiam practicatur in crimine

mine læsæ Majest. divinæ, nempe hæresis. Gomez lib. 3. var. C. 1. n. 76. dummodo tamen crimen læsæ Majest. fuerit in primo capite, in personam nempe Principis commissum, non vero si contra ejus lateri assistentes, aut alios inferiores. Muller. de fugitivis Tit. de fuga delinquentium §. 38.

41 Quando vero reus mortuus sit, potest ejus memoria damnari, per Text. in L. 6. c. ad Legem Jul. Majest. L. fin. ff. eod. tit. & §. 3. Inst. de pub. Jud. dummodo tamen crimen fuerit in primo capite, juxta Bocet. Tit. de crimine Majest. c. 2. n. 16. 17. & dummodo informativus processus legitime conficiatur, citatis filiis, vel consanguineis defuncti, quibus infamia inutenda est, isque legitimetur per repetitionem testium faciendam cum interrogatoriis, assigneturque ex Officio defensor, & per Edictum citentur omnes, qui velint assumere defensionem defuncti, cum quilibet hoc facere possit, & assignentur termini ad faciendas defensiones, illisque factis, & non relevantibus, Judex Sententiam proferat, cujus formulam in crimine hæresis habes apud Pegnam in direct. Inquisit. parte 3. Comment. 92. vers. hæc accusatio, & vers. ne quis autem & in crimine læsæ Majest. apud Harprect. ad §. 3. Inst. de pub. Jud. n. 49.

42 Quæres autem an Clerici in hoc crimine subjiciendi sint tormento Vigiliæ?

43 Respondeo affirmative, quia Judex Ecclesiasticus quando procedit in delictis, pro quibus Clericus potest degradari, ut crimen hoc hæresis, potest ad eruendam veritatem uti etiam exquisitoribus tormentis, præparantibus ad subeundam pœnam prædictam. Ita Fagn. in C. cum non ab homine num. 69. & seq. de Judic. & Farinac. de crimin. læsæ Majest. qu. 4. nu. 7. quibus favet Text. in Can. nullus 6. q. prima ibi: *excepta tamen Majestatis causa, in qua sola æqua omnibus conditio est*. Secundo, quia in decernenda tortura attenditur natura, & qualitas delicti, non pœna. Ricc. de pub.

Jud. q. 4. §. blasphemia n. 18. & seq. parte 2. Campana select. resol. resol. 2. n. 61. Ecclesiastici autem quoad modum tormentorum, non reperiuntur in aliquo privilegiati: Can. Circumcelliones 23. qu. 5.

44 Quæres secundo, an occidens Episcopum hoc crimen committat?

45 Resp. cum distinctione cum Bald. & aliis relatis a Farinac. q. 112. n. 52. & 131. si Episcopus habet annexam jurisdictionem temporalem, committitur, non vero si mere spiritualem habeat: tunc enim committitur solum crimen parricidii. Et hoc delictum potest puniri a Judice, tum Laico, tum Ecclesiastico Can. sunt quædam 23. q. 5. & Conciol. resol. crim. verb. delictum resol. 3. n. 1. & Ambrosi. de Immunit. Eccl. c. 20. nu. 17. & datur inter eos præventio per rei capturam: Fagn. in C. cum non ab homine de Judic. n. 55. & Judex Ecclesiasticus potest devenire ad omnes pœnas suo Tribunali congruas pro puniendo huiusmodi delicto. Conciol. l. c. n. 4. Sperell. dec. 4. n. 1. & seq. & dec. 86. n. 8. & Del Bene in addit. ad Tract. de Immunit. verb. Episcopus.

46 Sed inquires ulterius, an si in tali casu contra correos procedatur per utrumque Judicem, Curia Ecclesiastica debeat Judici Laico communicare Processus.

47 Respondeo negative. Ita enim sæpe respondit S. Cong. Immunit. ut refert Del Bene l. c. verb. processus, & Sperell. dicta dec. 86. num. 25. & si communicet, incurrit irregularitatem, etiam si in fortioribus terminis traderet Judici laico copiam renunciationis Clericatus, vel instrumentum falsæ monetæ a Clerico carcerato fabricatæ. Ita Del Bene, & Sperell. ll. cit. ac Ricc. var. qu. 4. num. 3. post 5. p. resol. quotid.

48 Cæterum, ut refert idem Del Bene l. c. consulto, & annuente Sanctissimo, tales processus tuto communicari possunt, & multoties expedit, quod gratia hæc indulgeatur, tum ne atrocissima huiusmodi delicta impunita remaneant,

T I T U L U S II.

De Crimine Ambitus.

- 1 **C**Rimen hoc ita vocatur, ab ambiendo, & fit cum quis pecunia, donis, minis, & hujuscemodi illicitis artibus Principis Consiliarios captat, ut sibi Dignitatem, vel Officium aliquod a Principe obtineat, vel ut Suffragia eorum acquirat, ad quos honores, vel Dignitates optatas spectat conferre.
- 2 Ita pariter qui vestigal novum in Urbem induceret, ut hoc modo aulam Principis sibi favorem redderet, suaque ambitiosa vota facilius expleret, hujus criminis reus esset ad mentem Text. in L. unica ff. ad L. Juliam de ambitu: Quare hujus delicti poena hodie erit Judici arbitraria, exceptis Religiosis, qui dignitates regulares modis illicitis capient, contra quos exequendæ erunt Constitutiones Apostolicæ, quæ pro unoquoque Ordine contra hoc crimen prodierunt.

T I T U L U S III.

De Crimine Repetundarum.

- 1 **C**Rimen hoc a repetendis pecuniis ita vocatur, alioque nomine *Barattaria* dicitur, eo quod illud committens, cum pecunia, vel alia simili re Justitiam baractet, & commutet.
- 2 Describi igitur potest usurpatio pecuniæ ab aliquo facta occasione publici muneris, quod exercet, L. prima ff. ad L. Jul. repetund.
- 3 Dupliciter quis pecuniam potest accipere, vel recipiendo illam a sponte dantibus, quo casu hoc crimen proprie patrat; vel extorquendo eam ab invitis, quo casu crimen quod fit, non hoc, sed concussio vocatur.
- 4 Potest igitur repetundarum crimen primo fieri, cum Judex pecunia corruptus, non facit ea, quæ facienda sunt, v. gr. si sit Judex Criminalis, Reum puniendum non punit, vel si Civilis, Sententiam ferendam non profert.
- 5 Secundo, ad hoc ut Judex faciat, quæ facienda non sunt, v. g. ad hoc, ut Judex Criminalis puniat infontem non puniendum, vel ut Civilis sententiam ferat iniquam.
- Quod si uterque horum Judicum pro exequenda Justitia, prout proprii muneris est, pecuniam accipiat, hujus quoque criminis vocatur reus.
- Imo, si aliquis Judici simpliciter pecuniam det non exprimendo finem, ob quem illam solvat, adhuc Delictum istud committet, quia in dubio præsumatur Judici data pecunia in malum, non in rectum finem. Videte Farin. parte 3. praxis Criminalis sub tit. de variis, ac diversis criminibus, quæst. 111. articul. 8. numer. 167.
- Et sciendum est, æque hujus criminis notam incurrere dantem pecuniam, ac eam recipientem, L. prima §. Sed & Constitutio ff. de calumniatoribus, nisi tamen aliquis Capitalis delicti reus pro tuenda vita propria Judicem pecunia corrupisset, cum cuilibet impune permittum sit sanguinem proprium redimere; Imo aliqui ex DD. hanc limitationem exten-

tum quia una potestas aliam adjuvare debet. Can. cum ad verum distint. 96. Can. nec licuit distint. 17. & firmat Farinac. quæstion. 97. num. 8.

49 Quæres tertio, an sciens, & non revelans hujusmodi delictum, poenis iisdem, ac principalis delinquens puniri debeat?

50 Respondeo affirmative per Text. in Legem quisquis C. ad Legem Juliam Majestatis. ubi dicitur conscios hujus criminis eandem poenam subire, quam rei principales incurrunt, & ista fuit opinio Bart. in L. utrum num. 3. ff. ad L. Pompejam de paricid. Salyc. in dicta L. quisquis num. 16. quam apud Tribunalia, & DD. in praxi esse receptam testatur Farinac. quæst. 51. num. 69. 71. quamvis Baldus communiter in hac opinione non receptus contrariæ sententiæ adhæserit, qui ut refert Farinac. l. cit. num. 7. gratis dixit, quod propter hanc opinionem anima Bartoli, & omnium, qui eum sequuntur, cruciatur in Inferno.

51 Pater autem, si filium objurgando, & minis perterrendo, removet a tractatu inchoato contra Principem, eum revelare non debet. Ita Farinac. dicta quæst. 51. num. 85. & Osasch. dec. 80. in fin.

52 Uxor autem numquam tenetur maritum prodere, & revelando fidem conjugalem fallere: prodendo enim virum se ipsam proderet, cum una, eademque caro ambo sint; ita Farinac.

naccius loco citat. numer. 81.

Nec obstat, quod Pater non teneatur revelare filium, nisi si delicto obviaverit.

Non enim est par ratio paterni, & conjugalis affectus, cum Christus ipse Matthæi 19. inquit: *Relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*: Ideo apud Farinac. loc. cit. plures afferuntur ex DD. in casu filii a patre revelandi hinc inde sentientes, nullus autem asserens maritum revelandum fore ab uxore, ut advertit Raynald. in Syntax. rerum Criminalium lib. 1. cap. 2. §. 2. nu. 17. & duobus seqq.

Ac demum Confessarius numquam cogi potest ad revelandum, quia sigillum Sacramentale est de Jure Divino, ut ex D. Thoma & aliis firmat Farinac. q. 51. n. 94. & probabiliter, etiamsi poenitens licentiam dederit, Confessarius revelare non potest, quia Sigillum Sacramentale non est inductum ad solum favorem confitentis, sed etiam Sacramenti, ut ex Scoto, & aliis testatur Caren. de S. Offic. par. 2. tit. 17. n. 90. quod est adeo verum, ut si reperiatur Scheda, in qua sint scripta peccata alicujus, & ex illa liqueat de aliquo gravi delicto scribentis, nequeat in foro fori contra illum procedi virtute hujus notitiæ, ut decisum refert Ricc. dec. 172. num. 8. & seqq. parte prima & Raynald. loco citat. §. 2. cap. 2. num. 31.

extendunt ad extraneum quemvis, asserendo posse illum pecuniæ ope Judicem corrumpere, ut alium capituliter inquisitum e mortis propinquæ faucibus eripiat. Remitto vos ad Farinac. loco nunc laudato art. 7. n. 114. & 115.

9 Advertendum tamen munus dantis esse probare hoc, quod pecuniam Judici dederit ob mortem evitandam, vel alium licitum finem, in dubio enim præsumitur data ob Judicem corrumpendum. Ita Farinac. loc. supradicto num. 117.

10 Concussio est alter modus hoc crimen committendi; modus inquam graviore malitia præditus, cum nihil aliud sit, quam extorquere ab alio pecuniam per vim, aut metum, id ipsum quod sonat *Concussio*, nempe timoris incussionem.

11 Hoc crimen ergo committitur, quoties Officialis, aut Judex, vel quævis alia privata persona facta, vel verbis alteri metum quomodolibet incurrit, ut ab eo pecuniam extorqueat; puta si metum, incuteret aliquis honestæ mulieri, minans se eam de

adulterio accusaturum fore ad Judicis Tribunal, nisi pecuniam solvat.

Advertendum tamen criminum, de quibus diximus, reatum incurri, etiam si pecunia Judici tradita non fuerit, dummodo fuerit promissa, ab eoque non recusata, & dummodo promissa fuerit certa pecuniæ summa, juxta Boer. Dec. 153. nu. 34. 35. 37. relatum a Farinac. in centies jam laudato art. 8. num. 162. 163. & 164.

Quid autem dicendum, si quis Judici non pecuniam, sed certam aliam rem dederit, vel promiserit?

Respondeo, idem Juris esse in utroque, & adhuc crimina explicata committi, cum hic nomine pecuniæ veniat omne id, quod pro pecunia accipitur, & utilitatem, vel commodum affert accipienti, teste Farinac. loc. cit. num. 168.

Pœnæ autem, quæ reos hujusmodi criminum insequuntur, variæ a Judice infligendæ sunt juxta varietatem modi, quo delicta perpetrata fuerunt, atque in illis certa regula constitui haud ita facile potest.

TITULUS IV.

De Crimine Peculatus, & de Residuis.

1 Dicitur peculatus a pecore, quia ante æs, & argentum signatum, hujus criminis rei afficiebantur multa pecorum, nempe duarum ovium & 30. bovum auctore Festo lib. 4.

2 Crimen peculatus committi potest, & ab Officiali publico, seu administratore, apud quem residet pecunia fiscalis, & ab alio etiam, qui publicus officialis non sit, si talem pecuniam intercipiat L. 1. & 3. ff. ad L. Jul. peculatus; Crimen vero de residuis committi potest a solo Officiali publico, qui publicam pecuniam pro *Domino*, vel pro necessitatibus Communitatis retinere debet ad iis subveniendum, ut ex di-

stinctione casuum ad oculum patebit.

Primo ergo, peculatus committitur ab Officiali, qui pecuniam ad certum usum traditam in eum non expendit, sed in proprium usum convertit Caball. Crimin. resol. quæst. 9. num. 74. & seqq. Sanfelice. decis. 285. num. 74.

Secundo, si pecuniam ad certum usum destinatam dixit in eum erogasse, sed penes se retinuit; præsumitur enim habuisse animum furandi L. Sacrilegii §. eum quoque & L. hac Legge ff. ad L. Jul. pecul. Sanfelice. loc. cit. num. 23. Galeotti respons. fiscal. 22. num. 26.

Ter-

5 Tertio, si minorem pecuniæ quantitatem, ac vere receperit, in publicis tabulis scripserit: dicta L. hac Legge Galeotti. l. c. n. 37. & seqq. Decian. tract. Crim. lib. 8. c. 27. n. 24.

6 De Jure communi pœna peculatus in Officiali publico est pœna mortis, in eo autem, qui non sit publicus minister, Judici arbitraria, quia gravius ratione mali exempli, & securitatis in delinquendo peccat primus, quam alter L. prima L. Sacrilegi §. Labeo ff. titulo cit. L. un. C. de Crimin. pecul. Sanfelice. dec. 166. n. 4. & dec. 288. n. 65. Menoch. de arbitrar. Casu 586.

7 Juxta autem Constitutiones Apostolicas, quæ servari debent in Statu Ecclesiastico, juxta personarum qualitatem & quantitatem pecuniæ retentæ, est arbitraria Judici pœna, ut disponit Paulus III. in Constit. 40. Bull. to. 1. quæ tamen aliquando extendi potest ad mortem, ut in casu Caball. resol. 99. per tot. aliquando damnatur ad triremes, ut in casu Sanfelice. dicta dec. 166. n. 13. Aliquando relegatur ad tempus, ut per Masin. de confisc. bonorum quæst. 12. num. 22. & aliquando ultra restitutionem quadrupli, exilio mulctatur, ut ex Jodochi pract. crim. cap. 115. rub. de pecul. num. 2. & 3. semper tamen debet esse pœna gravior, quam pro simplici furto, quia crimen est furto gravius juxta Sanfelice. dicta dec. 285. nu. 19. qui tamen ibidem n. 77. advertit cum Bertach. in repet. v. *Officialis Exactor*, quod furtivus parvam pecuniæ quantitatem non puniatur pœna ordinaria, sed diutina Carceratione, & restitutione pecuniæ cum interusuriis.

8 Quæres autem an Ministri Montis Pietatis, vel locorum Montium, si hujusmodi fraudes committant, crimine peculatus, ejusque pœna teneantur.

9 Respondeo rigore loquendo illud non dici crimen peculatus, quia pecunia, quæ ab ipsis intercipiatur,

proprie non debetur Principi, qui postquam prima vice vendidit loca Montium, & pretium recepit a primo emptore, ea relinquit in privato commercio inter resignantes, & resignatarios, & idem dicendum de pecuniis existentibus in Monte pietatis, vel Banco S. Spiritus in Saxia, quæ ad privatas pertinent personas, ideoque testatur Raynald. in Syntag. rerum crim. to. 2. cap. 14. §. 21. n. 39. se vidisse plures Ministros S. Montis pietatis Urbis ob furta & fraudes transmissos, ad triremes, & unum Secretarium Locorum Montium condemnatum in pœnam magnam pecuniariam, ac relegationem in quodam oppido Status Urbini; subdit tamen ibidem: *Ceterum consulo Ministris, & Officialibus prædictorum locorum, ne se fundent in dictis exemplis, quia trita est conclusio, quod pro tribus furtis potest fur furca suspendi; & revera si talia delicta ab hujusmodi Officialibus iterato patrata fuerint, posse delinquentem pœna Ordinaria puniri, referunt decusum Florentiæ Caball. dicta resol. 99. n. 4. ac Sabell. in Summ. to. ult. §. furtum n. 22.*

Nec obstat, quod ipsi fidejussores dederint, & ideo dolus civiliter sit purgandus, non actione Criminali, ut videre est apud Farinac. cons. 7. n. 8. & Vermigli. Cons. 152. n. 1.

Quoniam, ut bene respondet Matrill. dec. 238. n. 59. fidejussio præstat non ad tollendam actionem in casu fraudis, sed ad assecurationem Montis, si Officialis ablatis pecuniis fugiat, vel etiam damnetur ob dolum commissum, ne Mons. damnum sentiat, vel etiam in casu quo sine dolo Officialis per errorem, aut negligentiam Monti afferat detrimentum, & jacturam.

Quæres ulterius, an Colonus, qui habeat Animalia in Societate, si aliqua ex eis vendat infcio Domino principali, dicatur peculatus reus?

Respondeo negative cum Quesada Controv. Forens. 7. per tot. dummo-

do non in magna quantitate vendat, & habeat ipse etiam Jus in re vendita, quia in re communi furtum non fit.

14 Deveniendū jam ad crimen de residuis, quod ita dicitur a residendo, & quia pecunia publica, seu Fiscalis residet penes eum, cui ad certum usum, certamque administrationem tradita fuit, dico crimen hoc committi in pluribus casibus.

15 Primus est, si Officialis publicus pecuniam ad certum usum destinatam in illum non eroget, & penes se retineat etiam otiosam L. 1. & L. 4. ff. ad L. Jul. pecul. Caball. l. c. num. 33. & Sanfel. l. c. num. 22. & 26.

16 Secundus casus est, quando Officialis pecuniam ad certum usum destinatam in illum non erogat, sed vel totam, vel partem in alium usum pariter utilem communitati, Aret. in §. lex Julia Instit. de pub. Judic. nu. 1. Caball. l. c. nu. 38. Ruin. Conf. 143. nu. 7. lib. 5. Decian. lib. 8. cap. 32. nu. 9.

Tertius est, si officialis publicus finita administratione pecuniam non restituat, sed penes se retineat, dummodo tamen se debitorem communitatis, vel Principis liquido confessus non fuerit, quo casu habebitur tamquam Fisci debitor, & contra illum civiliter agendum erit, dummodo solvat residuum intra annum; alias eo elapso tenebitur poena Legis Juliae de residuis Decian. l. c. n. 6.

Qui igitur hujus criminis reus est, 18 tenetur ad restituendum residuum, in quo remansit debitor una cum interesse, sed excusari potest a poena criminali, si dolus in retentione absuerit. Sanfel. l. c. n. 79. in fine, De Ponte Conf. 22. in fin. Si vero dolus intervenit, & pecunia retenta sit modica, a poena pariter excusari debet juxta Bursat. conf. 325. n. 19. lib. 3. alias vero poena arbitraria puniri posse, quia tunc tale crimen dicitur continere in se crimen furti, dixerunt Caball. l. c. num. 4. & seqq. Sanfel. ibid. n. 20. Soccin. conf. 46. n. 10. lib. 1. & Cacheran. dec. 70. n. 9.

TITULUS V.

De Crimine Fraudatæ Annonæ.

1 **A**nnonæ appellatione venit omne id, quod ad victum humanum pertinet, ut frumentum, panis, vinum, oleum, sal, acetum, carnes, palea, scenum, ligna, olera herbarum &c. Qui igitur fecerit, ut annona carior, ac rarior fieret, publicæ annonæ vexator, vel fraudator erit.

2 Potissimus fraudandæ Annonæ modus est Monopolium, vox Græca idem latine reddens, ac unius in civitate vendendi potestatem, cum Monopolium nihil aliud sit, quam unius in Civitate venditio.

3 Committitur primo Monopolium, cum Mercatores in aliqua Civitate inter se conveniunt, ne merces ven-

dantur minori pretio ab ipsis statuto. Et ratio est, quia ita agendo emptores necessario cogunt ad emendas eas merces pro tali pretio, quas alias pro inferiori pretio essent empturi; adeoque lædunt Jus justitiæ, quod habent Respublica, & Cives, ne scilicet compelli possint per illicita media emere res majori pretio, ac essent empturi; Text. est in L. unica C. de Monopol. ibi: *Neve quis illicitis habitis conventionibus conjuret, aut paciscatur, ut species diversorum corporum negotiationis, non minoris, quam inter se statuerint venumdentur.*

Secundo Monopola est qui fraude, 4 & iniquis artibus impedierit, ne merces aliquæ in Civitate adveherentur, ut

ut ipse solus earum mercium, vel similitum venditor esset. Ita Castropal. de Just. Commutat. tract. 33. disp. 5. puncto 34. n. 8.

5 Tertio Artifices alicujus loci, qui conveniunt inter se, ne opus aliquod ab uno ex ipsis inchoatum eorum alius perficiat, Monopolium illicitum patrant, cum hæc conventio cedat in manifestam Reipublicæ perniciem ad Text. expressum in dicta L. unica C. de Monopoliis,

6 Et ultimo quælibet mutua conventio privatum paciscentium commodum spectans, & publicam Reipublicæ perniciem, illicita est, & Monopolium nuncupatur teste Castropal. loc. mox cit. num. 10. quapropter in hujusmodi Monopolas justa exarsit ira in laudata L. unica Zeno Imp. animadvertendo in illos bonorum proscriptio, & exilio perpetuo.

7 Advertendum tamen, quod Monopolium propter publicam utilitatem a Principe permitti possit, puta quod res certo modo, & a certis personis vendantur, dummodo constitutum fuerit pretium moderatum, & legitimum Bald. in L. unica C. de Monopol. n. 7. Bart. in L. si in emptione §. omnium ff. de contrah. emptione, & Abb. in cap. significante de appellat. Quare mercatores illi, qui de longinquis regionibus curant, ut merces certæ speciei ad Urbem deferantur, Monopolium non committunt, quia nulli perniciem afferunt, nec publico bono nocent, quin potius communem utilitatem curant, & abundantiam in Civitate replendo eam mercibus rarioribus, & eas advehentes cum periculo amissionis illarum ratione longissimi itineris, multoties piratis, & latronibus obvii. Quare laudandi sunt ut boni Cives, dummodo Officio suo non abutantur in evidens populi detrimentum: Ita Ant. Perez C. de Monopol. num. 3. Bovadilla in Politica lib. 3. cap. 4. nu. 57. & Franciscus Vico ad pragmat. Sardinia to. 1. tit. 6. cap. 6. num. 5.

Et tales personæ vocantur proprie in Jure Dardanarii ad text. in L. Dardanarios ff. de poen. & L. annonam ff. de extraord. Crim. desumpto nomine a quodam Dardano Mago, qui frugum sterilitate & Annonæ caritate per maleficia inducta, populum vexabat, ut ipse merces, quas emerat, venderet solus, ut voluit Accurs. & alii relati a dicto Vico l. c. num. primo, qui tamen ut diximus, si vel injusti pretii taxatione, vel alio modo populo damnum ferant, puniri possunt, & inter Monopolas recensentur, ut notant DD. cit.

Monopolarum poena est Judici arbitraria, cum puniri possint exilio, 8 & publicatione bonorum L. 1. C. de Monop. & si eorum culpa tumultus, vel seditio aliqua orta fuerit, etiam poena capitali L. capitalium §. solent ff. de poen. & L. unic. C. de sedit.

Jam vero Annonam etiam fraudare dicuntur qui navim eam deferentem dolo malo detinent, ne ad portum, vel statutum locum appellat, L. 2. ff. ad L. Jul. de Annon. Sicuti etiam qui mensuras, & pondera publica auctoritate constituta ad merces vendendas adulteraverint, quos Hadrianus Imp. relegandos fore mandat in L. Annonam ff. de extraord. crim.

Et quoniam in mensuras & pondera sermo incidit, quorum Plinius Phidonem Argivum auctorem fuisse contendit, Aulus Gell. Palamedem; D. Tho. vero, & quidem verius, naturam ipsam, cum omnia Deus disposuerit in pondere, numero, & mensura, ut videre est apud Giballin. de univers. negotiat. lib. 1. cap. 6. & Cyriac. contr. 131. n. 59. & seqq. sciendum primo est Principis esse, & ad ejus mixtum Imperium spectare designare mensuras publicas, quænam, & quales esse debeant. L. Modios C. de susceptoribus præp. Lib. 10. Tholosan. Syntagmat. Jur. lib. 36. c. 1. n. 18.

- 11 Secundo sciendum, talia pondera, & mensuras fieri debere ex Aere, vel lapide, ut stabiliiores sint juxta Bart. in dicta L. modios n. 1. Tholos. l. c. n. 9. & Cyriac. l. c. n. 3. publico signo notandas fore, & in loco publico statuendas, ut quivis privatus ex illis sibi formam sumere possit, & in contractibus prospicere juxta text. & DD. allegatos, ideoque si mercatores, & alii mensuris, seu stateris falsis, imminutis, & corruptis res vendant, pœna falsi, & furti tenentur Tholos. l. c. n. 12. & seqq.
- 12 Quinimo nec eas retinere possunt, sique retineant, pro prima vice corrigendi sunt, pro secunda puniendi arbitrio Judicis. Menoch. de arbitr. casu 317. per tot. Giurba cons. 32. in. 21. & Caball. resol. 30. n. 5. ipse enim Deus dixit Deuter. c. 25. *Non habebis in sacculo diversa pondera, majus, & minus, nec eris in domo tua modius major, & minor; abominetur Dominus hec.* Pœna autem vendentium cum mensuris falsis potest esse pecuniaria, relegationis ad biennium, & arbitraria Judici juxta Farinac. quæst. 150. n. 78.
- 13 Si quæras autem quomodo constare debeat de alteratione, & imminutione mensuræ.
- 14 Respondeo ex recurſu ad mensuram retenta in loco publico, tamquam ad Archetypum, ex cujus inspectione, ac cœquatione juxta peritorum relationem constabit quid, & quantum fuerit imminutum: dicta L. modios, ibique Bart. & Cyriac. l. c. n. 2. sique mensura publica in loco deficiat, vel & ipsa fuerit corrupta, recurrendum erit ad mensuras publicas locorum vicinorum. Adden. ad Guidop. Dec. 490. Litt. A.
- 15 Falsarii etiam, & fures, & Annonæ vexatores improbi dicuntur Pistori, qui panem mala farina confectum, & ex parte incoctum vendunt. Cohell. ad Bull. bon. regim. cap. 21. nu. 45. vel aceto lavant manus, ut panis exaltetur, & ponderosior videatur Christinæus dec. Belgic. 199. n. 19. Vol. 4. & Harppr. ad §. item Lege Cornelia de fals. n. 43. Instit. de pub. Jud. qui ait, quod pro prima vice pecunia mulctandi sunt, pro secunda banniendi, idemque dicas de aliis, ut Macellariis instantibus animalia mortua, ut pinguiora appareant, piscatoribus calcem in piscium ventres claudentibus, ne male oleant &c. Vide Cohell. l. c. & Carolum Perram ad ritus M. Curie Vicarie ritu 267. n. 34. & seqq.
- Jam vero annonæ etiam fraudator est publicus administrator, qui ab horreis Communitatis auferat frumentum suæ Custodiæ creditum, eoque ad suos usus, vel amicorum utatur: tenetur enim duplum reddere L. auri statuta C. de frum. Urbis Constantin. lib. 11. & debet etiam deportari L. posthac C. de condit. in publ. horr. lib. 10. & L. neminem C. de Canon. frument. lib. 11.
- Si vero relicto in horreis frumento publico, proprium Pistori tradiderit ad panem conficiendum, & veni ex-ponendum, debet privari exercitio tamquam in Officio delinquens, & inhabilitari perpetuo, ac tenetur ad damni illati Annonæ publicæ restitutionem Lege Judices C. de Dignitat. lib. 12.
- Quod si demum frumentum in horreis publicis ejus negligentia perierit, vel tineis, blattisque corrosum, aut pluvia aqua decidua corruptum fuerit, totum ejus damno cedere debet L. 2. C. de condit. in publ. Horr. ibique Bart.

TITULUS VI.

De Homicidio.

- 1 Homicidium ira dictum a cæde hominis, est *occisio hominis, seu violenta exanimatio*, ab homine facta. Ita Vvesembec. in paratiol. ff. ad L. Corneliā de Sicariis; dicitur autem *ab homine facta*, quia si homo occidatur a bruto, non dicitur homicidium, sed pauperies tot. tit. Inst. & ff. si quadrupes pauperiem &c.
- 2 Punitur hoc crimen de Jure humano Lege Cornelia de Sicariis edita a Lucio Cornelio Sylla dictatore Romano L. 2. §. capta ff. de Orig. Jur. & tot. tit. Codi ad L. Cornel. de Sicar. Sicarii autem ira vocantur a Sica gladio brevipere, ita dicto a secando juxta Vvesemb. loc. cit. num. 30.
- 3 Aliud est simplex, quod supra definivimus, aliud qualificatum, quod habet etiam qualitatem adjunctam. Simplex, vel est casuale, vel necessarium, vel culposum vel rixosum, vel dolosum, vel voluntarium purum, vel voluntarium præmeditatum.
- 4 Casuale est, quod casu evenit; v. g. si quis cadens ab arbore, vel recto occidit hominem per viam transeuntem, & hoc quavis pœna caret: late Farin. q. 126. n. 20. & Conciol. ref. crim. 4. nu. 7.
- 5 Necessarium est illud, quod quis in periculo vitæ constitutus committit ad sui necessariam defensionem, v. g. si quis impetitus ab inimico alium non habeat modum se tuendi, quam ejus occisione, quod pariter est impunibile cum de Jure naturæ, & divino vim vi repellere liceat, L. ut cum ff. de just. & jur. L. prima §. cum arietes ff. si quadr. pauper. & L. 1. §. cum vi ff. de vi, & vi armata.
- 6 In praxi tamen non debet hujusmodi homicida a Judice absolvi sine licentia Principis, Bajard. ad Clar. §. homicidium n. 72. & Boer. dec. 164. n. 15. Quinimo Sabell. in prax. crim. v. homicidarii n. 22. & 57. censet (nisi Princeps gratiose indulgeat) in exilium fore mittendos, quia difficile est, quod nullus adfuerit excessus in defensione, & etiam ad tollendum scandalum in civitate; cum omnibus notum sit homicidium, non vero omnibus, quod ad sui necessariam defensionem patradum fuerit. Ita Farinac. in additione ad quæst. 40. num. 15. post 3. Volumen Consiliorum.
- Ut vero præfatum homicidium sit a quavis pœna immune, requiritur primo, quod commissum fuerit cum moderamine inculpatæ tutelæ, quod versatur circa tria. Primo circa modum, nempe quod idem hinc inde sit genus armorum, Caball. resol. crim. 148. nu. 31. Guazzin. reor. defensa 29. c. 5. n. 2. Vermigliol. cons. crim. 73. nu. 7. idem dixi *genus*, quia non requiritur scrupulosa armorum mensuratio ad hunc finem. Ita Giurb. cons. 17. n. 24. & seqq. Calvin. de æquit. c. 192. n. 22. & seqq. & Conciol. ref. crim. 3. n. 9. circa fin.
- Secundo circa tempus, ut nempe 8 incontinenti quis se defendat L. prima C. unde vi, & L. ut vim ff. de just. & Jur. dicitur autem defensio incontinenti facta quando sit antequam qui se defendit diverrat ad alios actus. Guazzin. & Conciol. ll. cit.
- Tertio circa causam, quod nempe 9 offensio fiat ad defensionem, non ad vindictam. Guazzin. loc. cit. ita ut qui est constitutus in discrimine vitæ, honoris, seu alicujus injuriæ personalis, alio modo nequeat dictam injuriam evadere, quam alium offendendo. Guazzin. loc. cit. num. 2. & Gramm. cons. 56. num. 16.
- Secundum quod requiritur, ut hujusmodi homicidium sit impunibile, est, quod occidens non fuerit autor rixæ, alium laceſſendo factis, vel verbis

contumeliosus, alias enim non evaderet quancumque poenam, quia fuit causa mali. Gaill. de pace publica lib. 1. cap. 17. num. 16. Bajard. ad Clar. l. c. num. 78. & 125. evadet tamen poenam ordinariam, nisi ad rixandum accesserit animo occidendi, excitando nempe rixam, & tale factum tentando, quod probabiliter sine homicidio expleri non poterat. Sabell. l. c. num. 51. Guazzin. defens. 33. C. 22. Caball. de omni genere homicid. num. 113. 114. puta si quis odio habens Cajum, quærat occasionem illum necandi, & affectate rixam exciter; vel si quis habens mandatum ad eum occidendum, armatus ante ejus domum deambulet, donec Cajus egrediens domo, & suspicatus id quod est, impetum in mandatarium faciat, a quo prætextu rixæ occidatur, & in hoc casu occisorem damnatum a se fuisse in contumacia ad poenam ultimi, & confiscationis bonorum, testatur Raynald. Tom. 1. c. 7. n. 33. in fin.

11 Jam vero homicidium culposum est illud, quod sine animo, & voluntate occidendi committitur L. prima §. D. Hadrian. in principio ff. ad l. Cornel. de Sicar. Et distinguendæ sunt duæ culpæ species. Prima datur in eo, qui dans operam rei licitæ, casu alium occidit, culpa tamen aliqua præcedente, seu præordinata ad casum, & hic mitius est puniendus, quia rei licitæ operam dabat Farinac. qu. 126. num. 46. & Caball. de omni genere homicid. num. 202. & seqq. v. g. si quis excesserit moderamen inculpatæ tutelæ in se defendendo, quia culpa solum adspicit in modo defensionis, non in ipsa defensione; ideoque tales satis puniuntur poena pecuniaria, vel relegationis juxta DD. cit.

12 Secunda culpa intervenit in eo, qui dans operam rei illicitæ, casu hominem interfecit, qui cum fuerit in dolo respectu actus principalis, in culpa vero respectu homicidii subsequenti, gravius puniri debet v. g. ad carcerem perpetuum, seu temporalem, aut

ad triremes ad tempus; v. g. si quis projecit lapidem adversus turbam hominum, unumque ex illis occiderit. Ita Clar. §. homicidium vers. culpa dicitur.

Quare in hoc proposito quærunt DD. qua poena puniendus sit qui volens occidere Cajum inimicum suum, occidit Titium.

Bart. in L. respiciendum §. delinquant n. 6. ff. de poen. & in L. Divus num. 4. ff. ad L. Cornel. de Sicar. & Bald. in L. si quis n. 13. Cod. de Episc. & Cleric. ajunt puniendum fore poena ordinaria mortis naturalis, quia in delictis sufficit dolus in genere, licet sit error in corpore, & persona offensi.

Angel. vero in L. si cum servo ff. de injur. Alex. in addit. ad Bart. dicto §. delinquant lit. D, & Jaf. in L. si per errorem num. 17. ff. de Jurisd. omnium Judicium, sunt pro poena extraordinaria, quia negari non potest quod in delinquente deficiat animus occidendi quem occidit.

Raynald. loc. cit. num. 43. & seq. dicit, quod si in aliquo loco vigeret stylus condemnandi hujusmodi homicidas ad poenam ordinariam, præsertim ad tollendam frequentiam homicidiorum, quæ inibi in dies patrarentur, amplectenda esset opinio Bartoli, secus vero opinio Angeli tamquam mitior, quam testatur sequi sacram Consultam, sed semper poenam extraordinariam extendendam fore ad Triremes perpetuos ratione animi deliberati in homicida ad occidendum.

Homicidium vero rixosum est, quod in ipsa rixâ, & tempore rixæ committitur; dolosum vero quod extra locum rixæ, sed durante adhuc calore recentis iracundiæ, & utrumque citra mortem puniendum est, cum excludat dolum malum, qualis est ille, qui sedata ira residet in animo Clar. l. c. num. 3. Caball. l. c. num. 104. quæ est opinio Bart. in L. si ff. si quis testam. liber. &c. & Jason. in L. actionibus num. 26. ubi etiam dec. n. 20. ff. de

ff. de in litem jur. & Castrenf. conf. 277. vol. 2. Aiebat enim & ipse Tullius lib. primo de offic. In omni injuria permultum interest, utrum perurbationem aliquam animi, quæ plerumque brevis est, & ad tempus, an consulto, & cogitato fiat injuria; leviora enim sunt ea, quæ repentino aliquo motu accidunt, quam ea, quæ meditata, & præparata inferuntur.

18 Quod si quæras quamdiu durare dicatur calor iracundiæ?

19 Regula quæ servatur in praxi est, quod ea duret, quousque occidens non divertit ad alios actus, & plerumque non excedat 12. horas juxta illud Pauli ad Ephes. 4. Sol non occidat super iracundiam vestram. Lucas de Penna in L. omnes num. 5. Cod. de Decurion. lib. 10. Thesaur. dec. 178. n. 7. Farinacc. Conf. 2. num. 8. Cortiada dec. 97. num. 5. 6.

20 Homicidium vero purum voluntarium, vel est quod committitur ad provocationem, in quo casu idem videtur esse, ac rixosum, & ideo puniendum poena extraordinaria. Caball. l. cit. nu. 104. vel quod aliqua causa etiam levi præcedente patrat, puta quia quis irrideatur ab alio, vel levi facto, aut verbo ad iram accendatur, quod pariter a poena ordinaria excusare potest, cum ad eam incurrendam jus requirat dolum malum, L. prima ff. ad L. Cornel. de Sicar. & Farinacc. qu. 90. n. 19.

21 Contra tamen homicidium voluntarium præmeditatum fit, cum quis prævia animi deliberatione, occisionem ipsam ex intervallo præcedente, hominem occidit, & ut vulgo dicitur a sanguine freddo, cum præcedentia committantur a sanguine caldo, quod quidem poena mortis naturalis puniri debet L. 3. §. patiat C. de Episc. audientia §. Lex Cornelia Instit. de publ. Judic. L. pen. §. qui alias ff. ad L. Pomp. de parricid. & L. 1. C. de raptu Virginum, & in Genes. cap. 19. dicitur: Quicumque effuderit sangui-

nem humanum, effundetur sanguis illius; Et Exodi c. 21. Qui percusserit hominem volens occidere morte moriatur, & Deuter. c. 19. Si quis autem odio habens proximum suum insidiatus fuerit vitæ ejus, surgensque percusserit illum, & mortuus fuerit, fugeritque ad unam ex supradictis urbibus, mittent seniores Civitatis illius, & accipient eum de loco effugii, tradentque in manu proximi, cujus sanguis effusus est, & morietur; non misereberis ejus, & auferes innoxium sanguinem de Israel, ut bene sit tibi.

Quapropter improbat merito Farinac. de homicid. qu. 121. num. 118. & qu. 125. n. 403. & conf. 141. per tot. lib. 2. aliquos ex DD. asserentes, quod si propter gravem injuriam passam quis motus fuerit ad occidendum, etiam si ex intervallo, & cogitato, consultoque occidat, poenam ordinariam evitare debeat: Improbatur inquam merito hæc opinio, utpote Juri contraria, & divinis præceptionibus; alias enim nullum homicidium poena mortis multaretur, cum nullum fere sit, quod aliquam causam præcedentis injuriæ non habeat, & sic relaxarentur reis habentæ, & quivis propria auctoritate sibi Jus diceret, quod quam erroneum, imo vero universæ Reipublicæ perniciosum, & exitiale foret, nemo est, qui non videat, ideoque ait text. in Leg. 3. Cod. de Episc. aud. homicida, parricidaque, quod fecit semper expellet; Ut enim ex D. Thom. ait Farinac. quæst. 119. numer. 1. homicidium præmeditatum est delictum atrocissimum, gravissimum, & horrendum, quo homo hominem e mundo expungit, rationalis nempe animæ pulcherrimam sedem, ac vivens Dei Templum; quinimo Dei ipsius sibi officium usurpat, in cujus manu mors, & vita juxta Decian. Tract. crimin. lib. 9. cap. 17. numer. 1. Quare eadem poena ordinaria plectendi sunt qui data opera homicidio hujusmodi auxilium, ut opem præstant; cum agen-

agentes, & consentientes pari poena plectantur. Clar. §. homicidium vers. aut vero sunt plures. Farinac. cons. 38. nu. 27. Caball. resol. Crim. 192. n. 1. & seq.

- 23 Transendo jam ad homicidia qualificata, quæ ultra præmeditationem habent annexam qualitatem ea aggravantem, sit.

CAPUT PRIMUM.

De Parricidio.

- 24 **Q**Uoad hoc scelestissimum crimen ita ait Cic. in orat. pro Sex. Roscio: *Solon cum interrogaretur cur nullam supplicium constitisset in eum, qui patrem necasset, respondit, se id neminem facturum putasse; sapienter fecisse dicitur, cum de eo nihil sanxerit, quod antea commissum non erat, ne non tam prohibere, quam admonere videretur; & etiam Romulus de hoc crimine ob dictam rationem nihil statuit teste Decian. tract. crim. lib. 9. cap. 6. num. 16.*

- 25 Committitur autem si filius patrem, vel pater filium interficiat, vel alium quempiam sibi sanguine, vel affinitate proxime conjunctum L. un. C. de iis, qui parent. vel filios occider. & §. alia deinde Instit. de publ. Judic.

- 26 Amplia primo, etiamsi fuerit pater, vel filius naturalis, tantum, quia in hoc attenditur substantia filiationis, non qualitas. Alex. in L. 2. numer. 10. ff. de in Jus vocando: Et ideo Apostill. ad Bald. in L. cum acutissimi nu. 8. cod. de Fideic. inquit, combustam fuisse quamdam Monialem, quæ proprium filium interfecerat.

- 27 Amplia secundo, quamvis ascendens alium descendantem, vel descendens ascendentem remotiorem necaverit gl. in L. 1. ver. poena ff. ad L. Pompejam de Parricid. & in §. alia ver. sustinebit Instit. de publ. Jud. quia imo etiamsi transversalem intra quartum

gradum occiderit dicta L. prima; & gl. cit.

Antiquitus parricidis imponebatur 28 hæc poena, quod nempe insuerentur corio una cum gallo gallinaceo, cane, vipera, & sintia, & in mare, vel proximum flumen projicerentur. Ita Text. in §. alia deinde Instit. de publ. Jud. rationem reddens his verbis: *Ut omnium Elementorum usu vivus carere incipiat, & ei Cælum superstiti, & Terra mortuo auferatur:* quæ poena emanavit a L. Pompeja de parricid. quam Cn. Pompejus Magnus anno U. C. 781. in tertio suo Consulatu tulit juxta Harprect. in dicto §. alia num. 1. Salyc. in dicta L. unica & Clar. §. parricidium num. 5. Hodie vero juxta consuetudinem, vel in frustra scinduntur, vel Rotæ affiguntur, vel strangulati includuntur dolio, & projiciuntur in flumen, vel ad caudam equi trahuntur; frequentius autem, ut ait Clar. libidem vel decapitantur, aut furca suspenduntur, vel fortassis etiam malleo in capite percutiuntur, & exinde in frustra scinduntur: videte Farinac. quæst. 120. per tot. Decian. loc. cit. num. 6. & seq. & Paschal. de patr. pot. parte 4. cap. 10. num. 3.

Eademque poena tenentur, qui concilium, vel auxilium præstant ad committendum hoc scelus, dummodo tamen mors sequatur, alias mitiorem poenam subibunt, L. utrum ff. ad L. Pomp. de parric. & dicto §. alia Instit. de publ. Jud. Decian. l. c. c. 13. num. 6. Farin. dicta quæst. 120. numer. 146.

Conceditur tantum Patri facultas 30 occidendi filium in adulterio cum noverca deprehensum. L. Divus ff. ad L. Pomp. de parricidis, quam potestatem male DD. extendunt generaliter ad causas, ex quibus potest filium exheredare, ut videre est apud Decian. l. c. cap. 15. n. 26. & Farinac. l. c. n. 169. & 170. ut enim ait Anton. Matthæus de criminibus Tit. de parricid. c. 2. num. 10. *Existimo justissimum*

stissimum dolorem esse debere, cui ne clementissimus quidem moderari possit, ut poena capitalis Patri remittatur.

- 31 Idemque, imo a fortiori dicendum erit de filio ex justa quamvis causa patrem occidente, præsertim cum filius patri amorem, & reverentiam debeat, cui debet & vitam, Pater amorem tantum, & coram Patre etiam irato & verbera infligente, filius debeat stare tamquam ovis coram tondeute, ut notat Matthæus ibid. num. 11. 12. & Raynald. tom. 1. cap. 6. §. primo num. 48. & seq. consulit, quod eveniente casu, quo justissima causa motus filius patrem occiderit, causa relinquatur indecisa, innixus exemplo Areopagitarum, ad quos delata quæstione cujusdam mulieris, quæ virum, & filium interemerat, postquam compererat juvenem optimæ indolis, quem ex priore viro enixa fuerat, eos occidisse, sapientes Areopagitæ inquit Valer. Max. lib. 8. cap. 1. *inspecta causa accusatorem & ream post 100. annos ad se reverti jusserunt.*

- 32 Quæres an parricidium sit, si vir uxorem occidat, vel e converso.

- 33 Respondeo negative cum Farin. dicta qu. 120. num. 131. Matthæo l. c. cap. 2. num. 8. & Oinot. ad §. deinde lex Instit. de publ. Jud. contra Solorzan. de parric. lib. 2. cap. 13. per tot. & alios, quia in dicta L. unica C. de his qui parent. vel fil. occider. non fit mentio de conjugibus, & etiam quia non est par ratio in utroque casu, cum non tanta debeat reverentia conjugi, quanta patri, nec conjux vitam nobis ut parens impertit.

- 34 Erit ergo homicidium qualificatum, & fortassis graviore mortis genere puniendum, non vero parricidium.

- 35 Sicut vero filius occidens patrem, aut matrem parricidii reus est, ita mater filium suffocans, vel occidens; rea enim est infanticidii, & parricidii poena plecti debet §. alia deinde

Instit. de publ. Jud. L. prima vers. sed & mater ff. ad L. Pomp. de parric. Farin. parte 4. prax. crim. quæst. 122. n. 156. quinimo ut refert Harprect. in §. Item, Lex Cornelia Instit. dicto tit. num. 99. in Imp. Romano longæva consuetudine inductum erat, ut mulieres partum suum occidentes vivæ defoderentur, & stipite peracura transfigerentur, & Monialem, quæ filium suum necaverat, fuisse concrematam testatur Bald. relat. a Farin. quæst. 120. num. 110. & nu. 160. juxta Constit. Caroli V. Imp. præcipitur mater & submergitur, ut refert Petrus Theodoric. Jud. crim. tom. 2. cap. 7. num. 19. in statu vero Ecclesiastico decapitatur, vel furca suspenditur juxta Clarum §. parricidium num. ult.

Quod si scisciteris an mulier, quæ 36 infantem suum publice exponat, parricidii poena, ac reatu teneatur?

Respondeo distinguendo plures casus. Primus est si infans expositus 37 inde mortuus fuerit, quo casu parricidii mater rea erit, ut enim ait Ulp. in L. 15. ff. ad L. Corn. de Sicar. *Nihil interest occidat quis, an mortis causam præbeat, & dixerat Paul. in L. 4. ff. de lib. agnosc. Necare videtur, qui abjicit, & alimenta deneget.*

Secundo idem dicas si in solitudine 38 filium exponat feris dilaniandum, vel fame enecandum, quia juxta Lactant. divin. Instit. lib. 7. cap. 20. *non possunt innocentes existimari, qui viscera sua in prædam canibus objiciunt, & quantum in ipsis est, crudelius necant, quam si strangulassent;* & ipsemet Ovid. in epist. Canaces ad Machareum cecinit.

Jamque dari parvum canibusque 39 avibusque nepotem.

Jusserat, in solis destituique locis.

Vagitus dedit ille miser, sensisse 41 putares.

Quaque suum poterat voce rogabat avum.

In Institutiones Criminales

56

43 Quid mihi tunc animi credis germane fuisse?

44 Nam potes ex animo colligere ipse tuo.

45 Cum mea me coram Sylvasinimicus in altis

46 Viscera montanis ferret edenda Lupis.

47 Tertio eadem pœna capitis mater affligenda est, si etsi non in solitudine, in olla vel vili testa tamen infantem exponat, ita ut vel a prætereuntibus in via premi facile possit, vel tenellus ejusdem spiritus intercludi, juxta Anton. Matthæum de crimin. ad lib. 48. digestorum tit. ultim. cap. 2.

48 Quarto si fœmina metu pudoris, vel ignominie adacta, aut egestate pressa partum simpliciter exponat, quo casu si exponat in Xenodochio, aut simili loco publice deputato nulla pœna afficitur juxta Velasc. de privil. pauper. 2. parte quæst. 65. num. 207. si autem alio modo publicæ misericordie exponat, pœna extraordinaria puniri debet, Clar. in prax. §. fin. qu. 83. num. 7. cum talis metus non modo timidas puellas, verum etiam constantes viros turbare soleat; si vere ita exponens pater fuerit, patriam potestatem in filium amittit, quæ tamen ab alio numquam acquiritur, ne quidem ab eo qui partum expositum nutriendum suscepit. C. unic. de infant. & languid. exposit. Ita pariter mulier, vel quivis alius, qui in causa fuerit, ut fœmina prægnans abortum faceret, si fœtus erat animatus, ordinaria homicidii pœna est plectendus L. si quis §. qui abortionis, & L. Cicero ff. de pœnis: si vero fœtum nondum animatum abegerit, pœna extraordinaria est puniendus. L. si mulierem ff. ad L. Cornel. de Sicar. & L. Divus ff. de extraord. crim. Primus enim vere hominem occidit, ideoque ei merito pœna homicidii ordinaria est infligenda. Ita Bart. in dicta L. Divus in princ. Farin. dicta q. 122. num. 91. & seqq. & Gomez to. 3.

var. ca. 3. num. 32. qui num. 138. ait in dubio ad effectum effugiendi pœnam ordinariam fœtum præsumi inanimatum, sique Clericus id criminis patraverit, irregularitatem etiam incurrit, cap. sicut de homicid.

Quando autem fœtus dicatur animatus, remittendum est peritiæ Physi-
corum juxta Bart. l. c. num. 1. quorum communior est, quod mares post 40. diem, fœminæ post 80. animentur, ut videre est apud Zacch. quæst. Medicoleg. lib. primo tit. 2. qu. 9. num. 19. & seqq. Farinac. ibid. num. 139. & seqq.

Advertunt tamen Caball. resol. crim. 160. num. 6. & alii apud Farinac. q. 167. num. 11. quod si hujusmodi delicta essent frequentia in Civitate, ad evitandum scandalum, & tollendam criminum committendorum facilitatem, pœna mortis protrahi posset etiam ad abigentes fœtum non animatum, quam opinionem etiam sequitur Raynald. tom. 1. cap. 6. §. 5. num. 28. & seqq.

Hinc Sixtus V. in Constit. incipiente effrænata inter suas 87. pœnam excommunicationis Summo Pontifici reservatæ inflixit in eos, qui procurant vel quocumque modo cooperantur ad abortum fœtus tum animati, tum inanimati.

Quam tamen Constitutionem Gregor. XIV. in Constitutione incipiente: *Sedes Apostolica* inter suas octava, reduxit ad terminos Juris communis, & in parte moderatus fuit ferendo excommunicationem in procurantes tantum abortum fœtus animati, & concedendo facultatem Ordinariis, aliisque ab eo specialiter deputatis, ut in foro conscientie a tali excommunicatione absolvere possint; specialiter autem deputati censentur omnes ii, qui habent potestatem absolvendi a censuris reservatis etiam Episcopo, ut asserit Bonac. de Censur. disp. 2. quæst. 2. pun. 10. num. 16. qui numer. 3. advertit, quod in aliquibus diæcesibus, & præsertim Mediolani, casus

casus hic est Episcopo reservatus.

53 Mandat etiam ibidem Sixtus V. & hæc pœna non fuit abrogata a Gregorio XIV. quod Clericus hujus delicti reus privandus sit privilegiis clericalibus, dignitatibus, Beneficiis, reddendusque inhabilis ad alia obtinenda, quodque brachio Sæcularis Aſtreæ tradi debeat, ut ab illa debito supplicio puniatur; novissime vero sanctæ memoriæ Innoc. XI. damnavit hanc propositionem inter damnatas 34. *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravis occidatur, aut infametur.* Et ratio hujus damnationis reperitur apud S. Antonin. parte 3. tit. 7. c. 2. §. 2. Less. de Just. & Jur. c. 9. dub. 10. n. 60. Sanch. lib. 9. de matrim. disp. 20. n. 10. Card. de Lugo de Justit. & Jur. tom. 1. disp. 10. sect. 6. nu. 131. & Lovarr. in Clem. si furiosus parte 2. §. 3. n. 1. quia abortus fœtus etiam inanimis est peccatum gravius molli-
tie, seu pollutione voluntaria: sed pollutio non est licita etiam ad vitandam mortem, ego neque abortus fœtus inanimati. Major probatur, quia abortus fœtus etiam inanimis, proximus opponitur generationi, quam pollutio, tum quia fœtus etsi nondum animatus, longe propinquior est naturæ humanæ, quam rade semen effusum, tum etiam quia in pollutione expellitur semen unius generis, idque ex sede non ultima sed instrumentaria, in abortu vero expellitur semen geminum, idque ex sede primaria a natura ad hoc destinata.

54 Rursus idem Sanctissimus Pontifex damnavit hanc aliam propositionem inter suas 35. *Videtur probabile omnem fœtum quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.*

55 Veritas autem propositionis huic contrariæ liquet. Nam vel infusio animæ rationalis requirit totum tempus novem mensium, vel non requirit; si

primum, ergo quando infans nascitur quarto, vel septimo mense, caret anima rationali: quod quam ridiculum sit, & absurdum, patet ex infantibus sic immature in lucem editis, evidentia habentibus signa animæ rationalis: si vero dicatur secundum, ergo anima rationalis infunditur ante tempus pariendi.

Quod etiam clarius liquet ex illo Lucæ c. 1. loquentis de Joanne Baptista in utero matris existente. *U auditur salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit in gaudio infans in utero ejus, quæ voces: Infans, & in gaudio non possunt convenire animali irrationali.* Rursus ibidem Angelus dixit Zachariæ: *Et Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ,* nisi enim habuisset animam rationalem, non potuisset repleti Spiritu Sancto.

Uterius Geneseos cap. 25. & ex Apostolo ad Rom. cap. 9. dicitur de duobus parvulis Esau, & Jacob, qui collidebantur in utero matris, quod nomen parvulorum utique convenire nequit nisi individuis rationalibus; præsertim cum Paulus de iis ibidem inquit: *Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali,* quod incongrue, & improprie dixisset de subjectis, qui extra uterum, utpote habentes animam rationalem; acturi essent aliquid boni, aut mali, in utero autem ex defectu animæ rationalis id neque agere potuissent potentia remota, cum tamen Paulus intendat loqui de iisdem subjectis in utero tunc clausis, & extra illum postea exituris.

Indigna autem est prorsus viro Dialecticæ perito consequentia, quæ insertur in dicta propositione damnata. *Consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi;* Sicut enim non valeret hoc argumentandi genus: Probabile est Titium esse mortuum, & probabile est adhuc vivere, ergo non sum reus homicidii, si illum pugione tran-

transfigam; vel hoc aliud; probabile est illud quod a longe video esse feram, non hominem. & probabile est esse hominem non feram: Ergo si illud sagitta confixero, non ero reus homicidii, ita pessima est consequentia hæc. Probabile est scelerum in utero non esse rationalem; ergo qui illum lethaliter vulnerat, vel abigit non est reus homicidii, cum tamen communis sit ac trita apud Theologos regula, quam adducit Suar. disp. 18. de censur. sect. 3. num. 16. *In moralibus ejusdem malitiæ est constituere se voluntarie in mortali periculo, & proximo committendi aliquod crimen, & committere illud.*

CAPUT II.

De Assassinio.

59 **M**Ale opinatus fuit Gemin. in c. 1. §. cum igitur de homicid. in 6. Assassinum ita dici a scindendo, quatenus animam a corpore scindat; hoc enim commune est cuilibet homicidio; Assassinus namque, ut ex Paulo Emilio lib. 5. de rebus gest. Francorum mutuarunt Decian. tract. crim. lib. 9. cap. 30. num. 1. Menoch. de arbitr. l. 2. Centur. 4. casu 360. n. 41. Covarr. lib. 2. var. cap. 30. num. 10. & alii, erant incolæ Asiæ circa Phœniciam, qui prius Maumethis Sectæ adhæserunt, deinde Christianam legem edocti, se Christianos simulabant. Hi seniores, quem vocabant Arfacidam, sibi præfiebant, a cuius nutu pendebant toto, immortalitatem se hac de causa assequuturos fore asserentes. Ab eo igitur mittebantur, ad clam occidendos Christianos suo nomini infensos, cum quibus simulate commiscebantur, eosque nihil huiusmodi cogitantes ex inopinato occidebant, multoties pecunia, vel alia re corrupti ad facinus patrandum, mira exinde animi alacritate pœnas ferentes, quas deprehensi gravissimas solvebant, eorumque po-

stea opera, quam pecunia conducebant, plures etiam Christiani antiquitus usi fuerunt ad inimicos suos tollendos: quare nomen hoc Assassinii Juri Civili ignotum fuit, in quo umbra quædam, & larvata species huius infandi criminis reperitur, sed sub nomine locationis, & conductio- nis operarum in L. non solum §. si mandato ff. de injur. Prima ergo ejus mentio habita fuit in Canonicis San- ctionibus: Innoc. enim quartus Sum- mus Pont. in Concilio Generali Lug- dunensi, cum vidisset suo tempore plures esse, qui ut ipse ait, sic hor- rendam inhumanitatem, detestandamque se- vitiam mortem faciunt aliorum, ut ip- sos faciant per assassinos occidi, & non solum corporum, sed mortem et- iam procurent animarum, ita ut Ma- gnates quidam vitæ propriæ consul- turi, coacti fuerint securitatem im- petrare ab eorumdem Assassinorum domino, primus in eos exarsit, & edidit pulcherrimam, formidandam- que Decretalem, quæ refertur in cap. pro humani de homicidio in 6. in qua disposuit, quod quicumque tam læ- cularis, quam Ecclesiasticus etiam Prælati, seu Episcopus quempiam Christianorum per Assassinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit, quamquam mors ex hoc non sequatur, vel eos receptaverit, defende- rit, aut occultaverit, sententiam ex- communicationis & depositionis a di- gnitate, honore, ordine, officio, & beneficio ipso facto incurrant, ita ut alius libere dicta beneficia conferri possint, & talis cum omnibus suis bonis sit a toto Christiano populo perpetuo diffidatus, seu bannitus, vel proscriptus, & postquam probabili- bus argumentis constiterit aliquem scelus tam execrabile commisisse, nul- latenus alia excommunicationis, vel depositionis, aut diffidationis adver- sus eum sententia requiratur.

Notandum primo hac decretali in- 60 fligi pœnas tantum contra mandan- tes, quia tunc temporis mandatarii erant

erant infideles, contra quos non po- terat excommunicatio ferri, vel alia pœna Ecclesiastica, cæterum nunc temporis eisdem pœnis afficiuntur mandantes, & mandatarii, ut infra patebit; Ita Diaz in pract. Canon. cap. 101. num. 5.

61 Notandum secundo, probabilius esse, quod Clerici huius criminis rei privilegia Clericalia non amittant, antequam degradentur, & Curia sæ- culari tradantur, quia licet depositio incurratur ipso Jure, requiritur ta- men degradatio actualis, priusquam Clericus a Judice sæculari puniatur. Ita Barb. in dicto cap. 1. num. 13. & Suar. de Censur. disp. 23. sect. 4. num. 46. in fin.

62 Notandum tertio, diffidatum ob dictum atrocissimum delictum, a quo- libet privato impune posse offendi, & occidi, tamquam Christianæ Re- ligionis inimicum, ejusque bona mun- dana omnia a Fisco occupari posse: Ita Barbof. loc. cit. & Farinacc. in prax. crim. parte 5. quæst. 123. num. 8. 12.

63 Notandum quod ab excommunica- tione lata in dicto capitulo quilibet Ordinarius absolvere possit, cum eam sibi Papa non reservaverit. Gl. in di- cto capite ver. Excommunicationis.

64 Notandum postremo, ex disposi- tione dicti Textus ad probationem huius criminis sufficere argumenta probabilia etiam ad effectum incur- rendi pœnam ordinariam & capita- lem. Diaz. l. c. n. 3. Barb. ibidem n. 20. & Farinac. l. c. nu. 46.

65 Quare ut ait Clar. in prax. §. As- sassinium n. 1. Assassinus est, qui ali- quem Christianum occidi pretio man- dat alteri, sive Infideli, sive Christia- no.

66 Pœna huius gravissimi delicti est mors naturalis, utque ait Clar. ibid. n. 4. hodie Assassinus per frustra scindun- tur, & apud nos prius malleo in ca- pite percutiuntur, licet alibi prius tra- hantur ad caudam Equi, vel Rota iundantur, vel ignitis forcipibus com-

burantur juxta Decian. tract. crim. lib. 9. c. 20. n. 31. & Covarr. lib. 2. var. cap. 20. n. 10. & juxta famigeratam Bullam Greg. XIV. Assassinus immunitate Ec- clesiastica non fruuntur.

Plura autem requiruntur, ut cri- 67 men hoc proprie patratum dicatur.

Primo quod interfectus sit Chri- 68 stianus Jo: And. in dicto c. 1. & Alex. cons. 165. in fin. l. 7. licet ut advertit Clarus l. c. num. 3. occisus in Territo- rio Christianorum præsumatur Chri- stianus, nisi probet reus illum fuisse infidelem.

Secundo, quod mandatum fuerit 69 datum ad occidendum, non ad vul- nerandum tantum. Clar. ib. n. 2. de Ma- rin. resol. quotid. 173. nu. 3. & 4. Farin. con. 99. n. 52. Giurb. cons. crim. 46. nu. 9. Gratian. discept. 598. nu. 10. & discept. 619. n. 1. & seq. Boer. dec. 109. num. 4. Cortiad. dec. 101. num. 14. licet tale mandatum mediante pecunia exequu- tum gravius puniri debeat, quia de- licta pretio commissa graviora putan- tur L. Cicero ff. de pœn. Gratian. l. c. Cortiad. l. c. nu. 36. & Giurb. ibid. num. 17. & 23.

Tertio, ut interveniat conventio 70 inter mandantem, & mandatarium de danda & accipienda respective pecu- nia, aut alia mercede pretio æstima- bili. Farin. cons. 10. num. 4. Guazzin. defens. reorum 4. cap. 13. num. 6. Con- ciol. resol. crim. 1. num. 2. ver. Assas- sinium.

Et ultimo, quod huius præmiida- 71 ti intuitu, aut saltem ejusdem certa spe Assassinus mandatum exequatur, aut saltem deveniat ad actum effe- ctui proximum. Decian. l. c. num. 41. Mascard. de prob. concl. 138. num. 10. & seqq. Bertazzol. cons. crim. 341. n. 38. ob immanitatem namque huius criminis punitur in eo conatus, li- cet res ad exitum perducta non fue- rit, ut dicitur in dicto C. pro huma- ni de Homicid. in 6. & ita pluries in praxi servatum fuisse testantur Ca- pyc. Dec. 175. & Chassan. ad con- suet. Burgund. fol. 74. post. num. 7. & fol.

& sol. 44. num. 11. Clar. l. c. num. 7. qui tamen §. fin. quæst. 92. n. 2. lit. n. & o. ait: *Aut lex, vel Statutum in hujusmodi atrocissimis expresse punit solum conatum, & servanda est, aut non punit expresse conatum, & standum est generali consuetudini, ut conatus non puniatur, nisi sequatur effectus: & hæc opinio iudicio meo tutior est.* Nihilominus, quia pluries vidi in his casibus diversimode iudicari, quandoque puniendo conatum in atrocissimis pœna ordinaria, & quandoque pœna extraordinaria, crederem in practica Judicem posse adherere cui opinioni maluerit inspecta facti, & personarum qualitate &c. Regulariter autem non debet Judex conatum impunitum relinquere, sed semper aliquam pœnam extra ordinem infligere.

72 Quæres autem primo, quoad hoc delictum quomodo intelligenda sint verba Text. in dicto C. pro humani: postquam probabilibus constiterit argumentis, aliquem scelus tam execrabile commississe.

73 Respondeo intelligenda fore, ut ad condemnandum ad pœnam ordinariam Assassinium sufficiat, quod per probabilia argumenta delictum probetur ratione immanitatis criminis, ideoque dicta privilegiata probatio cadit tam supra qualitate Assassinii, seu pactione, & contractu præcedente, quam supra ejusdem executione, seu homicidio, quia Textus illis verbis: *Scelus execrabile*: complectitur totum delictum cum suis qualitatibus; quare cum Lex non distinguat, nec nos debemus distinguere. Ita Ricc. qui plures refert, resol. 36. in principio parte 2. prax. Eccles.

74 Adverte tamen, hæc procedere in terminis dicti cap. pro humani; in terminis enim Bullæ Gregorii XIV. in qua agitur de Assassinio ad effectum eum privandi Ecclesiastica immunitate, requiruntur probationes veræ, legitimæ, & concludentes, ut manifeste colligitur ex verbis ejusdem Bullæ ibi: *neque inde abstrahi*, Cu-

riæque Sæculari prædictæ consignari, nec tradi possint, nisi cognito prius per Episcopum seu ab eo deputatum, an ipsi vere crimina superius expressa commiserint; quæ verba nisi cognito, & an ipsi vere indicant plenam, & concludentem probationem. Ita Bordon de homicid. prodit. nu. 270. & seq. Grasset de nece. proditor. §. 29. n. 44. & Farin. conf. 76. n. 4. & seq. qui plures hujus assertionis rationes affert.

75 Primo, quia capti in Ecclesia habent pro se regulam Ecclesiasticæ immunitatis, C. inter alia, & cap. pen. ac fin. de immunit. Eccl. sed qui habet pro se regulam, habet præsumptionem Juris, L. ab ea parte ff. de probat. ergo qui dicit allegantem non esse comprehensum in regula, debet hoc concludenter probare, cum in sua exceptione evadat actor, & cum reo assistat, Juris præsumptio.

76 Secundo, quia qualitas tribuens Jurisdictionem non præsumptiva, & per inditia, sed concludenter, est probanda L. consensisse §. sed si dubitetur ff. de Judic. Ergo Curia Sæcularis, quæ perit rei consignationem ab Episcopo propter commissum delictum cum qualitate, debet qualitate concludenter probare, cum qualitas non præsumatur.

77 Ac ultimo quia dicta Bulla loquitur per modum conditionis, nisi cognito prius &c. Et de facto S. Congregatio immunitatis pluries definivit in casu nostro non sufficere processum contumacialem, & concludentem probationem requiri, ut videre est apud Rainald. to. 1. c. 7. §. 1. nu. 65.

Hæc tamen disputatio hodie inutilis est post Constitutionem Sanctissimi D. N. Benedicti XIII. (quem licet ob ejus insignia merita jam dudum Cælo maturum, diu tamen Terris Deus servet incolumen) incipientem: *Ex quo* inter impressas in Appendice ad Concl. Romanum in ordine 25. qua statuit exclusos esse ab Ecclesiastica immunitate non modo mandatarios in ipsa Gregoriana Constitutione expresse com-

pre-

prehensos, sed etiam mandantes, qui certum præmium, aut mercedem sive in pecunia, sive in aliis rebus traderint, aut promiserint, quamvis promissio nullum habuerit effectum, dummodo Assassinium re ipsa patratum fuerit: & in eadem Constitutione ab Ecclesiasticæ Immunitatis privilegio perpetuo excludit: interficientes proximum suum animo præmeditato, & deliberato, aliosque de quibus suis in sedibus opportunior sermo redibit.

79 Quæres secundo an modicæ rei promissio a mandatario exequuta assassinium faciat?

80 Respondeo affirmative cum veriore sententia apud Carpzov. pract. crim. parte 1. quæst. 19. num. 42. Farinac. part. 5. offer. crim. qu. 123. num. 34. & Gramm. vot. 9. in prin. & hæc fuit opinio Baldi in L. non ideo in principio ff. de accusat. & Panorm. in C. at si Clerici de judic. quia in dicto C. pro humani habetur respectus in hoc delicto ad ipsum homicidium lucri causa commissum, non ad quantitatem lucri, cum plus, & minus non mutet speciem, imo gravius puniendus videtur, qui ob minimum lucrum tantum facinus patrauerit eo, qui maximum commodum sibi pollicebatur. Quare Carpzov. l. c. n. 51. testatur pœnam assassinii duobus fuisse infligendam, qui conduxerant militem ad quemdam occidendum, facta ipsis potestate occisum spoliandi, & res penes ipsum repertas auferendi, & Aretin. conf. 63. num. 16. dicit Archiepiscopum quemdam Florentinum commisisse Assassinium eo quod mandaverat occidi Laurentium Medicum cum promissione concedendi homicidæ direptionem, aut deprædationem domus dicti Laurentii: In summa vel merces sit certa per se, vel relative ad aliud, puta quia conferatur in arbitrium tertii, vel sit pecunia numerata, vel quodcumque pretio æstimabile puta promittendo mandatario certam puellam in uxorem, vel procurando, ut eidetur officium aliquod, si mandatarius

sub hac promissione mandatum executioni demandet, semper Assassinium committitur, quia revera promittitur quidquid pretio æstimabile, & æquipollens pecuniæ. Ita de Franch. Dec. Neap. 176. ibique de Luc. in addit. num. 4. & Cortiad. dec. 95. num. 23. & Novar. pragm. 1. de Assass. col. 2. num. 6. & 7. qui ait Assassinium committi per hæc verba: *Ammazzate il tale, che la Casa mia vi sarà sempre aperta: vel: che vi levarò dalla forza: vel: che ne farete grazia al Signor tale*: Ita Farin. dicta quæst. 123. num. 145. Conciol. resol. crim. parte 1. nu. 4. v. *Assassinium*.

81 Quæres tertio, an si quis alium occidat ad rem gratam gerendam amico suo, inimico occisi, vel etiam sub spe futuri præmii, & remunerationis, dicatur Assassinus?

82 Respondeo negative cum Alciato Conf. 11. num. 18. lib. 1. Gabr. l. 7. concl. 1. num. 5. ampl. 2. Giurb. conf. 70. n. 59. Farin. dicta quæst. 123. num. 40. Cortiad. dec. 95. num. 19. ratio est, quia ad constituendum assassinium requiritur assensus utriusque, nempe mandantis, & mandatarii, ita ut si contractus fuisset licitus, potuisset mandans cogi ad solvendum ratione mandati. Ita Decian. tract. crim. lib. 9. cap. 30. numer. 16. & 17. Farin. conf. 10. num. 4. Marta de Jurisdictione casu 129. n. 22. quare cum in casu non intervenierit certa pecuniæ, vel alterius rei promissio, non potest dici commissum Assassinium.

83 Quæres quarto, an ad constituendum Assassinium requiratur occisio incauti, quod nempe occisus non habeat occasionem sibi præcavendi ab eo, qui habet mandatum occidendi?

84 Respondeo affirmative cum Covarr. lib. 3. var. 20. n. 9. Cynac. contr. 399. num. 11. Caball. resol. crim. 289. num. 4. Decian. l. c. c. 30. nu. 18. & Farin. dicta quæst. 123. n. 152. quod deducitur ex ipsa litera textus in C. pro humani de homic.

mic. in 6. ibi: non solum corporum, sed mortem procurent etiam animarum, nisi eos exuberans gratia divina prævenerit; ex quibus patet, Pontificem intellexisse de occisione incauti, & nihil mali sibi timentis.

85 Ex quo infer primo, quod Assassini non est, qui propriam injuriam ulciscitur sociis pecunia conductis juxta Cyriac. l. c. Bajard. ad Clar. f. Assassinium n. 5. & Panimoll. dec. 22. annot. 6. nu. 20.

86 Infer secundo, neque Assassinium committi, si quis per Sicarios pecunia conductos occidi faciat inimicum suum, si ipse mandans homicidio interveniat, quia ex inimici sui interventu, occidendus potest cavere ne occidatur. Clar. ibid. num. 5. Panimoll. ibid. num. 21. Gratian. discept. 619. num. 25. nisi tamen mandans intervenit clam, & occulte, puta mentiendo habitum, aut larvatus: tunc enim occisus non potest sibi prævolvere, ut advertit Cavalc. de brachio regio parte prima num. 81.

87 Infer tertio, quod si occidendus suspicatus mandatum circa se datum, evaginato ense in mandatarium irruerit, & hic illum occiderit, excluditur Assassinium, esto mandatarius pecunia conductus fuerit ad occidendum, quia præsuntur occisio facta ad ulciscendam primam injuriam, non vero virtute mandati præcedentis. Ita Cephal. cons. 424. num. 24. & seq. vol. 3.

88 Infer quarto, quod si pater promittat præmium filio, ut suum inimicum occidat; & filius mandatum exequatur, non dicatur Assassinus, quia inimicus Patris debebat habere suspectum filium, & ab eo se tueri. Decian. l. c. num. 18. Farin. loc. cit. num. 152. & Cyriac. l. c. num. 10. 11. regula enim est trita, quod occidens communem inimicum, etiam si recipiat, & paciscatur præmium, non dicitur Assassinus juxta DD. cit. & Conciol. resol. crim. 2. nu. 4. v. Assassinium.

Infer demum, quod si mediante pecunia occidatur bannitus, Assassinium non committitur, ipse enim debebat sibi prævolvere ab omnibus, quia omnes facti sunt exequutores sententiæ circa bannitum latæ juxta dictum Caini Genes. 4. vers. 15. Omnis qui invenerit me occidet me.

Haftenus dicta constituunt Assassinium in terminis Juris communis; cæterum ubi extent statuta, vel Bannimenta particularia, aliquid speciale disponentia, ea servanda sunt ad tradita per Farinac. dicta quæst. 123. nu. 125.

Quæres quinto, quænam sit pœna immanis hujus sceleris?

Respondeo esse pœnam ultimi supplicii apud omnes nationes, graviori tamen modo inflictam, quia intervenit pecuniæ scelus atrocissimum facit, L. Cicero ff. de pœnis; apud nos enim furca Assassini suspenduntur, æque mandantes, ac mandatarii, & exinde in frustra scinduntur, missis etiam partibus scissis ad locum commissi delicti, vel ad publicas vias, si illud extra urbem patratum fuerit; alibi ad caudam equi trahuntur, & exinde laqueo suspenduntur, ut videre est apud Farinac. l. c.

Quæres sexto, an eadem pœna puniantur minores 25. annis?

Respondeo affirmative. ob delicti enim atrocitatem non habet in eis locum Text. in L. auxilium §. in delictis ff. de min. Ita Cortiad. dec. Cathalon. 95. num. 35.

Quæres septimo, an Clericus in hoc crimine substat Judici Laico?

Respondeo affirmative, quia Clericus ratione hujus delicti amittit ipso Jure privilegium Clericale, & a Judici Laico puniri potest, ut ex Gemin. & aliis in c. 1. de homic. in 6. firmant Decian. Tract. crim. lib. 9. cap. 30. n. 21. & Farin. dicta q. 123. n. 62.

Hoc tamen intellige non private, sed cumulative cum Judice Ecclesiastico, ita ut sit locus præventioni inter utrumque Judicem jux-

juxta Fagnan. in C. contigit il. 2. de sent. excom. n. 24. ubi asserit, quod si Judex Ecclesiasticus prævenerit in cognoscenda causa, & ferenda sententia super crimine, Judex sæcularis quiescere debeat, cum sententia, quævis interim sit, vel absolutoria, vel condemnatoria lata in uno foro, pariat in alio exceptionem rei Judicatæ.

98 Ulterius requiritur, quod constet de qualitate Assassinii probabilibus argumentis, puta vel ex notorietate facti, vel Confessione imputati; primo quia qualitas delicti non præsuntur, nisi probetur: secundo ne Judex Laicus exponat animam suam periculo censurarum, torquendo forsitan Clericum innocentem, ut notat in proposito Carol. Ant. de Luc. ad de Franch. dec. 688. num. 12. Merlin. contr. 64. n. 25. Centuria 2. & Caball. resol. crimin. 60.

99 Tertio requiritur, quod præcedat sententia declaratoria Judicis Ecclesiastici supra dicta qualitate Assassinii. Decian. & Farin. l. c. Fagnan. ibid. de Grass. Clericat. effectu 1. n. 711. Guttier. lib. 3. pract. quæst. q. 7. n. 24. & Del Bene de Immunit. Eccl. cit. dub. 5. sect. 2. n. 12. & seqq.

100 Requiritur quarto, quod præcedat Clerici actualis degradatio. Primo, quia nullibi reperitur in Jure cautum, quod Judex Sæcularis possit occidere Clericum antequam sit degradatus: secundo, quia Clericus, quantumvis grave crimen committat, est in potestate Ecclesiastica, donec ab ea ejiciatur. Ita Farin. dicta quæst. 123. num. 63. Pegna 3. parte director. com. 49. §. præterea dico, & Carrera pract. crim. in 3. tract. de homic. & assass. §. circa itaque num. 62. Clericus namque non amittit privilegium Clericale ipso Jure ante actuale, & realem degradationem, per quam Curia Sæculari tradatur. Barb. in c. primo nu. 13. de homic. in 6. & Suar. disp. 23. de Censur. sect. 4. n. 46. in fin.

101 Quamvis enim text. in dicto cap.

pro humani inquit, Clericum assassinum incurvere sententias ipso facto, & postquam probabilibus constiterit argumentis aliquem scelus tam execrabile commississe, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, aut diffidationis adversum eum sententia requiratur, id tamen accipiendum est de depositione verbali, seu amissione privilegiorum Clericalium, non de actuali, seu degradatione, quæ necessario prærequiritur, ut Clericus a Judice Sæculari morti tradi queat.

Haftenus de assassinio, homicidio scilicet commisso de mandato qualificato, nempe cum qualitate assassinii ei adjecta: datur autem aliud ipsi affine homicidium, patratum cum mandato simplici, illo scilicet, quod datur & recipitur absque interventu pecuniæ, seu alterius rei.

Et hoc quoque mandatum simplex sequuto homicidio puniri debet pœna ordinaria Legis Corneliæ de Sicariis, nempe morte naturali, tam in mandante, quam in mandatario, L. non ideo minus C. de accusat. & Farinac. cum concordant. quæst. 135. num. 1. homicidio autem non sequuto, puniendum est pœna extraordinaria juxta generalem Orbis consuetudinem. Farinac. quæst. 124. num. 78. & seq. & Cortiad. dec. 92. n. 30. nisi bannimenta, vel statuta particularia contrarium disponant, ut videre est apud Raynald. 10. 1. cap. 7. §. 2. & 3. n. 7. & seqq.

Requisita autem ad hoc homicidium sunt eadem, quæ supra attulimus loquentes de assassinio, dummodo excipias interventum pecuniæ, seu alterius certæ rei.

Quæres autem, an si mandatarius excedat fines mandati, mandans de excessu teneatur.

Respondeo cum distinctione: vel mandans mandavit inferri vulnus cum armis aptis ad necandum, & sequuto homicidio debet puniri pœna ordinaria, quia debebat cogitare, quod vulnera non possunt dari ad mensuram,

ram, quodve in impetu illo percutiendi, mandatarius servare non poterat fines mandati; vel mandavit vulnerari armis non aptis ad necandum, & tunc mandans teneri non debet de homicidio præter intentionem ejus patrat. Ira Caball. de omni gener. homicid. nu. 266. Gomez. var. tit. de homic. quæst. 18. Conciol. resol. crim. 10. n. 1. & seq.

Idemque dicas de mandante ut infligantur vulnera v. g. Titio, quia si mors vulnerati sequatur, puniendus erit pœna ordinaria, vulnera enim infligi nequeunt, nisi sica, gladio, aut armis aptis ad occidendum. Conciol. loc. cit. n. 7. secus autem si jusserit verberari, aut mere corrigi aliquem, quia ejusmodi fieri solent alapa, baculo, arundine &c. & sic instrumentis per se ad occidendum ineptis, licet mors ex accidenti inde sequi possit. Clar. quæst. 89. vers. pone aliquis, & Caball. l. c.

107 Ac idem dici potest de mandante mandatario, ut aliquem signet in facie, nigrumque ei Theta infligat; id enim fieri potest cum novacula, vel

cultro parvo ad aptandum calamus, & cum vitro, & sic ex hac generalitate mandati, videtur excusandus mandans a pœna ordinaria, etiam si mors inde obveniat, Clar. loc. cit. Vermigliol. cons. crim. 24. n. 2. & cons. 29. n. 8.

Dantur etiam & aliæ homicidii species, nempe ex insidiis, cum nempe quis in loco positus, qui ab inimico prævideri verisimiliter non poterat, expectat ibi inimicum animo eum occidendi, ibique advenientem ex improviso aggreditur & interficit: Ita etiam dari potest homicidium proditorium, cum scilicet aliquis nulla præcedente inimicitia alium interficit, puta, quia vel sit socius itineris, vel quia sederet cum illo in mensa, vel ejus amicum se fingeret, juxta Bart. in L. respiciendum §. delinquent nu. 1. ff. de pœn. & Gloss. quæ plura proditoris affert exempla in Can. Clericus il primo verbo prodicionibus dist. 46. cujus quidem delicti pœna surca est, & alicubi proditor ad caudam equi per vias publicas trahitur juxta Bajard, ad Clar. §. homicidium n. 28.

TITULUS VII.

De Crimine Falsi.

1 **F**alsi crimen est *actus dolosus animo corrumpendæ veritatis ad decipiendum alium adhibitus*, juxta Perez ad Instit. Imperial. Lib. 4. h. t. in princ.

2 Quare ad crimen hæc tria requiruntur. Primo ut pervertatur veritas. Secundo ut hoc dolo mala fiat, sine quo crimen hoc non committitur, L. nec ad exemplum C. ad L. Cornel. de falsis. Tertio ut falsitas fiat cum notabili damno alterius, ita ut alteri noceat, vel nocere possit: Ira Mascard. de probat. Concl. 739. numer. 12.

3 Judicium hoc publicum est, & fuit ex Lege Cornelia de falsis, quæ a L.

Cornelio Sylla Dictatore lata fuit de testamentis L. 2. §. capta ff. de orig. Jur. unde & in multis locis Juris testamentaria dicitur §. item Lex Cornelia de falsis Inst. de publ. Jud. & L. 30. ff. ad L. Cornel. de falsi.

Hoc autem crimen præcipue fit 4 consensu, verbis, scriptis, abusu, & facto.

5 Consensu falsum committitur, quando quis alium per contractus circumvenit, & fallit, veluti si diversis contractibus eandem rem duobus in solidum vendiderit, vel rem alienam scienter distraxerit, L. qui duobus ff. ad L. Cornel. de falsi.

Quod tamen primo non procedit, 6 quo-

quotiescumque is qui rem 2. loco emit, perspectum habuit eam fuisse prius alteri venditam, tunc enim venditor nulla pœna erit afficiendus, cum volenti, & consentienti non fiat iniuria nec dolus. Cap. scienti de Reg. Jur. in 6.

7 Secundo, quando venditor a primo emptore pretium tempore debito non fuit consequutus, nam tunc impune alteri vendere potest. Salyc. & alij in L. quoties C. de rei vend. Marfil. in dicta L. qui duobus num. 8. ff. ad L. Cornel. de falsi. vel si prima conditio ipso Jure nulla fuerit. Alex. Cons. 81. Col. 5. lib. 3. Menoch. de arbitr. l. 2. quæst. 381. numer. 19. & ratio est, quia cum Jus vult, vendentem eandem rem duobus coerceri pœna falsi, de venditione accipienda est, quæ Jure subsistat.

8 Quid si aliquis rem alienam scienter pignori tradiderit, utrum pœnam falsi subeat?

9 Resp. negative: aut enim Text. in L. fin. ff. de Crim. Stellion. *De perjurio, si sua pignora esse quis in instrumento juravit, Stellionatus fit: & ideo ad tempus exulat*; non ergo tenetur crimine falsi, Stellionatus enim crimen, ut habetur in L. 3. §. 10. ff. dicto Tit. tunc fit, cum alterius criminis legitimi seu ordinarii titulus deficit. Ita Farinac. in tract. Crim. parte 6. lib. 5. quæst. 150. num. 229.

10 Idemque statuas de Tabellario literas fidei suæ commissas non transportante ad locum, quo transferre promiserat, cum id non faciat animo corrumpendæ veritatis, sed potius rædio longioris itineris, aut gratia sumptibus parcendi, quamvis enim fingendo se literas pertulisse mentiat, non tamen hoc crimen committit, quia pœnam falsi mendacium regulariter non meretur, L. quid sit in falsum in fin. ff. ad L. Cornel. de falsi.

11 Quodnam ergo nomen hujus criminis erit?

12 Respondeo Stellionatus; ubicumque enim Titulus facinoris deficit, ibi

Stellionatus perpetrari dicitur L. 3. §. 1. ff. de Crim. Stellion.

13 Verbis, seu dictis committitur primo hoc delictum a Judice qui pecunia corruptus, vel alias dolo malo legibus contrariam sententiam tulerit. L. 3. ff. ad L. Jul. repetund. prout late diximus sub Tit. de Crimin. Repetundarum.

14 Secundo committitur a Teste, qui sciens, & volens dolo malo in Judicio falsum testimonium dixerit L. prima ff. ad L. Corn. de falsi. L. nullum C. de testibus, vel eo, qui interrogatus in Judicio de re aliqua, veritatem subicit, quam sciebat, seq. nihil scire affirmavit, Cap. primo de Crimin. falsi. ubi S. Aug. ita inquit. *Uterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia & ille prodesse non vult, & ille nocere desiderat.*

15 An autem testis, qui pecuniam accepit, ne testimonium contra aliquem diceret, pœna falsi puniendus sit?

16 Respondeo affirmative per Text. L. prima §. sed & si quis ff. ad L. Cornel. de falsi. quamvis enim hoc casu non proprie falsum, sed aliud crimen committatur, tamen non raro accidit, ut diversa delicta iisdem penis plestantur.

17 Quod si quæras an pœna falsi pariter afficiendus sit testis, qui testimonij dicendi gratia accepit pecuniam, & verum etiam testimonium dixit?

18 Respondeo affirmative cum Bart. in dicta L. prima §. primo ff. ad L. Corn. de falsi. Abb. in dicto cap. 1. de Crim. falsi. & Felin. in cap. licet Causam num. 30. de probat., ac Mysing. cent. sexta obs. 67. Ratio est quia in dicta L. prima §. sed & si quis ff. ad L. Cornel. de falsi. generaliter statuitur pœna falsi eum puniendum esse, qui pecuniam accepit pro testimonio dicendo. Et ratio rationis est, quia testificatio libera esse debet, non pretio, aut suffragiis emendicata: venale quippe testimonium, non

non est testimonium veritatis, Can. nolite timere ii. quæst. 3. & Can. non sane 14. quæst. 5. & quod ære fit, cum sponte fieri debeat, turpiter fieri dicitur; nec movet ratio DD. dissentientium, nempe Covarr. in C. quamvis prima parte delect. §. 7. num. 5. de pact. in 6. & Menoch. de arbitr. casu 310. num. 6. & seq. quod nempe testis, qui pretium accipit pro vero testimonio dicendo, non immutet veritatem, quin eam potius confirmet.

19 Nam ex hac ratione id tantum colligitur, falsum in specie ista non committi, minime vero inde sequitur, delictum illud, quantumvis falsum non sit, pœna falsi coercendum non esse; etenim sæpe diversa delicta iisdem gravissimis pœnis in Jure puniuntur; licet igitur hoc crimen falsum non sit, cum tamen sit turpissimum, & pessimi exempli, quod nempe veritas ope pecuniæ pandatur, & quasi puella honestissima publice venui exponatur, merito eadem pœna, qua falsum, vindicari debet.

20 Quæri etiam potest quam pœna puniendus sit testis, qui in judicio deposuit contrarium ei, quod extra judicium affirmaverat.

21 Communior opinio est, hunc testem non falsi pœna, sed mitius, & extra ordinem fore puniendum. Ita Bald. in C. i. §. si enim. Col. 2. Tit. quid sit investitura de Feud. Clar. §. falsum nu. 5. & Covar. l. c. num. 5. Ratio est, quia cum nulla Lege demonstretur pœnam falsi hoc casu ejusmodi testem incurrere, id non est affirmandum, erubescimus enim sine Lege loqui, præsertim in pœnalibus.

22 Idemque asseras, si testis falsum dicat in his, quæ accessoria sunt, nec ad substantiam actus pertinent, & ratio est, quia falsitas non punitur, si contingat in his, quæ sive vera, sive falsa sint, nemini nocere queunt. Menoch. lib. 2. de arbitr. casu 307. Gaill. lib. 1. obl. req. num. 7.

23 Quod si testis in publico Judicio ob

falsum testimonium a se probatum fecerit, ut innocens capite plecteretur, & ipse Lege Cornelia de Sicariis capitis pœnam subire debebit per text. in L. 1. §. 1. ff. ad L. Cornel. de Sicar. Caball. Resol. Crimin. casu 165.

Idemque dicas, si non in publico, 24 sed privato Judicio capitali, in quo nempe accusatio non cuilibet de populo, sed parti tantum læsæ a Jure est permessa, falsum deposuerit, ex quo innocens pœnam mortis subierit; eadem enim pœna testis ejusmodi falsarius est plectendus, quia cum causa mortis innocenti attulerit, est eidem quoque pœna capitis irroganda; esto enim dicta Lex 1. §. loc. cit. loquatur de Judicio publico non privato, tamen ratio, & mens, seu anima, & medulla Legis spectandæ magis sunt, quam verba ipsa, sicut enim anima dominatur corpori, ita ratio, seu mens Legis dominatur verbis. Ita Angelus ad dictam L. 1. §. 1. ff. ad L. Cornel. de fals.

Jam vero tertio crimen falsitatis 25 scriptis committitur, puta si quis falsa Instrumenta componat aut dicat, aut Instrumenta, Registra, rationes, acta, libellos, cautiones, Chirographa, epistolas scienter, & dolo malo in fraudem alterius lædat, corrumpat depravet, muret, adiciat, demat, radat, deleat, false subscribat, falsa sigilla appendat, aut dolose aliorum Chirographa imitetur, Rescriptum a Principe, seu Magistratu corrumpat, nomine Magistratus falsas literas proponat, aut tradat, anulum adulterinum sculpat, aliudve id genus faciat, quo rei veritas, vel non appareat, vel immutetur L. 1. L. 2. L. 23. L. 30. & alibi sparsim ff. ad L. Cornel. de fals. & late Farinac. Tract. Crim. parte 6. lib. 5. quæst. 130. numer. 165. & seqq.

Quid autem dicendum si Instrumentum non corruptum, vel mutatum, 26 sed mere surreptum fuerit, vel amotum, habebit ne locum pœna falsi?

Respondeo quod amotione testa- 27 menti

menti falsi pœna incurratur per Text. in L. 1. ff. ad L. Cornel. de fals. & L. ult. C. eodem; amotione vero aliorum Instrumentorum crimen falsi publicum non committi, disponit Paulus in L. Instrumentorum in princip. ff. dicto titulo; Et ratio diversitatis est, quia sola lex judicium publicum facit L. 1. ff. de pub. Jud. atque Lege Cornelia de testamentis solummodo surreptis, non de aliis Instrumentis amotis cavetur; Ergo &c.

28 Surreptientes tamen alia Instrumenta pœna falsi extra ordinem plectentur, aut furti actione conveniri poterunt; Ita Vvesembec. in paratit. ff. dicto Tit. n. 7.

29 An autem surreptiore Testamenti nuncupativi pœna ordinaria falsi incurratur, DD. disputant; verior autem est sententia affirmativa, quia Lex generaliter loquitur ob Testamentum amotum militare pœnam ordinariam falsi, ideoque generaliter est audienda.

30 Nec obstat quod in testamento nuncupativo adsint testes, qui testatoris voluntatem, etiam sublato Instrumento, probare possint.

31 Quia cum facile testes oblivisci poterint eorum, quæ a Testatore audierunt, vel e vivis decedere, per ablationem Instrumenti hujusmodi veritas facillime supprimi potest.

32 Principaliter autem scripto falsarius est notarius, falsum conficiens Instrumentum, dolose aliquid addens, vel minuens, aut immutans, vel ante publicationem dicta testium secreta partibus revelans, contractum illicitum faciens, aut debitas solemnitates in Testamento omittens juxta Clar. in prax. Crim. §. falsum num. 21. & seqq.

33 Hinc quæritur an si Notarius super contractu per se invalido falsum confecerit Instrumentum, ut falsarius plecti debeat?

34 Affirmative respondent Bart. in L. si quis Legatum. num. 2. in fin. ff. dicto Tit. & Bald. Conf. 294.

Col. 1. lib. 1. Ratio est, quia facit quod potuit, ut falsitas effectum haberet: quamvis autem alii contrarium probabiliter asserant ea ratione, quia ad ordinariam falsi pœnam incurrendam requiritur ut falsitas damnum alicui afferre possit juxta Clar. loc. cit. num. 35. quare cum contractus hujusmodi sit nullus, & inutilis, ex eo nulli damnum potest afferri, & ideo hujusmodi Instrumentum conficiens pœnam falsi ordinariam subire non debet.

Quarto jam per abusum falsum 35 committitur ab eo, qui sciens, dolo malo falsis testimoniis, vel falsis ab alio fabricatis Instrumentis utitur L. falsi nominis §. primo ff. ad L. Cornel. de fals. & L. majorem, & L. si falsos Cod. eodem. Hoc tamen interest inter componentem falsum instrumentum, & eo scienter utentem, quod componens pœnam ordinariam falsi incurrat (quæ erat antiquitus deportatio cum publicatione bonorum) hodie vero quia deportationibus non utimur, vel erit pœna Statutaria, aut bannimentalis, si adsint statuta localia, vel Principis placita pœnam statuentia; aut erit arbitrio Judicis infligenda pro modo delicti, teste Clar. loc. cit. num. 40. utens vero tantum scienter falso Instrumento, extra ordinem, & mitiori pœna sit puniendus, L. prima & dicta L. falsi ff. dicto Tit.

Est etiam & aliud discrimen inter 36 unum, & alium casum, quod nempe falsum Instrumentum conficiens falsi pœnam non evitet, quamvis eo usus non fuerit, & profiteatur se in posterum usurum non fore. Contra vero qui Instrumentum falsum ab alio confectum produxit, eoque uti cepit, a falsi pœna liberetur, si penitentia ductus ab ejus Instrumenti usu desistat, eique plene renuntiet. Text. est literalis in L. si falsos §. Cod. ad L. Cornel. de fals. dummodo pendente lite, vel per appellationem suspensa id faciat, quia ante

litis exitum delictum non dicitur consummatum, nec perfecte litigans usus fuisse dicitur tali Instrumento. Ita Bald. in L. alia num. 7. Cod. de his quibus ut indignis. Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 315. num. 29. Alex. cons. 108. num. 9. lib. 6. & Cravetr. cons. 46. num. 11.

37 Abusu etiam falsi reus est qui malitiose, & fraudolenter utitur falsis, seu adulterinis mensuris, ulnis, libris, ponderibus, stateris, & similibus rebus; mitius tamen punitur, quam pœna ordinaria falsi, scilicet, duplo, ac relegatione, seu exilio L. penult. §. 1. ff. ad L. Cornel. de falsi. L. annonam §. fin. ff. de extraordin. Crimin. L. in Dardanarios ff. de pœn. & late Farinacc. de falsit. quæst. 150. num. 76.

38 Falsorum Titulorum, & honorum assumptio, falsi nominis, vel cognominis asseveratio, si alterius decipiendi causa fiat, pœna falsi coercetur, puta si se quis gesserit pro Comite, Nobili, Doctore, Notario &c. cum non sit; itemque qui alienis insignibus scienter, & dolose usus fuerit, vel alieno, & adulterino sigillo, quive personam in alterius fraudem mentitus fuerit, in pœnam falsi incidet. L. falsi, L. eos qui §. fin. ff. dicto tit. L. unica, ibique DD. Cod. de mutat. nomin. Menoch. late loc. cit. cas. 318.

39 Quinto, reus est hujus criminis qui aperit alienas literas, ut eas ostendat adversario scribentis. Ita Bart. in L. Titio num. 3. ff. ad municip.

40 Sexto, impediens testari volentem in crimen falsi incidit, L. Paulus ff. dicto Tit. & Socin. Jun. Cons. 148. num. 1. lib. 2. extraordinaria tamen pœna arbitrio Judicis puniendus juxta Clar. loc. cit. nu. 36.

41 Jam vero facto committit falsum quisquis scripturas, Testamenta, Acta Judicialia, Partitas, & Libros mercatorum subripit, occultat, corrumpit, abradit, vel cancellat in præjudicium

alterius, nec non qui aufert a scripturis hujusmodi sigillum verum, & ponit adulterinum L. 30. ff. dicto Tit.

Secundo, falsaria est mulier fingens ex se natum foetum, qui natus ab ea non est. L. ex illa Cod. eod.

Potissime vero facto committitur falsum a falsæ monetæ fabricatoribus.

Committitur autem hoc delictum septem modis, nempe cudendo monetam, adulterando, refecando, expendendo, retinendo, introducendo, & tingendo, idque in urbe vigore Statuti, & Bannimentorum in statu Ecclesiastico, & colligitur ex L. quicumque & L. qui falsam ff. ad L. Cornel. de falsi.

Primus igitur qui monetam cudit, quamvis sit justus ponderis, & bonæ materiæ, non habens tamen legitimam hanc facultatem, ultimi supplicii & ignis pœna, postquam strangulatus fuerit, puniendus est, quæ a Jure Communi imponitur falsam monetam fabricantibus una cum publicatione omnium bonorum, L. 2. Cod. de falsi. monet. Ratio est quia iracundens monetam falso assumit, & usurpat sibi Principis auctoritatem, cujus tantum est vires dare nummis, atque tribuere per Text. in L. prima ff. de contrah. empr. ad monetam enim, ut ait Bald. in L. fin. C. de falsa moneta, duo requiruntur, nempe veritas, & auctoritas, idque etiam si moneta quam cudit, non sit summi Pontificis, Imperatoris, aut alterius Principis superiorem non recognoscentis, quia adhuc læditur Majestas Principis, cujus Majestatis tantum est dare monetæ justæ pondus, & auctoritatem. Ita Farinac. q. 115. n. 69. & seq. Menoch. de arbitr. cas. 316. nu. 27. & seq. & Caball. resol. Crimin. 27. n. 3.

Secundo, hujus delicti reus est, & pœnæ mortis naturalis obijciendus qui monetam ex vitiosa materia conflet, & non bonæ quantitatis, vel justis

justi ponderis, quamvis falsificaverit monetas alterius dominij, quod in statu Ecclesiastico cerrum est vigore Bannimentorum, & ex constitutione Caroli V. in Germania certum pariter esse testatur Carpozov. pract. Crim. quæst. 42. num. 32. quia usus monetæ est de Jure gentium, dicta L. prima ff. de contrah. emptione, Jus autem gentium omnibus gentibus commune est. §. Jus autem Instit. de Jure nat. gent. & civ. Et monetæ unius Regionis, etiam in alia propter commerciorum communem usum expendi solent.

47 Tertio, reus hujus criminis est monetarum aurearum, & argentearum, vel cujusvis alterius qualitatis, tonsor, & diminutor, vel id agat Instrumentis ferreis, vel pulveribus, vel aqua, quam fortem, seu corrodentem dicunt. L. quicumque ff. ad L. Cornel. de falsi. Clar. loc. cit. nu. 47. & ad eum Bajard. num. 325. hic enim vigore Bannimentorum in statu Ecclesiastico pœna mortis non evadet, & consonat Bulla S. Pii V. inter suas 115. quam Urbanus VIII. Constit. in ord. 5. extendit ad personas Ecclesiasticas intra Italiam existentes.

48 Quod tamen non procederet, si moneta refecata erat excessiva, & fuerit ad justum pondus redacta, testibus Bajard. l. c. num. 326. & Farin. quæst. 115. nu. 109. & 110. vel si non fuerit expensa, quia tondens pœnitentia ductus eam miserit ad officinam publicam pro cudenda moneta a Principe destinata, quam Romæ vernacule dicimus *la Zecca*, Farinac. l. c. n. 93. & Bertazz. cons. 552. nu. 3. lib. 2.

49 Quartus patrandi hujus delicti modus est erogatio facta scienter falsæ monetæ, cujuscumque interim ea fuerit qualitatis, qui modus tamen præfert vigore Bannimentorum nostrorum, & etiam Juris communis pœnam Judici arbitriam, & extra ordinem. Ita Mans. cons. 281. n. 33. Tom. 3. Barbof. de pot. Episc. parte 3. alleg. 51. num. 64. & seqq.

Et licet relata Bulla Urbani VIII. pœnam mortis naturalis imponere videatur expendentibus, seu expendere facientibus, nihilominus neque in terminis dictæ Bullæ est a prædicta Conclusionem recedendum, nisi in casu, quo expendens fuerit particeps falsæ fabricationis, quasi cudentes monetam falsam non cudissent, nisi eum qui expenderet habuissent: tunc enim mirum non est si eadem pœna expendens, tamquam auxiliator puniatur. Ita Farinac. loc. cit. numer. 117. & seq. Menoch. casu 316. nu. 51. Conciol. Resol. crim. v. Moneta Res. 4. num. 15. Vel in casu, quo quis monetam falsam scienter expenderit in Territorio ejusdem Principis, cujus moneta falsificata fuit: Ita Mans. Consult. 281. num. 34. Tom. 3. & Marsil. cons. 71. n. 11.

Quintus modus est retentio monetæ falsæ, quæ concurrente scientia retentoris secum fert pœnam extraordinariam etiam in terminis Juris communis, Farin. loc. cit. n. 118. & 119.

Bannimenta autem nostra disponunt ita retinentem habendum fore proinditiato, quod ipse eandem monetam falsam fabricaverit, nisi doceat, a quo, seu in quo loco eam habuerit, nisi tamen qualitas personæ, & aliæ circumstantiæ contrarium suadeant juxta Farinac. ubi supra; poterit enim hujusmodi sciens retentor evacuato per Torturam inditio quod fuerit fabricator, pœna extraordinaria puniri, quia præsumitur retinuisse ad effectum expendendi, nam si ignoraverit monetam esse falsam debet absolvi. Farinac. loc. cit. & Conciol. Crim. Resol. 3. verbo moneta falsa num. 1.

Sextus modus est introductio falsæ monetæ, quæ scienter facta usque ad mortem pertingere potest: parum enim refert, quod quis Rempublicam, & alienam ditionem inficiat cum fabricatione vel cum introductione falsæ monetæ.

Bart. vero in L. eleganter §. qui repro-

reprobos ff. de pignor. act. plures casus distinguit.

55 Primus est in eo qui v. g. introducit monetam in comitatum Bononiensem, quam ipse extra talem comitatum euderat, & hic debet puniri ut falsarius Leg. 1. C. de falsa moneta.

56 Secundus qui introducit monetam fabricatam extra dictum Comitatum verb. gr. ab alio, sed ipse eam scienter expendit, illaque in dicto Comitatu dolose utitur, qui etiam poena falsiteneretur L. si uteris C. de fide Instrum. & L. 3. C. si reus vel accusat &c.

57 Tertius in eo, qui monetam falsam introducit, sed ea non utitur, & fatetur a quonam illam habuerit, hicque poena falsi non tenetur L. Majorem C. de falsis, si tamen illam ignoranter introduxerit, secus si scienter eam secum tulerit, nam hoc casu etiam mercatores, qui emunt, & vendunt, puniri debent juxta Farinac. dicta q. 115. nu. 130.

58 Quartus casus est in eo, qui falsam monetam introducit, ea in Comitatu non utitur, sed dicere renuit a quo illam habuerit, tunc enim in carcerem est detrudendus, L. 2. §. Divus Pius ff. de Jure fisci, si enim perstricta fronte authorem pandere recuset a quo habuit, praesumitur ejusdem fabricator dolosus, & torqueri poterit, ut authorem nominet, & dicat, & postea pro introductione falsae monetae puniri poterit juxta Salyc. in L. majorem C. de falsis, & Boss. Tit. de falsa moneta num. 3.

59 Septimus modus rem nummariam fraudandi est tinctura, puta quod moneta Aerea in totum flavo, vel albo colore tingatur, ut aurea, vel argentea aestimeretur, vel argentea flavo colore tingatur, ut appareat aurea, & ita tingentes etiam de Jure communi poena falsi, & ultimo supplicio sunt afficiendi gl. in C. quanto verb. defraudata, de Jurejur. ibique Hostiens. num. 4. & Abb. num. 5. Fa-

rin. dicta q. 115. num. 54. & Bajard. ad Clar. §. falsum num. 320. dummodo tamen tinctura facta sit dolo malo, nam deaurans monetas argenteas ut meretricem deludat non puniretur juxta Bertazzol. conf. Crim. 56. & dummodo moneta sic tincta expensa fuerit, nam effectu non sequuto, non videtur imponenda poena ordinaria ad Text. in L. quicumque ff. ad L. Cornel. de fals.

Adest hac in re Bulla Urbani 8. citata, confirmatoria alterius S. Pii V. mandans Clericos, qui hoc delictum in Italia perpetraverint in pecuniis aureis, vel argenteis, fore degradandos, & Curiae saeculari tradendos, ut ultimo supplicio afficiantur.

Advertendum jam primo, poenam 61 combustionis contra monetarios falsos recessisse ab aula in Urbe, & statu Ecclesiastico, vigente tantum poena mortis naturalis juxta Raynald. Tom. 1. c. 5. §. 1. ad 3. num. 32. in fin.

Advertendum secundo, quod qui falsam poenitentem monetam, quam percussit, non perfecit, materiam conficiens, sed forma, & imagine adhuc non impressa, mitiori poena quam mortis puniendus sit. L. qui falsam ff. ad L. Corneliam de falsi. Decian. in prax. rerum Crim. lib. 7. c. 27. n. 7. Bald. in L. 3. ff. de nautic. scen. & conf. 38. lib. 1.

Advertendum tertio, etiam qui monetam vilissimi valoris, puta obolos falsos euderit, poena mortis fore puniendum juxta Farin. parte 5. operum Crimin. lib. 4. quaest. dicta 115. inspect. 1. num. 91. & Giurb. conf. 85. Ratio est, quia eudens monetam falsam laesae majestatis crimen committit L. 2. C. de falsi. moneta, propterea quod Principi suam potestatem detrudere, eamque sibi vindicare contendit: is ergo, qui monetam levis pretii absque legitima Principis licentia cudit, aequè in crimen laesae majestatis incidit, ac si monetam magni valoris excudisset.

Nec obstat Text. in L. scio ff. de 64 in

in integrum Restit. L. si quis affirmavit cum duabus LL. seqq. ff. de dolo malo, & alibi, in quibus statuitur dispositionem Legis, qua sub poena aliquid fieri prohibetur, rem modicam, & levissimi valoris non comprehendere.

65 Nam ista jura loquuntur in delicto, quod punitur ob damnum alteri datum, quod, si minimum sit, poenam non meretur: secus autem est si factum aliquod coercetur, non modo propter detrimentum alteri collatum, sed etiam ob injuriam, & contemptum; tunc enim licet injuria sit levis, adhuc delinquens punitur: Ita si emphiteuta obligatus ad solvendum tenuissimum Canonem, justo legitimoque tempore non solverit, aequè Emphiteusi privatur, ac ille, qui magnum Canonem non solverit, idque ob hanc rationem, quia non minus censetur contemnere dominum rei directum, qui in solutione exigui Canonis cessat, quam qui magni; quare cum majestas Principis violatur tam a levissimam monetam falsam eudente, quam pretiosorem, aequè uterque delinquens laesae majestatis reus fit, poenamque subire debet crimini laesae majestatis a Jure statutam, nempe mortis naturalis.

66 Advertendum 4. quod si quis non falsam monetam expenderit pro majore valore, & aestimatione, quam legibus definitum est, non poena falsi, sed arbitraria sit puniendus, Bajard. ad Clar. l. c. nu. ultimo.

67 Advertendum quinto, quod hoc crimen falsi quoad monetas contineat primo crimen laesae Majestatis L. si quis nummos C. de falsa monet. secundo crimen falsi juxta Marfil. in L. qui falsam num. 19. C. ad L. Cornel. de falsi. tertio crimen furri juxta Farin. loc. cit. num. 99. in fin. ita ut hujusmodi delinquens teneatur in foro conscientiae & Principi, & singulis, qui damnum passi fuerint, illud compensare juxta Sylv. in tum. v. falsarius qu. 6. n. 7. & Theologos passim.

Advertendum sexto, in Extrav. 63 spondent unic. de Crim. falsi. statuere Pontificem Joannem XXII. ut Alchimistae, qui divitias, quas non exhibent, spondent, & verbis dissimulant falsitatem, confingentes aurum, vel argentum sophistica transmutatione; si illo scienter usi fuerint vendendo, vel dando in solutum, cogantur tantumdem auri, vel argenti, quantum fuerit alchimicum pauperibus erogare, sintque perpetua infamia notati talis artis alchimicae mendacissimi professores: & si non habeant propter inopiam unde pauperibus tribuant, carcere, vel alia corporali poena arbitrio Judicis puniri debent, sique sint Clerici, priventur Beneficiis, & ad alia obtinenda redantur inhabiles. Ratio est quia cum juxta S. Thom. 2. 2. qu. 75. art. 3. ad 1. aurum vel argentum ab Alchimis constat vera species non sit auri, vel argenti, est fraudulenta, & injusta ejusdem venditio, vel facta pro auro, & argento vero subrogatio; cumque haec alchimiae in aurum, vel argentum verum transmutatio moraliter saltem sit impossibilis, jure merito sacris Canonibus sub poenarum comminatione vetita sit, cum quoque sit perniciofa Reipublicae, utpote quae Civium exhaurit facultates juxta Sanch. lib. 2. moral. cap. 40. num. 51.

Advertendum septimo poenam falsi 69 si non incurrisse eum, qui falsitatem nemini aptam nocere commisit, quia ut poena ordinaria in hoc delicto locum habeat, requiritur quod falsitas possit alicui praedictum inferre Gloss. in L. damus v. privatum C. de falsis. Clar. tamen dicto §. falsum numer. 44. censet etiam falsitatem non nocibilem committentem, arbitrio Judicis extra ordinem puniendum fore.

Querunt DD. hic passim, an introducens, vel expendens aurum alchimice factum subear poenam statutam contra falsae monetae fabricatores,

TITULUS VIII.

De vi publica, & privata.

- 1 **J**udicium publicum de vi publica, & privata, Lege a Julio Cæsare lata inductum fuit, ut liquet ex Ciceronis Philippica prima.
 - 2 Publica vis olim dicebatur quæ personis publicis, seu aliqua potestate publica præditis inferebatur contra jus, & fas: privata, quam privatis hominibus quis inferebat ex S. Isidoro lib. 5. Etymolog. c. 26.
 - 3 Verum hodie vis publica est impetus factus cum armis, voluntatem cogens invitam.
 - 4 Et primo committitur ab eo, qui ad facinus patrandum arma retinet. Dixi *ad facinus patrandum*, si enim gerat illa causa venationis, vel itineris, nullius prorsus criminis reus est ad Text. in L. 1. ff. ad L. Juliam de vi publ.
 - 5 Secundo, committitur ab eo, qui ædes alienas per vim ingrediens, easdem expugnat, & destruit L. hi qui Ædes ff. dicto Titulo.
 - 6 Tertio, qui hominibus armatis, & armis munitus, possessorem ex agro, domo, vel navi sua dejecerit, incendia excitaverit, fructus devastaverit, & segetes L. 3. ff. eodem, vel homines ad id agendum convocaverit L. 4. ff. dicto Tit.
 - 7 Quod si quis aliquid exsupradictis patrare auferit, per vim quidem, sed absque armis, esto cum convocatis hominibus, reus erit vis privatæ L. si quis ff. ad L. Jul. de vi privata. Privata enim vis est, qua quis inermis per vim securitatem privatam violat §. item Lex Julia Just. de publ. Jud. cum vis privata semper sine armis inferri debeat, publica non item, quanvis & ipsa aliquando sine armis inferri possit, ut in casibus sequentibus.
 - 8 Primo, ab eo, qui turbæ, ac seditionis consilium init. L. 3. ff. ad L. Jul. de vi pub.
- Secundo, qui ex incendio aliquid rapit dicta L. 3. §. item tenetur.
- Tertio, qui hominem dolo malo includit, facitve quominus quis sepeliatur, vel per vim sibi aliquem obligat: L. qui cæsum ff. dicto Titulo.
- Quarto, qui impedit quominus Judicia tuto, & Jure exerceantur: L. qui dolo ff. eod.
- Olim vim publicam inferens deportationis pœna afficiebatur, vis autem privatæ reus multabatur publicatione tertiæ bonorum partis juxta Text. in §. Item Lex Julia Inst. de publ. Judic. quam moderatus fuit Text. in Auth. Bona damnatorum Cod. de bonis proscriptorum, quæ reorum bona confiscari vetuit existentibus liberis, vel parentibus usque ad tertium gradum; nunc vero ad mentem Claril. lib. 5. sentent. §. fin. quæst. 83. nu. 4. utramque vim committens puniatur arbitrio Judicis, quod usque ad mortem aliquando extendi potest L. Lex Julia ff. ad L. Jul. repetund.
- Interim nos operæ pretium ducimus subnectere hic crimen, quod committitur, pœnaque quæ incurritur ob delationem armorum, cum vis publica ex dictis absque armis non irrogetur.
- Esto igitur sub armorum prohibita delatione non veniant de rigore Juris nisi arma offensiva, non autem defensiva, attamen in Urbe, & statu Ecclesiastico vigore bannimentorum, expresse prohibita etiam est delatio armorum defensibilium Teste Farinacc. de variis, ac diversis criminibus quæstion. 103. numer. 74. in fin.

In Institutiones Criminales

72

res, vel est, qui eam falsam expendant.

- 71 Putant negative relati a Farinacc. dicta quæst. 115. num. 98. & a Raynald. Tom. 1. cap. 5. §. 4. & 5. num. 1. & seq. si per alchimiam fiat aurum verum, quod fieri posse plures autumant ex D. Thom. 2. 2. qu. 77. art. 7. Alchimia enim idem est, ac ars transmutatoria, qua perficitur id, quod natura imperfectum reliquit; natura enim, quæ semper tendit ad perfectionem, quando in locis terræ lapidosus incipit formare plumbum, stannum, & alia metalla, vult ea ad perfectionem ducere, qua fulget aurum, sed ex accidenti non valet, & hinc Alchimistæ ajunt quod ars incipere debet ubi desinit natura.

- 72 Verius tamen est Alchimistas esse sumi venditores, quare ait Joannes XXII. in Extrav. Spondent de Crimin. fals. spondent quas non exhibent divitias pauperes Alchimistæ, & verbis dissimulant falsitatem, quam faciunt confingentes aurum, vel argentum &c. ac statuit eos, qui hujusmodi aurum, vel argentum fecerint, vel scienter illud conficientibus ministraverint, aut auro, vel argento ab iis sic confato scienter usi fuerint vendendo, vel dando, in solidum cogantur tantumdem veri auri, vel argenti, quantum fuerit alchimisticum, in publicum pauperibus erogare, sintque perpetua infamia notati qui tale aurum chemicum fe-

cerint, aut eo scienter usi fuerint; quive ex eo cuderint, fecerintque cudi pecuniam. Et si non habeant unde prædictas pœnas propter inopiam solvere possint, alia corporali pœna juxta arbitrium Judicis puniantur; Et si sint Clerici, ultra prædictas pœnas priventur Beneficiis habitis, & ad alia habenda prorsus reddantur inhabiles. Rationem reddit S. Thom. 2. 2. quæst. 77. art. 2. ad 1. Si aurum vel argentum ab Alchimis factum veram speciem non habeat auri & argenti, est fraudolenta & injusta venditio, præsertim cum sint aliquæ utilitates auri, & argenti veri secundum naturalem operationem, quæ non conveniunt auro per Alchimiam sophisticato, sicut quod habet proprietatem lætificandi, & contra quasdam infirmitates medicinaliter juvat: Sunt verba S. Doctoris.

Cæterum sive per artem Alchimicam vere possint viliora metalla transmutari in aurum, & argentum, sive non, recte tamen illa prohibita sunt in dicta Extrav. Un. & quidem sub gravibus pœnis, quia hujusmodi transmutatio adeo difficilis est, ut moraliter impossibilis censi debet, & est insuper perniciofa Reipublicæ, cum civium facultates exhauriat, ut perennis, & quotidiana docuit, & docet experientia, Ira Sanch. lib. 2. moral. c. 40. nu. 51. & Pirringh. in 7. lib. Decretal. Tit. 20. §. 8. nu. 43. §. porro,

- 15 Attramen nullus potest inficiari, quin contraria consuetudo armorum delationem quandoque permittat. Decianus in Tract. Crimin. lib. 8. cap. 3. num. 60.
- 16 Quapropter testatur Farinac. loc. cit. num. 52. & 53. quod licet a Bulla Pii V. incipiente *cum vices ejus* in ord. 145. imponatur pœna mortis, & læsæ Majestatis ferentibus pugiones, & cultellos cum cuspidē majores uno palmo, & minores tribus, attramen juxta praxim, & bannimenta Urbis, non solet pro hujusmodi breviorum armorum delatione gravior imponi pœna, quam vel pecuniaria, vel trium ictuum funis, vel ad summum aliquando etiam Triremium per quinquennium.
- 17 Quid si autem aliquis deferat arma quidem, sed ligata, incurrat pœnam arma deferentibus comminatum?
- 18 Respondeo quod pœnam ordinariam non incurrat, cum cesset in eo per hujusmodi inutilem veluti delationem, animus offendendi, qui puniri solet pœna consueta, sed si aliquis in Civitate manens, quotidie hujusmodi arma ligata deferret, non posset pœnam extraordinariam evitare, cum aliquo modo prohibitionem superioris contemnere videatur. Ita Decianus in Tract. Crimin. lib. 8. cap. 3. num. 56.
- 19 Quinimo neque armis ligatis incensens a pœna ordinaria delationis armorum abiret immunis, nisi quando adeo ligata arma deferret, ut vel ad offendendum essent omnino inepta, vel saltem non nisi cum difficultate apta, ita ut non possent ad libitum ferentis dissolvi, alias esset inventa fraus prohibitioni deferendorum armorum, ut optime advertit idem Decianus ubi supra num. 57.
- 20 Sed quæro numquid Forensis petens locum aliquem, ubi delatio armorum prohibita reperitur, si arma deferat, pœnam statutam arma ferentibus incurrat?
- Respondeo cum distinctione: quod 21 si pœna statuta sit pecunia vel corporis leviter afflictiva, v. g. ictuum funis, incurrere possit a dictis ferentibus, secus vero si sit pœna gravis, ut confiscationis bonorum, ultimi supplicii, vel Triremium, mitius enim ob probabilem ignorantiam cum Forensibus agendum venit, teste Farinac. dicta quæst. 108. num. 17. & 18.
- Et hic in Urbe, ac in Statu ecclesiastico ad hoc, ut pœnam delationis armorum Forenses incurrant, debent prius certiorari de prohibitione a portarum custodibus, vel ab hospitibus, in quorum hospitio morantur, qui propterea sub pœna tenentur de his forenses certos reddere, & Edicta delationis armorum affixa publice habere in hospitibus, vel portis juxta bannimenta Urbis emanata de anno 1591. cap. 17. & Bannimenta generalia Status Ecclesiastici edita de anno 1599. cap. 25.
- Retinens tamen domi suæ arma, 23 vel in ejus ostio armatus stans, non fit reus pœnæ delationis armorum. Bursat. conf. 141. num. 37. in fin. & seqq.
- Limitatur tamen hæc conclusio in 24 terminis Bullæ Pii IV. incipientis *cum vices ejus* in ordine 49. ubi prohibet non solum deferre, sed etiam retinere, vendere, emere, vel quovis alio titulo recipere, & habere sub pœna vitæ, & confiscationis bonorum, tormentula ignea vulgariter *Archibuseti* brevioris mensuræ duobus palmis de canna.
- Limitatur secundo, in armis etiam 25 illis brevibus, quæ vulgo *Stilleti* dicuntur: id generis enim arma retinere etiam domi prohibemur sub pœna vitæ, & confiscationis bonorum vigore bannimentorum Urbis editorum de anno 1591. cap. 13.
- Advertendum tamen, quod nisi 26 probetur dominum domus, ubi id generis arma prohibita retinentur, scienter ea domi recepisse, stante legitima ignorantia, hujusmodi retin-

- tentio punibilis non sit. Bursat. conf. 331. num. 55.
- 27 Quod si aliquis arma venenata deferat, gravius puniendus est, quam gerens non venenata juxta Farinac. pluresque penes ipsum ubi supra num. 51. & revera gravius delinquit occidens hominem veneno, quam gladio, adeoque venenans duo patrat crimina, & homicidii, & prodicionis, ab illis enim ut plurimum venenum porrigitur, quibus homo tamquam amicis, vel familiaribus urebatur. Ita Bajard. ad Clar. lib. 5. sentent. 5. fin. qu. 68. num. 124. & 125.
- 28 Arma autem, cum quibus quis fuerit inventus, acquiruntur Barisello, & familiæ illa inventi, ut scilicet prædæ cupidine ducta, diligentior evadat in hujusmodi reis indagandis. Farinac. loc. cit. num. 11.
- 29 Exceptis tantum armis brevioris mensuræ tribus palmis, & specialiter illis, quæ vernacula lingua appellantur *Stilleti*, & tormenticulis igneis, vulgo *Archibuseti*, prohibitis in rellatis Bullis Pii IV. & B. Pii V. quæ nec ipsi Justitiæ exequutores ullatenus deferre possunt teste Farinac. ibid. num. 164. Imo nec officiales eorumque familia, sicuti nec familia, famulique Episcoporum, & Officiales, famuli, & familiares Inquisitorum hæreticæ pravitatis, quibus licitum est alias arma deferre, arma breviora superius enumerata impune deferre queunt. Farinac. dicto loco num. 100. & seqq.
- Advertite tamen, prohibitionem 30 hanc delationis armorum intelligendam esse ut debet, nempe quod locum non habeat, si quis deferat cultrum, vel gladium parvulum, aptum v. g. ad incidendum panem, vel calamos acuendos, vel ad quid simile, dummodo ferat animo nulli nocendi, & hujusmodi armorum ope nulli vere nocumentum attulerit. Farinac. ibid. num. 77. & seqq.
- Advertite ulterius, sub generali prohibitione delationis armorum, comprehendendi etiam mulieres; fortem namque sceminam Proverb. cap. 31. describens sapientissimus Salomon, inquit: *manum suam misit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt fuscum*. Audistis? hæc sunt arma mulierum.
- Advertendum demum, quod si in 32 statutis, vel legibus vis mentio fiat, vis in dubio privata; non publica intelligatur, pœnæ enim molliendæ sunt, non asperandæ. L. si præses ff. de pœn. & Decian. Tract. Crimin. l. 7. cap. 1. num. 10. & cap. 20. num. 12.

T I T U L U S IX.

De Plagio, & Plagiariis.

- 1 **P**lagium est liberi hominis, vel servi alieni suppressio dolo malo facta L. 3. 4. & 6. ff. ad L. Fabiam de plagiariis L. 2. 5. 9. & 14. C. eod.
- 2 Hoc Judicium descendit a L. Fabia de plagiariis, quamvis adhuc sub Judice lis sit an illud proveniat a L. Fabia, Flavia, vel Favia juxta Gothofred. ad Rub. C. ad L. Fab. de plagiariis.
- 3 Dicitur ita a voce Græca *Plagios*, quæ non solum transverse, seu oblique, sed etiam dolose sonat.
- Committitur igitur hoc crimen primo, si liber homo, qui sui Juris sit, surripiatur, vel abducatur ab alio animo celandi illum, quem vel invitum tenet, vel emit, vel vendidit.
- Secundo, si quis servum alienum dolo malo adducit, celat, vel retinet. L. 1. & seq. ff. ad L. Fab. de plagiariis.
- Venditionis autem verbo, omnes 6 contractus, per quos dominium transfertur, comprehenduntur, ut donatio, permutatio &c. L. 4. ff. eod.

7 Si autem liberi in parentum potestate constituti, surripiantur, non plagium, sed furtum committitur §. interdum Instit. de obligat. quæ ex delicto &c. ideoque patri furti actio competit. L. eum qui §. si filius familias ff. de furtis, non autem matri, quæ eos in potestate non habet. L. mater ff. eod.

8 Limitatur unice hæc dispositio in Patre ipso, qui suprema egestate famisque necessitate ad filium distrahendū adigeretur, hoc enim ipsi licet tamquam unus ex effectibus Patriæ potestatis. §. L. 2. C. de patribus, qui filios distrahere &c. quod tamen Jus matri non competit, quæ patria potestate in filios caret, & cuius imbecille Judicium non est æquiparandum paterno prudentiori, qui in huius Juris usurpatione cavebit, ne nimis rigidus, & durus existat. Gloss. & DD. in dicta L. 2.

9 Sicuti autem filii naturales alieni, si surripiantur, plagium patrat, ita etiam si filii mentales: ii enim, qui libros ab aliis compositos sibi supponunt, plagarii dicuntur juxta Gonzal. c. 1. de furtis num. 5.

10 Quod si quæras, quænam pœna hoc delictum persequatur?

11 Dico primo, de Jure Civili ex ipsa L. Fabia pœna fuit pecuniaria, L. Lege Fabia ff. de manumissionibus; deinde fuit imposita pœna gravior, nempe metalli, vel exilii, eaque hodie est legitima plagii pœna L. ultima ff. & C. dicto Tit. quæ etiam potest extendi ad pœnam capitalem, seu mortis per Text. in §. est & inter publica Instit. de publ. Jud. nempe si plagiarius vendat servum, vel hominem liberum suppressum emptori id scienti, qui cum alio asportet L. quoniam C. dicto Tit. vel si filium alterius patre adhuc superstite suppressat dicta L. ultima: reus enim ejusdem delicti, & pœnæ est, tam plagiarius, qui scienter vendidit quam emptor, qui sciens emit. L. 1. ff. dicto Tit.

Dico secundo, Jure Divino Legis veteris, qui sciens hominem liberum vendit morte punitur; Deuter. enim cap. 24. vers. 7. ita scriptum est: *Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israel, & vendito eo acceperit pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui*: Et Exodi cap. 21. vers. 17. *Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ morte moriatur*; Qui textus transcriptus est inter Decretales Gregorii IX. cap. 1. de Furtis, ad quod cap. Abbas num. 2. advertit sub Rubrica illius Tituli illud locatum fuisse, ut sciatur furantes homines liberos acriter esse puniendos, cum secundum Legem divinam antiquam puniendi sint morte, quamvis in Foro Ecclesiastico puniri acriter debeant, sed citra mortem, quia Ecclesia pœnam sanguinis infligere non potest cap. in Archiepiscopatu de Raptoribus.

Vel etiam dici potest cum Pirringhio in Decretal. lib. 5. Tit. 18. §. 5. num. 37. & Gonzal. loc. cit. num. 7. quod in dicto cap. per mortem intelligatur excommunicatio, quæ est quasi mors Civilis, cum per illam quis velut mortuus a communione fidelium excludatur. Cap. per veniam, qui filii sint legitimi: ita ut Judex Ecclesiasticus possit plagarios excommunicare, quamvis sint laici cum quoad hoc crimen subjecti sint Jurisdictioni Judicis Ecclesiastici, quia per illud detrahitur Christianæ Religionis juxta Abb. in dicto cap. 1. de furt. in fin. vel per illam mortem in Clerico plagario venire potest depositio ab ordine, & officio, quæ est quædam mors Civilis, quamvis possit in aliquo casu gravi Judex Ecclesiasticus plagarium furantem hominem liberum tradere Curie sæculari morte puniendum, adjuncta tamen consueta protestatione, ne pœna mortis, vel mutilationis ei inferatur. Ita Pirringh. loc. cit.

Crimen hoc furtum non est, quia per-

persona libera in nullius est dominio §. idem Juris Instit. de inutil. stipul. sed est quasi furtum, ideoque plagium proprie vocatur, non enim tam significamus rem surreptam esse alterius, quam subripientis non esse propriam. Ita Gonzal. loc. cit. dicto n. 7. in principio.

15 Ex quibus infer, Principes, & Ma-

gnates, qui donant sibi invicem pigraos, cantores, moriones, & similes, non dici plagarios, quia non dant illos, ut priventur libertate, sed donant, ut liberi maneant apud donatarium, sicuti liberi erant apud donantem. Ita Bart. in L. 4. ff. ad L. Fab. de plagiarum & Abb. in c. 1. de furtis in princ.

T I T U L U S X.

De Furtis.

1 **D**elictum crumenis invisum, ob assiduam delinquentium frequentiam orbi propemodum familiare, furtum scilicet, præsentis titulo destinamus in scopum.

2 Furtum igitur est *contrectatio fraudulosa rei alienæ mobilis, & corporalis causa lucrificandi vel ipsam rem, vel ejus usum, vel possessionem, rationabiliter invito Domino facta*. Colligitur hæc definitio ex L. 1. ff. de furtis.

3 Plurimas furti ethimologias refert Text. in §. furtum Instit. de oblig. quæ ex delicto nascuntur, nempe quod ita dicatur, vel a furvo seu nigro, eo quod clam, & obscure hujusmodi delictum soleat perpetrari, & sæpe sæpius nocturnis tenebris tui fures obambulent, vel a fraude, sine qua crimen hoc fieri nequit, vel a ferendo, seu auferendo, vel verius a Græco sermone, quo *phor* idem reddit ac fur latine.

4 Nos autem descendamus ad cernuum relatæ definitionis examen. Dicitur primo furtum *contrectatio* vox denotans causam formalem furti, quæ est actualis amotio, & ablatio rei, quia sola cogitatio faciendi furti furem non facit: dicta L. prima ff. de furtis.

5 Dicitur secundo, *fraudulosa*, quod ostendit causam furti efficientem, scilicet dolum: sine enim dolo, improboque furandi animo, nemo furti reus

dicatur, adeoque si quis clam res alienas auferret putans per errorem esse suas, fur non deberet appellari.

Dicitur tertio, *rei alienæ mobilis & corporalis*, quæ verba important causam materiale furti: si enim quis auferret sibi rem suam, putans eam esse alienam, cum vere esset propria auferentis, adhuc furtum non committeret; prævalet enim semper plus quod est in veritate, quam quod in opinione: præterea rei immobilis nemo fur esse potest, cum hæc moveri nequeat de loco ad locum, & per consequens super illa non cadat contrectatio: Res autem incorporales, & Jura, cum nulli externo sensui subdantur, quoniam modo poterunt auferri?

Dicitur quarto, *causa lucrificandi*. Et hæc est causa finalis furti, adeoque si quis alteri v. g. Equum subtrahat animo illi iniuriam inferendi, & ad præcisam invidiam, non tenebitur illi actione furtiva, sed actione iniuriarum, vel simili. L. qui iniuriæ in princ. ff. h. Tit.

Et quia vel ex ipsa re, vel ex usu, vel ex possessione ejusdem lucrum possumus adipisci, ideo fur est qui rem ipsam surreptam vult lucrificare, vel qui usum tantum illius, ut esset creditor, qui uteretur ad lucrum pignore sibi a suo debitore tradito; pignus enim, ut de illo agentes diximus in tertia parte Instit. Civilium, da-

datur in præcisam crediti asssecurationem, non autem ad usum, vel demum qui aufert alteri possessionem rei, puta si proprietarius possessionem rei mobilis in usumfructum concessæ auferret ipsi usufructuario juxta gl. in l. prima in verbo possessionis ff. de furtis.

cidat, aut uxor subtrahat pecuniam viro, ne eam inter ludendum dilapidet &c. consulti Bonacinam de restitutione in genere disp. 2. quæst. 8. punct. 1. prop. 1. num. 1. vers. dicitur Domino.

Jam vero prima furum divisio est in manifestos, & in non manifestos. Fur manifestus ille est, qui vel deprehenditur in flagranti crimine, scilicet in ipso actu furandi, vel antequam egrediatur loco, ubi furtum commisit, vel priusquam rem furto subtractam deferat ad locum destinatum, deprehenditur, aut acclamatur in furem: Quare e contra fur non manifestus erit qui, vel insciis aliis rem furatam quo voluit detulit, vel saltem deprehenditur cum re furtiva postquam eam ad statutum locum transtulerat. Text. est in §. furorum Inst. de oblig. quæ ex delicto nascuntur.

Pœna, quæ olim de Jure communi Cæsareo furtum persequabatur, erat, ut si furtum fuisset manifestum, præter rem ablata solveretur quadruplum: Si non manifestum duplum §. pœna & §. ult. Inst. de oblig. quæ ex delicto &c. quia furtum manifestum majorem arguit in reo impudentiam, & aliis scandalosum evadit, ideo gravius est puniendum, nunc vero temporis imponi solet pœna varia correspondens furto- rum varietati; pro primo enim furto imponi solet pœna arbitraria Judici, & extraordinaria, nempe vel fustigationis, vel trium ictuum tunis, vel exilii juxta Farin. quæst. de furt. 167. n. 37.

Et hæc conclusio procedit, esto primum furtum sit rei magni valoris juxta mitiorem, adeoque sequendam in praxi sententiam, de qua testatur maxima DD. turba penes Clar. lib. 5. sententiarum §. furtum nu. 9. Adeoque talem furem sufficienter puniri ait Farin. loc. cit. nu. 47. in fin. si damnetur ad Triremes, vel perpetuo, vel per decennium.

16 An autem furtum modicum, vel magnum dicendum sit, crederem arbitrio Judicis fore remittendum juxta Menoch. de arbitr. cas. 295. numer. 10.

17 Advertendum tamen est, quod si quis coadunatis armatis hominibus, fracto ostio alienæ domus, in eam per vim fuerit ingressus, & furatus, licet id furtum unicum esset, adhuc ob armatorum coadunationem pœna mortis esset affligendus, juxta Farin. ubi supra num. 23.

18 Pro secundo pariter furto sicuti pro primo imponenda non est pœna mortis, licet imponenda sit gravior pœna, quam pro unico, testibus Bald. Fulgos. Salycet. & aliis in Auth. sed novo Jure C. de servis fugitivis.

19 Fures autem famosi, scilicet qui tria, vel plura furta patnaverint, si furta fuerint non modicæ quantitatis, vel alia qualitas aggravans advenierit, furca suspenduntur: alias ex usu, & praxi, vel fustigantur, & exulare jubentur, vel ad Triremes arbitrio Judicis condemnantur, ut sentit Farin. toties cit. in toties pariter citato loco num. 50.

20 In casibus autem, in quibus fur hujusmodi qui tria furta commiserit ultimo supplicio sit afficiendus, adhuc eo afficiendus est, vel pro anterioribus furtis punitus, & damnatus fuerit, vel non, quia illa faciunt numerum non ad puniendum, sed aggravandum tertium delictum. Clar. in laud. §. furtum num. 12.

21 Advertendum tamen, quod ut hæc pœna mortis locum habeat, requiratur quod tria furta sint distincta re, & tempore.

22 Hinc si quis plures res eodem tempore subtraxisset, diceretur unicum furtum commisisse, adeoque pœna mortis non foret affligendus; sicuti pariter hanc pœnam evaderet, qui eadem nocte successive diversas res, vel ex eodem, vel variis locis, diverso etiam tempore, sed continua-

to abstulisset; adhuc enim unum furtum diceretur commisisse. Consulte Farinac. ibid. a num. 71.

23 Latrones autem publici, illi scilicet, qui non clam, sed palam, & publice audacter, & sæpius res alienas subtraxerunt, furca suspendendi sunt. Farin. ibid. a num. 89.

24 Vocat jam nos ad se improbum expilatorum agmen, quorum multiplex est species; Alii enim sunt qui noctu vestes, vel aliquas, vel omnes diripiunt, quos vulgo appellamus *Cappeggiatori*.

25 Alii sunt qui quædam adeo callicide, & paulatim subtrahunt, ut vix dominus furtum animadvertat, quos vulgo dicimus *Borsaroli*, & hi omnes expilatores puniuntur pœna arbitraria Judici teste Angelo in Auth. sed novo Jure numer. 5. Cod. de servis fugitivis.

26 Verumtamen vigore Statuti Urbis lib. 2. cap. 58. si hujusmodi expilatores dicti *Cappeggiatori* bis de nocte violenter per viam obambulantes spoliaverint, pœna furcarum plectendi sunt.

27 Pœna pariter extraordinaria coercendi sunt expilatores hæreditatis jacentis, ejus scilicet hæreditatis, quæ nondum fuit adita juxta text. in l. 1. ff. de Crimine expilatæ hæreditatis, quia vere expilatores hujusmodi inter fures recenseri nequeunt: nam si aliquid ex hæreditate jacente subtrahant, non dicuntur id facere invito Domino, cum hæreditas utpote possessore carens, & Domino careat ad Text. in l. 2. ff. Tit. mox cit.

28 Dantur etiam alij fures, qui Abigei nuncupatur a verbo *abigere*, quod significat *ducere seorsim ab aliis*, hi- que sunt qui integrum gregem abigunt; Gregem inquam, decem scilicet oves, vel capras (tot enim capita requiruntur ad conficiendum gregem minorum hujusmodi animalium), vel quatuor porcos, aut equos, ex tot enim grandioribus animalibus grex unus resultat juxta Gl.

in L. 1. in verbo qui pecora ff. de abigeis.

29 Secundo hoc crimen committit qui singula animalia, quæ sui natura gregatim pascuntur v. g. unam ovem, Bovem, vel Equum unum furatur, vel interim ex ipso Grege, vel ex stabulo, vel ex agro, aut silva illa subtrahat.

30 Et si huiusmodi fures ita pecora abigere soleant, ut abigeatus artem exerceant, de Jure communi ultimo supplicio plectendi sunt Text. est in L. 1. & 2. ff. de abigeis; quod si non frequenter hoc crimen patnaverint, ad opus publicum damnantur dicta L. prima in principio, sique honestiores personæ sint, relegantur, nisi tamen armis pecora abegerint; tunc enim pœna ordinaria plectendi sunt dicta L. 1. §. quamquam, id quod a fortiori procedit si e stabulis pecus abegerint, & cum effractione stabuli furtum commiserint L. ultima §. 1. ff. eod. furtum siquidem, quod cum effractione sit, gravius punitur eo, quod sine effractione patrat. L. 1. ff. de effractoribus & Harprect. ad §. pœna Instit. de oblig. quæ ex delicto nascuntur num. 108. & 109.

31 Ultra varias pœnas corporis afflictivas hætenus enumeratas, quæ fures insequuntur, datur etiam alia pœna, qua fures omnes proprie tales plectuntur, quod scilicet evadant infames ad Text. in Can. infames 6. qu. 1. & L. si furti C. ex quibus causis infamia irrogatur.

32 Præterea debent fures restituere quod subtraxerunt, & siquidem plures furtum commiserint, in solidum ad restitutionem tenentur: verum tamen est, quod uno solvente alii liberantur; tamen totum solvens, ab aliis pro rata quod solvit valet repetere. Gomez var. Resol. Tom. 3. cap. 1. num. 88. Imo tenetur etiam fur restituere ei, cui rem subtraxit, impenfas omnes ab ipso factas in quærenda re sibi furtim subtracta. Ita Bajard. ad Clar. §. furtum citato n. 74. Quo-

ties enim ex aliquo delicto alicui est damnum illatum, id est a delinquentibus resarciendum: quæ regula omnino furi adhæreat memoriæ.

Sunt tamen & aliqui casus, in quibus fur impunis abire queat a furti pœna.

Primus est si filius fureretur patri; licet enim furtum patretur, quia res paterna proprie non est filii, contra ipsum tamen actio furti nequit intentari, quia non potest dari actio contra se ipsum; pater autem, & filius censentur una, & eadem persona: Text. est in §. ii qui Instit. de oblig. quæ ex delicto: nisi si filius habeat peculium Castrense, vel quasi: tunc enim actione utili eum pater convenire poterit. L. si quis uxori §. sed si filius ff. de furtis.

Verum tamen est, ut ait laudatus §. quod opem, vel consilium præstantes filio familias furanti de furto teneantur, quia in illis non militat ratio excusans filium familias a furti pœna; ubi autem eadem ratio non viget, nec idem Jus est statuendum; Ita etiam si uxor fureretur viro constante matrimonio, vel vir uxori, non datur actio furti ob honorem matrimonii, sed tantum actio rerum amotarum: dicta L. si quis, & L. prima ff. de act. rerum amotarum.

Pariter, & secundo, qui in extrema necessitate est constitutus, reus furri non est, si aliquid surripiat, quia tunc omnia sunt communia, adeoque non accipit alienum, sed proprium. Dicitur autem in extrema necessitate constitutus, qui non habet omnino necessaria ad victum, & vestitum, ita ut de facili vitæ vel gravis morbi discrimen sit subiturus.

Advertendum tamen, quod si dominus rei laboraret æquali necessitate qua volens surripere, tunc licite hic rem subtrahere non posset, in pari enim causa melior est conditio possidentis. Ita D. Thom. 2. 2. quæst. 66. art. 7.

CAPUT UNICUM.

Quæstiones variae, ad præcedentem spectantes Titulum, proponuntur, & resolvuntur.

QUæres primo, utrum ex furto detur actio Civilis tantum, vel Criminalis?

Respondeo parti læsæ competere utramque, & posse quem agere Civiliter, ut olim agebatur ad duplum, vel quadruplum, & posse agere Criminaliter ad vindictam, puta ad pœnam exilii, Triremium &c. L. ult. ff. de furt.

Verum quidem est, quod electa una actione non detur locus ad aliam confugiendi, literalis est text. in L. interdum fur §. 1. ff. dicto Titulo: & ratio est quia nemo ob idem crimen duplici pœna affici debet. L. Sanctio ff. de pœnis.

Quæres secundo, utrum etiam rei modicæ furtum detur?

Respondeo affirmative: Lex enim dicit furtum esse contrectationem fraudolosam rei alienæ, lucri causa factam, non distinguens an hæc modica, vel magna sit: Ergo cum Lex non distinguat, nec nos distinguere debemus, & cum furti definitio per omnia etiam modicæ rei contrectationi conveniat, eidem & definitum conveniat necesse est.

Accedit quod in §. gallinarum Instit. de rerum divis. Justinianus asserat etiam gallinæ domesticæ furtum fieri, & in L. Pomponius ff. fam. hercisc. dicitur tribui actionem furti propter Columbas apprehensas, licet res prædictæ sint modici valoris: Ita repentes passim in dicto §. gallinarum, Clar in praxi §. furtum numer. 32. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 1. cas. 71. numer. 13. Quare dominus talis rei, a quo invito ea ablata fuit, Civiliter furti agere potest, cum nulla subsistit ratio, quare eam surripiens

38 Sed obiicies. In extrema necessitate non licet mentiri, ergo nec furari licebit.

39 Respondeo concedendo Antecedens, & negando consequens, & disparitas stat in hoc, quod mendacium cum sui natura sit intrinsece malum, per hoc quod dicatur in extrema necessitate, non desinit esse malum essentialiter; desinit autem propter extremam necessitatem furtum esse surripere aliquid, quia tunc res illa surrepta, quæ erat aliena, mutatur, & transit in communem.

40 Non sic autem se res habet in gravi necessitate, quæ dicitur esse, tunc cum quis non habet necessaria propria statui, & conditioni: quia si in gravi tantum hac, non autem extrema necessitate existens quis rem alteri subtrahat, vere furtum committeret, alias daretur manus furtis impune patrandis; plurimi enim, ut alienas res libere contrectare possent, se facile fingerent gravi necessitate laborantes: Ita Bonacin. de restitutione in genere disput. 2. quæst. 8. punct. 3. numer. 5.

41 Quamvis mitior, & probabilior sit contraria opinio, quod nempe quis in vere valde gravi necessitate constitutus, & si extrema non sit, ut si urgeat necessitas gravis morbi, famis, vel nuditatis, possit clanculum a divitibus res surripere, si aliter gravi illi necessitati occurrere nequeat: quia cum dives in tali casu teneatur ex præcepto Charitatis dare, consequenter pauper potest sine injuria id accipere, nec committit furtum, quia Dominus tenetur consentire, nec potest rationabiliter esse invitatus, Less. de Just. & Jur. lib. 2. cap. 2. numer. 71. & 72. & Barb. ad c. 4. de furt. numer. 4.

piens a furto, atque adeo etiam a furti actione excusari queat. Accipite S. Hieronymum ita scribentem in Can. ult. 14. quæst. 6. *Fur non solum in maioribus, sed in minoribus etiam judicatur; non enim quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur: quomodo in fornicatione non idcirco diversa fit fornicatio si mulier sit pulchra, aut deformis, ancilla, aut ingenua, pauperula, aut opulenta, sed qualiscumque illa fuerit, una est fornicatio, ita & in furto, quantumcumque quis abstulerit, furti crimen incurrit.*

48 Quæres tertio, an ii qui opem, vel consilium ad faciendum furtum dederunt, furti actione obligentur?

49 Respondet affirmative Justinianus in §. interdum quoque Instit. de oblig. quæ ex delicto, dummodo tamen auferens dolo malo res alienas abstulerit, non per meram lasciviam, sive perulantiam, quia tunc non actione furti, sed in factum tenebuntur, cum hoc sit quidem delictum, sed extraordinarium, & innominatum, ut dicitur in dicto §. interdum.

50 Consilium vero dans, tunc demum actione furti tenebitur, si furtum sequutum fuerit, & ex eo consilio, seu hortatu habuerit effectum juxta dictum §. in fine, & ratio est, quia furtum non verbis, sed facto committitur L. si quis §. neque verbo ff. de furt. ubi Gl. in ver. *vel Concilio* advertit consulentem tunc furti teneri, cum alias non erat facturus is, cui consilium datum est: nam si sine consilio etiam fuerat furaturus, non punitur consulens eadem poena qua fur, saltem ordinaria, sed extraordinaria, & arbitrio Judicis. Farinac. in prax. Crim. parte 6. quæst. 168. num. 41.

51 Quinimo scienter receptantes furem, aut res furtivas, easque occultantes furti teneantur, parique poena puniuntur L. qui eas §. qui furem ff. eodem, quod tamen non erit verum, si ignorantes receperint, cum tunc furti

non teneantur. Ita Farinac. loc. cit. num. 56. & 59.

Cum antiquitus servus domino, vel 52 libertus patrono aliquid surripiebat furti actione non teneretur per text. hi qui Instit. de obligat. quæ ex delicto nascuntur; non abs re.

Quæres quarto, an id procedat etiam 53 in nostris mercenariis ministris, famulis, & officialibus?

Respondet negative, quia hi homines liberi sunt, ideoque de servis, & libertis a Jure antiquo disposita in iis non procedunt; quinimo furta domesticorum, vel eorum, quibus pecunia credita est, puta officialium, non leviori poena sed graviore, & animadversione capitali puniri debent, Ita Vvesembec. ad §. item Lex Julia peculatus de publ. Jud. numer. 8. Ant. Faber in suo Cod. lib. 9. Tit. de poen. defin. 3. Chassan. ad consuet. Burg. Rubr. 1. §. 5. num. 37. Bols. in pract. crim. Tit. de furt. nu. 25. & Clar. in prax. Crim. §. furtum num. 23. & §. fin. quæst. 98. num. 30. Quamvis enim, ut Clarus præfatus ibidem ex communi traditione DD. advertit, officialis etiam dissimulus tempore administrationis factus, non ex bonis, & redditibus Fisci, vel Domini, sed licite bona quæ habet in dubio acquisivisse præsumatur, id tamen non evincit, quod furta domesticorum, si de iis liqueat, non sint gravius punienda, cum hujusmodi crimen ab ipsis patratum, habeat speciem proditoris, nec pestis capitalior ad nocendum sit, quam familiaris inimicus. Can. 2. dictione 93. siquidem nullus fures domesticos, & eos, quibus omnia nostra committimus, effugere poterit, nisi eos poena severior a tanto facinore retrahat, ut late ratiocinatur Harpreth. ad §. hi qui in parentum Instit. de oblig. quæ ex delicto num. 10. & seq. qui loquens de officialibus pecuniam ipsis creditam surripientibus, non approbat opinionem glossæ in L. tres tutores v. contrectare ff. de admin. & peric,

peric. Tut. agentis, quod velamen administrationis temperet furtum ea ratione, quia hi pecuniam ipsis creditam in proprios usus convertendo, non modo furtum faciunt, sed etiam fidem datam frangunt, & violant, ideoque plusquam alii fures delinquant. Hinc officiali condemnato de maleficio, seu delicto in officio suo patrato, appellare non licet. L. nulli, ibique Gl. & DD. C. quorum appell. non recip.

55 Et quamvis alias Decurio torqueri nequeat, L. omnes Judices Cod. de Decurion. si tamen in officio deliquerit, torqueri poterit. L. quilibet 40. C. eod. sic licet alias de crimine accusatus non debeat pendente accusatione ab officio suspendi, L. reo, & L. quamvis ff. de solut. suspenditur tamen qui de crimine in officio commissio accusatur. L. si quis ff. de suspect. Tutor, sique aliquis condemnatus est de delicto in officio perpetrato, hoc officium, neque ex rescripto Principis, amplius exercere potest. L. si aliquid C. de Susceptorum, & L. Judices C. de dignitatibus.

56 Quæres quinto an tabellarius, sive nuncius, si ei tradatur pecunia ad alium perferenda, isque eam retinens in usus suos convertat, furti poena teneatur, & furtum patret?

57 Respondet affirmative, primo ex Text. expresso in L. si is cui C. de furt. ubi dicitur qui pecuniam sibi numeratam alio perferendam in proprios usus convertit, furtum facere. Secundo, quia certum est adus agentium non operari ultra vel contra intentionem illorum, L. 3. ff. de oblig. L. non omni ff. de reb. credit. Jam vero liquido constat qui pecuniam Tabellario tradit ad alium perferendam, licet eam illi annumeret, minime hoc agere, ut in Tabellarium dominium pecuniæ transferatur, nec de Jure nuda traditio dominium transfert, sed ita demum, si animus tradentis, & accipientis concurrat, & insuper venditio, seu aliqua alia justa causa præ-

cesserit, propter quam traditio sequeretur. L. numquam nudam ff. de acquir. rerum Dominio, & §. per traditionem Instit. de rerum divis.

Quæres sexto quibusnam actio furti 58 competat?

Respondet iis omnibus, quorum interest, etiam si Domini non sint §. furti autem Instit. de obl. quæ ex del.

Requiritur autem ad hoc primo, 60 ut interesse quis habeat ex causa honesta quæsitum, nam si furi ipsi res furata surripiatur, ei actio furti non competit, quia nemo de improbitate sua actionem consequi debet.

Secundo, ut alicujus inter sit damni 61 dati, non levi causa; ut enim dicitur in L. si is cui 71. ff. de furt. *Interesse ejus videtur, qui damnum passurus est, non ejus, qui lucrum facturus esset.*

Tertio, quod interesse illi competat 62 ratione Juris realis, puta proprietatis, vel possessionis, vel pignoris, vel usus intercepti, non rei tantum promissæ, vel debitæ; hinc si a debitore res creditori promissa furto auferatur, creditor furti agere non poterit, L. is cuius ff. de furt. ratio est quia creditor in tali casu habet tantum actionem personalem ex stipulatu contra debitorem, non ratione possessionis proprietatis, vel usus, quem illius rei habeat; hinc ei actio furti non convenit.

Quæres sexto, an non solum fur, 63 sed etiam furti conscius, qui furem non indicat, reus sit furti?

Resp. affirmative per Text. in §. 64 interdum quoque Instit. de oblig. quæ ex delicto, &c. qui cum fure de furt. ubi S. Hieron. super parabolis ait: *Qui cum fure partitur, odit animam suam. Non fur solum, sed ille reus tenetur, qui furti conscius quærente possessore non indicat;* ratio est quia non dissimile Crimen est rapere, quam raptam rem celare. L. congruit ff. de officio Præsid. L. 1. C. de his, qui latrones &c. agentes enim, & consentientes pari poena puniuntur. L. is qui opem, & duabus seqq. ff. de furt. Quare is, poenas quem res furtiva in-

venitur, eam restituere Domino petenti tenetur, etiam si pretio rem emerit. L. 2. & L. 5. Cod. de furt. & in dicta L. 5. additur incivile esse emere res ab ignotis, ibi: *ab ignoto, & transeunte te emisse dicere non convenit.*

65 Notandum tamen primo, quod ad hoc, ut receptans furem, vel rem furatam celans, teneatur ex furto, necessarium omnino sit, ut scienter id faciat. L. eos C. de furt.

66 Notandum secundo, ex eo quod res furtiva apud aliquem reperitur, non sit absolute, & similiter contra eum præsumendum, si sit gravis, & honesta persona, Leg. non omnis s. a barbaris ff. de re milit. secus autem si suspecta, & minus honesta sit personæ qualitas, & solita sit hos actus peragere, vel si minori pretio, quam justo, aut clandestine rem illam emerit: nam ex his indiciis, & aliis similibus præsumitur scientia, dolus, & malitia. L. dolum C. de dolo, ita ut ex his, & aliis circumstantiis possit Judex etiam devenire ad torturam, ut notant Bart. & Bald. in L. incivile C. de furt.

67 Notandum tertio, quod Judex ex officio, vel cum procedit per Inquisitionem generalem, possit compellere subditos ad indicandum furem, quia Magistratus tenetur omnibus modis licitis purgare Provinciam ab hominibus malis. Abb. in dicto C. qui cum fure de furt. num. 5. Hinc Episcopi ad instantiam partis debent monitorias publicare, non solum pro rebus surreptis, verum etiam pro ipso fure indicando sub pœna Excommunic. latæ sententiæ juxta Trid. sess. 25. cap. 3. de Ref.

68 Notandum quarto, non esse licitum aliquid accipere a fure, ut non indicetur, vel occultetur, L. qui reus s. qui furem ff. de furt. & Abb. loc. cit. num. 3. sicuti nec quidquam potest petere ob restitutionem rei furtivæ, vel ob indicandum furem, nisi quid libere, & gratuito datum fuerit

ab ipso Domino rei inventæ. Abb. ibid. n. 2. & Covar. in Reg. peccatum part. 2. §. 3. num. 4. & 5.

Notandum quinto, de mandato Judicis furem fore indicandum, dicto c. qui cum furem c. 2. de off. ord. quod verum credo, præcipue ubi adsit necessitas cognoscendi furem, quia etiam si notum sit ubi sit res furtiva, recuperari tamen nequeat, nisi manifestato fure juxta Gibalini. de Censur. disquis. 2. quæst. 6. consecr. 4.

Quando autem indicato fure timeri posset ejus ultimum supplicium, ait S. August. in Can. ne quis arbitretur 22. quæst. 2. melius esse tacere: quia licet perfectus & spiritualis homo pro alterius vita non possit mentiri, potest tamen, & debet verum occultare, quoniam illud est mentiri, hoc tantum verum celare, sicut aliud est falsum dicere, aliud verum tacere, ideoque ex sententia Augustini nemo tenetur furem prodere, quando periculum ejus vitæ timetur.

Quæres octavo an is, qui in extrema necessitate constitutus abstulit rem alienam, ut suæ indigentiae subveniret, (quod faciens, ut supra diximus, excusatur a culpa, & pœna) an inquam locupletior factus, teneatur ad ejus restitutionem?

Respondeo negative cum Sylv. ver. in summ. furtum quæst. 5. num. 10. dicto tertio, Azor. parte 2. Institut. Moral. lib. 12. cap. 3. quæst. 7. Barb. ad cap. si quis num. 3. de furt. modo Dominus rei ablata non sit in pari necessitate constitutus; tunc enim, ut jam dictum fuit, nec auferre liceret, quia in pari necessitate potius esse debet conditio possidentis: si vero extreme egens rem consumpserit, nihil restituere tenetur, etiam si posset. Ratio est quia omnis obligatio restituendi oritur, vel ratione rei acceptæ, vel acceptionis, sed is qui consumpsit rem alienam in extrema necessitate positus, non obligatur ex re accepta, quia non habet rem penes se, cum bona fide consumpserit, nec ex ac-

ceptione, quia accepit non injuste, sed juste ex lege permittente in extrema necessitate, quæ omnia facit communia, & ex alia parte non accepit ex contractu, vel quasi contractu, ex quo alias teneretur, ergo nulla est obligatio restituendi.

73 Non obstat primo, si dicas, quod res aliena in extrema necessitate accepta non transeat in dominium accipientis, sed id tantum facere, ut re licite pauper uti possit.

74 Respondeo enim, quod quamvis ante consumptionem pauper non sit rei dominus, tamen hoc ipso, quod licite, & tuta conscientia potuit illam consumere, per consumptionem factus sit dominus, ideoque rem restituere non debeat, sicut possessor bonæ fidei, si consumat fructus ex re aliena perceptos, ipsa consumptione facit eos suos, ut restituere non teneatur.

75 Non obstat secundo, quod debitor ex contractu, vel quasi contractu, superveniente extrema necessitate, etiam si illam consumpserit, si postea ditior fiat, ejus pretium, seu æstimationem solvere teneatur: Ergo similiter si quis ob summam necessitatem rem consumpserit.

76 Respondeo namque discrimen esse evidens inter unum, & alium casum; In primo enim obligatio orta ex contractu, vel quasi, superveniente summa necessitate non extinguitur, sed suspenditur, & quasi sopita manet, ideoque debitor ad pinguiorem rediens fortunam, suum debitum exolvere tenetur, non ratione rei acceptæ, quam non habet amplius, sed ratione prioris obligationis ex contractu, vel quasi contractu prodeuntis, & accedente necessitate mere sopitæ, non extinctæ; At vero cum extrema necessitas omnia faciat communia, qui rem in tali statu accepit, & consumpsit, obligationem quamlibet per consumptionem extinxit; quare restituere non debet, cum nemo quod suum, seu proprium est

factum, restituere teneatur; neque hic teneatur ex ullo contractu, vel quasi contractu, delicto, vel quasi delicto. Ita Azor. loc. cit.

Non obstat demum Text. in L. Nennius 34. ff. de neg. gest. ubi dicitur cum qui præbuit alimenta in necessitate constituto, posse ea repetere, si protestatus sit se ea repetiturum.

Respondeo siquidem ibi sermonem esse de præbente alimenta indigenti, sed non extreme indigenti juxta Azor. ibid.

Idemque dicas de eo, qui accepit rem alienam, non ut sibi, sed Titio extreme, vel valde graviter indigenti subveniret juxta D. Thom. 2. 2. quæst. 66. art. 7. ad 3. & Azor. dicto c. 8. quæst. 80. in fin. Ac de eo, qui pro se in valde gravi necessitate posito rem alienam acceperit: neque enim ditior factus, eam consumptam justo titulo restituere debet, cum qui semel Jus perfectum in re acquisivit, non debeat illam restituere, etiam si causa accipientis ob pinguiorem fortunam cesset. Sylv. l. cit. quæst. 5. dicto 2.

Quæres nono, quomodo puniatur in Clericis furtum de Jure Canonico?

Respondeo: prima pœna furti est depositio ab ordine, & officio Clericali Can. presbyter dec. 81. dummodo de eo constet per sententiam, confessionem, vel evidentiam rei in Gl. in Can. dicto v. *captus est*, si tamen Clericus ob furtum depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet, deinde crescente contumacia, anathemate feriri, idest solemniter excommunicari, & tandem si in contumacia perseveret per sæcularem potestatem est comprimendus, ita ut exulare cogatur, vel alia legitima pœna citra mortem, & mutilationem illi imponatur. C. cum non ab homine de Judic. Tholol. Sintagm. Jur. parte 3. lib. 37. c. 2. num. 23. dicta autem pœna depositionis non est imponenda quando furtum est

leve, & parvi momenti. Diaz. in pract. Crim. Can. c. 94. in additione lit. D.

82 Altera pœna de Jure Canonico est infamia. Can. infames 6. quæst. 1. cum hæc pœna, ut supra diximus, persequatur fures etiam in foro seculari; qui autem est infamis secundum Leges, est quoque infamis secundum Canones, nisi reperiatur oppositum statutum. Can. Euphemium §. hinc colligitur 2. quæst. 3. & Can. 1. 6. quæst. 1. ubi Pontifex generaliter ait: *omnes eos infames esse dicimus, quos Leges sæculi infames appellant*, & Diaz. ibid. num. 2. in fin. ubi addit quod si Clericus fuisset tantum condemnatus ad restitutionem rei, furto subtrahæ, per hoc non fieret infamis, quia potest intelligi, quod fuerit actum conditione furtiva, quæ non infamat, non actione furti, quæ infamiam irrogat, sicuti in Legibus Civilibus de Laicis dictum est.

83 Hinc inferitur, quod is, qui publica infamia furti notatus est, quia fur est manifestus, aut convictus in Judicio de furto, nequeat absque dispensatione ad ordines promoveri, quia cum debeat ab ordine, si quem habeat, deponi, a fortiori ad illum admitti non potest: idemque est de aliis delictis notoriis. C. fin. de temp. ordin. Abb. in C. ex literis num. 3. de furt.

84 At vero fur occultus etiam sacrilegus, post restitutionem, & peractam pœnitentiam ad ordines potest promoveri cap. ex literis dicto h. t. ubi ponitur casus de Clerico, qui calicem in Ecclesia minus caute relictum surripuit, longoque tempore detinuit, postea illum per manus Confessoris restituit, & petit, ut ad sacros ordines promoveretur. Consultus hac de re ab Episcopo Cremonensi Pontifex Alexander III. ei mandavit, ut si fur ille sacrilegus spontanea animi sui voluntate confessus fuerit crimen, & Ecclesiæ cujus erat Calix

satisfecisset, nec per hoc nota, vel infamia aspersus fuisset, post peractam pœnitentiam, aut congruam partem illius, ad sacros ordines eum promoveret, dummodo esset idoneus.

Collige igitur ex hoc text. quin- 85 que requiri, ut possit fur promoveri ad ordines, primo: quod sponte delictum fuerit confessus, quia mitius agitur cum sponte confesso, quam cum convicto. Can. presbyterum dist. 50. Can. non dicatis 12. quæst. 1. & Gl. in dicto cap. ex literis, v. sponte. Secundo, ut satisfaciat læso, non enim remittitur peccatum nisi restituatur ablatum, modo possit quis satisfacere, & restituere. Tertio, quod non fuerit publice infamatus de furto. Quarto, ut peregerit pœnitentiam vel congruam partem illius, quia licet quis parti satisfecerit restituendo rem furatam, nihilominus pœnitentia est ei imponenda, per quam satisficit Deo. Can. apud misericordem 32. quæst. 1. §. ut alias sit idoneus, juxta Abb. ibid. num. 5.

Collige secundo, infamiam aliam 86 esse Juris, quæ oritur ex aliqua Juris dispositione, expresse infamiam delicto alicui imponente: aliam facti, qua notatus ille est, cujus fama apud probos, & graves viros ex facto, vel delicto onerata est. Can. infames 3. quæst. 7. uterque autem infamis irregularis est quantum ad sacros ordines suscipiendos, ut colligitur ex dicto C. ex literis.

Inter unam autem, & aliam infamiam 87 multiplex differentia intercedit. Prima quod a Juris infamia tantum S. Pont. dispensare potest, argumento Text. in C. cum te de sent. & re jud. ab infamia autem facti dispensare potest Episcopus, nimirum ut infamis possit tantum in susceptis ordinibus ministrare.

Secunda est, quod irregularitas pro- 88 veniens ab infamia Juris non tollitur per pœnitentiam, Can. Euphemium 2. quæst. 3. ubi dicitur, quod quamvis animam per pœnitentiam salvare possi-

possimus, infamiam abolere non possumus. Illa vero, quæ provenit ex infamia facti tollitur per pœnitentiam, & per emendationem vitæ purgatur. Abb. in c. ex diligenti de simon. ubi redditur ratio quia tollitur hæc infamia per actum contrarium, nempe emendationem vitæ, cum per quas causas res nascitur, per easdem dissolvatur, c. primo de Reg. Jur. & L. nihil tam naturale ff. eod. Quare optime censuit Alex. III. in casu allegati cap. ex literis h. t. furem calicis occultum nulla Juris infamia aspersum, post restitutionem, & pœnitentiam congruam peractam, potuisse dummodo esset idoneus, ad sacros ordines promoveri juxta Abb. ibid. n. 5. & Socin. n. 5.

89 Alia etiam pœna a Jure Canonico imposita contra fures habetur in C. fures de furt. ita sanciente: *Fures, & latrones, si in furando, & deprædando occiduntur, visum est pro eis non orandum: si comprehensi, aut vulnerati, presbytero, vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negemus*. Qui Text. desumptus est ex Concilio Triburiensi, & relatus etiam in Can. fures 13. quæst. 2. Et ratio est, quia pro eis, quos constat in peccato mortali decessisse, non orat Ecclesia, nec permittit pro eis preces effundi. Can. placuit 13. quæst. 5. Can. pro delicto de pœnit. dec. 2. sed fures, & latrones in ipso actu deprædandi occisos, in peccato mortali decedere notorium est: ergo pro ipsis orandum non fore recte monuit in hoc cap. Ecclesia, præsertim agente Paulo 2. ad Corinth. *Fures non possidebunt Regnum Dei*. Sin autem signa pœnitentiæ ante obitum dederint, non sunt Ecclesiæ communionem, suffragiis fidelium, & Ecclesiastica sepultura privandi. Can. si quis de pœnit. dist. 4. quia Ecclesia nulli etiam in extremis posito claudit gremium: cap. super eo de hæret. in 6.

90 Non obstat si dicās primo, quod fures etiam occisi, dum furabantur,

potuerint elicere actum internæ contritionis, quare male Ecclesiam jubere, quod pro iis preces non fundantur, præsertim cum ea de occultis non judicet.

Retorqueo siquidem argumentum 91 dicendo, quod imo de occultis judicaret, si pro illis orationes publicas permetteret, quia furis peccatum videt, quod committens moritur, contritionem autem non videt, ideoque dico in præsentī casu Ecclesiam judicium ferre de apertis, & claris, non de occultis, & latentibus, cum judicet de furtis, & prædationibus; quæ sensui externo patent, & in quorum patratione fur decessit e vivis.

Dices secundo, pro peccatoribus 92 etiam damnatis licet orare. Ita habemus S. Gregorium orasse pro Trajano Imperatore Gentili, & sine baptismo decedente. Ita Ecclesia in missa defunctorum ait: *Libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni, de ore leonis; ne absorbeat eas Tartarus &c.* Et passim etiam ita orat: *A porta inferi erue Domine animas eorum*: Sane istæ portæ nihil aliud sunt, quam infernæ, seu diabolicæ potestates; habetur enim Matth. 16. ita: *Et portæ inferi non prævalēbunt adversus eam*: ergo male in præsentī statuit pro furibus decedentibus in ipsa deprædatione orandum non fore.

Respondeo, quidquid sit de historia 93 Trajani, de qua late Baron. ad ann. Christi 603. quamve narrationem plures apocrypham esse censent, ut late differunt DD. allati a Barb. in cap. cum Martiæ de celebr. Missarum n. 16. certum est, pro damnatis orandum non esse, cum vivorum preces, & suffragia nihil illis emolumenti, vel solatii parere queant, nisi id speciali Jure a Deo concedatur, qui sæpe aliquibus concessit, ut liceret orare pro damnatis ad hoc, ut ad vitam reverterentur miraculose, & salvarentur, ut ex mente S. S. Aug. &

Thomæ docuit Bellarm. lib. 2. de Purgat. c. 8. Cæterum orationes illæ, quas Ecclesia fundit in Missis, & officio defunctorum, funduntur pro animabus in Purgatorio degentibus, cui tormentorum loco convenit inferorum nomen, Stygis, Tartari, sulphurei carceris, & similia juxta Bellarm. ibid. cap. 1. & Azor. part. 1. Instit. Moral. cap. 22. quæst. octava.

94 Adverte jam in dicto C. fures ita dici: *fures & latrones*; cum vero particula & inter diversa poni soleat per Rubricam, & Gl. ff. de Jur. & fact. ignor. sequitur furem a latrone differre, & in hoc quidem juxta veriore opinionem, quod fur dicatur ille, qui domum aggreditur cum armis, & sine, latro vero qui domum, vel viatores armatus impetit. Abb. ad dictum cap. fures, & Farinac. in prax. quæst. 116. qui ideo docent, latronem per vim, furem sine vi furari, & ideo Christus armatis cohortibus ipsum aggredientibus dixit: *tamquam ad latronem existis cum gladiis, & fustibus comprehendere me*, quasi latro armis munitus nonnisi armata vi potuerit oppugnari.

95 Adverte ulterius, dici in cap. fures allegato, fures confessos fuisse, *presbytero, vel Diacono*: Id tamen intelligendum non fore de Confessione Sacramentali, quia Diaconus non habet Clavium potestatem, C. bene quidem, ubi Gl. v. propter, dist. 95. quæ soli competit Sacerdoti juxta Trid. sess. 14. cap. 10. de pœnit.

96 Quare Ant. Augustin. in notis ad 1. Collectan. Decreti in præsentem censuit Ly Diacono fore a Textu expungendum, cum non reperiatur in Can. fures a Gratiano relato, nec in ipso Concilio Triburiensi.

97 Sotus in quartum, dist. 8. quæst. 4. art. 1. & Barbosa in Can. verbum de pœnit. dist. 1. censet Textum accipiendum esse de eo, qui erat constitutus in pœnitentia solemnī, cujus reconciliatio absente sacerdote specta-

bat ad Diaconum, & sic de solemnī reconciliatione, non de sacramentali absolutione.

Verior tamen est explicatio, & interpretatio Gonzal. ad dictum Text. in notis num. 3. & Pirrhing. lib. 5. Jur. Can. tit. 18. §. 4. num. 3. vers. not. 2. id significare, quod si fures coram presbytero vel Diacono dederint signa pœnitentiæ, ita ut ipsi non tamquam Confessionem Sacramentalem audientes, & absolutionem impendentes, sed tamquam testes signorum pœnitentiæ adfuerint, ad communionem admittantur, quæ communicatio non est accipienda de Eucharistia, sed de communione Ecclesiastica, juxta quam & oratur pro mortuis, & offertur sacrificium, ut habetur in C. Sacris de sepult. cui communicamus vivo, & communicamus defuncto, & hæc interpretatio suadet a priori parte Textus, ubi P. P. in Concilio proposuerunt duo genera hominum, videlicet eos, qui in crimine flagranti comprehensi occiduntur nullis datis pœnitentiæ signis, & eos qui iis datis decedunt; illis negant communionem, oblationem, & orationem: ergo eandem concedunt aliis per illa verba *Communione eis non negamus*.

Sed ob stare videntur huic explanationi Text. in Can. primo de pœnit. dist. 6. ibi: *Tanta est vis pœnitentiæ, ut si deest Sacerdos, confiteatur Laico*, & in Can. Sanctam de Consecr. dist. 4. ubi habetur: *deficiente Sacerdote posse quem confiteri laico*.

Respondeo enim cum Gonzalez 109 Pirrhing. ll. citat. ibi innui consilium, non præceptum, idest licentiam, & facultatem, non obligationem; confessio enim Criminum, speciatim in mortis periculo, deficiente Sacerdote, potest fieri laico, non quatenus sit, vel esse possit Sacramentalis, & ad effectum obtinendi Sacramentalem absolutionem, sed ad promerendas utilitates Spirituales, videlicet ad majorem humilitatem, & verecundiam,

diam, ac ruborem excitandum, & ad contritionem perfectam eliciendam, quod non est vetitum, licet non sit præceptum: testante Navar. in cap. 1. de pœnit. decis. sexta num. 79. non esse consultum etiam in articulo mortis confiteri peccata mortalia non Sacerdoti, nisi sit persona prudens, & taciturna, qui ibid. num. 76. & in

Enchirid. cap. 11. num. 41. cum Gersono in Compend. Theolog. Tit. de Confess. speciali advertunt, Textus obiectos accipi etiam posse juxta veterem usum, seu verius abusum, quo Laici in extrema necessitate, ingruente videlicet morte, nec suppetente Confessario Sacerdote, excipiebant Confessionem, & absolutionem impendebant.

TITULUS XI.

De Rapina.

1 **R**apina delictum furto simillimum, sed illo improbius, definitur *violenta ablatio rei mobilis alienæ facta dolo malo animo lucri faciendi*.

2 Dicitur *violenta ablatio dolo malo*, licet enim vis generaliter dolum includat, L. 2. §. doli ff. de vi bonorum rapt. tamen quia aliquando datur etiam sine dolo, ut contingit in vi juste illata a Magistratu, L. 4. ff. de Stat. hominum, ideo in definitione additur *ly dolo malo*; potest enim res auferri vi, & absque dolo malo, ut contingit in Domino, qui repetit rem propriam, sibi licere putantem propria auctoritate occupare; quia enim dolo malo non facit, nec lucri faciendi causa, sed tantum Juris ignorantia recuperandi animum habet, raptor dici non potest. L. 2. citata §. hæc actio ff. de vi bonorum raptorum. Sed ne homines privati sibi Jus dicant, cautum fuit Constitutione Theodosii, & Arcadii Imp. ut si Dominus fuerit, Dominium rei amittat: si non Dominus, non solum rem, verum etiam ejus æstimationem restituere compellatur. L. si quis in tantam C. unde vi. Similiterque Imp. Marcus constituerat, ut si creditor debitori vim fecisset debiti extorquendi gratia, creditum perderet. L. penultim. ff. ad L. Jul. de vi privat.

3 Dicitur in definitione *rei mobilis*,

quia res immobiles, ut fundi, & res soli, proprie non dicuntur rapi, sed invadi §. ita tamen in fin. Instit. de vi bonorum rapt. & L. 1. Cod. eod. ei autem, qui in immobilibus vim passus fuit, succurritur remedio Interdicti: Unde vi L. 1. ff. de vi, & vi armata.

Dicitur tertio, *alienæ*, quia ut supra monui, rem suam violenter tollens raptor non est, nec pœnæ ordinariæ rapinæ est obnoxius.

Dicitur demum *animo lucri faciendi*, quia sicut sine illo non committitur furtum, ita nec rapina.

Porro differt rapina a furto ratione injuriæ, ut docet Sanct. Thom. 2. 2. quæstion. 66. art. 4. & Less. lib. 2. de Just. & Jur. cap. 10. numer. 3. dub. 2. tum quia in furto reperitur diversa ratio involuntarii, & consequenter injustitiæ: nam volenti non fit injuria, sed solum invito; furtum autem fit Domino ignorante, adeoque continet involuntarium ob ignorantiam; rapina vero fit Domino sciente, & vim patiente, ideoque continet involuntarium ob coactionem, tum quia rapina præter injustitiam furti, quæ læduntur bona proximi, continet etiam, & superaddit realem contumeliam, lædentem personam, & honorem proximi. Molin. Tom. 3. de Just. tract. 2. disput. 683. numer. 7. optime S. Joann. Chrysost. homil. 10.

in primo ad Theſſal. *Illud vis eſt, & violentia, ut facilius quis mille talenta ſponte dabit, & nihil ſe paſſum eſſe putabit, quam ut tres obolos præter animi ſententiam abreptos manuete ferat*: Quare omnis raptor eſt fur, non autem e contra: quia in rapina adeſt tota malitia furti, quæ ſtat in ablatione injuſta rei alienæ, adjuncta inſuper nova injuſtitia in perſonam propter vim ei illatam, quæ injuſtitia eſt differentia rapinæ intima, & eſſentialis, ut proinde furtum, & rapina aſſerantur ſpecie differre. Ita Gabriel in 4. diſt. 15. quæſt. 3.

7 Multiplex autem in Jure noſtro violentia conſiderari poteſt.

8 Prima dicitur compulſiva, quando ſcilicet quis per vim, & metum cadentem in conſtantem virum compellitur ad aliquid dandum, tradendum, vel faciendum, quod ſuæ libertati relictus non faceret, & hæc parit actionem quæ dicitur *quod metus cauſa* (Prætor enim ita agebat) quod *metus cauſa geſtum erit, ratum non habeo*. L. 1. ff. quod metus cauſa.

9 Altera eſt vis expulſiva, quæ proprie cadit in res immobiles, ſeu ſoli, cum quis deſicitur e domo, vel poſſeſſare ſua, & illa parit interdictionem poſſeſſorium: *Unde vi*, L. 1. §. 3. & 4. ff. de vi, & vi armat. & §. recuperandæ Inſtit. de interd.

10 Tertia eſt vis turbativa, ut quando duo vel plures ſe unius, ejusdemque rei poſſeſſores præſtendunt, & unus alium turbat; ſique res eſt immobilis, naſcitur Interdictum *uti poſſidetis*; ſi ſit mobilis oritur Interdictum *Utrobi*. Inſtit. dicto tit. & toto tit. ff. uti poſſidet.

11 Quarta eſt violentia inquietativa, quando aliquis, qui non eſt poſſeſſor, nec præſendit ſe eſſe poſſeſſorem, tamen vi, vel clam inquietat, nec ſinit alium uti quiete re ſua, & ex ea proſciſcitur Interdictum, *quod vi, aut clam*. Toto Tit. ff. quod vi, aut clam &c.

Quinta dicitur violentia ablativa, 12 quæ contra res mobiles committitur, quando per vim alicui res mobilis auferitur, & ex ea oritur actio *de vi bonorum raptorum*. Toto tit. ff. & Cod. de vi bonorum raptorum, hæcque eſt rapina. De omnibus relatis violentiis vide Sichard. ad Tir. Cod. de his, quæ vi metusque cauſa n. 2. & Maſcard. vol. 3. de probat. Concl. 1409. num. 4.

Hæc autem actio *vi bonorum raptorum* 13 intra annum eſt ad quadruplum pretii, ſeu juſtæ æſtimationis rei raptæ, poſt annum in ſimplum, ideſt ad rei æſtimationem §. primo Inſtit. de vi bonorum raptorum L. 2. §. in hac actione L. prætor ait §. idcirco illud ff. eod. & L. 2. cum tribus ſeqq. C. eod. Ratio eſt quia hæc actio eſt Prætoria; actiones autem Prætoriz, maxime pœnales, ſunt annuæ. L. in honorariis ff. de oblig. & act.

Annus autem hic eſt utilis, ideſt 14 labitur iis diebus, quibus datur copia Judicis, & actor ex aliqua juſta cauſa experiri non impeditur; non vero eſt continuus, ita ut qualibet die labatur: dicto §. primo Inſtit. de vi bonorum raptorum; quando enim Jurisconſulti appellant annum, ſimpliciter utilem intelligunt. L. prima ibiq. Gothofred. ff. de diverſ. temporal. præſcript.

In quadruplo autem etiam res con- 15 tinetur, ſeu ejus pretium, ita ut pœna intra annum ſit potius tripli, quam quadrupli: dicta Lege prima §. in hac actione ff. dicto Tit.

Hodie tamen hæc pœna locum non 16 habet in praxi, quia raptores criminaliter pœna gladii, ſeu mortis naturalis plectuntur, quamvis teneantur quoque ad reſtitutionem rerum ereptarum, quia actio Criminalis principaliter inſtituitur ad pœnam mortis, petitio vero rerum ereptarum incidenter officio Judicis. Ita Harprect. ad §. primam inſtit. de vi bonorum raptorum num. fin.

Cæte-

17 Cæterum juxta Farinac. quæſt. 167. num. 22. & 87. ſi rapina etiam unica commiſſa fuerit coadunatis hominibus armatis, fracto oſtio, vel fenestra, & violento ingreſſu in domum alicujus, etiam pro unico furto incurritur pœna mortis, & ita tenet etiam Raynald. Tom. 2. capit. 14. num. 63.

18 Eadem pœna mortis puniendi ſunt graſſatores, qui cum armis, in viis publicis, & pluries viatorum bona abſtulerunt. Ita Text. in L. Capitulum §. graſſatores ff. de pœnis, & L. Prætor ait §. adverſus eos ff. de Sepulchr. violato, qui differunt a latronibus, quia latrocinium committitur in domibus, & in itinere cum armis, aut ſine armis; graſſator autem in via publica, & ſemper cum armis. Ita Raynald. l. c. num. 66. & ſeq.

19 Si autem occiderint, vel occidere tentaverint eum, cui furati fuerunt, aut furtum ſit magnum, & qualificatum, vel adſint ſtatuta, aut banimenta ſpecialia id diſponentia, etiam pro unico furto graſſatores ſurca erunt ſuspendendi. Raynald. ibid. num. 70. & ſeq. Farinac. dicta quæſt. 167. num. 85. & ſeqq. Sanſelic. dec. 40. num. 4. & ſeq. ſicut, & omnes alii, qui dicuntur fures ſamofii, ideſt qui ſoliti ſunt furari, & tria furta abſque cæde etiam commiſerunt. Raynald. ibidem numer. 76. in fin.

20 Quod ſi quæras quibuſnam pœnis raptores bonorum a Jure Can. afficiantur?

21 Dico primo, in cap. de illis de Raptoribus incendiariis &c. imponitur pœna excommunicationis inſtigenda ab Epifcopo loci, ubi quis iter faciens rapinas peragat, quia ratione delicti evadit raptor de Foro illius loci, ibique puniri poteſt juxta Abb. in dictum cap. num. 2. not. 3. qui antea de diœceſi illa exire non debet, antequam quæ perpetravit, emendet, pleneque ſatisfaciat; & hæc excommunicatione eſt ſignificanda Epifcopo

proprio delinquentis, ne reum recipiat antequam illuc redeat, ubi rapuit, & ſatisfaciat; & hæc decretalis deſumpta eſt ex Conc. Meldenſi cap. 2.

Dico ſecundo, in cap. ſuper eo dicto Tit. Eugenius III. PP. ſic diſponit de raptoribus, & violatoribus Eccleſiarum, quatuor caſus diſtinguens.

Primus eſt, ſi quis nec in vita, 23 nec in morte voluit ſatisfacere, cui jubet penitentiam, & ſepulturam Eccleſiaſticam denegari, quia conſtat eum in peccato mortali impenitentem deceſſiſſe.

Secundus eſt, ſi quis in vita ſa- 24 tisfacere noluit cum poſſet, quod tamen moriens fecit, & ei mandat penitentiam concedi, & ſepulturam.

Tertius, quando quis in vita fuit 25 obſtinatus, & pertinax, in morte tamen veller ſatisfacere, ſed non poteſt, nec etiam ſecuritatem præſtare de ſatisfaciendo; cui jubet penitentiam, & abſolutionem occultam tribui, & ſolemennem reconciliationem denegari in opprobrium hæredum, ut ſtudeant ſatisfacere, & ideo vetat Clericis ejus humationi intereſſe: dicitur autem obſtinatus qui habuit facultatem ſatisfaciendi dum vita ſuppetiit, & admonitus, vel etiam excommunicatus, ſatisfacere neglexit juxta Hoſtienſ. ad dictum cap. verbo *obſtinata*.

Quartus eſt de eo, qui voluit, & 26 vivens, & morti proximus ſatisfacere, ſed non potuit, quia pauper evaſit, & tali non denegat ſolemennem abſolutionem, & Eccleſiaſticam ſepulturam, ac Clericorum illi interven- tum, quia impoſſibile nulla eſt obligatio. L. 185. ff. de Reg. Jur. & inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit. L. nam is ff. de dolo.

Notandum tamen, hujus Textus 27 diſpoſitionem habere locum in raptore publico, ſeu manifeſto, ideſt qui poteſt judicialiter convinci, non vero in occulto, ſeu non manifeſto juxta Innoc. hic; hic enim poteſt ad-

mitti ad poenitentiam, viaticum, & sepulturam. Hostiens. hic in principio; Imo etsi manifestus sit, si tamen numquam monitus fuerit, potest recipi ad poenitentiam. Gl. in dicto cap. v. in contumacia.

28 Notandum secundo, quod raptoribus, qui poenituerunt in morte, sed satisfacere non possunt, denegatur sepultura in Ecclesia, non vero in Cæmeterio. Gl. fin. in dicto C. ita tamen ut Clerici dictæ sepulturæ interesse nequeant. Abb. in dicto C. nu. 2. in fin.

29 Notandum tertio, Clericos rapinæ participes, vel facientes contra prohibitionem dicti Textus deponendos fore ab ordine, & privandos Beneficio, ut dicitur in dicto c. quæ tamen pænæ non incurruntur ipso Jure, sed a Jud. sunt imponendæ. Barbosa. ad dictum c. n. 25.

30 Rursus in cap. 3. de raptoribus desumpto ex Conc. generali Lateranensi celebrato sub Alexandro III. excommunicationem iis infligi, qui Christianos propter negotiationem, aut alias justas causas navigio vectos capere, aut rebus suis spoliare præsumunt, vel eisdem naufragium passos damnabili cupiditate rebus suis spoliant, nisi male ablata restituant.

31 Quæ prohibitio diripiendi res naufragantium habetur etiam ex Constit. Friderici III. Imp. relata in Auth. navigia C. de furt. id quod antea vetitum etiam reperiebatur L. Cornelia de Sicariis, qua statuta fuerat pænæ adversus naufragium suppressores. L. 3. §. item is ff. ad L. Cornel. de Sicar. & ex Rescripto Antonini Cæsaris relato in L. prima Cod. de Naufrag. lib. 11. & apud Rhodios Lege cautum erat, ut quidquid levandæ navis causa ejectum erat a naufragis, aut timentibus naufragium, veteribus dominis restitueretur. L. 1. & 2. L. qui levandæ ff. ad L. Rhodiam, & L. falsus §. si jactum ff. de furt.

Et hic duo obiter adverte: primum, res levandæ navis causa in mare projectas manere in Dominio eorum, quorum fuerant, nec haberi pro derelictis, L. qua ratione §. fin. ff. de acquir. rerum Dominio, cum eas animo non derelinquendi Dominus projecit. L. 1. & tot Tit. ff. de incendio, & ruina.

Secundum, licere propria auctoritate merces navi vectas ipsius levandæ causa in mare proicere, quia id fit salutis publicæ causa, & ob bonum navis totius, sicut licet arcendi ignis causa vicinas ædes incidere absque eo quod actio in pactum vel Legis Aquiliæ detur, dicta. L. 1. Illi autem qui tali jactu res proprias salvas fecerunt, tenentur pro rata contribuere, & damnum reficere Dominis mercium ejectarum juxta Legem Rhodiam, de qua in L. 1. & 3. ff. ad L. Rhodiam.

Cæterum nunc in Bulla Cænæ Domini excommunicatione 3. excommunicantur excommunicatione, Summo Pontifici reservata, & anathematizantur omnes piratæ, & latrunculi maritimi discurrentes mare præcipue Ecclesiæ Romanæ, omnesque eorum fautores, receptatores, & defensores, sub quibus tacite comprehendendi etiam consulentes censuit Navarr. in man. c. 27. num. 59. quamvis contrarium teneat Suar. disp. 21. de censur. sect. 2. num. 22. Intellige tamen dicta censura ligari deprædantes bona fidelium, & Christianorum, quia intentio Papæ est providere bonis fidelium tantum, Suar. loc. cit. num. 21. sicuti non comprehenduntur qui occupant res Christianorum naufragium facientium, si hostes tamen sint illi populo, & genti, quæ occupat: tunc enim occupatio ex Jure belli justificatur, sique bellum injustum fuerit, non censentur piratæ, seu latrones, sed injusti bellatores. Sylv. in sum. v. excommunicatio nu. 55. Navar. loc. cit. & Suar. loc. cit. num. 24. vel ii, qui in flumi-

minibus prædantur, non in mari Suar. loc. cit. num. 25. & Molin. Tom. 3. de Just. & Jur. tract. 2. disp. 649. num. 3.

35 Quare iniquæ sunt Leges Principum, quibus statuitur, ut bona eorum, qui naufragium patiuntur, ad Fiscum Regium, vel alterius Principis devolvantur, quem ab usum sortasse taxavit Juyen. Satyr. quarta:

36 *Quidquid conspicuum pulchrumque est æquore toto.*

37 *Res Fiscus est ubicumque natat; Sancitur enim in L. 1. Cod. de Naufragiis lib. 11. nihil Juris habere Fiscum in aliena calamitate, ut ex re tam luctuosa compendium querat, cum dictæ Res Jure naturali, ac divino ipsis Dominis restitui debeant. Ita Navarr. loc. cit. nu. 113. in fin. & Azor. parte 2. Instit. Moral. lib. 11. cap. 6. §. præterea.*

38 Quamobrem in eadem Bulla Cænæ Domini Excommunicatione quarta, excommunicantur, & anathematizantur omnes, & singuli qui Christianorum quorumcumque navibus tempestate jactatis, vel quoquomodo naufragium passis, vel in litore inventa cujuscumque generis bona in cujuscumque maris regionibus, & littoribus surripuerint, aut scienter acceperint, aut ab aliis rapta receperint, ita ut ob nullam consuetudinem, privilegium, aut longissimi temporis possessionem excusari possint, & hæc etiam absolutio est Papæ reservata.

39 Notandum, hanc quartam Excommunicationem ab iis non incurrere, qui talia bona acceperint non animo prædandi, sed vero domino restituendi, nisi fuerint in mora restituendi, quia tunc ratione moræ excommunicantur a Concilio Lateranensi in cap. 3. de raptoribus citato, nec eos, qui ignorant talia bona esse naufragorum, etiamsi nolint restituere, vel sint in mora restituendi nec in bonis, quæ Dominus habeat pro derelictis, quia ea utpote nullius Juris facta, homi-

nis sunt primo occupantis, vel si diripiantur bona Infidelium, hæreticorum, & aliorum Christiani nominis hostium, tum quia Canones loquuntur de piratis spoliantibus Christianos tantum, tum quia sicuti Infideles deprædantes non incurrunt excommunicationem, quia nullius censuræ capaces sunt, ita vicissim, nec censura ligantur Christiani piratæ, si spoliant infideles, ut utrimque servetur æqualitas: ac demum dicta Censura reservata Papæ non ligari surripientes quid modicum, quod non attingat culpam lethalem, ita ut aliqui requirant pro incurso dictæ censuræ, quod furtum, seu bona rapta excedant duos aureos: Ita Molin. loc. cit. n. 6. 7. Quaranta in Summa Bullar. v. bona naufragantium fol. 1406. & seq.

Cum autem hæc excommunicatio mentionem non faciat de fautoribus, adiutoribus, seu receptatoribus, hi ea non comprehenduntur, nisi proxime auxilio, aut consilio cooperati fuerint ad rapinam, vel recipiant scienter bona naufragorum, ita ut furti participes censeantur. Ita Suar. loc. cit. n. 32.

CAPUT UNIGUM.

De Incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum.

Affinis raptori est incendiarius, qui proprie est is, qui data opera, sive sciens, & prudens appposito igne incendit civitatem, domum, aut prædium, aliudve ædificium, sive urbanum, sive rusticum, aut Segetes, vel similia aliena, sive dolo malo ex odio, aut vindicta, seu qui ad hoc mandatum, auxilium, vel consilium scienter dedit. Can. pessimam 23. q. 8. Can. cum devotissimam 12. qu. 2. C. si quis domum de injuriis; quare non dicitur incendiarius qui potestate, vel auctoritate habentis Jus

- Jus indicendi bellum, alienam domum, vel aliam rem incendit, aut qui casu, vel negligentia, quamvis teneatur ad damna, & interesse: cap. ult. de Injuriis.
- 42 Jura Civilia varias penas incendiario dolo imponunt, quæ tamen varietas juxta distinctionem casuum, & circumstantiarum ad concordiam facile reducit.
- 43 Primo enim si incendium sit magnum, & in Civitate vel Oppido; nobiles decapitantur, & procedit dispositio Text. in L. Capitalium §. qui ob inimicitias ff. de pen. & L. ultima ff. de incend. ruin. & naufragio. Viles vero comburantur vel bestiis lacerandi traduntur juxta Text. in L. qui Ædes & L. ultima ff. de incend. vel furca, ut nunc in usu est, suspenduntur, cum hæ penæ inter se æquiparentur, & quia quælibet summum imperat supplicium juxta Cynum in L. data opera Cod. qui accusare non possunt.
- 44 Secundo, si incendium factum in Civitate vel oppido sit parvum, nobiles in Insulam deportantur, & militat Text. in dicta L. ultima §. qui data, & in L. 3. §. fin. ff. ad L. Cornel. de Sicar. viles capite puniuntur, & procedit Text. in L. Capitalium §. nonnumquam ff. de pen. quam distinctionem approbant Caball. resol. crim. 22. n. 4. Giurb. consil. crim. 48. n. 16. Cortiad. dist. 105. num. 5.
- 45 Tertio, si incendium fiat in Villa, vel Ruri, regulando penam ex Juribus prædictis, ut in quolibet casu juxta qualitatem personæ mitior imponatur ea, quæ imponitur pro incendio in Civitate, vel oppido commissio: si incendium sit magnum, nobiles deportantur, viles capite puniuntur juxta Cyn. loc. cit. si vero sit parvum, nobiles relegantur in perpetuum, viles vero pena metalli puniuntur juxta Cyn. ibidem, quamvis Menoch. de arbitrar. cas. 399. nu. 27. & 33. asserat penam in incendio dolo extra Civitatem, & oppidum esse Judici arbitrariam, & allata distinctio in materia incendii inter nobiles & plebejos delinquentes est fundata in ipsa Juris dispositione expressa in L. licere §. qui data ff. de incend. & in L. Pedius §. Divus Pius ff. eod. sicuti in dicta L. Capitalium fundatur distinctio inter incendium commissum in Civitate, & Villa, cum in Civitate vel oppido periculum sit ne homines comburantur, deformitas ornatus Urbis eveniat, & similia.
- Quod si ex incendio etiam Ruri factus homo perierit, nullo habito respectu, incendiarius condemnari debet ad mortem juxta Bajard. ad Clar. qu. 68. num. 52. Caball. loc. cit. num. 5. & Giurb. cons. 48. numer. 16. in fine sique incendium commissum fuerit ex culpa lata, aut levi, pena corporalis, vel arbitraria Judici infligenda est citra tamen mortem, ut videre est apud Raynald. Tom. 2. c. 13. nu. 35. & seq. sique culpa fuerit levissima, non habet locum pena Criminalis, sed ejus loco damni emendatio. Farinacc. quæst. 110. num. 20. sique incendium fuerit mere fortuitum, ad nullam emendationem, vel satisfactionem quis tenetur. L. si vendita ff. de periculo, & commodo rei vend. L. penultima ff. de incendio & c. in dubio autem præsumitur incendium sequutum culpa inhabitantium, nisi contrarium probetur. L. 3. ff. de Offic. Prætorium.
- Incendarios vero messium mortis pena puniendos fore, dixi ex Bald. & Angelo de Federic. Resol. 37. nu. 5. maxime quando messis fuerit prope aliquod ædificium, cum tale incendium tendat in eversionem, & detrimentum publicæ utilitatis, qui tamen auctor num. 5. advertit, hoc fortasse a Judice non fore executioni demandandum, si homo ex incendio non perierit, idemque sentit Caball. dicto casu 22. num. 7. quia seclusa hominis internecione, crimen hoc inter privata recensetur, in quibus Judex arbitrio suo punit: quare Caball. ibidem

- dem asserit, eum qui ex odio, & inimicitia acervum frumenti trituro noctu combusserit, damnum fore ad Triremes ad tempus.
- 48 Hi autem depopulatores agrorum, si noctu crimen commiserint, & alienas segetes combusserint, privantur Ecclesiastica immunitate ex nota Bulla Gregor. XIV. & ego dixi in meis Instit. Canonicis parte 2. Tit. 17. num. 27.
- 49 Hactenus recensuimus pœnas a Jure Civili contra Incendarios statutas, de Jure autem Canonico Incendiariis Ecclesiarum locorum piorum, imo & Cæmeteriorum, & locorum quæ contigua sunt intra 30. passus, ipso Jure sunt excommunicati Can. Canonica 11. quæst. 3. ubi ibidem statuitur de omnibus violatoribus Ecclesiarum, & sacrilegis, & tales incendiarii postquam per sententiam fuerint declarati excommunicati, a nullo præter Papam absolvi possunt. C. tua nos de sent. Excom. antea vero etiam Episcopus potest absolvere. Hostiens. in sum. Rubr. de Incendiariis n. 9.
- 50 Incendiarii vero aliorum ædificiorum non sacrorum sunt excommunicandi. Can. si quis, & Can. seq. 23. qu. 8. quamvis ex recepta consuetudine & hi, esto non fuerint denunciati, habeantur pro excommunicatis ipso Jure juxta Hostiens. loc. cit. & Sylv. in sum. v. Incendiarii quæst. prima num. 2.
- 51 Contra Clericos incendiarios nulla a Jure pena est statuta, fortasse quia Canonum conditores non sunt arbitrati, Clericos hujusmodi scelus absque ulla utilitate propria, & cum magno aliorum detrimento patruros fore; quare juxta loci, & damni qualitatem & quantitatem, pena quoad Clericos est arbitrio Judicis determinanda. Diaz. in pract. Can. Crim. cap. 109.
- 52 Ulterius Jus Canonicum incendiariis prohibet Ecclesiasticam sepulturam. Can. pessimam 23. qu. 8.
- 53 Excipi debet, nisi incendiarius in morte penitens, & absolutus obierit, tunc enim in loco Sacro sepeliri posse decernit Text. in C. in literis de raptoribus & c. in quo dicitur incendiarium, qui penitens obiit, fore sepultura donandum Ecclesiastica, ejusque hæredes monendos, ut condigne ab eo damnificatis satisfaciant; sed quia Text. addit ut sic a peccato valeat liberari, putant Interpretes lectionem esse mendosam, & legendum fore in plurali *valeant liberari*, quatenus nemp hæredes resarciendo damna a defuncto illata liberentur a culpa negligentia, seu omissionis: ipse enim defunctus jam a culpis suis liberatus fuerat per contritionem, & præceptum factum hæredibus de damnis reficiendis. Ita legunt Navarr. in man. c. 27. nu. 68. & Pirring. in 5. Decretal. Tit. 17. sect. 2. num. 53.
- Gonzalez autem ad dictum Text. num. 3. putat absque ulla literæ correctione mentem Alexandri III. in dicta Decretali fuisse, hæredem debere satisfacere pro damnis illatis a defuncto, quia cum ipse valde negligens fuisset in satisfactione, si ejus onus hæredibus injunxerit, hi restituere debent, ne incurrant peccatum non restituendo: alias enim certum est, restitutionem factam ab hæredibus non liberare animam defuncti a Purgatorio, quia vel hic e vita decedens præcepit hæredibus, ut restituerent, & etiam si non restituant, anima in Purgatorio non detinetur; sequeretur enim, quod si numquam hæredes restituerent, semper anima in Purgatorio detineretur, quod est absurdum, quia quis pateretur pro culpa non sua, quæque non est ullo modo in libera ejus potestate: vel debitor culpabiliter neglexit restituere, nec etiam hæredes decedens jussit restituere, & ejus anima non liberabitur a pœnis inferni, ad quas damnatus est propter peccatum, & omissionem faciendæ restitutionis. Ita S. Thom. quodlibet 6. art. 13. Navarr. l. cit. Suar. Tom. 4. in 3. parte disp. 48. sect. 8.

sect. 8. num. 20. Barb. ad dictum cap. in literis num. 4.

55 Jam vero violatores Ecclesiarum in Jure Canonico dicuntur proprie, qui Ecclesias, vel alia loca Religiosa, & pia violenter effringunt, easque spoliunt, qui ipso Jure sunt excommunicati. Can. Canonica 11. q. 3. Can. omnes, & Can. quisquis, qu. 4. & C. conquesti de sententia excomm. ibique Gl. verb. *excommunicatos*: ad quam excommunicationem incurrendam; copulative requiritur effractio violenta, & spoliatio gravis sive per furtum, sive per aliam gravem læsionem illatam rebus, vel bonis Ecclesiæ; alias enim excommunicationem ipso facto non incurrunt,

sed sunt excommunicandi sacrilegi hujusmodi per sententiam Judicis. Glof. cit. & Suar. de Censur. disp. 22. sect. 2. num. 6.

56 Ulterius hujusmodi violatores in ipso crimine deprehensi, non debent admitti ad pœnitentiam, nisi prius damna resarciant, ac de iis reparandis caveant, sique in articulo mortis constituti cautionem hanc præstare nequeant, ad pœnitentiam quidem admittuntur, sed Clericis vetitum est eorum sepulturæ interesse, aut elemosynas ab iis recipere (quæ præsumuntur provenire a rebus subtractis, & alienis) sub pœna depositionis ab ordine, & privatione Beneficiorum. C. super eo, de raptoribus.

TITULUS ULTIMUS.

De Crimine injuriarum, & famosi libelli.

1 **I**njuria hic contumelia est, vel læsio in hominis corpus, res, vel famam illata.

2 In corpus infertur: primo cum aliquis verberatur L. prima ff. de injuriis, & famosis libell. imo etiam si quis verberatus non fuerit, per ipsas minas verberationis dicitur injuria commissa; imo per solam elevationem manus, alapam comminantis juxta Text. in L. item prope initium ff. Tit. mox laudato.

3 Secundo, si quis curaverit, ut persona cujuscumque sexus ex honesta impudica evaderet. L. attentari ff. eod. Tit.

4 Tertio, cum quis læditur in sui, vel suorum imaginibus. L. si statua ff. dicto Tit.

5 Et ultimo si quis in cadavere, vel liberis, uxore, aut altera persona suæ potestati, vel affectui subjecta, læsus fuerit. L. 1. vers. *per alias* ff. eodem.

6 Non læditur autem uxor ob injuriam illatam viro §. patitur Inst. de injur. quia vir defendere debet uxorem, non uxor virum, nisi tamen injuria esset communis, puta quia quis diceretur maritus meretricis, tunc enim uxor eam nomine proprio vindicare posset. Farinac. in prax. p. 3. q. 105. num. 275. Ita etiam Episcopus agere potest ob injuriam illatam Ecclesiæ suæ, vel Clerico sibi subdito, & Abbas Regularis ob injuriam Monacho subdito factam, Farinac. loc. cit. num. 291. & seqq.

7 In rebus autem injuriam dicitur committere primo qui in fundum alterius invito domino ingreditur. L. qui in domum ff. pariter eod.

8 Ulterius qui prohibet aliam re sua uti pro libito. L. si quis proprium ff. eod. Tit.

9 Fama autem, vel honor alienus dupliciter lædi valet, vel verbis, vel scriptis.

10 Verbis primo læditur per convictum, scilicet per contumeliam a pluribus in aliquem dictam, vel ab uno in cœtum plurium; ut enim ait Text. in L. item ff. dicto Tit. *Cum in unum complures voces conferuntur, convicium appellatur, quasi convocium.*

11 Secundo, per maledictum verbis injuria alteri infertur, quando scilicet in alium, non tamen in plurium conventum, turpe aliquid impropertur: quod si esset verum, injuriam passus fieret infamis, puta si dicam alicui, *tu es falsarius*, vel honestæ mulieri, *tu meretrix es.*

12 Pœna Criminalis hujus delicti regulariter Judici arbitraria est, nisi pœnam determinatam loci consuetudo induxerit. Farinac. de variis ac diversis criminibus quæst. 105. num. 56. & seqq.

13 Præter actionem criminalem, competit etiam injuriam passo actio civilis ad æstimationem injuriæ receptæ sibi applicandam.

14 Verum tamen est, quod si prius intentata fuerit actio civilis, nequeat postea criminalis intentari, & viceversa, quia cum utraque ex illistendat ad vindictam injuriæ passæ, per electionem unius videtur alteri renunciatum. DD. communiter apud Farinac. l. c. num. 28. & 32.

15 Advertendum tamen, quod si prius fuerit intentata actio Civilis, non ad injuriæ æstimationem, sed ad damnum, & interesse, non intelligatur prohibita actio Criminalis juxta Farinac. ibid. num. 30.

16 Finitur autem actio criminalis injuriarum lapsu unius anni, quamvis

Civilis sit perpetua. Clar. in prax. §. injuria nu. 9. Vel etiam si ei renunciatur expresse per factum, aut transactionem, vel tacite per dissimulationem, aut familiarem conversationem cum eo, a quo quis injuriam recepit. Farinac. loc. cit. num. 312. & seqq. condemnatus autem actione injuriarum, præsertim si injuria gravis fuerit, evadit infamis. Clar. ibid. num. 8.

17 Inter injuriarum species potissima censetur illa, quæ ex libello famoso descendit, qui definiri potest quod sit *Cartula quædam reperta quocumque loco, ad alterius infamiam scripta, vel picta*. Contra quod crimen insurgunt Text. in L. unica Cod. de libell. famos. & S. Pius V. in Constit. incipiente *Romani Pontificis providentia*.

18 Ad constituendum autem libellum famosum plura simul requiruntur.

19 Primo, quod auctor non exprimat nomen suum: dicta L. unic. Clar. qu. 68. num. 25. Carpzov. pract. Crim. q. 38. num. 28. & seqq. parte 2. cessat enim nomen, & pœna libelli famosi, quando injuria adversus authorem, qui se ipsum manifestavit, vendicari potest.

20 Secundo, debet exprimi nomen ejus contra quem libellus fuit exaratus. Farin. quæst. 105. num. 476. qui ait non expresso nomine, deveniendum fore ad Torturam contra reum, ut personam indicet: si autem ex ipso libello, & descriptione in eo facta constet contra quemnam emanaverit, adhuc libelli famosi pœna locum habet. L. quod senatus ff. de injur. Bertraz. conf. 237. num. 6. Jodoc. pract. Crim. parte 3. quæst. 105. nu. 171.

21 Tertio, requiritur, quod publice-
tur, aut per affixionem (quæ tamen non est omnino necessaria juxta Farin. loc. cit. num. 459.) aut alio modo. Farinac. loc. cit. num. 486. Conciol. crim. resol. unica num. 15. & 16. v. *libellus famosus* Vermigliol. conf. 286. num. 67.

Quarto requiritur, quod interve-
niat dolus malus. L. lex Cornelia §. si quis librum ff. de injur. & L. 1. ff. ad L. Jul. majest. Farinac. loc. cit. n. 481. & seq.

Ac demum sufficit, quod in libel-
lo aliquis dicatur criminofus, nec re-
quiritur quod certum crimen designetur, cum in libello famoso scribatur id, quod scribitur ad meram infamiam, vel diffamationem alicujus. Bocer. Tract. de libell. fam. cap. 2. num. 15. & Raynald. Tom. 1. cap. 11. §. 1. num. 22.

Pœna hujus criminis est ultimi sup-
plicii. L. unic. cit. & in allegata Con-
stit. S. Pius V. innovans pœnas a Le-
gibus, & Sacris Canonibus contra
ejusmodi delinquentes statutas, eas-
dem in statu Ecclesiastico extendit
etiam ad pœnam mortis, nec non
contra literas monitorum nuncupatas
di avvisi, continentes alicujus famæ
læsionem, aut edentes scripturas, in
quibus de futuris successibus, vel de
iis differitur, quæ coram Pontifice,
vel aliis ad universalis Ecclesiæ sta-
tus regimen deputatis, secrete tracta-
ta fuerint, quæ pœna extenditur et-
iam ad dictantes, scribentes, & ma-
nifestantes libellos famosos, nec non
consulentes, & mandantes ut edan-
tur, componantur, emanant, aut
vendantur, & multo magis eos ven-
dentes, & ementes.

Et quamvis Clarus lib. 5. §. fin. q. 25
68. num. 25. lit. l. dicat: *Ego autem
in practica nunquam vidi servari, ut
propter libellum famosum aliquis
ultimo supplicio afficeretur, sed sem-
per vidi imponi pœnam extraordina-
riam, puta fustigationis, illudum fu-
nis, & ad summum pœnam Trire-
mum*. Bajard. tamen in additione ad
illum num. 69. lit. l. advertit: *Con-
trarium tamen vidi Romæ servatum
in personam literatissimi viri Nico-
lai Franchi tempore Pii V. Pont.
Max. & Guazzin. de Confisc. bon.
Conc. 13. ampliatur. 91. num. 4. & Fa-
rinac. conf. 145. referunt Joannem Ba-*

pti-

ptistam Piccinardum Cremonensem
ob Satyrica carmina exarata contra
Clementem VIII. Pont. Max. præde-
functum, & nonnullos Cardinales,
fuisse decapitatum, & multatum
Confiscatione bonorum; quodve si li-
belli famosi in proprii Principis inju-
riam, ac dedecus, vel aliquem ex ejus
supremis Magistratibus exarati fue-
rint, pœna mortis indistincte habeat
locum, & bonorum confiscatio, quia
tunc delictum in crimen læsæ Majest.
transfunditur, dixerunt Bursatt. conf.
20. num. 55. Caball. Crim. Res. 235.
num. 38. & Matthæus de Re Crim.
contr. 74. num. 15. parte 2.

26 Maxime si libellus famosus affige-
retur in Ecclesia, vel poneretur su-
per Altare. Angel. in dicta L. unic.
C. de libell. fam. & Raynald. loc. cit.
num. 42. §. fin. quia locus est circum-
stantia delictum aggravans.

27 Advertit autem cum pluribus Ray-
nald. loc. cit. num. 50. quod libellum
famosum ab alio factum publicans ob
curiositatem, levitatem, aut simpli-
citatem, non vero animo infamandi,
sed potius stylum, & modum com-
positionis laudans, ac de eo delecta-
tus, quam de proximi infamia, non
incurrere pœnam ordinariam imposi-
tam contra edentes, vel publicantes
libellum famosum, quamvis tamen
illa teneantur Bibliopolæ, & merca-
tores vendentes, & retinentes hujus-
modi famosos libellos.

28 Adverte etiam Text. in L. unica,
& Bullam Pianam eandem capita-
lem pœnam imponere etiam contra
manifestantes. Text. enim in L. uni-
da ait: *si vero non statim easdem car-
tulas, vel corruerit, vel igne con-
sumpserit, sed vim earum manifesta-
verit, sciat se quasi authorem hujus-
modi delicti capitali sententiæ subju-
gandum*; Et S. Pius V. in Bulla inquit:
*statim quod illos, seu illam habuerit,
antequam vim earum manifestaverit,
corrumpere, seu igni tradere &c.* Vo-
lunt autem DD. quod hæ pœnales
dispositiones intelligendæ sint de ma-

nifestante, & publicante tales libel-
los, ad hoc, ut illos non lacerans
incidat in pœnam ordinariam rigoro-
sam: Ita late pluribus allegatis Farinac.
quæst. 105. num. 460. & seq. qui
ibid. num. 461. consulit invenientem
libellum famosum affixum, præser-
tim fabricatum contra Principem,
vel ejus officiales, ut eum deferat
secreto Magistratui, & Justitiæ, præ-
sertim si illum invenerit in propatu-
lo, & coram aliquibus, si enim tunc
illum laceraret, esset puniendus, tum
quia impediret Judicis processum ex
defectu corporis delicti, tum quia
præsumeretur, quod cum esset ipse
author libelli, laceraverit timens pu-
nitionem: si autem dum solus est,
nulloque vidente teste, illum inve-
nerit, *benefaciet, si lacerabit; potest
enim is, qui dicit invenisse, si nemi-
nem manifestet, torqueri, quia Lex
præsumeret, quod ipse fecerit; & de
quodam ob hoc torto Ferrarie refert
Cephal. conf. 341. num. 30.* Sunt ver-
ba Raynaldi loc. cit. §. 2. num. 11.
et si Bajard. ad Clar. loc. cit. num. 65.
firmet contra scribentes, vel retinen-
tes libellum famosum hodie ex gene-
rali consuetudine non imponi pœnam
capitalem, sed ad summum pecunia-
riam, Banni, fustigationis, vel ictuum
funis.

Adverte ulterius eum, contra quem
scriptus fuit libellus famosus, excu-
sari a pœna libelli famosi ordinaria,
si contra scribentem tamquam pro-
vocatus alium ediderit famosum libel-
lum. Bajard. loc. cit. num. 67. Farin.
loc. cit. num. 488. & Grammat. dec.
37. num. 3. videtur enim species quæ-
dam defensionis, quæ tolli non de-
bet, nec potest; scriptum est enim
Proverb. 26. vers. 5. *responde stulto se-
cundum stultitiam suam, ne sibi sa-
piens esse videatur*.

Quinimo si responsio injurianti fiat
cum moderamine, & incontinenti ac
fieri potest (si enim libellus editus
sit voluminosus, requiritur tempus
congruum ad apte respondendum, &

confutandum illum,) nulla pœna incurretur; Ita enim & S. Hieronymus scripsit contra Rufinum, & S. Bonaventura contra Guillelmum de Sancto Amore, eos impie conviciantes; si que hoc moderamen in respondendo servatum non fuerit, ad summum tenebitur immoderate, ac intemperanti calamo respondens actione injuriarum, numquam autem pœna famosi libelli, quorum utrumque tollit præcedens provocatio. Bertazzol. & ad eum addendum, conf. 327. num. 5. & Farinac. loc. cit. num. 489.

31 Idemque dicas si aliquis in injuriam inferentem injuriam retorqueat, si enim incontinenti faciat, & modus adhibeatur, non tenebitur actione injuriarum, nec erit puniendus; sicut enim vim vi incontinenti repellere licet L. 3. ff. de Just. & Jur. ita & injuriam retorquere in eam infe-

rentem, cum honor; & fama hominis omni pecuniæ sit præponenda. L. 104. ff. de Reg. Jur. Clar. §. injuria num. 16.

A præfatis autem libelli famosi penis quis non excusatur, si asserat se ejuscemodi joci causa fecisse. Zaul. Tom. 1. ad stat. Favent. lib. 4. Rubr. 24. num. 20. & 21. ideoque sub dicta prohibitione veniunt etiam Pasquilli vulgo *Pasquinate* ita dicti, eo quod ad Pasquini ut vocant notissimam, & vetustissimam in Urbe statuum affigi mos improbus invaluerit, quas tamen a Principibus parum fore curandas monet Farinac. dicta quæst. 105. inspect. 10. Videte late de his Pasquillis differentem Carpov. prax. crim. parte 2. quæst. 98. num. 3. & seq.

Et hæc satis in secunda parte harum Institutionum dixisse sufficiat. 33

Finis Secundæ Partis.

INSTITUTIONUM CRIMINALIUM

P A R S T E R T I A.

Proœmium.

34 **D**E Criminibus communibus in hac postrema Parte nobis agendum, de illis scilicet, quorum cognitio spectat ad Judicem, æque sæcularem, ac Ecclesiasticum, si a Laicis tamen committantur: si enim a Clericis perpetrentur, de illis cognoscere potest solus Judex Ecclesiasticus. Text. in cap. cum non ab homine de Judiciis.

35 Scitote tamen, neminem posse pro eadem causa vexari coram pluribus, Judicibus, ut infertur ex c. penultimo de Foro comp. & ex L. qui de Crimine Cod. de accusat. & ubi cœptum est judicium, ibi fore terminandum. L. ubi acceptum ff. de Judiciis.

36 Quamobrem si plures Judices (quibus interim illi sint) in idem crimen, vel eandem causam animadvertere velint, ad illum spectabit cognitio, qui alium prævenierit; cap. pen. de foro compet. & L. si quis postea ff. de Judiciis.

37 Ille autem alium prævenisse dicitur, qui prius partem coram se litigantem citaverit, dummodo tamen citatio fuerit realiter exequuta, imo valide, & legitime facta, quia quod nullum est, nullum sortitur effectum. Ita Farinac. de Inquisit. q. 7. n. 56. 60. & 61.

38 Quid si unus Judex prævenierit præventionem verbali, nempe per citationem, alter vero præventionem reali, nempe per capturam personæ, ad quem ex his Judicibus spectabit talis causæ cognitio?

39 Respondeo ad Judicem qui realiter prævenierit per delinquentis capturam, esto prius alius prævenisset mere verbaliter per citationem, quia realis, quæ est potentior, præfertur verbali debiliore teste Farinac. loco mox cit. num. 53.

40 Advertite tamen, conclusionem hanc procedere quoad vere realiter captum, nam si reus ab uno Judice citatus, comparuisset, & constituisset se in alterius Judicis carceribus, tunc deberet remitti ad priorem Judicem; præsumitur enim illum fraudolenter alterius Judicis, cui delicti qualitas abunde innotescebat, jurisdictionem evasisse, ad effugiendam verior sententiam, quam ab illo ferendam metuebat, juxta Boss. in Tit. de Foro competenti n. 98. sicuti pariter si reus captus opponat coram Judice capturæ præventionem verbalem ab alio Judice factam, ad illumque remitti petat, ejus est votis annuendum, & præferenda in hoc casu anterior verbalis præventio reali juxta Farin. ubi supra nu. 53. §. *sublimita tertio*, ex quo patet requiri rei capti consensum, ad hoc ut Judex Capturæ, licet ab alterius Judicis citatione præventus, reum captum punire queat.

41 In dubio autem an prævenierit Judex sæcularis, vel Ecclesiasticus, causæ cognitio spectabit ad Judicem Ecclesiasticum, veluti digniorem. Ita Butr. in cap. cæterum nu. 9. de Judiciis.

TITULUS PRIMUS

De Crimine Blasphemiae.

- 1 **B**lasphemia est verbum contumeliosum prolatum in Deum, vel in Sanctos. Ita D. Thom. 2. 2. quæst. 13. & cum Theol. DD. communiter.
 - 2 Dividitur Blasphemia in hæreticalem, eam scilicet, quæ expresse hæresim continet, & in non hæreticalem, eam scilicet, quæ nihil contrarium fidei per se significat.
 - 3 Hæreticalis blasphemiae primo reus eris, cum tribues Deo aliquid, quod illi non convenit, ut si dixeris illum *injustum, mendacem &c.*
 - 4 Secundo, si neges aliquid de Deo, quod ipsi convenit, ut si summam ejus providentiam, vel scientiam perfricta fronte negares.
 - 5 Tertio, si aliquid Creaturæ tribuas, quod est proprium solius Dei; ut si voces aliquam Creaturam omnipotentem, summæ sapientem, infallibilem &c. Consule Castropal. parte 3. operis Moralis Tract. 16. disp. 2. punct. 2. §. 3. num. 2.
 - 6 Blasphemiae non hæreticales sunt illæ, quibus mediis aliquid mali Deo, vel Sanctis ejus imprecatur, ut si dicatur, *Deus sit Maledictus*; vel *hoc faciam aut Deus nolit*, aut *velit*, cum per hujusmodi impiam loquendi formulam Divinæ omnipotentiae derogetur ad mentem Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 32. nu. 15. 18. Imo maledicens Creaturas quatenus sunt Creaturæ Dei, blasphemus esset, cum refundatur maledictio in Creatorem illarum ad mentem D. Thom. 2. 2. qu. 76. art. 2.
- Blasphemiae pariter non hæreticalis reus esset quisquis indecore, & inhoneste Deum, vel Sanctos auderet nominare, ut si illos irrisorie, & per contemptum nominet, puta jurando per pudenda Christi Domini, Sanctorum, vel Beatissimæ Virginis.
- Et generaliter quodlibet juramentum falsum, vel injustum blasphemum est, cum in testem injustitiæ, vel falsitatis vocetur Deus, adeoque tribuatur illi aliquid, quod ab ipso omnino est alienum, nempe quod mendacio, vel injustitiæ favere debeat. Consulite Castropal. loc. cit. num. 7. 9.
- De Jure communi blasphemia puniatur ultimo supplicio juxta Text. in Auth. ut non luxurientur vers. *si enim*. De Jure autem Divino blasphemii lapidibus erant obruendi, ut constat ex Levit. cap. 24.
- Ex praxi ramen, & consuetudine blasphemiae poena nunc temporis est Judici arbitraria; modo enim pecuniaria est, modo infami mitra tempora redimiti ante fores Ecclesiæ blasphemii stare coguntur, modo eis lingua impium tanti sceleris instrumentum perforatur, nunc ad berlinam ponuntur publicis irrisionibus impetendi, & modo etiam damnantur ad triremes, quemadmodum testatur Farinac. de Delict. & poen. quæst. 2. num. 66. & 67.

TITULUS II.

De Crimine Sortilegii.

- 1 **S**ortilegium, cum non tot, quin plures sui species habeat, describi verius, quam definiri potest, quod sit *superstitio illusoria, & summa noxia, qua vititur homo demonis ministerio*. Desumitur hæc descriptio ex D. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 4.
 - 2 Summa, & primaria sortilegij divisio est in *divinativum*, in *amatorium*, & in *veneficum*.
 - 3 *Divinativum* est id, quo sortilegii futura quædam, præsentia, aut præterita ipsis ignota conantur vaticinari modis indebitis, scilicet dæmonis instructione.
 - 4 *Amatorium* vero est illud quod fit ad animos alias pudicos tum mulierum, tum virorum flectendos ad impudicum amorem, de quo ait Text. in L. eorum Cod. de Malefic. & mathematicis.
 - 5 *Amatorium* sequitur sortilegium, quod *veneficum*, seu *maleficum* nuncupatur, eo quod semper tendat ad malum alicui inferendum, & est illud, vigore cujus in hominibus, aut brutis variæ gignuntur calamitates, & morbi, quibus deinde correpta, vel moriuntur illico, vel absumuntur paulatim ad Text. in dicta L. eorum, & L. multi C. de maleficis, & mathem.
 - 6 Jam vero alia sortilegiorum divisio est in illa, quæ sunt conjuncta cum hæresi, & in illa, quæ conjuncta non sunt.
 - 7 Sortilegium hæresim continere dicitur primo tunc cum sortilegus expresse pactum init cum Dæmone, vel ab illo petit ea, quæ a solo Deo fieri, & cognosci possunt, ut si peteret resurrectionem defuncti, vel scientiam arcanorum, quæ in hominum cordibus occultantur.
 - 8 Secundum esset, si Dæmonem co-
- leret, eique preces funderet, & præstaret obsequium.
- Tertium, si sacramenta, sacramentalia, vel quascumque alias res sacras adhiberet in maleficij usu; quia tunc censetur ipsum credere res sacras habere virtutem ad gignendos hujusmodi effectus execrabiles.
- Quartum, si sortilegus baptizaret imagines, puerum baptizatum rebaptizaret, vel aliud simile ageret, quod hæresim manifesto præferret, committeret sortilegium cum hæresi etiam conjunctum. Ita Azor. Tom. 1. Inst. Moral. lib. 6. cap. 26. quæst. 4.
- Et demum ex parte saltem operantis hæreticalia sunt omnia sortilegia commissa ab illis, quia diabolicam hujusmodi artem profitentur expresse; ab illis scilicet, qui fidem Christi expresse abnegantes iterum se baptizarunt in nomine Beelzebub & diaboli, & ipsimet homagium, & obedientiam promiserunt, vel private, vel dum infelix ille tenebrarum Princeps in suæ iniquitatis folio residat convocato infami cœtu strigarum, necromantium, & similis farinæ maleficorum. Consulite Farin. de del. & poen. quæst. 20. num. 77. & plur. seq.
- Inter sortilegia hæresim manifesto non continentia recenseri possunt varæ quædam observationes, ut essent colligere herbas in die S. Jo: Baptistæ, vel aliqua nolle facere in die Veneris; nam si quis credat herbas dicta die collectas majori virtute præditas, vel die Veneris peracta negotia infausto exitu fore donanda, procul dubio superstitiosi notam incurrer; quam enim cum hujusmodi effectibus dictæ dies habent connexionem? juxta text. in Can. non observetis, & seq. 26. quæst. 7.

- 13 Sicuti pariter sortilegium esset censere necessariam vanam aliquam circumstantiam ad operandum aliquem effectum, v. g. certum Crucium numerum tali, & tali hora adhibitum &c. juxta Bonacin. Tom. 2. operis Moralis disp. 3. circa primum Decal. præceptum quæst. 5. punct. 4. per tot.
- 14 Deveniendū jam ad pœnam, quæ sortilegos persequitur: Dico primo, quod sortilegi hæreticales puniendi sunt modo, quo diximus agentes de hæresi puniendos hæreticos Text. in cap. accusatus §. sane de hæreticis in 6.
- 15 Aliis vero sortilegis tantum imponitur de Jure Civili pœna cremationis, & gladii juxta Text. in L. nullus, & L. nemo C. de maleficis, & marhem.
- 16 De Jure autem Canon. si Clericus est sortilegus, deponitur ab Ordine
- sacro, quo est insignitus, & omnibus privatus beneficiis detruditur in monasterium, ut ibi perpetuam admissi sceleris agat pœnitentiam. Text. in Can. si quis Episcopus 26. quæst. 5. & in Can. admoneant 26. quæst. 7.
- Quod si sit Laicus, variis pœnis afficitur, modo scilicet verberibus, modo carcere, modo exilio, modo excommunicatione, ut constat ex variis textibus in caus. 26. quæst. 5.
- Cæterum ex praxi solent hujusmodi sortilegi non hæreticales, vel fustigari, vel infamī mitra publice de honestati banniri, vel ad triremes transmitti, vel mulctari pecuniariter, & juxta sortilegi, & sortilegiorum qualitates arbitrio Judicis affligi modo gravius, modo levius, teste Farin. de delict. & pœn. quæst. 20. num. 89.

TITULUS III.

De Sacrilegio.

- 1 **S**acrilegium est rei sacræ lesio, seu violatio ad mentem D. Th. 2. 2. quæst. 99. art. 1. Res autem sacræ illa est, quæ Lege divina, vel Ecclesiastica in cultum Dei est destinata; adeoque vides discrimen intertercedens inter Blasphemiam, sortilegium, & sacrilegium, quod nempe prima duo delicta offendant Deum in se ipso, sacrilegium vero offendat Deum in rebus suis, quæ indebito modo a sacrilego pertractantur, & in hoc stat hujus Criminis malitia. Ita Suarez tomo primo de Religione Tract. 3. lib. 3. de sacrilegio in præmio.
- 2 Triplex est sacrilegium correspondens rebus sacris violatis, quæ pariter & ipsæ in triplici sunt differentia; aliud namque est sacrilegium personale, quo personæ sacræ læduntur, alterum sacrilegium locale,
- quod fit per violationem loci sacri, & ultimum sacrilegium reale, quod committitur cum res sacræ violantur.
- Sacrilegium autem reale, quod circa res sacras committitur tripliciter fit, aut scilicet per hoc quod tollatur sacrum de sacro, aut sacrum de non sacro, aut non sacrum de sacro. Text. in Can. quisquis inventus 17. quæst. 4.
- Tollitur sacrum de sacro, cum v. g. ex Ecclesia, vel ejus sacrario tollitur patena, vel Calix.
- Quod si aliquid ex hujusmodi rebus consecratis, non ab Ecclesia vel ejus sacrario auferatur, sed ab alio loco, ubi asservata existat, committitur alia species sacrilegii realis, nempe sacrum de non sacro.
- Et demum dicitur tolli non sacrum de sacro, cum aliqua res non consecrata

trata e loco sacro auferatur, qualia essent nota argenta altaribus appensa, vel lampades Ecclesiæ.

- 7 Ex quo insert Bonacina Tom. 2. operis Moralis disp. 3. circa primum Decal. præc. quæst. 6. punct. unico num. 23. §. hinc colligitur, quod fur occulte alteri crumenam in Ecclesia surripiciens sacrilegium committat, cum non sacrum de sacro tollat.
- 8 Pœna autem hujus delicti modo gravior, modo levior arbitrio Judicis imponenda est pro mensura sacrilegii ipsius; certum autem est, quod si sacrilegium sit grave, possit arbitrium Judicis extendi usque ad pœnam mortis, quale sacrilegium v. g. esset furtum alicujus custodiæ, in qua Sacrosancta Eucharistia asservaretur, teste
- Claro lib. 5. sentent. v. sacrilegium num. 3.
- Rationem autem, qua dictus Juedex modo augere, modo minuere debeat hujus criminis pœnam, affert Text. in L. Sacrilegii pœnam ff. ad L. Juliam peculatus sic inquit: *Sacrilegii pœnam debet Proconsul pro qualitate personæ, proque rei conditione, & temporis, & ætatis, & sexus, vel severius, vel clementius statuere: & scio multos ad bestias damnasse sacrilegos, nonnullos & vivos exussisse, alios vero in furca suspendisse: Ex quibus postremis verbis clare colligitur aliquando sacrilegium capitali mortis pœna fore mulctandum. Vos interim consulite Castropal. loco superius citat. §. 4. per tot.*

TITULUS IV.

De Crimine Falsi in literis Apostolicis commisso.

- 1 **D**E Crimine falsi, quod est delictum mere sæculare, in secunda parte harum Institutionum jam diximus, de illo nunc, quod committitur in literis Apostolicis, utpote de eo, quod est mixti Fori, agimus hic.
- 2 Scias igitur nomine literarum Apostolicarum venire illas, quæ nomine summi Pontificis expediuntur, quæ si plumbatæ sint Bullæ, si Cereò signentur sigillo, Brevia, si vero offerantur Summo Pont. & ab ipso, vel alio ejus nomine signentur, supplicationes vocantur: quapropter inter literas Apostolicas recenseas Bullas Dataria, Cancellaria, & Pœnitentiarum Apostolicæ juxta Jo: And. in cap. ex literis de Fide Instrumentorum nu. 4.
- 3 Illas vero falsificare dicitur, qui falsificat non solum literas, & supplicationes a S. Pontifice signatas, sed etiam ab alio de mandato tamen Papæ ipsius juxta sextam Excommu-
- nicationem latam in Bulla Cœnæ Domini.
- Et falsarius est qui literas Apostolicas falsificat, esto eis postea non utatur, & qui easdem jam in suo esse completas falsificat, quamvis injustæ sint, vel invalidæ, imo æque si falsicatæ fuerint per se, ac per alios juxta Text. in cap. ad falsariorum de Crimine falsi, qui textus licet ad falsariorum hujusmodi punitionem requirat, quod dictum falsitatis vitium *exerceant*, & per consequens verbum *exercere* videatur secum ferre delicti frequentiam, tamen non impedit quin puniri debeat etiam ille, qui unica vice literarum Apostolicarum fuerit falsarius, quia verbum *exercere* in dispositione pœnali per unicam etiam vicem verificatur. Ita Farinac. de falsitate, & simulatione quæst. 151. num. 31.
- Imo etiam si quis per literas Apostolicas falsificatas nemini præjudicium

attulerit, adhuc pœnam suam non declinabit, quia ad illam subeundam sufficit contemptus Pontificis, qui literas concessit, & cujus auctoritati non levis irrogatur injuria per temerariam hujusmodi literarum falsificationem, quod patet ad sensum in literis gratiæ, dispensationibus, Indulgentiis &c. quæ a sede Apostolica expediuntur, & quarum ope nulli damnum potest inferri, cum sint literæ gratiæ, non autem justitiæ juxta Castropal. parte sexta operis Mor. Tract. 29. disp. 2. punct. 7. n. 4.

6 Modos, quibus literæ Apostolicæ falsificantur enumerat Text. in cap. 5. de Crimine falsi, ibique Gloss. in v. *falsitatis*, nempe si pro illis aliæ supponantur falso appposito Sigillo, Secundo si aliquid addatur, vel immutetur, puta data earundem, tempus nempe quo fuerunt expeditæ, Tertio si cancellentur, vel interlineentur. Quarto si filum foraminis immutetur, vel detruncetur; & quinto si abradantur in una etiam litera, ex qua abrasione sensus immutatio sequatur.

7 Præcipue tamen dignoscitur falsitas literarum ex improprietate titulorum, quibus Pontifex appellat eos, ad quos scribitur, ut dicitur in capitulo quam gravi de crimine falsi; sciendum siquidem quod Pontifex Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos omnes nomine fratris appellat, ut ostendat illos in partem sollicitudinis vocatos, & in exequutione Sacerdotalis officij coadiutores esse Pon-

tificis. Cardinales autem, si illis permixtum loquatur, vocat Venerabiles fratres, si vero singulis, nuncupat dilectos filios. Reges appellat Carissimos filios, alios vero Principes dilectos filios.

His præsuppositis dico primo, quod 8 falsificantes literas Apostolicas tam per se, quam per alios, vel Laici sint, vel Clerici, excommunicantur c. 7. de Crim. falsi.

Dico secundo, si Clerici id criminis auferint, beneficiis, & officiis esse spoliandos juxta dictum cap. decimum.

Dico tertio, quod ulterius Clerici 9 hujus criminis rei, degradandi sunt, & curiæ sæculari tradendi, ut ab ipsa ultimo tradantur supplicio, quæ pœna affliguntur etiam Laici falsificantes rescripta Regum, vel Principum habentium Jura Regalia Text. in L. ubi falsi Cod. ad L. Corneliam de falsis, ibique, Gloss. in v. commissi & Farinac. de falsitate dicta qu. 151, n. 4. & 63.

Notandum tamen, Clericos, qui 10 non per se sed per alios hoc falsitatis vitium exercuerint, non esse degradandos, & sæculari tradendos Curia, ut ab illa puniantur. Text. est in dicto cap. ad falsariorum de crimine falsi.

Sicuti pariter ut patet ex eod. cap. 11 si Clerici literas Apostolicas non falsarunt, sed illis falsis scienter, vel culpabili ignorantia ducti utantur, non ipso facto, sed per Judicis sententiam suis beneficiis privandi sunt,

TITULUS V.

De Crimine Usurarum.

1 Hoc nomen *Usura* importat commodum vel fructum provenientem ex usu alicujus rei juxta illud Tullii de senectute: *Terra numquam sine usura reddit quod accipit*; Quod si commodum hoc oriatur ex contractu mutui, usura est crimen, & quatenus crimen est, definitur usura: *Lucrum immediate ex mutuo proveniens*.

2 Dicitur *lucrum*, idest quodvis temporale pecunia æstimabile.

3 Dicitur *immediate ex mutuo proveniens*, quia ut usura delictum sit, non debet utcumque provenire ex mutuo, sed tamquam debitum strictum, & rigorosæ Justitiæ commutativæ: Hinc si mutuans intendat aliquid consequi a mutuuario, sed ex mera gratitudine, & honestate, non imponendo tamen illi ullam aliam obligationem, usuram non committet.

4 Dividitur primo usura in mentalem, & realem: mentalis usurarius est, si vi mutui intendas consequi aliquid lucrum tamquam tibi ex justitia debitum, quod tamen tibi vere deberi non potest. Realis vero, cum revera hoc lucrum accipis, vel illud recipiendum deducis in pactum.

5 Rursus alia est usura propria, quæ committitur in contractu mutui, alia impropria, seu palliata, quæ in multis contractibus intervenire potest, in quibus si non adest mutuum expressum, saltem est tacitum.

6 Et primo quidem in emptione, & venditione plurimis in casibus usura palliata committitur.

7 Primus casus est, quando Titius e. g. venderet domum Cajo majori pretio, ac esset pretium supremum domus, concessa tamen illa dilatione quinque annis ad solvendum: tunc enim censetur Cajum emptorem sol-

visse illico pretium domus venditori, & venditorem postea receptum pretium mutuassee emptori usque ad terminum illi concessum ad solvendum, adeoque cum aliquid ultra sortem, & pretium justum illi a mutuuario, seu emptore solvendum sit, usura committitur. Ita D. Th. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 7. & DD. communiter.

8 Secundum casum pariter ita si 8 guro. Titius vult emere equum a Sejo, & quia solutionem pretii anticipat, emit illum minori pretio, ac infimo, adeoque injusto. Dico, illum esse usurarium. Ratio est quia censetur pecuniam, quam solvit, mutuassee venditori usque ad tempus præfixum traditioni Equi venditi, & per consequens lucrum quod acquirit minus pretium solvendo, acquirit ex capite mutui; ergo cum usura. Ita D. Thom. loc. cit. & cum ipso DD. turba non levis.

Potest etiam usura palliata inter- 9 venire in contractu pignoris, vel hypothecæ; quomodo autem evenire possit explico.

Primo, si ego e. g. darem mutua 10 100. Petro, & deberem 100. Joanni, & cogerem Petrum mutuarium, ut daret pignus Joanni meo creditori in securitatem ejus, quod illi debeo, usuram prorsus committerem; obligatio enim pignori, quam impono mutuuario est pretio æstimabilis. Ita Onnate Tom. 3. de contractibus p. 2. Tract. 30 disp. 106. sect. 5. n. 55. & seq.

Secundo, pactum legis commissio- 11 riæ in pignoribus usurarium est.

Pactum legis commissoriæ ita dici- 12 tur, non quia aliqua lege sit inductum, sed eo quia oritur ex conventionem partium vicem Legis habente. Dicitur *commissoriæ*, quia contractum violans, in quo hujusmodi pactum est

appositum, incidit in commissum idest privatur jure suo.

- 13 Pactum igitur Legis commissoriae in pignoribus est cum debitor convenit cum creditore, ut ipso ad diem statutum debitum non solvente, pignus maneat creditoris. Reprobatur hoc pactum ob periculum usurae palliatæ, quæ sub ipso latere solet, quia cum plerumque pignora superent semper in valore debitum, fieri facile potest, ut creditor supradicto modo pignus acquirendo, accipiat a debitore aliquid amplius, quam sibi debeatur. Text. in cap. significante de Pign. & Castropalaus Tom. 7. operis Mor. Tract. 33. disp. 4. punct. 23. numer. 2.
- 14 Et esto in aliquo casu pignus datum non excedat debitum, adhuc pactum hoc si fuerit appositum est reprobandum, cum ad hoc, ut pactum non valeat, satis sit, quod ex vi illius periculum fuerit, ne aliquid creditor ultra debitum exigeret a debitore. Et Lex mora fuit ad hæc pacta damnanda ex periculo usurae palliatæ, ideoque non requiritur quod illa intervenierit, sufficit quod potuerit intervenire juxta Castropal. ibid.
- 15 Sed inquit: pactum Legis commissoriae licitum est in venditione, potest enim fieri a venditore pactum cum emptore, quod si emptor tali die pretium non solvat, res sit inventa, ut patet ex toto Tir. ff. de Lege commissoria: Ergo simile Legis commissoriae pactum licitum erit etiam in pignoribus.
- 16 Respondeo concedendo antecedens, & negando consequens. Ratio discriminis est, quia in emptione, & venditione si pactum hoc apponatur, non est periculum usurae, seu quod possit aliquid ultra sortem accipi, quod tamen periculum intervenit, si hujusmodi pactum in pignoribus apponatur.
- 17 Tertius casus, quo usura committitur in pignore, est, si data sit in pignus res fructifera, & creditor, deductis expensis, fructus ex illa perce-

ptos penes se retineat, nec reddat debitori, aut in sortem capitalis computet, quia nos diximus agentes de pignore, eam esse hujus contractus naturam, quod nempe detur non ad fructificandum creditori, sed in præcisam crediti securitatem ad Text. in cap. 1. & 2. de usur.

Limitatur tamen hæc conclusio in marito, qui si pro dote adhuc non soluta in pignus habuerit a dotante prædia frugifera, potest fructus ex illis perceptos retinere; præsumuntur enim dati pro sustinendis oneribus matrimonij. Text. est in cap. salubriter de usuris.

Limitatur secundo conclusio in proprietario, seu Domino directo, qui si a Vassallo Feudum, vel ab Emphiteuta rem Emphiteuticam in pignus acceperit, potest etiam licite fructus ex illis accipere, & sibi retinere ad Text. in cap. primo de Feud. & cap. conquestus de usur. Et rationem cum Covarr. lib. 3. var. cap. primo nu. 4. reddunt DD. communiter, quia consuetudo jam obtinuit, ut quoties Domino directo Feudum, vel Emphiteusis tradatur in pignus, possit illos Dominus directus accipere, quin computet in sortem, cum de facili res revertatur ad suam naturam, & fructus ad proprietatem.

Afferit tamen Castropal. parte 7. operis Moral. ubi supra puncto 22. nu. 1. teneri in dicto casu Dominum directum remittere Emphiteutæ, vel Vassallo pensionem consuetam, quæ ab illis solvitur Domino directo in recognitionem, & pro dominio utili quod habent; fructus enim, quos colligit Dominus directus, sunt subrogati a Jure in locum pensionis a Dominis utilibus solvendæ.

Sed dices quæ utilitas oritur Domino directo ex perceptione istorum fructuum, si eos colligendo pensiones remittere debet Domino utili?

Respondeo, hoc ipsum esse pretio æstimabile, idest obligare vi mutui debitorum, qui pignus tradidit, ad sub-

sti-

stinendam hanc æquivalentiam, ut creditor possit suum debitum consequi, vel percipiendo fructus ex pignore, vel aliter cogendo debitorem ad debiti solutionem, ultra quod majori fruitur utilitate creditor, qui rei fructiferae debitoris incumbit, quam qui pro debito assequendo, adhuc debitorem persequi debet.

- 23 Vidistis quomodo in præfatis contractibus usura palliata intervenire queat. Scitote nunc in reliquis contractibus onerosis etiam usuram intervenire posse, quando dicti contractus transeunt in mutuum tacitum. Pro qua usura palliata dignoscenda regulam habeatis, quod quoties ratione anticipatæ, vel dilatæ solutionis, aut pecuniæ, aut mercium ultra sortem, idest ultra justum pretium rei conventæ aliquid accipitur, usura palliata delitescat. Regulam hanc mentitenaciter figite, refert enim illam Onate de contract. Tom. 3. parte 2. tr. 3. disp. 106. sect. 2. num. 19. & plur. seq.

- 24 Scitote jam dari quasdam causas excusantes ab usura, & tamen permittentes mutuanti aliquid ultra sortem accipere.

- 25 Harum prima est damnum emergens, quod oriatur ex mutuo, vigore cujus potest, absque usurae labe, aliquid præter sortem exigere mutuans, cum nemini beneficium proprium debeat nocumentum afferre juxta DD. communiter. Verbi gratia Titius habebat pecuniam paratam ad reficiendam domum ruinæ proximam, eam mutuavit Sejo, quare domus non resecta, vel faciliori ruinæ remansit exposita, vel vere ruit. Ratione hujus jacturæ passæ in rebus suis, potest aliquid accipere ultra sortem.

- 26 Quoad damnum igitur emergens sit prima conclusio. Si mutuans cogitur ad mutuandum, vel Judicium potestate, vel præcisa vi, potest petere damnum emergens, etiam si de illo solvendo non pepigerit cum mutua-

tario: & ratio est, quia damnum hujusmodi absque sua voluntate patitur mutuans. Ita D. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 4. in corp.

Secunda conclusio: si mutuarius fuit in mora solvendi mutuum, debet reficere damnum emergens ipsi mutuanti, etiam si de hoc non fuerit dispositum in datione mutui. L. cum quidam §. si pupillo in fin. ff. de usur. & passim DD. Ratio autem est trita regula Juris in cap. mora de Regul. Juris, quod nempe mora sua cuilibet sit nociva: & ratio a priori est, quia cum hac tacita lege mutuum censetur concessum, quod nempe mutuarius si sit in mora restituendi, omnia damna pendere debeat.

Tertia Conclusio: ex mutuo non coacto etiam ante moram licet aliquid accipere ultra sortem ratione damni emergentis; & ratio est quia mutuarius tenetur reficere damnum, quod infert, nec mutuans debet detrimentum sustinere ex proprio beneficio. D. Thom. 2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 1.

Ut autem hoc damnum emergens ex mutuo absque usura exigatur, tres conditiones a DD. sunt requisitæ.

Prima est, quod vere hujusmodi damnum sequatur ex mutuo, alias enim mutuans illud ex proprio beneficio non sentiet.

Secundo requiritur, ut damnum sit certum, & juxta certitudinem, quam habet, prudentum arbitrio æstimeretur.

Tertio, debet hoc damnum solvendum deduci in pactum, & notificari mutuatio, alias enim illi injuria fieret. Videte Less. lib. 2. capitul. 20. dub. 10.

Sicuti ratione damni emergentis, ita pariter citra usuram potest aliquid ultra sortem exigi ratione lucri cessantis, ne scilicet mutuans ex suo beneficio detrimentum patiatur. Ita DD. communiter. Verbi gratia mutuavi tibi pecuniam jam paratam ad

ne-

negotium, vel triticum, quod eram proxime seminaturus, possum ratione lucri cessantis aliquid a te licite exigere citra sortem.

34 Debent tamen ad hoc aliquæ conditiones concurrere, quarum prima est, quod lucrum quod cessat, vel sit in actu, quo traditur mutuum, vel in potentia proxima: nam non dicitur cessare quidquid potest acquiri, sed quod de facto erat acquirendum. Abb. in cap. consulat de usuris.

35 Secunda conditio est, quod lucrum vere cesserit ex causa mutuarii; hinc si quis nullam haberet voluntatem negotiandi pecunia mutuata, cum ob ejus mutationem nullum lucrum amiserit, nihil de lucro cessante pacisci poterit. Navarr. in sum. cap. 17. num. 212.

36 Tertia est, quod si statuatur pretium lucri cessantis a mutuario solvendum, debeat hujusmodi pretio aestimari, non id quod vere esset lucrum in re, sed tantum id quod est in spe: cum enim lucrum in spe non sit certum, minus valet quam lucrum re ipsa sequentum. Ita Sor. lib. 6. de Just. & Jur. qu. 1. art. 3. in fin.

37 Quarta est, ne statim tempore mutationis lucrum exigatur, quod idem dicit de damno emergente: si enim mutuas 100. & pacisceris restitutionem 20. statim faciendam, jam non mutuas nisi 80. & tantum accipis pro 80. quantum acciperes pro 100. quod secum fert manifestam fraudem, & usuram. Less. lib. 2. cap. 20. dub. 11. num. 99.

38 Potest etiam exigi ex mutuo aliquid ultra sortem si interveniat periculum prudens amittendi sortem, vel si venditare, prudenter timeatur amissio pretii ab emptore solvendi; potest enim res tunc carius vendi, ac alias vendita fuisset. Ratio primæ partis est, quia exponere se periculo amittendæ sortis in gratiam mutuarii est pretio aestimabile. Ratio secundæ partis est, quia periculum

amittendi pretii rei venditæ, vendi potest. Less. loc. cit. dub. 13. nu. 111. & cap. 21. dub. 6.

Diximus agentes de mutuo periculum sortis mutuatæ, & casum fortuitum spectare ad mutuatarium uti dominum; si ergo per pactum expressum mutuans suscipiat in se tale periculum, potest aliquid ultra sortem exigere citra usuræ labem ob contractum assurationis, quæ est pretio aestimabilis juxta receptissimam DD. sententiam.

Certum tamen est apud DD. quod si obliges mutuatarium ex vi mutui ad celebrandum tecum hujusmodi contractum assurationis, regulariter usuram committas, quia hæc obligatio est nova obligatio pretio aestimabilis, ad quam ex vi mutui ipsius, mutuatarius non adstringitur.

Deveniendū jam ad pœnas usurarii.

Dico primo, usurarium manifestum incurrere infamiam. Can. infames §. porro 3. quæst. 7. Usurarius autem manifestus ille est, qui vel palam omnibus videntibus scœneratur, vel domi reclusus paratus est illuc accedentibus scœnerari, dummodo tamen id publice constet juxta Menoch. de arbitr. casu 235. num. 8.

Debuit tamen non semel, vel iterum, sed frequenter crimen hoc exercuisse ille, qui censendus est usurarius manifestus juxta Menoch. ibid. a num. 6.

Clericus hujus criminis reus suspendendus est ab officio, & beneficio c. præterea de usuris, & repellendus insuper ab officio, & beneficio obtinendo. Cap. inter dilectos de Excess. prælat. quod si contumax fuerit, privandus erit beneficiis obtentis, ac deponendus in perpetuum.

Laici autem usurarii excommunicantur in cap. præterea de usuris, quousque senora male acquisita restituant.

Ita pariter excommunicantur ipso facto qui usurarios manifestos auferunt

rint tradere Ecclesiasticæ sepulturæ, nisi de facto usuras restituerint, vel de illis restituendis ab ipsis, aut hæredibus eorum præstita fuerit cautio idonea. Text. est in Clem. prima de sepult. Imo nisi plene satisfecerint, vel cautionem præstiterint, nequeunt hujusmodi usurarii in foro pœnitentiali absolutionem obtinere, vel ad confessionem admitti.

47 Quod si aliquis usurarius manifestus decesserit nulla satisfactione, vel cautione præstita, ejus testamentum

irritum est, & nullum juxta text. in cap. quamquam de usuris in sexto, & hæc annullatio militat, non solum in testamentis, sed etiam in codicillis, & qualibet ultima voluntate, alias dicta Decretalis facile posset eludi juxta Gloss. ult. in cit. cap. quamquam.

Cave tamen ne censeas usurarium non manifestum nullis subdi pœnis: nam Judicis arbitrio relinquitur illum extraordinariis pœnis afficere. Videte Menoch. de arbitr. casu 298. num. 35.

TITULUS VI.

De Crimine Ludi.

1 Non omnes ludi prohibiti sunt, ideo non quivis ludus est crimen.

2 Primo enim prohibiti non sunt ludi, qui fiunt ad agilitatem corporis exercendam, puta jaciendo polum, luctando, currendo ad metram, agendo torneamenta &c. Sicuti pariter ludi, in quibus dominatur ingenium, vetiti non sunt, ut essent ludi Scacchorum, vel tabularum, in quibus tamen non adhibeantur taxilli. Clar. lib. 5. sent. §. ludus num. 3. 4.

3 E contra vero prohibiti sunt omnes

illi ludi, in quibus vel sola fors versatur, vel ea mixta cum ingenio, ut ludi alearum, taxillorum &c. cap. Clerici officia de vit. & hon. Cler. & L. alearum usus C. de Religiosis, & sumptibus funerum.

Sed cum in hac materia contrarius, vel usus sit interim vel abusus, pene integras Juris prohibitiones abrogaverit, ab hoc crimine me expedit solum addendo, quod ludentes ludis prohibitis poniendi sint extra ordinem Judicis arbitrio, juxta facti, & personarum qualitatem teste Clar. loco citato num. 5.

TITULUS VII.

De Adulterio.

¹ **A**dulterium nihil aliud est, quam ad alterius Thorum accessio, cum revera definiatur *alieni Thoris violatio*.

² Tripliciter potest committi adulterium.

³ Primo, si vir conjugatus cognoscat carnaliter mulierem solutam. Secundo si vir solutus cognoscat carnaliter mulierem nuptam. Tertio cum vir conjugatus cognoscit carnaliter scēminam nuptam, quod adulterium dicitur duplex, cum uterque ipsorum non violet solummodo Thorum proprium, quin etiam alienum.

⁴ Et quovis ex his modis vir & scēmina se carnaliter cognoscant dicitur de Jure Canonico commissum adulterium. Canon. nemo 32. quæst. 4. de Jure autem Civili puniuntur adulterium 2. & 3. non autem primo ex relatis modis perpetratum, quando scilicet conjugatus coit cum soluta, cum ex eodem Jure in tali casu ex neutrius parte sit adulterium. Vid. Caccialup. in repetit. L. si qua illustris num. 58. Cod. ad S. C. Orficiarium.

⁵ Committitur autem adulterium esto matrimonium inter conjuges non fuerit consummatum, dummodo fuerit ratum; quod secus est si sint celebrata tantum sponsalia per verba de futuro, teste Clar. lib. 5. sent. §. adulterium num. 8.

⁶ Committitur pariter adulterium a viro, & uxore, qui putative sint tales, eo quia matrimonium nullum sit ob aliquod impedimentum dirimens juxta Bart. in L. si uxor §. sed si ea ff. ad L. Jul. de adult. Limitant autem DD. non procedere, si nullum sit matrimonium ob defectum consensus, utpote per metum, vim, vel errorem contractum. Vid. Gomez in

L. 80. Tauri num. 28. vers. quam tamen Legem.

Crimen hoc utpote gravissimum duplici mulctatur pœna, & criminali, & civili.

Pœna criminalis, qua de Jure Divino in Lege Mosaica puniebatur adulterium, erat lapidatio usque ad inter-necionem æque maris, ac scēminæ, ut patet ex cap. 22. Deuter.

De Jure autem Canonico pro adulterio Laicus masculus æque ac scēmina excommunicantur. Cap. intelleximus de adulter. & ulterius scēminæ adulteræ, si illarum mariti eas recipere renuant, detrudi jubentur in Monasterium ad peragendam ibi perpetuo patrati sceleris pœnitentiam ex cap. gaudemus de convers. conjugatorum; Quod si Clericus id criminis sit ausus committere, deponendus est, & ulterius toto vitæ suæ tempore in Monasterium detrudendus, ut ait Clar. lib. 5. sentent. §. adulterium nu. 7.

De Jure autem Civili adulterii pœna est gladii juxta Text. in L. quamvis Cod. ad L. Juliam de adulteriis. Hæc tamen pœna de Jure Civili viget solummodo in viro adultero, nam de Jure novissimo Authentico-rum moderata fuit respectu mulieris adulteræ, aliquam indulgendo veniam sexus fragilitati, ac jubendo illam virgis cædi, deinde in Monasterium detrudi: & si intra biennium maritus eam ad se non revocet, ipsa cogitur habitum monachalem suscipere, ibique perpetuo manere. Text. in Authent. sed hodie Cod. Tit. mox laudato.

Pœnam hujus criminis nunc ex praxi arbitrariam esse testatur Farinaccius de delictis carnis quæst. 141. nu. 27. nempe extendendo illam quoad viros ad exilium usque, aut mulctam pecu-

pecuniariam, quoad scēminas vero usque ad fustigationem, exilium, vel detractionem in Monasterium.

¹² Et esto videatur ex Bulla Sixti V. la 46. quæ incipit *ad compescendam*, imponi adulteris pœnam ultimi supplicii; tamen censet Farinacc. ubi supra num. 28. illam non habere locum nisi in adulterio publico, & facto post Thoris separationem, & cum conditionibus requisitis in dicta Bulla, quæ utpote pœnalis stricte est interpretanda; adeoque testatur citatus Doctor numquam se vidisse in Urbe infligi pro adulterio pœnam mortis.

¹³ Quare esto eadem pœna mortis videatur adulteris statuta in Edicto quod edidit Innoc. XI. de anno 1682. tamen cum vigore illius Edicti præcise approbet, ac renovet dictam Bullam Sixti V. quam de verbo ad verbum vernaculo reddit idiomate, ideo fortasse non abs re dici poterit dictum Edictum habere locum in casibus contentis in Bulla Sixti, & in quibus illa pariter obtinebit.

¹⁴ Accedendo jam ad pœnas Civiles hujus delicti, dico primo, pœnam esse, quod propter adulterium possitagi inter conjuges ad separationem Thoris, & cohabitationis cap. ex literis de Divortiis.

¹⁵ Secunda pœna est, quod si separetur matrimonium ob adulterium commissum a viro, teneatur ipse uxori suæ dotem restituere etiam durante matrimonio, & insuper amittat dona-

tionem propter nuptias fortasse uxori factam. Gloss. prima in cap. 1. ut lite non contestata &c.

Quod si separetur matrimonium propter adulterium commissum ab uxore, ipsa amittit dotem, quam repetere amplius non valet, cap. plerumque de Donat. inter virum, & uxorem, & L. cum mulier ff. sol. matr.

An autem amittat insuper bona paraphernalia, ea scilicet quæ præter dotem secum attulit, & marito custodienda dedit, & administranda, dicendum est quod ea non amittat, cum de hoc expressa in Jure dispositio non habeatur, & in materia penali stricte interpretatio facienda sit. Ita Abb. in dicto cap. plerumque numer. 8. pluresque DD. cum illo.

Advertendum tamen non deberi pœnas Civiles a conjugate adultero, quando alter quoque conjux adulter est, quia mutua delicta compensantur: cap. fin. de adulteriis, L. Viro atque uxore ff. sol. matr.

Dico quoad pœnas Civiles; nam pœnæ criminales mutuo conjugum adulterio non auferuntur, teste Sanchez de matr. lib. 10. disp. 8. num. 36.

Advertendum ultimo, quod si vir sciens uxorem esse adulteram, se cum illa carnaliter misceat, videatur ita agendo illius mores approbasse, & consequenter adulterium remisisse. Ita Clar. lib. 5. sententiarum §. adulterium num. 18.

TITULUS VIII.

De Incestu.

¹ **I**ncestus est coitus naturalis habitus inter consanguineos cujuscunque generis, & affines, vel sint interim affines affinitate naturali, vel legali, vel spiritali, vel orta ex copula licita, vel illicita, dummodo tamen hujusmodi consanguinei,

vel affines ita se carnaliter cognoscentes sint tales, ut inter ipsos ob impedimentum affinitatis, vel consanguinitatis nequeat validum celebrari matrimonium juxta ea, quæ diximus sub Tit. de nuptiis in prima parte Inst. Civilium, & sub Titulo de

impedim. matrim. in 2. parte Instit. Canoniarum.

2 Si incestus commissus fuerit inter ascendentes, & descendentes, puniendus est pœna mortis: hic enim coitus non vocatur in Jure incestuosus tantum, sed etiam nefarius. Boer. dec. 318. Et in Urbe vigore statuti lib. 2. cap. 50. si cum adulterio commissus fuerit incestus cum muliere attinente usque ad quartum gradum inclusive, de Jure Can. computandum, mors est a reis subeunda; Incestus autem simplex absque adulterio vigore ejusdem statuti puniendus est etiam pœna mortis, si tamen fuerit perpetratus cum attinente usque ad secundum gradum inclusive, facta prout computatione Juris Canonici.

3 Cæterum præter hos casus, pro merito Incestu pœna arbitraria imponi debet, quæ tamen pro criminis modo, & circumstantiis id aggravantibus usque ad mortem potest extendi. Farinacc. de del. carnis q. 149. n. 21.

4 Quod si maritus cognoscat carnaliter, & scienter consanguineam uxoris suæ, duplicem incurrit pœnam: primam scilicet quod nequeat amplius debitum exigere ab uxore: irrogavit enim injuriam matrimonio: cum per hujusmodi fornicationem evaserit affinis uxoris suæ, & insuper non potest ea mortua cum quavis alia matrimonium contrahere, ut sic puniatur in quo deliquit. Text. in cap. 1. de eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ: Verum tamen est, quod si uxore mortua contrahat vir matri-

monium cum alia fœmina, contrahat quidem illud valide, sed illicite, adeoque incestus est impedimentum matrimonii mere impediens, non etiam dirimens. Ita Sanchez de matr. lib. 7. disp. 15. num. 1.

Ea quæ diximus in viro incestuoso, repetas etiam in uxore incestum committente cum consanguineis viri juxta Text. in Can. si quis viduam 32. quæst. 7. & Can. si quis cum matre 35. quæst. 2.

Limita primo in fœmina violenter cognita cap. discretionem de eo qui cognovit consanguineam &c.

Secundo, si copula non fuerit consummata intra vas legitimum, quia tamquam pœnalis materia est stricte interpretanda. Lancellot in Instit. Can. lib. 2. tit. de triplici cogn. §. si quis autem,

Advertite has pœnas militare contra rem habentes cum consanguineis conjugis etiam defuncti: cap. transmissæ de eo qui cognovit &c.

Adverte ulterius ex eodem textu colligi, conjugem incestuosum, licet debitum petere non possit, teneri tamen ad debitum reddendum si de hoc requiratur ab altero, qui ob culpam unius Jure suo non est privandus.

Advertendum tertio, ultra conjugem delinquentem neque consanguineos alterius conjugis posse post ejus obitum licitum matrimonium cum quovis alio inire, cum & ipsi per adulterium gravem matrimonio injuriam intulerint. Sanch. lib. 7. disput. 18. num. 3.

TITULUS IX.

De Concubinato, & Simplici Fornicatione

1 **C**oncubinarii stricte accepti ii sunt, qui mulierem retinent, eamque carnaliter cognoscunt eodem affectu, & modo, ac si sua esset uxor.

2 Requiritur autem ad constituendum hoc crimen distinctum ab aliis: Primo, quod carnalis commixtio sit diutina, non semel tantum habita. Farinacc. de del. carnis quæstion. 138. num. 9.

3 Secundo, utrumque, virum scilicet & fœminam, solutos esse, ita ut quolibet impedimento cessante possit inter ipsos contrahi matrimonium. Farin. ibid. num. 13.

4 Tertio, quod coeant intuitu etiam prolis acquirendæ. Farin. ibid. num. 17.

5 Quarto, quod sit coitus unius cum una. Farinac. num. 21. ubi supra.

6 Quarto, quod habeant quamdam vitæ consuetudinem tamquam viri cum uxore.

7 Circa pœnam testatur Clar. lib. 5. sent. §. fin. quæst. 37. num. 4. quod parum in hoc delicto Judices se intromittant: certum tamen est de Jure Can. puniendos esse Laicos concubinos arbitrio Judicis. Vide Clarum dicto lib. 5. §. fornicatio num. 6. Imo Conc. Trid. sess. 4. cap. 8. jubet concubinos solutos æque ac uxoratos, si ter moniti ab Ordinario concubinas non dimiserint, esse excommunican-

dos, nec absolvendos donec paruerint, & sess. 25. cap. 14. de Refor. statuit, Clericos post secundam monitionem non parentes, perpetuo quibuscumque Beneficiis, Officiis, Pensionibus, & portionibus Ecclesiasticis privandos esse, & inhabiles reddi ad quævis alia obtinenda. Tridentin. loc. citat. cap. 14.

Affinis concubinato est simplex fornicatio, coitus nempe soluti cum soluta, & inhonesta. Vide Menoch. de arbitr. casu 289. num. 6. in additionibus.

De Jure Civili coitus hic non punitur, imo neque si sit conjugatum soluta, ut supra diximus, quare testatur Farinac. de delicto carn. quæst. 137. numer. 37. se numquam vidisse Laicum aliquem punitum pro simplici fornicatione commissa: Et si nunc puniuntur Laici fornicarii, hoc fit, si fornicentur tempore prohibitionis, quod vacatio meretricum vocatur, & sola pœna carceribus, quæ pecunia cito redimitur. Et in Clericum fornicatorem arbitraria pœna a Judice est jaculanda, attentis facti circumstantiis, & Patriæ consuetudine. Abb. in cap. ut si Clerici de Jud. num. 31. & seq. qui tamen Judex debet in hoc delicto semper mitiorem pœnam eligere: videte Farinac. loc. citat. num. 17. 18.

TITULUS X.

De Sacrilegio Carnali.

- 1 **C**Rimen non committitur, si habeatur coitus inter personas, quarum una, vel utraque sit voto Castitatis emissio adstricta, vel in susceptione Ordinis sacri, vel Professione Religionis.
- 2 Quare mas cujuslibet generis cum Moniali professa, vel quævis scemina cum Regulari professo, vel Presbytero seculari, Diacono, aut Subdiacono sacrilegium committent, si simul commisceantur. Fillinc. tract. 30. cap. 7. quæst. 3. 122. 182.
- 3 Cognoscens carnaliter Monialem, pœna mortis est plectendus, ipsaque arte in aliud monasterium detrudenda §. fin. Auth. de Sanctis. Episc. collat. 9. Can. si quis rapuerit 27. quæst. prima, quæ mitiori pœna punitur, quia majori culpa laborat ille, qui intra septa Monasterii custoditam sacrilego ausu violare tentavit. Farinacc. de delicto carnis quæstion. 146. num. 13.

Advertendum tamen, eum pœnam mortis subire, qui vere Monialem carnaliter cognoverit; nam si eam præcise fuerit osculatus, extraordinaria pœna est affligendus arbitrio Judicis juxta Decian. in Tract. Crimin. lib. 6. cap. 20. num. 16.

Cæterum sacrilegium, commissum aliter quam cum Moniali, punitur pœna Judici arbitraria.

TITULUS XI.

De Stupro.

- 1 **S**trum est Virginis illicita defloratio. Diaz. in pract. Crim. Canonica cap. 83. v. Stupri num. 1.
- 2 Si igitur Virgo per vim stuproque violento fuerit deflorata, pœna hujus delicti est mortis naturalis juxta stat. Urbis lib. 2. cap. 51. & Farin. l. cit. num. 22. ubi n. 31. declarat quod, ut strum violentum dici queat, debuerit vis illata fuisse personæ ipsi, nam si quis vi fregisset ostium Domus, atque ita ingressus, strum commississet, non ideo diceretur violentus strupator; cum enim crimen violentiæ sit personale, necesse est personæ vim fuisse irrogatam.
- 3 Quod si strum absque vi factum fuerit, debet strupator puellam, vel in uxorem ducere, eamque dotare, vel dotare si ducere nolit, & ultra dotem aliquam adhuc aliam pœnam subibit, verb. gr. exi-

lii, pecuniariam, aut similem arbitrio Judicis. Text. in cap. 2. de adult. & strupro, & Farinacc. ubi supra a numer. 97. usque ad 104. inclusive.

Si vero strupator sit sacris insignitus Ordinibus, vel conjugatus, cum ducere strupratam nequeat, eam dotare tenebitur, & alia pœna arbitrio Judicis insuper affligendus. Bajard. ad Clar. §. strum num. 10. versic. *Adde quod si.*

Dotari pariter debet ea quæ vel ipsa renuit, vel cui pater prohibet cum strupatore conjungi. Text. in cap. 1. de adult. & strupro; ibique Gloss. v. *dotabit eam.*

Dos vero constitui debet juxta consuetudinem in puellis similis conditionis, habita etiam consideratione illius pluris, quod necesse est dari viro, cui struprata nubet in æstimationem

- nem amissæ virginitatis, vel interim puella, & ejus parentes divitiis affluant, vel egestate torqueantur. Farin. loc. cit. a num. 124. ad 129. inclusive.
7. Advertendum tamen, quod si ipsa mulier, nulla strupatoris persuasione præcedente, illum ad concubitum, & strum attraxerit, nihil illi strupans præstare teneatur, cum ipsa virum provocaverit. Ita Gutierrez quæst. Canon. c. 37. nu. 22. & seq.

TITULUS XII.

De Sodomia, & Bestialitate.

- 1 **N**efandum, horrendumque Sodomix crimen a Sodomitis, ultore igne de Cælo consumptis nomen suum æque debet, ac pœnam ex Gen. cap. 9.
- 2 Committitur autem, primo si mas cognoscat marem præpostera Venere.
- 3 Secundo, si scemina aliam sceminam cognoscat agendo aliquo instrumento materiali, puta ligneo, vitreo in vas naturale, vel præpostorum ejusdem sceminæ patientis. Ita Sanch. de matrim. lib. 10. disput. 5. num. 5.
- 4 Tertio, si mas sceminam præpostere cognoscat, quo casu de rigore Juris meo Judicio hoc crimen committitur: oppositum tamen sentit Farin. de del. carnis quæst. 148. num. 37. & seq. qui asserit in hujusmodi etiam concubitu intrare pœnam sodomix, & plures se vidisse viros & sceminas hac de causa furca suspensos, quare tali praxi stante, non censerem ab ea fore recedendum.
- 5 Hoc extende ad virum, uxorem suam hoc modo cognoscentem. Text. in Can. adulterii 32. qu. 7.
- 6 Pœna hujus criminis est ultimum supplicium, cui jam donatus sodomita, postea est igne comburendus. L. cum vir nubit C. ad L. Jul. de adult. Farin. loc. cit. a num. 4. ad 8.
- 7 Quod si Clerici Regulares æque ac sæculares id criminis patrare auserint, vigore Bullæ S. Pii V. degradari, curiæ seculari tradendi sunt, ut ab ipsa capitali supplicio puniantur: quam pœnam incurrunt, etiam si

unica vice in hoc scelus inciderint; quamvis enim S. Pius V. in sua Bulla adhibeat verbum *exercere*, adeoque ad subeundam pœnam videatur requirere actuum frequentiam, tamen Farinacc. loc. citat. num. 30. testatur juxta praxim pœnam mortis subire debere Clericum, qui semel tantum hoc delictum nefandum patriverit.

Alia pœna est infamia, quam ipso Jure incurrunt. Text. in dicta L. cum vir C. ad L. Jul. de adult. ibique Gl. v. *Infames.*

Tantaque est hujus sceleris gravitas, ut sodomia quoquo modo ab altero ex conjugibus commissa sit causa sufficiens petendi divortii, cum Reus conjux dividat carnem suam cum alia persona, in quo stat fundamentum divortii, non servat enim præceptum Christi jubentis quod sint duo in carne una. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 5. num. 4.

Adverte tamen quod pœnæ allatæ habeant locum in actu tantum completo, plene scilicet crimine commissio; si deventum namque fuerit solum ad actum proximum, tunc habet locum pœna non ordinaria, sed extraordinaria, ideoque mitior. L. prima in fin. ff. de extraord. Crim. & Clariubi supra num. 8.

Qui per vim Sodomiam passus est, ab omni pœna est immunis text. in L. scdissimam, ibique Gloss. v. *scdissimam* C. ad L. Jul. de adult. cum alias pœna mortis & ignis multandi sint æque patiens, & agens. Clar. l. cit. num. 4.

Proxi-

- 12 Proxima sodomie est *bestialitas*, quo comburendi sunt rei insimul cum animali, cum quo crimen delictum quod committitur in coitu cum animali bruto, & cujus poena pariter est mors, & ignis, patrarunt. Can. mulier 17. quaestio. 1.

TITULUS XIII.

De Raptu.

- 1 **R**apina in res cadit, in personas autem raptus, qui definitur *tractio violenta de loco ad locum mulieris honestae causa libidinis exercendae*.
- 2 Prima igitur conditio requisita ad constituendum raptum est violentia, imo sufficit merum illius intervenisse: v. g. si puella inspiciat ad se venientes homines armatos pro ea violanda. Decianus Tract. Crim. lib. 8. cap. 7. num. 6.
- 3 Rursus ad violentiam perpetranda satis est quod dissentiant puellae parentes, Tutores, maritus, imo & fratres, esto mulier consentiat; nequit enim ipsa consensu suo remittere injuriam personis dictis irrogatam. Ita Decian. loc. cit. num. 21.
- 4 Verum tamen est, quod ita rapiens non subiacebit poenae, quam dicemus esse ordinariam raptus, sed tantum extraordinariae, & mitiori, minuente delictum feminae assensu juxta Decian. ibid. quare mulier sub nullius potestate manens, si consentiens abducatur, raptus non committitur. Tum quia scienti, & volenti non fit injuria, L. 188. ff. de Reg. Juris, tum quia verbum *rapere* importat cum vi, & impetu auferre. L. 3. vers. *non solum* ff. de incendio ruina &c.
- 5 Hic autem nota, quod esto raptus proprius non constituatur in foemina importunis precibus tantum mota ad consentiendum, attamen patietur hoc crimen, si preces a tali persona porrigantur, cui ob reverentiam maximam nequeat puella contradicere. Sanchez loc. cit. n. 10.
- 6 Secunda conditio requisita ad raptum est translatio raptae de loco ad locum, adeoque si absque translatione violenta foemina cognoscatur, erit copula vi extorta, non raptus, ut supra diximus, quae tamen violenta copula punibilis est etiam morte, ut ait Clar. lib. 5. sentent. §. raptus n. 1.
- Nec sufficit quavis translatio, sed debet esse facta ad effectum abducendi v. g. in aliam domum, vel locum distantem; nam si fiat gratia commoditatis ad coitum, non erit raptus. Videte Clar. l. c.
- Tertia essentialis conditio est, quod translatio facta fuerit causa libidinis exercendae, non alia quacumque. Clar. ubi supra §. raptus in initio.
- Hinc quaestio oritur an ad poenam ordinariam raptus subeundam requiratur copula subsequuta.
- In qua distinguendum est; vel enim raptor poenitentia ductus, & nolens quamvis posset, a copula se abstineat, & extraordinariae poenae locum habebunt; Vel copulam non perfecit, quia non potuit, & ordinarias poenas subibit. Clar. l. c. n. 4.
- Quae tamen conclusio, & distinctio non militat in raptoe monialis, qui poenam ordinariam subibit, ex quacumque interim causa copula non fuerit subsequuta. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 12. num. 18. in fin.
- Ultima conditio est, quod rapta sit honesta, vel interim sit vidua, virgo, nupta, soluta, monialis &c. L. unic. C. de raptu Virginum ibique Gloss. v. *Virginum*.
- Ex quo inferitur, raptorem meretricis non subdi nisi poenis extraordinariis

- nariis raptus. L. un. ubi supra ibique DD. communiter.
- 14 Quae assertio non militat primo si meretrix, poenitentia mota, honestam vitam agere jam incepisset. Decian. Tract. Crim. lib. 8. cap. 7. n. 9.
- 15 Secundo, si meretrix rapta esset nupta, cum irrogetur injuria ejus marito ab eo qui rapuit. Decian. loc. cit. n. 14.
- 16 Jam sciendum, quod si raptorem inter, & raptam intercessisset ante raptum tractatus de matrimonio incundo, & conclusus fuisset, non esset ordinariis raptus poenis puniendus raptor, qui sponsam consentientem rapuisset etiam reclamantibus parentibus, cum ex tempore celebrati tractatus de matrimonio faciendo habeat raptor aliquale Jus in raptam. Text. est in cap. penultimo de raptor.
- 17 Poena autem, qua raptores honestarum mulierum, & maxime Deo dicatarum mulctandi sunt, est ultimum supplicium, qua poena puniendi sunt etiam ipsis praestantes auxilium: dicta L. un. C. de raptu Virginum.
- Secundo, bona omnia rapientium, & auxilium ad raptum praestantium, & eorum, qui comites in itinere fuerunt, mulieri raptae acquiruntur: dicta L. unica; ceteri autem, qui consocij quidem aut ministri criminis fuerunt, si raptori comites in itinere non fuere, nec ipsis auxilium praestitere, morte tantum puniuntur, non etiam amissione bonorum: dicta L. un.
- Si rapta vero sit Monialis, morte punitur raptor, & bona ejus, & sociorum criminis Monasterio applicantur, a quo Monialis rapta fuit. Can. si quis rapuerit 27. qu. 1.
- Uterius de Jure Canonico Laici raptores, eorumque fautores excommunicatione feriuntur, ferendae sententiae. Can. de puellis, & duobus seq. 36. quaest. 2.
- Quod si Clerici sint, ab ordine Clericali sunt deponendi: dicto Can. de puellis.

TITULUS XIV.

De Reliquis delictis Carnis.

- 1 **P**raeter delicta carnis hucusque recensita, sunt alii coitus pariter de Jure punibiles.
- 2 Primus horum est coitus cum puella nondum viripotente, quo casu vel adfuit tantum conatus, sed non vera defloratio, & punitur poena gravi, sed citra mortem, ut puta Triremium perpetuo, vel per decennium; si autem pudenda confracta fuere, poena est ultimi supplicii. Clar. lib. 5. sent. §. stuprum in fin.
- 3 Secundo, si feudatarius cojerit cum uxore, vel sorore Domini directi, vel cum ejus filia, aut nepte ex filio, aut ejus filii uxore, feudum amittit. Cap. 1. §. 1. quibus modis Feudum amittatur. In usibus Feudorum.
- 4 Tertio, Tutor vel Curator cojens cum pupilla, vel minore, poena deportationis, & confiscationis omnium bonorum coercetur. L. unic. C. si quis eam, cujus Tutor &c.
- Quarto, coitus custodis carceris cum 5 carcerata etiam meretrice graviter punitur, & e contra carceratus, qui cognoscit uxorem, vel ancillam custodis carceris, puniendus pariter est Judicis arbitrio. Menoch. de arbitr. casu 292. in fin.
- Cojens etiam cum mortua graviter 6 est puniendus, utpote cadaverum contractator. Clar. lib. 5. sent. §. fornicatio num. 28.
- Sexto, si mulieres inter se actum 7 venereum exercent, non utentes tamen ullo Instrumento artefacto, sed simpliciter se fricantes, & corruppen-

tes, puniri debent; sed citra mortem, teste Clar. loc. cit. num. 29.

8 Septimo, coitus Judæi, Saraceni, Turcæ, alteriusque Infidelis cum Christiana & meretrice, vel Christiani cum Judea, aliaque Infideli, puniendus est arbitrio Judicis juxta qualitatem facti, & personarum. Farin. de del. carn. qu. 139. per tot. qui a n. 19. usque ad 25. inclusive subdit, quod si Judæus, vel aliquis ex relativis Infidelibus, non præcise cum Christiana fornicaretur, sed insuper committeret adulterium, raptum, incestum, vel stuprum, tunc deberet puniri pœna mortis, eo quia qualitas Infidelitatis delictum aggravet, & augeat illorum pœnam, nisi tamen Judæus, vel Infidelis uxoratus cognosceret Christianam solutam; cum enim adulterium hujusmodi ex dictis in Foro exteriori non puniatur, esto puniretur in Judæo, vel Infideli, puniretur tamen pœna extraordinaria, non ultimi supplicii.

9 Non evitabit tamen mortis pœnam Judæus, qui Christianam duxit, vel e contra, scientes tamen diversitatem Religionis; secus tamen si id ignoraverint, dummodo ignorantia non sit crassa, & supina. Consultite Farin. loc. cit. a n. 36. ad ultimum.

10 Punibilis est etiam vir scienter habens actu plures uxores, & e contra mulier plures scienter habens actu maritos, & incidunt in pœnam extraordinariam Judicis arbitrio juxta facti, & personarum qualitatem: Imo contra hujusmodi reos potest procedere Tribunal Sanctissimæ Inquisitionis utpote de hæresi suspectos, inquirendo quid sentiant de Sacramento matrimonii Farin. de del. Carnis q. 140. parte 1. per tot.

Crimen carnis est etiam osculum: si quis ergo libidinis causa osculetur mulierem vel nuptam, vel viduam, imo etiam adolescentem, punitur pœna Judicis arbitraria juxta facti circumstantias, Farin. loc. cit. qu. 142. n. 154. qui n. 163. addit si vi osculum datum fuerit, pœnam osculantis debere esse corporalem, & Triremium.

Ultimum sit Lenocinii crimen ab alliciendo dictum, & quia fallaciis, & blanditiis ad carnalia crimina mulieres, & adolescentes alliciant.

Lenonum, & Lenarum pœna de Jure communi est ultimum supplicium, Auth. de lenonibus vers. *præconizamus* collat. 3. juxta tamen præxim est arbitraria, & extenditur etiam ad accommodantes domum, vel locum suum ipso adulterio, vel stupro in illa patrandocum scæmina quavis, vel adolescente, aut pro habendo tractatu de illorum commissione, dummodo tamen postea crimen fuerit sequutum: Imo si parentes filiarum, vel uxorum mariti lenones fuerint, potest arbitrium Judicis extendi in illos usque ad pœnam ultimi supplicii, puta si maritus in uxore prostitnenda quæstum fecisset, cum facultate tamen minuendi gravem hanc pœnam ex causa rationabili: circa hoc crimen extant etiam Bulla Sixti V. 46. incipiens ad compescendam, & Bulla Pauli IV. in ord. 18. incipiens *Sanctissimus*. Et late differit Farinac. omnino consulendus de delictis carnis qu. 144. per tot.

Quæ quidem ob temporis angustias ad aliquam explicatorum criminum notionem ad Dei gloriam, vestramque studiosissimi adolescentes utilitatem hæcenus dixisse sufficiat.

F I N I S.

I N-

INDEX RERUM.

A

Abortus.

Quid, & qua pœna plectatur? pag. 56. num. 48. & seqq. vide Fœtus.

Infligitur Pœna excommunicationis procuranti abortum, a Sixto V. ibid. num. 51. & 53.

Sixti Constitutio a Gregorio XIV. moderata. ibid. num. 52.

Explicantur aliquot Propositiones a SS. Pontificibus damnatæ super abortu. pag. 56. & 57.

Adulterium.

Quid. pag. 112. num. 1.

Est copula conjugati cum soluta, soluti cum nupta, & conjugati cum nupta. num. 3.

Omnes hæ copulæ Jure canonico puniuntur; at sola 2. & 3. Jure civili. num. 4.

Committitur, etiam matrimonio non consummato. ibid. num. 5. quinimo etiam putativo. ibid. n. 6.

Punitur pœna criminali, & civili; & quomodo punitur Jure Mosaico, Canonico, & Civili, & juxta præxim. p. 113. a n. 7. ad 20.

Ambitus.

Quid sit hoc Crimen, & quomodo committatur. pag. 45. nn. 1. & 2.

Annona fraudata.

Vide Fraudata annona.

Quid sit annona. pag. 48. num. 1.

Apostasia.

Quid sit. pag. 16. num. 26.

In quo differat a Paganismo. ibid. num. 27.

Apostata.

Græce sonat idem, ac desertor. pag. 16. num. 25.

In quo differat a Gentili, seu Paganismo. ibid. num. 27.

Duplex est Apostata. Alter est perfidæ, qui fidem abnegat. ibid. num.

28. Alter irregularitatis, qui ab Ordine aliquo, vel a Religione recedit. ibid. num. 29.

Apostatæ perfidiæ puniuntur eodem modo ac Hæretici. ibid. num. 30.

Ut apostata dicatur quis, sufficit si fidem abneget. pag. 16. num. 31. etiam si non fuerit a nativitate Christianus. pag. 17. num. 32.

Etiam si non rite quis baptizatus recedat a Fide, puniendus ut apostata. ibid. num. 33.

In his servanda externa. ibid. & numer. 34.

Apostatæ Irregularitatis.

Sunt qui ab Ordine apostatant. pag. 17. num. 35. & 36.

Etiam in Minoribus constituti, si sint Beneficiarii. ibid. num. 37.

Et puniuntur excommunicatione ferendæ sententiæ. ibid. num. 38.

Item qui a Religione apostatant. pag. 18. num. 39. & 40.

Sed tria ad hoc requiruntur. ibid. num. 41. 42. 43.

Cum licentia transiens ad laxiorem Religionem non est apostata. ibid. num. 44. & 45.

Solvuntur circa hoc difficultates. ibid. num. 46. 47. 48. 49.

Arma.

Offensiva, & defensiva, prohibita. pag. 73. num. 14.

Consuetudo in hoc contraria. p. 74. n. 15. Explicatur Bulla Pii V. n. 16.

Quid de arma ligata ferentibus? ibid. n. 17. 18. & 19.

Quid dicendum de Forensi arma ferenti? num. 20. 21. & 22.

Cum aliqua limitatione arma domi retineri possunt. ibid. a num. 23. ad 26.

Arma venenata, gravius punienda. p. 75. num. 27.

Alia circa arma. a num. 28. ad 30.

Etiam mulieribus defensa. ibid. numer. 31.

Q

Assassi-

Assassinium.

Assassini unde dicti? pag. 58. nu. 59.
 Notanda varia sunt circa poenas assassini. a num. 60. ad 65.
 Mors est poena assassinii. p. 59. n. 66.
 Requisita ad hoc crimen. ibid. a n. 67. ad 71.
 Quomodo intelligendus Textus in C. pro humani. p. 60. a n. 72. ad 78.
 An modica promissio a mandatario exequuta assassinium faciat. p. 61. num. 79. & 80.
 An ad gratificandum amicum, quemdam occidens sit assassinus. ibid. num. 81. & 82.
 An ad assassinium requiratur occisio incauti. ibid. n. 83. & 84. Corollaria. ibid. a n. 85. ad 90.
 Poena assassinii. p. 62. a n. 91. & 92.
 De assassino minore. ibid. nu. 93. & 94. Clerico. a num. 95. ad 101.

B*Beneficia Ecclesiastica.*

Beneficiis privatur Hæreticus. pag. 8. num. 21.

Bestialitas.

Quid sit, & quomodo puniatur. pag. 117. num. 12.

Blasphemia.

Quid? pag. 102. num. 1.
 Alia Hæreticalis, alia non. num. 2.
 Prima est, si Deo des quod ei non convenit. num. 3.
 Si neges, quod ipsi convenit. n. 4.
 Si creaturæ tribuas quod Dei solius est. num. 5.
 Secunda est, quum Deo vel Sanctis aliquid mali imprecatur. ibid. nu. 6. quum indecore nominantur, nu. 7. & quum perjurium committitur. num. 8.
 Quomodo puniatur Jure Communi, & Divino. ibi. num. 9. Quomodo nunc? ibid. num. 10.

C*Coitus.*

Cum puella non viripotente qui punitur. pag. 119. num. 2.
 Cum mortua, plectendus. ibid. numer. 6.

Inter foeminas, puniendus. ibid. numer. 7.
 Judæi, &c. cum Christiana, & e contra, ut sit puniendus. p. 120. nu. 8. & 9.

Concubinari.

Qui sint? pag. 115. n. 1. an puniantur, & quomodo? ibid. num. 7.

Concubinatus.

Quid requiratur ad hoc crimen. pag. 115. a num. 2. ad 6.

Confiscatio Bonorum.

Confiscationem patiuntur Hæretici. pag. 9. num. 30.

Post sententiam tamen declaratoriam. ibid. num. 31.

An sit confiscanda uxorum dos? pag. 10. num. 37.

Crimen.

Crimen commune quale sit? pag. 101. num. 34.

Ejus cognitio cui spectet? ibid. & n. 35.
 Non possunt plures simul Judices cognoscere, sed tantum præveniens. ibid. num. 35. & 36.

Citatione scilicet realiter exequuta. ibid. num. 37. 38. & 39.

An citatus ab uno Judice, ab altero captus, spectet secundo? num. 38. 39. Quid si ab uno citatus, constituat se in alterius carceribus? num. 40.

In dubio an prævenit iudex secularis, vel ecclesiasticus, cognitio spectat secundo. pag. 102. num. 4.

Crimen de Residuis.

Quid sit? pag. 48. num. 14. quomodo committatur. ibid. nu. 15. 17.

Quomodo puniatur? ibid. num. 18.

Crimen Falsi.

Vide Falsum.

Curator.

Cojens cum minore ut plectatur. pag. 119. num. 4.

Custos Carceris.

Cojens cum carcerata, puniendus. pag. 119. num. 5.

D*Damnum emergens.*

Exculat ab Usura. pag. 109. a n. 24. ad 32. Vide Usura.

Delictum.

Delictum.

Quid sit. pag. 2. num. 1.

De Jure Civili aliud est publicum, & aliud privatum. ibid. n. 1. 2. 3.

Publici Delicti Rei infames Jure Civili. ibid. num. 5.

Etiā Privati Jure Canonum. ib. n. 6.

Aliud capitale, aliud non. p. 3. n. 7.

Aliud nominatum, aliud innominatum. ibid. num. 8.

Aliud leve, aliud atrox. ibid. n. 9.

Aliud mere Ecclesiasticum, aliud mere Sæculare, aliud commune. ib. n. 10.

Ob delicta Parentum, Filii aliquando puniuntur. pag. 9. num. 33.

Quidquid defuiverit Jus civili. ibid. num. 34.

Delictum Hæreseos multipliciter punitur. Vide Hæresis. Hæretici. Poenæ Hæreticorum. Confiscatio. Beneficia Ecclesiastica. Excommunicatio.

E*Ecclesiarum Violatores.*

Vide Violatores.

Error.

Qui alium ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat. pag. 6. num. 10. & 11.

Excommunicatio.

Excommunicatio major incurritur ab Hæretico. pag. 7. num. 14.

Quando? ibid. num. 15.

Etiā a legentibus libros Hæreticorum. ibid. num. 16. & 17.

A Schismaticis. pag. 14. num. 9.

F*Falsarius.*

Qui literas apostolicas falsificat. pag. 105. nu. 4. licet iis postea non utatur. ibid. num. 5.

Falsificatio.

Quomodo falsificantur literæ apostolicæ. pag. 105. nu. 3. & pag. 106. n. 6. Quomodo dignoscitur. nu. 7.

Falsum.

Quid? pag. 64. nu. 1. Quot conditiones ad hoc crimen requirantur. ibid. num. 2.

Fir consensu: ibidem a nu. 4. ad 13. 2. verbis, idest falsum testificando. p. 65. a n. 14. ad 24.

3. scriptis. p. 66. a n. 25. ad 34.

4. abusu. p. 67. a n. 35. ad 38.

5. aperiendo alienas literas. p. 68. n. 39. & 6. facto. ibi. a n. 40. ad 42.

Falsificatores monetæ, hujus criminis sunt rei. p. 68. a n. 43. ad 73.

Poenæ in falsarios. per totum titulum Crimen Falsi in literis apostolicis commissum punitur excommunicatione. p. 106. n. 8. expoliatione beneficiorum &c. n. 9. degradatione &c. n. 9. 10. & 11.

Feudatarius.

Cojens cum Domina directa, amittit feudum. p. 119. n. 3.

Filii Hæreticorum.

Ob Patris Hæresim patiuntur Bonorum Confiscationem. p. 9. n. 30.

Privantur Beneficiis, & Pensionibus Ecclesiasticis. p. 8. n. 21.

Ob Patres puniuntur. p. 9. n. 33.

Non possunt emancipari, &c. p. 11. n. 42.

Fœtus.

Quando sit animatus? p. 56. n. 49.

Fornicatio.

Simplex Fornicatio affinis Concubinaui. quid sit. p. 115. n. 8. de ejus poena vide n. 9.

Fraudata Annona.

Quid Crimen Fraudatæ Annonæ? p. 48. n. 1. vide monopolium.

Navem annonam deferentem detinens, hujus Criminis est etiam reus. p. 49. n. 9.

Nec non mensuras, & pondera adulterans. ibid.

Et Pistori Panem malum vendentes. p. 50. n. 15.

Et tandem administratores frumentum consumentes. ib. n. 16. Qui tenentur dare Pistori frumentum publicum. ib. n. 17. illudque custodire. ibid. n. 18.

Fures.

Manifesti, & non manifesti. p. 78. n. 13. Qui possint evitare poenam. p. 80. a n. 33.

Furtum.

Quid? & a quo nomen habet? p. 77. a n. 2. ad 12. Poenæ furti. p. 78. a n. 14. ad 22. modicum, vel magnum. p. 79. n. 16.

Civilis; an Criminalis actio ex furto datur? p. 81. n. 42. 43. 44.
Datur ne furtum rei modicæ? ibid. n. 45. 46. 47.
Opem, aut consilium dantes furi, an furti actione teneantur. p. 82. n. 48. ad 52.
Quid de furibus mercenariis, &c. ibid. n. 53. 54. 55.
Tabellarius pecuniam retinens, est fur. p. 83. n. 56. 57.
Quibus Furti actio competat? ibid. a n. 58. ad 62.
Etiam furem non revelans, est reus furti ibid. a n. 63. ad 70.
In extrema necessitate constitutus furans, an sit fur? p. 84. a n. 71. ad 79.
Clerici fures ut puniendi? p. 85. n. 81. 82.
Pœnæ Canonici Juris in Fures. p. 86. a n. 83. ad 100.

H

Hæresis.

Dem, ac Electio. p. 3. n. 1.
Quid sit ibid. n. 2. & seqq.
Ad Hæresim constituendam requiritur pertinacia. p. 4. n. 4. & seqq.
Et Scientia. ibid. n. 9.
Dummodo non affectata. ibid. n. 10.
Ad probandam Hæresim admittuntur Testes alias inhabiles. p. 12. n. 53.
Sed non sufficiunt ad damnandum Hæreseos reum. ibidem.
Etiam perjuri admittuntur; at quando ibid. n. 54.
Admittuntur generaliter omnes. ibid. n. 55.

Hæretici.

De articulo Fidei dubitans est Hæreticus. p. 5. n. 1. & seqq.
Quid de Cathecumeno dubitante? p. 6. n. 6. & 7.
Metu gravi Fidem negans, an sit Hæreticus? ibid. n. 8. 9.
Hæreticus vel Schismaticus non potest salvus fieri. ibid. n. 12. 13.
Hæretici vitandi qui sint? p. 7. n. 18. & seqq.
Nec testari, nec Heredes institui possunt p. 10. n. 40. Post sententiam tamen declaratoriam. ibid. n. 41.
Amittunt Patriam potestatem in Filios. p. 11. n. 42.
Et Jus in Vassallos. ibid. n. 43.

Ipso Jure amittunt jus fidelitatis, & Homagii &c. ibid. n. 44.
Clerici, nisi abjurent, degradandi &c. ibid. n. 45.
Laici, Curiae sæculari tradendi, ut puniantur. ibidem.
Pœna mortis plectuntur. ibid. n. 46.
Dummodo incontinenti, sponte, & publice, non abjuret, & condigne satisfaciatur. ibid. n. 47.
Regulariter in perpetuum carcerem detruduntur. ibid. n. 48.
Privantur Beneficiis Ecclesiasticis. p. 8. n. 21.
Majorem excommunicationem incurrunr, p. 7. n. 14. & 15.
Subeunt Confiscationem Bonorum, etiamsi habeant Filios Catholicos. p. 9. n. 30.
Sed post sententiam ibid. n. 31.
Abjurantes, Bona non recuperant, nisi ex misericordia. ibid. n. 32.
Hæreticorum Filii ipso jure privantur Beneficiis. ibid. n. 35. & 36.
Uxores an dotem amittant? p. 10. n. 37.
Hæretici evadunt infames. ibid. n. 38.
Sepultura Ecclesiastica privantur. ibid. n. 39.

Homicidium.

Quid sit? p. 51. n. 1, ut puniatur? n. 2.
Simplex, vel qualificatum. n. 3.
Simplex est vel casuale, vel necessarium, vel culposum, vel rixosum, vel dolosum, vel voluntarium, vel præmeditatum. ibid. a n. 4. ad 22.
Commisum per mandatum sine mercede. p. 63. a n. 102. ad 108.

I

Incestus.

Quid sit? p. 113. n. 1.
Inter ascendentes, & descendentes qui plectatur. p. 114. n. 2.
Simplex quomodo punitur. ibid. n. 3.
Et in marito cognoscente consanguineam conjugis, vel e contra. ibid. n. 4. & 5.
Limitatur. ibid. a n. 6. ad 10.

Incendarii.

Qui? p. 93. n. 41. eorum pœnæ jure civili. p. 94. a n. 42. ad 48. jure Canonico. p. 95. a n. 49. ad 54.

In-

Infanticidium.

Quid. p. 55. n. 35. plectitur ut parricidium. ibidem.
Mater filium exponens, an sit Infanticida? ibid. a n. 36. ad 48.

Injuriarum Crimen.

Injuriae quid? p. 97. n. 1. in personas. ibid. a n. 2. ad 6. in res ibid. a n. 7. & 8. in fama; & inferuntur verbis, vel scriptis. ibid. n. 9. 10. 11.
Pœnæ. ibid. n. 12. & seqq.

In injurias datur duplex actio, Civilis, & Criminalis. ibid. a n. 13. ad 16.

Juramentum falsum.

Vide Perjurium.

L

Læsa Majestas.

Quid sit læsæ Majestatis Crimen? p. 39. n. 2.
Videlicet conspiratio in Papam, in Cardinales, in Legatos a latere, Urbis in Vicarium, in Episcopos, in Principes sæculares supremos & inferiores, est Crimen læsæ majestatis. ibid. a n. 3. ad decimum.
Committitur vel per conspiracyonem, vel per conjurationem. ibid. n. 11.
Per perduellionem. ibid. n. 12. & 17.
Per rebellionem. p. 40. n. 13.
Per seditionem. ibid. n. 14. & 15.
Usurpando Principis jurisdictionem. ibid. num. 16.
Carceres publicos frangendo. ibid. n. 18. 19. & 20.
Principis statuas insultando. ibid. n. 21.
Monetam cudendo. p. 41. n. 22.
Committitur hoc crimen a subditis in Principem originis, vel domicilii, & ab omnibus in Papam. ibid. n. 23. 24. & 25.

Feudatarius non committit, si illud a quo habuit feudum, offendit. ibid. n. 26. & 27.

Quid de Clericis sæculares Principes offendentibus. ibid. n. 27. & 28.

Hujus criminis pœnæ sunt, mors, confiscatio, infamitas, domus destructio, filiorum exhæredatio. ibid. n. 29. ad 36.

Quilibet Fiscus in reum potest procedere. p. 42. n. 38. etiam summarie. n. 39.
Sententia potest exequi in rei statum,

vel memoriam; si fugitivus, vel mortuus sit. n. 40. & 41.

Clerici Rei possunt etiam vigilari. p. 43. n. 42. & 43.

Quid de occidente Episcopum? ibid. p. 44. n. 44. & seqq.

Puniuntur scientes & non revelantes. n. 49. & 50.

Qui proprie non teneantur revelare? ibid. a n. 51. ad 55.

Latrones publici.

Furca suspendendi. p. 79. n. 23. eorum genera; & quomodo puniendi. ibidem. a n. 24. ad 32.

Lenocinium.

Quid sit. p. 120. n. 12.

Lenones.

Sæviter puniendi. p. 120. n. 13.

Libellus famosus.

Quid sit? p. 98. n. 17.

Varia requiruntur ad libellum famosum. n. 18.

Auctoris occultatio. ibid. n. 19.

Expressio nominis illius contra quem scribitur. ibid. n. 20.

Publicatio per affixionem, aut aliter. ibid. n. 21.

Dolus malus. ibid. n. 22.

Pœna hujus criminis. ibid. a n. 24. ad 32.

Litteræ Apostolicæ.

Quomodo falsificentur? Vide Falsificatio. Falsarium. Falsum.

Lucrum Cessans.

Excusat ab Ulura. p. 109. & 110. a n. 33. ad 37.

Ludus.

Non omnes ludi prohibiti. p. 111. n. 1.

Qui prohibiti. n. 3. qui non. n. 2.

Quæ pœna prohibitorum causa infligitur. n. 4.

M

Mensura, & Pondera.

Quis mensurarum, & Ponderum inventor? p. 49. n. 10.

Quomodo facienda. p. 50. n. 11. & 12.

Qui constet de alteratione mensuræ ibid. n. 13. & 14.

Monetarii.

Monetæ falsificatores rei sunt criminis falsi. p. 68. n. 43.

Septem modis hoc crimen committitur. ibid. & seqq.

Mo-

Monopolium.

Quid sit p. 48. n. 2.
Quomodo committatur. ib. a. n. 3. ad 7.
Quomodo plectantur Monopolæ. p. 49.
num. 8.

O

Osculum.

Quando puniendum. p. 120. nu. 11.

P

Pæne Hereticorum.

Vide, Excommunicatio. Beneficia Ecclesiastica. Confiscatio Bonorum.

Parricidium.

Quomodo committitur? p. 54. n. 25.
Committitur, etiam si Pater, vel filius sit naturalis tantum. ibid. n. 26.
Committitur inter ascendentes, & descendentes. ibid. n. 27.
Parricidii pæna. ibid. n. 28. & 29.
Pater impune filium in adulterio cum noverca inventum occidit. ibid. nu. 30. non alias. p. 55. n. 31.
Quid de conjugibus se interficientibus. ibid. n. 32. 33. & 34.

Peculatus.

Peculatus Crimen unde nomen habet? p. 46. n. 1. Quomodo committitur? ibid. num. 2.
Committitur ab Officiali pecuniam distrahente. ibid. n. 3. apud se retinente. ibid. n. 4.
Si minus, quam receperit, in tabulis scripserit. p. 47. n. 5.
Quomodo punitur Jure publico? ibid. n. 6. Quomodo jure Canonum. ibid. num. 7.
Quid dicendum de ministris montis Pietatis, &c. ibid. n. 8. 11.
Quid de Colono animalia clam socio- rum vendenti? ibid. n. 12. & 13.

Periculum.

Amittendi sortem excusat ab usura. p. 110. a. n. 38. ad 41. Vide Usura.

Perjurium.

Est Blasphemia non hæreticalis. p. 102. num. 8.

Plagiarii.

Principes, pigmæos & similia sibi invicem donantes, num. sint plagarii? p. 77. n. 15.

Plagium.

Quid? p. 75. n. 1. Coercetur a L. Fabia, Flavia, vel Favia. p. 76. n. 7. Quomodo committitur? ibid. a. n. 4. ad 9. Pæna. ibid. a. n. 11. ad 15.

Poligamus.

Plectendus. p. 120. n. 10.

R

Rapina.

Quid? p. 89. a. n. 1. ad 5. In quo differat a furto? ibid. n. 6. Pæna de Jure civili. p. 90. a. n. 13. ad 19. de Jure Canonico. p. 91. a. n. 20. ad 40. Inter alias Excommunicatio in Bulla Cæna. p. 92. a. n. 34. ad 40.

Raptus.

Quid? p. 118. n. 1.
Conditiones ad Raptus crimen perpetrandum sunt violentia. ibid. nu. 1. usque ad 5.
Transductio raptæ de loco ad locum. ibid. n. 6. & 7. Libidinis causa ibid. n. 8. 9. 10. 11. & quod rapta sit honesta. p. 119. n. 12. & seqq.
Pæna raptus. p. 119. n. 17. & 18. & p. 120.

Relapsi.

In Hæresim relapsi audiendi non sunt. p. 11. n. 45.
Etiam si Hæresis non fuerit plene probata p. 12. n. 49. & 50.
Qui sint relapsi? ibid. n. 51.
Qui in unum ex abjuratis erroribus relabunt, dicuntur etiam relapsi. ibidem.

Repetundarum Crimen.

Quid sit? p. 45. n. 1. & 2.
Fit recipiendo pecuniam, vel extorquendo. n. 3.
Qui hoc committant. a. n. 4. ad 9.
Quomodo committatur. p. 46. a. n. 10. ad 15.

S

Sacrilegium.

Quid? p. 104. num. 1.
Aliud personale, aliud locale, aliud reale. ibid. n. 2.
Reale, quum tollitur sacrum de sacro. ibid. n. 4. sacrum de non sacro. n. 5. & non sacrum de sacro. n. 6. & p. 105. n. 7.
Pæna ad arbitrium Judicis n. 8. & quare. num. 9.

Sacrilegium Carnale.

Quid? p. 116. num. 1. Qui Crimen hoc committant? ibid. nu. 2. Qui puniantur. n. 3. 4. & 5.

Schisma.

Græce significat scissuram. p. 13. n. 1.
Quid sit. ibid. n. 1. 2. 3. 4. & 5.

Schismatici.

Schismatico-Hæretici diversi a solis Schismaticis. ibid. 6. & p. 14. n. 7.
Quilibet Schismaticus est de Hæresi suspectus. ibidem n. 8.
Puniantur Pena Excommunicationis latæ sententiæ. ibidem n. 9.
Inhabilitate ad Beneficia, & dignitates Ecclesiasticas. ibid. n. 10. & 11.
Penisque corporalibus, & aliquando etiam pæna mortis. ibid. n. 12.
Eorum ordinationes, & Beneficiorum collationes irrita. ibid. n. 13.
Alienationes rerum Ecclesiasticarum invalidæ. ibidem n. 14.
Potestatem Sacramentalem numquam amittunt. ibidem n. 16. sunt tamen suspensi. ibid.
Potestatem vero Jurisdictionalem amittunt. p. 15. n. 17. cum pluribus seqq.
A Schismaticis ordinati possunt ab Officio removeri, si a S. Pontifice non dispensentur. ibidem n. 23. & 24.

Schismaticus.

Non potest ullo modo salvus fieri. p. 6. n. 12. & 13.

Sicarii.

Sicarii qui? p. 51. n. 2.

Simonia.

Descendit a Simone mago. p. 19. n. 1.
An Balaam & Giezi fuerint simoniaci? ibid. n. 2.
Quomodo definitur? pag. 20. n. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.
Duplex est Simonia; una prohibita, quia mala; altera mala, quia prohibita. pag. 21. n. 10. & 11.
Omnis Simonia repugnat Juri divino, & naturali. ibid. n. 12.
Item, alia est mentalis, alia conventionalis, alia realis. ibid. n. 13.
An Simoniacus mentalis teneatur ad restitutionem rei cum intentione Simoniacæ acceptæ? ibid. nu. 14. 15. 16. & pag. 22. num. 17.

Conventionalis Simonia quid? ib. n. 18.

Quid realis. ibid. n. 19.
De Simonia circa res intrinsece spirituales varia differuntur. ibid. n. 20. & pag. 23. n. 21. & 22.

De Simonia circa Sacros Ordines varia, ibid. a. n. 23. ad 26.

Circa divina Officia, & Prædicationem. pag. 24. a. n. 27. ad 30.

Quæ sit simonia pro suscipiendo habitu regulari? ibid. n. 31. ad 36. Qua pæna plectatur. p. 25. a. n. 37. ad 39.

Quomodo committatur Simonia circa Ecclesiastica Beneficia? a. p. 25. ad 32.
Talis simonia est prohibita jure divino. p. 26. a. n. 42. ad 56.

Committitur autem, si aliquid temporale exigatur pro eorum collatione, inductione, vel immisione p. 27. n. 57.
Si exigatur homagium. ib. n. 58. quod distinguitur a fidelitate. p. 28. n. 59. & seqq.
Si bona sua quis donet cum pacto, ut fiat Canonicus. p. 29. n. 68. secus si sine pacto. ibidem & n. seqq.

An liceat quid dare pro se eximendo a vexatione? p. 30. n. 76. & 77.

An simoniace acta sint nulla ipso jure? ibidem & seqq. a. n. 78. ad 82.

Quid sit simonia confidentialis. p. 31. n. 83. & 84. n. 85. & 86.

Quomodo plectatur hac simonia infecti. ibid. a. n. 87. ad 91.

Quid requiratur ad pretium simoniacum. pag. 32.

Quilibet simoniacum accusare potest. p. 34. n. 109. etiam monachus Abbatem. n. 110. & seqq.

Simonia mentalis non punitur. p. 35. num. 123.

Quomodo puniatur simonia conventionalis? ibid. n. 124. Quomodo realis? ibidem n. 125. & seqq. & p. 37.

Sodomia.

A quo nomen habeat? p. 117. n. 1.
Committitur inter marem, & marem. ibid. n. 2. inter feminam, & feminam. num. 3. inter marem, & feminam præpostere, etiam si sint conjuges. num. 4. & 5.

Mors est pæna sodomiae. nu. 6. Item excommunicatio major. n. 7. & infamia. num. 8.

Limita, num. 10. & 11.

Sortilegium.

Quid? p. 103. n. 1.

Aliud divinativum, aliud amatorium,
aliud veneficum. ib. a n. 2. ad 5.

Sortilegia alia cum hæresi conjuncta,
alia non. ibid. n. 6.

Prima sunt; quum cum dæmone pactum
initur. n. 7. quum colitur, n. 8. quum sa-
cramenta, & similia adhibentur. nu. 9.
quum baptizantur imagines. n. 10.

Et hujus generis sunt sortilegia illius,
qui hujusmodi artem profitentur,
ibid. nu. 11.

Sortilegia secundi generis varia comple-
ctuntur. ibid. n. 12. & p. 104. n. 13.

Sortilegorum primi, & secundi generis
pœnæ, utroque Jure. ibid. a n. 14.
ad 18.

Stuprata.

Mulier stuprata quando sit dotanda?
p. 116. & 117. n. 5. 6. & 7.

Stuprum.

Quid? p. 116. tit. 1. n. 1. Qui plectatur vi
stuprans? ibid. n. 2. qui stuprans sine
vi? n. 3. qui Clericus, vel conjuga-
tus? num. 4.

Suspecti.

De Hæresi suspecti, nisi se purgent,
eadem, ac Hæretici pœna plecten-
di. p. 11. n. 46.

T

Testes.

Testes alias inhabiles, admittuntur
ad Hæresim probandam. p. 12.
n. 53. & seqq.

At non ad damnandum Reum suffi-
ciunt. ibid.

Tutor.

Cogens cum pupilla quomodo puni-
tur. p. 119. n. 4.

V

Vassalli.

Vassalli Hæreticorum liberantur ab
omni obligatione. p. 11. n. 43.

Violatores Ecclesiarum.

Qui, & ut puniendi? p. 115. n. 55. & 56.

Violentia.

Alia compulsiva. p. 90. nu. 8. alia ex-
pulsiva. n. 9. alia turbativa. n. 10. alia
inquietativa. n. 11. alia ablativa,
num. 17.

Vis privata.

Quid? p. 73. num. 7. Quadruplici modo
committitur. ibid. n. 8. 9. 10. & 11. Pœ-
næ. ibid. n. 12.

Vis publica.

Quid? p. 73. n. 2. & 3.

Triplici modo committitur. ibid. n. 4.
5. & 6.

Pœnæ. ibidem num. 12.

Usura.

Quid? p. 107. n. 1. 2. & 3.

Mentalis, & realis. p. 128. n. 4.

Propria, & impropria, sive palliata.
ibidem num. 5.

Palliata committitur, quando aliquid
venit majori pretio causa dilationis
ad solvendum. ibidem num. 7.

Secundo, quando quid venit minori
pretio, causa anticipationis in solu-
tione. ibidem num. 8.

Tertio, in contractu pignoris, vel hy-
pothecæ variis modis committitur.
ibidem a num. 9. ad 22.

Quarto in aliis contractibus. ibidem
num. 23.

Causæ excusantes ab usura sunt. 1. dam-
num emergens. ibid. a n. 24. ad 28.

Conditiones quæ ad hoc requiruntur,
ibidem a n. 29. ad 32.

2. Lucrum cessans. ibidem n. 33. Con-
ditiones. p. 110. n. 34. ad 37.

3. Periculum amittendi sortem. ibid.
a n. 38. ad 41.

Pœnæ. ibid. a n. 41. ad 48.

Uxores Hæreticorum.

Si scienter Hæretico nubant, amittunt
dotem. p. 10. num. 37.

Secus si inscienter. ibid.